Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯେ

ସଳାଯତନୱଗ୍ଗ-ଅଟ୍ଠକଥା

୧। ସଳାଯତନସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ଅନିଚ୍ଚୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅଜ୍ଝତ୍ତାନିଚ୍ଚସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧। ସଳାଯତନୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଚକ୍ଖୁନ୍ତି ଦ୍ୱେ ଚକ୍ଖୂନି – ଞାଣଚକ୍ଖୁ ଚେୱ ମଂସଚକ୍ଖୁ ଚ। ତତ୍ଥ ଞାଣଚକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚୱିଧଂ – ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁ, ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁ, ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁ, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ, ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୂତି। ତେସୁ ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁ ନାମ ଆସଯାନୁସଯଞାଣଞ୍ଚେୱ ଇନ୍ଦ୍ରିଯପରୋପରିଯତ୍ତଞାଣଞ୍ଚ, ଯଂ – ''ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁନା ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ''ତି (ମହାୱ। ୯; ମ। ନି। ୧।୨୮୩; ୨।୩୩୮) ଆଗତଂ । ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁ ନାମ ହେଟ୍ଠିମା ତଯୋ ମଗ୍ଗା ତୀଣି ଚ ଫଲାନି, ଯଂ – ''ୱିରଜଂ ୱୀତମଲଂ ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦୀ''ତି (ମହାୱ। ୧୬; ମ। ନି। ୨।୩୯୫) ଆଗତଂ। ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁ ନାମ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ, ଯଂ – ''ପାସାଦମାରୁଯ୍ହ ସମନ୍ତଚକ୍ଖୂ''ତି (ମହାୱ। ୮; ମ। ନି। ୧।୨୮୨; ୨।୩୩୮) ଆଗତଂ। ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ନାମ ଆଲୋକଫରଣେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଞାଣଂ, ଯଂ – ''ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନା''ତି (ପାରା। ୧୩; ମ। ନି। ୨।୩୪୧) ଆଗତଂ। ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁ ନାମ ଚତୁସଚ୍ଚପରିଚ୍ଛେଦକଞାଣଂ, ଯଂ – ''ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୦୮୧; ମହାୱ। ୧୫) ଆଗତଂ।

ମଂସଚକ୍ଖୁପି ଦୁୱିଧଂ – ସସମ୍ଭାରଚକ୍ଖୁ, ପସାଦଚକ୍ଖୂତି। ତେସୁ ଯ୍ୱାଯଂ ଅକ୍ଖିକୂପକେ ଅକ୍ଖିପଟଲେହି ପରିୱାରିତୋ ମଂସପିଣ୍ଡୋ, ଯତ୍ଥ ଚତସ୍ସୋ ଧାତୁଯୋ ୱଣ୍ଣଗନ୍ଧରସୋଜା ସମ୍ଭୱୋ ଜୀୱିତଂ ଭାୱୋ ଚକ୍ଖୁପସାଦୋ କାଯପସାଦୋତି ସଙ୍ଖେପତୋ ତେରସ ସମ୍ଭାରା ହୋନ୍ତି। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ଚତସ୍ସୋ ଧାତୁଯୋ ୱଣ୍ଣଗନ୍ଧରସୋଜା ସମ୍ଭୱୋତି ଇମେ ନୱ ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନୱସେନ ଛତ୍ତିଂସ, ଜୀୱିତଂ ଭାୱୋ ଚକ୍ଖୁପସାଦୋ କାଯପସାଦୋତି ଇମେ କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନା ତାୱ ଚତ୍ତାରୋତି ଚତ୍ତାରୀସ ସମ୍ଭାରା ହୋନ୍ତି। ଇଦଂ ସସମ୍ଭାରଚକ୍ଖୁ ନାମ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ସେତମଣ୍ଡଲପରିଚ୍ଛିନ୍ନେନ କଣ୍ହମଣ୍ଡଲେନ ପରିୱାରିତେ ଦିଟ୍ଠିମଣ୍ଡଲେ ସନ୍ନିୱିଟ୍ଠଂ ରୂପଦସ୍ସନସମତ୍ଥଂ ପସାଦମତ୍ତଂ, ଇଦଂ ପସାଦଚକ୍ଖୁ ନାମ। ତସ୍ସ ତତୋ ପରେସଞ୍ଚ ସୋତାଦୀନଂ ୱିତ୍ଥାରକଥା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତାୱ।

ତତ୍ଥ ଯଦିଦଂ ପସାଦଚକ୍ଖୁ, ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଭଗୱା – ଚକ୍ଖୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ – ''ଚତୂହି କାରଣେହି ଅନିଚ୍ଚଂ ଉଦଯବ୍ବଯୱନ୍ତତାଯା''ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱିତ୍ଥାରକଥା ହେଟ୍ଠା ପକାସିତାଯେୱ। ସୋତମ୍ପି ପସାଦସୋତମେୱ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ତଥା ଘାନଜିୱ୍ହାକାଯା। ମନୋତି ତେଭୂମକସମ୍ମସନଚାରଚିତ୍ତଂ। ଇତି ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଛସୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାଯତନେସୁ ତୀଣି ଲକ୍ଖଣାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା କଥିତେ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ୱୁତ୍ତଂ।

୨-୩। ଅଜ୍ଝତ୍ତଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨-୩। ଦୁତିଯଂ ଦ୍ୱେ ଲକ୍ଖଣାନି, ତତିଯଂ ଏକଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା କଥିତେ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ୱୁତ୍ତଂ। ସେସାନି ପନ ତେହି ସଲ୍ଲକ୍ଖିତାନି ୱା ଏତ୍ତକେନେୱ ୱା ସଲ୍ଲକ୍ଖେସ୍ସନ୍ତୀତି।

୪-୬। ବାହିରାନିଚ୍ଚସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୪-୬। ଚତୁତ୍ଥେ ରୂପଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନା, ସଦ୍ଦୋ ଦ୍ୱିସମୁଟ୍ଠାନୋ, ଧମ୍ମାତି ତେଭୂମକଧମ୍ମାରମ୍ମଣଂ। ଇଦମ୍ପି ବାହିରେସୁ ଛସୁ ଆଯତନେସୁ ତିଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା କଥିତେ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ପଞ୍ଚମେ ଛଟ୍ଠେ ଚ ଦୁତିଯତତିଯେସୁ ୱୁତ୍ତସଦିସୋୱ ନଯୋ।

୭-୧୨। ଅଜ୍ଝତ୍ତାନିଚ୍ଚାତୀତାନାଗତସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୭-୧୨। ସତ୍ତମାଦୀନି ଅତୀତାନାଗତେସୁ ଚକ୍ଖାଦୀସୁ ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣାଦୀନି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ବଲୱଗାହେନ କିଲମନ୍ତାନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯମେୱାତି।

ଅନିଚ୍ଚୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

୨। ଯମକୱଗ୍ଗୋ

୧-୪। ପଠମପୁବ୍ବେସମ୍ବୋଧସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୩-୧୬। ଯମକୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମଦୁତିଯେସୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନନ୍ତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଜ୍ଝତ୍ତୱସେନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନଂ। ସୋ ପନ ନେସଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଭାୱୋ ଛନ୍ଦରାଗସ୍ସ ଅଧିମତ୍ତବଲୱତାଯ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ମନୁସ୍ସାନଞ୍ହି ଅନ୍ତୋଘରଂ ୱିଯ ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାଯତନାନି, ଘରୂପଚାରଂ ୱିଯ ଛ ବାହିରାଯତନାନି। ଯଥା ନେସଂ ପୁତ୍ତଦାରଧନଧଞ୍ଞପୁଣ୍ଣେ ଅନ୍ତୋଘରେ ଛନ୍ଦରାଗୋ ଅଧିମତ୍ତବଲୱା ହୋତି, ତତ୍ଥ କସ୍ସଚି ପୱିସିତୁଂ ନ ଦେନ୍ତି, ଅପ୍ପମତ୍ତେନ ଭାଜନସଦ୍ଦମତ୍ତେନାପି ''କିଂ ଏତ''ନ୍ତି? ୱତ୍ତାରୋ ଭୱନ୍ତି। ଏୱମେୱଂ ଛସୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକେସୁ ଆଯତନେସୁ ଅଧିମତ୍ତବଲୱଛନ୍ଦରାଗୋତି। ଇତି ଇମାଯ ଛନ୍ଦରାଗବଲୱତାଯ ତାନି ''ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନୀ''ତି ୱୁତ୍ତାନି। ଘରୂପଚାରେ ପନ ନୋ ତଥା ବଲୱା ହୋତି, ତତ୍ଥ ଚରନ୍ତେ ମନୁସ୍ସେପି ଚତୁପ୍ପଦାନିପି ନ ସହସା ନିୱାରେନ୍ତି। କିଞ୍ଚାପି ନ ନିୱାରେନ୍ତି, ଅନିଚ୍ଛନ୍ତା ପନ ପସ୍ସପଚ୍ଛିମତ୍ତମ୍ପି ଗହିତୁଂ ନ ଦେନ୍ତି। ଇତି ନେସଂ ତତ୍ଥ ନ ଅଧିମତ୍ତବଲୱଛନ୍ଦରାଗୋ ହୋତି। ରୂପାଦୀସୁପି ତଥେୱ ନ ଅଧିମତ୍ତବଲୱଛନ୍ଦରାଗୋ, ତସ୍ମା ତାନି ''ବାହିରାନୀ''ତି ୱୁତ୍ତାନି। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରକଥା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତାୱ। ସେସଂ ଦ୍ୱୀସୁପି ସୁତ୍ତେସୁ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ତଥା ତତିଯଚତୁତ୍ଥେସୁ।

୫-୬। ପଠମନୋଚେଅସ୍ସାଦସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୭-୧୮। ପଞ୍ଚମେ ନିସ୍ସଟାତି ନିକ୍ଖନ୍ତା। ୱିସଞ୍ଞୁତ୍ତାତି ନୋସଂଯୁତ୍ତା। ୱିପ୍ପମୁତ୍ତାତି ନୋ ଅଧିମୁତ୍ତା ୱିମରିଯାଦୀକତେନ ଚେତସାତି ନିମ୍ମରିଯାଦୀକତେନ ଚେତସା। ଯଞ୍ହି କିଲେସଜାତଂ ୱା ୱଟ୍ଟଂ ୱା ଅପ୍ପହୀନଂ ହୋତି, ତେନ ସେଖାନଂ ଚିତ୍ତଂ ସମରିଯାଦୀକତଂ ନାମ। ଯଂ ପହୀନଂ, ତେନ ୱିମରିଯାଦୀକତଂ। ଇଧ ପନ ସବ୍ବସୋ କିଲେସାନଞ୍ଚେୱ ୱଟ୍ଟସ୍ସ ଚ ପହୀନତ୍ତା ୱିମରିଯାଦୀକତେନ କିଲେସୱଟ୍ଟମରିଯାଦଂ ଅତିକ୍କନ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନ ୱିହରିଂସୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଛଟ୍ଠେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଛସୁପି ପନେତେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ଚତୁସଚ୍ଚମେୱ କଥିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୭-୧୦। ପଠମାଭିନନ୍ଦସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୯-୨୨। ସତ୍ତମାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତଂ। ଅନୁପୁବ୍ବକଥା ପନ ନେସଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବାତି।

ଯମକୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

୩। ସବ୍ବୱଗ୍ଗୋ

୧। ସବ୍ବସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩। ସବ୍ବୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ସବ୍ବଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେତି ସବ୍ବଂ ନାମ ଚତୁବ୍ବିଧଂ – ସବ୍ବସବ୍ବଂ, ଆଯତନସବ୍ବଂ, ସକ୍କାଯସବ୍ବଂ, ପଦେସସବ୍ବନ୍ତି। ତତ୍ଥ –

''ନ ତସ୍ସ ଅଦ୍ଦିଟ୍ଠମିଧଅତ୍ଥି କିଞ୍ଚି,

ଅଥୋ ଅୱିଞ୍ଞାତମଜାନିତବ୍ବଂ;

ସବ୍ବଂ ଅଭିଞ୍ଞାସି ଯଦତ୍ଥି ନେଯ୍ୟଂ,

ତଥାଗତୋ ତେନ ସମନ୍ତଚକ୍ଖୂ’’ତି। (ମହାନି। ୧୫୬; ଚୂଳନି। ଧୋତକମାଣଵପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସୋ ୩୨; ପଟି। ମ। ୧।୧୨୧) –

ଇଦଂ ସବ୍ବସବ୍ବଂ ନାମ। ‘‘ସବ୍ବଂ ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେସେସ୍ସାମି, ତଂ ସୁଣାଥା’’ତି (ସଂ। ନି। ୪।୨୪) ଇଦଂ ଆଯତନସବ୍ବଂ ନାମ। ‘‘ସବ୍ବଧମ୍ମମୂଲପରିଯାଯଂ ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେସେସ୍ସାମୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୧) ଇଦଂ ସକ୍କାଯସବ୍ବଂ ନାମ। ‘‘ସବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ଵା ପନ ପଠମସମନ୍ନାହାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚିତ୍ତଂ ମନୋ ମାନସଂ…ପେ… ତଜ୍ଜାମନୋଧାତୂ’’ତି ଇଦଂ ପଦେସସବ୍ବଂ ନାମ। ଇତି ପଞ୍ଚାରମ୍ମଣମତ୍ତଂ ପଦେସସବ୍ବଂ। ତେଭୂମକଧମ୍ମା ସକ୍କାଯସବ୍ବଂ। ଚତୁଭୂମକଧମ୍ମା ଆଯତନସବ୍ବଂ। ଯଂକିଞ୍ଚି ନେଯ୍ୟଂ ସବ୍ବସବ୍ବଂ। ପଦେସସବ୍ବଂ ସକ୍କାଯସବ୍ବଂ ନ ପାପୁଣାତି, ସକ୍କାଯସବ୍ବଂ ଆଯତନସବ୍ବଂ ନ ପାପୁଣାତି, ଆଯତନସବ୍ବଂ ସବ୍ବସବ୍ବଂ ନ ପାପୁଣାତି। କସ୍ମା? ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅଯଂ ନାମ ଧମ୍ମୋ ଆରମ୍ମଣଂ ନ ହୋତୀତି ନତ୍ଥିତାଯ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ଆଯତନସବ୍ବଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ।

ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯାତି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ଵା। ଵାଚାଵତ୍ଥୁକମେଵସ୍ସାତି, ଵାଚାଯ ଵତ୍ତବ୍ବଵତ୍ଥୁମତ୍ତକମେଵ ଭଵେଯ୍ୟ। ଇମାନି ପନ ଦ୍ଵାଦସାଯତନାନି ଅତିକ୍କମିତ୍ଵା ଅଯଂ ନାମ ଅଞ୍ଞୋ ସଭାଵଧମ୍ମୋ ଅତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟ। ପୁଟ୍ଠୋ ଚ ନ ସମ୍ପାଯେଯ୍ୟାତି, ‘‘କତମଂ ଅଞ୍ଞଂ ସବ୍ବଂ ନାମା’’ତି? ପୁଚ୍ଛିତୋ, ‘‘ଇଦଂ ନାମା’’ତି ଵଚନେନ ସମ୍ପାଦେତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟ। ଵିଘାତଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟାତି ଦୁକ୍ଖଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ଯଥା ତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଵିସଯସ୍ମିନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଯଥାତି କାରଣଵଚନଂ, ଯସ୍ମା ଅଵିସଯେ ପୁଟ୍ଠୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଵିସଯସ୍ମିଞ୍ହି ସତ୍ତାନଂ ଵିଘାତୋଵ ହୋତି, କୂଟାଗାରମତ୍ତଂ ସିଲଂ ସୀସେନ ଉକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଗମ୍ଭୀରେ ଉଦକେ ତରଣଂ ଅଵିସଯୋ, ତଥା ଚନ୍ଦିମସୂରିଯାନଂ ଆକଡ୍ଢିତ୍ଵା ପାତନଂ, ତସ୍ମିଂ ଅଵିସଯେ ଵାଯମନ୍ତୋ ଵିଘାତମେଵ ଆପଜ୍ଜତି, ଏଵଂ ଇମସ୍ମିମ୍ପି ଅଵିସଯେ ଵିଘାତମେଵ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୨। ପହାନସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୨୪। ଦୁତିଯେ ସବ୍ବପ୍ପହାନାଯାତି ସବ୍ବସ୍ସ ପହାନାଯ। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତନ୍ତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ ମୂଲପଚ୍ଚଯଂ କତ୍ଵା ଉପ୍ପନ୍ନା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନସନ୍ତୀରଣଵୋଟ୍ଠବ୍ବନଜଵନଵେଦନା। ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତାଯ ପନ ଵତ୍ତବ୍ବମେଵ ନତ୍ଥି। ସୋତଦ୍ଵାରାଦିଵେଦନାପଚ୍ଚଯାଦୀସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ମନୋତି ଭଵଙ୍ଗଚିତ୍ତଂ। ଧମ୍ମାତି ଆରମ୍ମଣଂ। ମନୋଵିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ସହାଵଜ୍ଜନକଜଵନଂ। ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋତି ଭଵଙ୍ଗସହଜାତୋ ସମ୍ଫସ୍ସୋ। ଵେଦଯିତନ୍ତି ସହାଵଜ୍ଜନଵେଦନାଯ ଜଵନଵେଦନା। ଭଵଙ୍ଗସମ୍ପଯୁତ୍ତାଯ ପନ ଵତ୍ତବ୍ବମେଵ ନତ୍ଥି। ଆଵଜ୍ଜନଂ ଭଵଙ୍ଗତୋ ଅମୋଚେତ୍ଵା ମନୋତି ସହାଵଜ୍ଜନେନ ଭଵଙ୍ଗଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଧମ୍ମାତି ଆରମ୍ମଣଂ। ମନୋଵିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଜଵନଵିଞ୍ଞାଣଂ। ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋତି ଭଵଙ୍ଗସହଜାତୋ ସମ୍ଫସ୍ସୋ। ଵେଦଯିତନ୍ତି ଜଵନସହଜାତା ଵେଦନା। ସହାଵଜ୍ଜନେନ ଭଵଙ୍ଗସହଜାତାପି ଵଟ୍ଟତିଯେଵ। ଯା ପନେତ୍ଥ ଦେସନା ଅନୁସିଟ୍ଠିଆଣା, ଅଯଂ ପଣ୍ଣତ୍ତି ନାମାତି।

୩। ଅଭିଞ୍ଞାପରିଞ୍ଞାପହାନସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୨୫। ତତିଯେ ସବ୍ବଂ ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞା ପହାନାଯାତି ସବ୍ବଂ ଅଭିଜାନିତ୍ଵା ପରିଜାନିତ୍ଵା ପଜହନତ୍ଥାଯ। ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବନ୍ତି ଅଭିଜାନିତ୍ଵା ପରିଜାନିତ୍ଵା ପହାତବ୍ବଂ। ସେସଂ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବଂ।

୪। ପଠମଅପରିଜାନନସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୨୬। ଚତୁତ୍ଥେ ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅଵିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହନ୍ତି ଅନଭିଜାନନ୍ତୋ ଅପରିଜାନନ୍ତୋ ଅଵିରାଜେନ୍ତୋ ଅପ୍ପଜହନ୍ତୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଅଵିରାଜେନ୍ତୋତି ଅଵିଗଚ୍ଛାପେନ୍ତୋ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ତିସ୍ସୋପି ପରିଞ୍ଞା କଥିତା ହୋନ୍ତି। ‘‘ଅଭିଜାନ’’ନ୍ତି ହି ଵଚନେନ ଞାତପରିଞ୍ଞା କଥିତା, ‘‘ପରିଜାନ’’ନ୍ତି ଵଚନେନ ତୀରଣପରିଞ୍ଞା, ‘‘ଵିରାଜଯଂ ପଜହ’’ନ୍ତି ଦ୍ଵୀହି ପହାନପରିଞ୍ଞାତି।

୫। ଦୁତିଯଅପରିଜାନନସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୨୭। ପଞ୍ଚମେ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମାତି ହେଟ୍ଠା ଗହିତରୂପମେଵ ଗହେତ୍ଵା ଦସ୍ସେତି। ହେଟ୍ଠା ଵା ଆପାଥଗତଂ ଗହିତଂ, ଇଧ ଅନାପାଥଗତଂ। ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ – ହେଟ୍ଠା ଆପାଥଗତମ୍ପି ଅନାପାଥଗତମ୍ପି ଗହିତମେଵ, ଇଧ ପନ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତା ତଯୋ ଖନ୍ଧା। ତେ ହି ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣେନ ସହ ଵିଞ୍ଞାତବ୍ବତ୍ତା ‘‘ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବା’’ତି ଵୁତ୍ତା। ସେସପଦେସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ।

୬। ଆଦିତ୍ତସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୨୮। ଛଟ୍ଟେ ଗୟାସୀସେତି ଗୟାଗାମସ୍ସ ହି ଅୱିଦୂରେ ଗୟାତି ଏକା ପୋକ୍ଖରଣୀପି ଅତ୍ଥି ନଦୀପି, ଗୟାସୀସନାମକୋ ହତ୍ଥିକୁମ୍ଭସଦିସୋ ପିଟ୍ଠିପାସାଣୋପି, ଯତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସସ୍ସପି ଓକାସୋ ପହୋତି, ଭଗୱା ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଗୟାସୀସେ''ତି। ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସୀତି ତେସଂ ସପ୍ପାୟଧମ୍ମଦେସନଂ ୱିଚିନିତ୍ୱା ତଂ ଦେସେସ୍ସାମୀତି ଆମନ୍ତେସି।

ତତ୍ରାୟଂ ଅନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଇତୋ କିର ଦ୍ୱାନୱୁତିକପ୍ପେ ମହିନ୍ଦୋ ନାମ ରାଜା ଅହୋସି। ତସ୍ସ ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ ଫୁସ୍ସୋ ନାମ। ସୋ ପୂରିତପାରମୀ ପଚ୍ଛିମଭୱିକସତ୍ତୋ, ପରିପାକଗତେ ଞାଣେ ବୋଧିମଣ୍ଡଂ ଆରୁୟ୍ହ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପଟିୱିଜ୍ଝି । ରଞ୍ଞୋ କନିଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗସାୱକୋ ଅହୋସି, ପୁରୋହିତପୁତ୍ତୋ ଦୁତିୟସାୱକୋ। ରାଜା ଚିନ୍ତେସି – ''ମୟ୍ହଂ ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୋ ଜାତୋ, କନିଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ ଅଗ୍ଗସାୱକୋ, ପୁରୋହିତପୁତ୍ତୋ ଦୁତିୟସାୱକୋ''ତି। ସୋ ''ଅମ୍ହାକଂୟେୱ ବୁଦ୍ଧୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମୋ, ଅମ୍ହାକଂ ସଙ୍ଘୋ''ତି ୱିହାରଂ କାରେତ୍ୱା ୱିହାରଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକତୋ ଯାୱ ଅତ୍ତନୋ ଘରଦ୍ୱାରା ଉଭତୋ ୱେଳୁଭିତ୍ତିକୁଟିକାହି ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମତ୍ଥକେ ସୁୱଣ୍ଣତାରକଖଚିତସମୋସରିତଗନ୍ଧଦାମମାଲାଦାମୱିତାନଂ ବନ୍ଧାପେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ରଜତୱଣ୍ଣଂ ୱାଲୁକଂ ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ପୁପ୍ଫାନି ୱିକିରାପେତ୍ୱା ତେନ ମଗ୍ଗେନ ଭଗୱତୋ ଆଗମନଂ କାରେସି।

ସତ୍ଥା ୱିହାରସ୍ମିଂୟେୱ ଠିତୋ ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋସାଣିୟାୱ ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ରାଜଗେହଂ ଆଗଚ୍ଛତି, କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ଅନ୍ତୋସାଣିୟାୱ ଗଚ୍ଛତି। କୋଚି କଟଚ୍ଛୁଭିକ୍ଖାମତ୍ତମ୍ପି ଦାତୁଂ ନ ଲଭତି। ତତୋ ନାଗରା ଉଜ୍ଝାୟିଂସୁ, ''ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ନ ଚ ମୟଂ ପୁଞ୍ଞାନି କାତୁଂ ଲଭାମ। ୟଥା ହି ଚନ୍ଦିମସୂରିୟା ସବ୍ବେସଂ ଆଲୋକଂ କରୋନ୍ତି, ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧା ନାମ ସବ୍ବେସଂ ହିତତ୍ଥାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଅୟଂ ପନ ରାଜା ସବ୍ବେସଂ ପୁଞ୍ଞଚେତନଂ ଅତ୍ତନୋୟେୱ ଅନ୍ତୋ ପୱେସେତୀ''ତି।

ତସ୍ସ ଚ ରଞ୍ଞୋ ଅଞ୍ଞେ ତୟୋ ପୁତ୍ତା ଅତ୍ଥି। ନାଗରା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ସମ୍ମନ୍ତୟିଂସୁ, ''ରାଜକୁଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅଡ୍ଡୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଏକଂ ଉପାୟଂ କରୋମା''ତି। ତେ ପଚ୍ଚନ୍ତେ ଚୋରେ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା, ''କତିପୟା ଗାମା ପହଟା''ତି ସାସନଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚୟିଂସୁ। ରାଜା ପୁତ୍ତେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା''ତାତା, ଅହଂ ମହଲ୍ଲକୋ, ଗଚ୍ଛଥ ଚୋରେ ୱୂପସମେଥା''ତି ପେସେସି। ପୟୁତ୍ତଚୋରା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଅୱିପ୍ପକିରିତ୍ୱା ତେସଂ ସନ୍ତିକମେୱ ଆଗଚ୍ଛିଂସୁ। ତେ ଅନାୱାସେ ଗାମେ ୱାସେତ୍ୱା ''ୱୂପସମିତା ଚୋରା''ତି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ରାଜା ତୁଟ୍ଠୋ ''ତାତା, ୱରଂ ୱୋ ଦେମୀ''ତି ଆହ। ତେ ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ନାଗରେହି ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତୟିଂସୁ, ''ରଞ୍ଞା ଅମ୍ହାକଂ ୱରୋ ଦିନ୍ନୋ। କିଂ ଗଣ୍ହାମା''ତି? ଅୟ୍ୟପୁତ୍ତା, ତୁମ୍ହାକଂ ହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦୟୋ ନ ଦୁଲ୍ଲଭା , ବୁଦ୍ଧରତନଂ ପନ ଦୁଲ୍ଲଭଂ, ନ ସବ୍ବକାଲଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତୁମ୍ହାକଂ ଜେଟ୍ଠଭାତିକସ୍ସ ଫୁସ୍ସବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପଟିଜଗ୍ଗନୱରଂ ଗଣ୍ହଥାତି। ତେ ''ଏୱଂ କରିସ୍ସାମା''ତି ନାଗରାନଂ ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା କତମସ୍ସୁକମ୍ମା ସୁନ୍ହାତା ସୁୱିଲିତ୍ତା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ''ଦେୱ, ନୋ ୱରଂ ଦେଥା''ତି ୟାଚିଂସୁ। କିଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସଥ ତାତାତି? ଦେୱ, ଅମ୍ହାକଂ ହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦୀହି ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥି, ଜେଟ୍ଠଭାତିକସ୍ସ ନୋ ଫୁସ୍ସବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପଟିଜଗ୍ଗନୱରଂ ଦେଥାତି। ''ଅୟଂ ୱରୋ ନ ସକ୍କା ମୟା ଜୀୱମାନେନ ଦାତୁ''ନ୍ତି ଦ୍ୱେ କଣ୍ଣେ ପିଦହି। ''ଦେୱ, ନ ତୁମ୍ହେ ଅମ୍ହେହି ବଲକ୍କାରେନ ୱରଂ ଦାପିତା, ତୁମ୍ହେହି ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିୟା ତୁଟ୍ଠେହି ଦିନ୍ନୋ। କିଂ, ଦେୱ, ରାଜକୁଲସ୍ସ ଦ୍ୱେ କଥା ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ''ତି? ସଚ୍ଚୱାଦିତାୟ ଭଣିଂସୁ।

ରାଜା ୱିନିୱତ୍ତିତୁଂ ଅଲଭନ୍ତୋ – ''ତାତା, ସତ୍ତ ସଂୱଚ୍ଛରେ ସତ୍ତ ମାସେ ସତ୍ତ ଚ ଦିୱସେ ଉପଟ୍ଠହିତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ। ''ସୁନ୍ଦରଂ, ଦେୱ, ପାଟିଭୋଗଂ ଦେଥା''ତି। ''କିସ୍ସ ପାଟିଭୋଗଂ ତାତା''ତି? ''ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅମରଣପାଟିଭୋଗଂ ଦେୱା''ତି। ''ତାତା, ଅୟୁତ୍ତଂ ପାଟିଭୋଗଂ ଦାପେଥ, ନ ସକ୍କା ଏୱଂ ପାଟିଭୋଗଂ ଦାତୁଂ, ତିଣଗ୍ଗେ ଉସ୍ସାୱବିନ୍ଦୁସଦିସଂ ସତ୍ତାନଂ ଜୀୱିତ''ନ୍ତି। ''ନୋ ଚେ, ଦେୱ, ପାଟିଭୋଗଂ ଦେଥ, ମୟଂ ଅନ୍ତରା ମତା କିଂ କୁସଲଂ କରିସ୍ସାମା''ତି? ''ତେନ ହି, ତାତା, ଛ ସଂୱଚ୍ଛରାନି ଦେଥା''ତି। ''ନ ସକ୍କା, ଦେୱା''ତି। ''ତେନ ହି ପଞ୍ଚ, ଚତ୍ତାରି, ତୀଣି, ଦ୍ୱେ, ଏକଂ ସଂୱଚ୍ଛରଂ ଦେଥ''। ''ସତ୍ତ, ଛ ମାସେ ଦେଥ…ପେ… ମାସଡ୍ଢମତ୍ତଂ ଦେଥା''ତି। ''ନ ସକ୍କା, ଦେୱା''ତି। ''ତେନ ହି ସତ୍ତଦିୱସମତ୍ତଂ ଦେଥା''ତି। ''ସାଧୁ, ଦେୱାତି ସତ୍ତ ଦିୱସେ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ''। ରାଜା ସତ୍ତ ସଂୱଚ୍ଛରେ ସତ୍ତ ମାସେ ସତ୍ତ ଦିୱସେ କତ୍ତବ୍ବସକ୍କାରଂ ସତ୍ତସୁୟେୱ ଦିୱସେସୁ ଅକାସି।

ତତୋ ପୁତ୍ତାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ସତ୍ଥାରଂ ପେସେତୁଂ ଅଟ୍ଠୋସଭୱିତ୍ଥତଂ ମଗ୍ଗଂ ଅଲଙ୍କାରାପେସି, ମଜ୍ଝଟ୍ଠାନେ ଚତୁଉସଭପ୍ପମାଣଂ ପଦେସଂ ହତ୍ଥୀହି ମଦ୍ଦାପେତ୍ୱା କସିଣମଣ୍ଡଲସଦିସଂ କତ୍ୱା ୱାଲୁକାୟ ସନ୍ଥରାପେତ୍ୱା ପୁପ୍ଫାଭିକିଣ୍ଣମକାସି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ କଦଲିୟୋ ଚ ପୁଣ୍ଣଘଟେ ଚ ଠପାପେତ୍ୱା ଧଜପଟାକା ଉକ୍ଖିପାପେସି। ଉସଭେ ଉସଭେ ପୋକ୍ଖରଣିଂ ଖଣାପେସି, ଅପରଭାଗେ ଦ୍ୱୀସୁ ପସ୍ସେସୁ ଗନ୍ଧମାଲାପୁପ୍ଫାପଣେ ପସାରାପେସି। ମଜ୍ଝଟ୍ଠାନେ ଚତୁଉସଭୱିତ୍ଥାରସ୍ସ ଅଲଙ୍କତମଗ୍ଗସ୍ସ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଉସଭୱିତ୍ଥାରେ ମଗ୍ଗେ ଖାଣୁକଣ୍ଟକେ ହରାପେତ୍ୱା ଦଣ୍ଡଦୀପିକାୟୋ କାରାପେସି। ରାଜପୁତ୍ତାପି ଅତ୍ତନୋ ଆଣାପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନେ ସୋଳସୌସଭମଗ୍ଗଂ ତଥେୱ ଅଲଙ୍କାରାପେସୁଂ।

ରାଜା ଅତ୍ତନୋ ଆଣାପଓ୍ୱତ୍ତିଟ୍ଠାନସ୍ସ କେଦାରସୀମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଓ୍ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପରିଦେଓ୍ୱମାନୋ, ''ତାତା, ମୟ୍ହଂ ଦକ୍ଖିଣକ୍ଖିଂ ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତା ଓ୍ୱିୟ ଗଚ୍ଛଥ, ଏଓ୍ୱଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଗତା ପନ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅନୁଚ୍ଛଓ୍ୱିକଂ କରେୟ୍ୟାଥ। ମା ସୁରାସୋଣ୍ଡା ଓ୍ୱିୟ ପମତ୍ତା ଓ୍ୱିଚରିତ୍ଥା''ତି ଆହ। ତେ ''ଜାନିସ୍ସାମ ମୟଂ, ଦେଓ୍ୱା''ତି ସତ୍ଥାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଗତା, ଓ୍ୱିହାରଂ କାରେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ନିୟ୍ୟାତେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ସତ୍ଥାରଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତା କାଲେନ ଥେରାସନେ, କାଲେନ ମଜ୍ଝିମାସନେ, କାଲେନ ସଙ୍ଘନଓ୍ୱକାସନେ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଦାନଂ ଉପପରିକ୍ଖମାନାନଂ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଜନାନଂ ଏକସଦିସମେଓ୍ୱ ଅହୋସି। ତେ ଉପକଟ୍ଠାୟ ଓ୍ୱସ୍ସୂପନାୟିକାୟ ଚିନ୍ତୟିଂସୁ – ''କଥଂ ନୁ ଖୋ ସତ୍ଥୁ ଅଜ୍ଝାସୟଂ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟାମା''ତି? ଅଥ ନେସଂ ଏତଦହୋସି – ''ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଧମ୍ମଗରୁନୋ, ନ ଆମିସଗରୁନୋ, ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠମାନା ମୟଂ ସତ୍ଥୁ ଅଜ୍ଝାସୟଂ ଗହେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମା''ତି ଦାନସଂଓ୍ୱିଧାୟକେ ମନୁସ୍ସେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ''ତାତା, ଇମିନାଓ୍ୱ ନୀହାରେନ ୟାଗୁଭତ୍ତଖାଦନୀୟାଦୀନି ସମ୍ପାଦେନ୍ତା ଦାନଂ ପଓ୍ୱତ୍ତେଥା''ତି ଓ୍ୱତ୍ୱା ଦାନସଂଓ୍ୱିଦହନପଲିବୋଧଂ ଛିନ୍ଦିଂସୁ।

ଅଥ ନେସଂ ଜେଟ୍ଠଭାତା ପଞ୍ଚସତେ ପୁରିସେ ଆଦାୟ ଦସସୁ ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠାୟ ଦ୍ୱେ କାସାୟାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା କପ୍ପିୟଂ ଉଦକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜମାନୋ ଓ୍ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ମଜ୍ଝିମୋ ତୀହି, କନିଟ୍ଠୋ ଦ୍ୱୀହି ପୁରିସସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ତଥେଓ୍ୱ ପଟିପଜ୍ଜି। ତେ ୟାଓ୍ୱଜୀଓ୍ୱଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂୟେଓ୍ୱ ସନ୍ତିକେ ପରିନିବ୍ବାୟି।

ତେପି କାଲଂ କତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦ୍ୱାନଓ୍ୱୁତିକପ୍ପେ ମନୁସ୍ସଲୋକତୋ ଦେଓ୍ୱଲୋକଂ, ଦେଓ୍ୱଲୋକତୋ ଚ ମନୁସ୍ସଲୋକଂ ସଂସରନ୍ତା ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥୁକାଲେ ଦେଓ୍ୱଲୋକା ଚଓ୍ୱିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ତେସଂ ଦାନଗ୍ଗେ ବ୍ୟାଓ୍ୱଟୋ ମହାଅମଚ୍ଚୋ ଅଙ୍ଗମଗଧାନଂ ରାଜା ବିମ୍ବିସାରୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତେ ତସ୍ସେଓ୍ୱ ରଞ୍ଞୋ ରଟ୍ଠେ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ଜେଟ୍ଠଭାତା ଜେଟ୍ଠୋଓ୍ୱ ଜାତୋ, ମଜ୍ଝିମକନିଟ୍ଠା ମଜ୍ଝିମକନିଟ୍ଠାୟେଓ୍ୱ। ୟେପି ତେସଂ ପରିଓ୍ୱାରମନୁସ୍ସା, ତେ ପରିଓ୍ୱାରମନୁସ୍ସାଓ୍ୱ ଜାତା। ତେ ଓ୍ୱୁଦ୍ଧିମନ୍ୱାୟ ତୟୋପି ଜନା ତଂ ପୁରିସସହସ୍ସଂ ଆଦାୟ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତାପସା ହୁତ୍ୱା ଉରୁଓ୍ୱେଲାୟଂ ନଦୀତୀରେୟେଓ୍ୱ ଓ୍ୱସିଂସୁ। ଅଙ୍ଗମଗଧଓ୍ୱାସିନୋ ମାସେ ମାସେ ତେସଂ ମହାସକ୍କାରଂ ଅଭିହରନ୍ତି।

ଅଥ ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ କତାଭିନିକ୍ଖମନୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା ପଓ୍ୱତ୍ତିତଓ୍ୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ୟସାଦୟୋ କୁଲପୁତ୍ତେ ଓ୍ୱିନେତ୍ୱା ସଟ୍ଠି ଅରହନ୍ତେ ଧମ୍ମଦେସନତ୍ଥାୟ ଦିସାସୁ ଉୟ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ସୟଂ ପଭଦ୍ଦଓ୍ୱଗ୍ଗିୟେ ଓ୍ୱିନେତ୍ୱା ''ତେ ତୟୋ ଜଟିଲଭାତିକେ ଦମେସ୍ସାମୀ''ତି ଉରୁଓ୍ୱେଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନେକେହି ପାଟିହାରିୟସତେହି ତେସଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ତେ ପବ୍ବାଜେସି। ସୋ ତଂ ଇଦ୍ଧିମୟପତ୍ତଚୀଓ୍ୱରଧରଂ ସମଣସହସ୍ସଂ ଆଦାୟ ଗୟାସୀସଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେହି ପରିଓ୍ୱାରିତୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା, – ''କତରା ନୁ ଖୋ ଏତେସଂ ଧମ୍ମକଥା ସପ୍ପାୟା''ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ, ''ଇମେ ସାୟଂପାତଂ ଅଗ୍ଗିଂ ପରିଚରନ୍ତି। ଇମେସଂ ଦ୍ୱାଦସାୟତନାନି ଆଦିତ୍ତାନି ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତାନି ଓ୍ୱିୟ କତ୍ୱା ଦେସେସ୍ସାମି, ଏଓ୍ୱଂ ଇମେ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନମକାସି। ଅଥ ନେସଂ ତଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁଂ ଇମଂ ଆଦିତ୍ତପରିୟାୟଂ ଅଭାସି। ତେନ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ – ''ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସୀତି ତେସଂ ସପ୍ପାୟଧମ୍ମଦେସନଂ ଓ୍ୱିଚିନିତ୍ୱା ତଂ ଦେସେସ୍ସାମୀତି ଆମନ୍ତେସୀ''ତି। ତତ୍ଥ ଆଦିତ୍ତନ୍ତି ପଦିତ୍ତଂ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତଂ। ସେସଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତନୟମେଓ୍ୱ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣଂ କଥିତଂ।

୭। ଅଦ୍ଧଭୂତସୁତ୍ତଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୨୯। ସତ୍ତମେ ଅଦ୍ଧଭୂତନ୍ତି ଅଧିଭୂତଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟଂ, ଉପଦ୍ଦୁତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମସ୍ମିମ୍ପି ସୁତ୍ତେ ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣମେଓ୍ୱ କଥିତଂ।

୮। ସମୁଗ୍ଘାତସାରୁପ୍ପସୁତ୍ତଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୩୦। ଅଟ୍ଠମେ ସବ୍ବମଞ୍ଞିତସମୁଗ୍ଘାତସାରୁପ୍ପନ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞିତାନଂ ସମୁଗ୍ଘାତାୟ ଅନୁଚ୍ଛଓ୍ୱିକଂ। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ। ଚକ୍ଖୁଂ ନ ମଞ୍ଞତୀତି ଚକ୍ଖୁଂ ଅହନ୍ତି ଓ୍ୱା ମମନ୍ତି ଓ୍ୱା ପରୋତି ଓ୍ୱା ପରସ୍ସାତି ଓ୍ୱା ନ ମଞ୍ଞତି। ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ନ ମଞ୍ଞତୀତି ଅହଂ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ, ମମ କିଞ୍ଚନପଲିବୋଧୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ପରୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ, ପରସ୍ସ କିଞ୍ଚନପଲିବୋଧୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିନ୍ତି ନ ମଞ୍ଞତି। ଚକ୍ଖୁତୋ ନ ମଞ୍ଞତୀତି ଅହଂ ଚକ୍ଖୁତୋ ନିଗ୍ଗତୋ, ମମ କିଞ୍ଚନପଲିବୋଧୋ ଚକ୍ଖୁତୋ ନିଗ୍ଗତୋ, ପରୋ ଚକ୍ଖୁତୋ ନିଗ୍ଗତୋ, ପରସ୍ସ କିଞ୍ଚନପଲିବୋଧୋ ଚକ୍ଖୁତୋ ନିଗ୍ଗତୋତି ଏଓ୍ୱମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନାନଂ ଏକମ୍ପି ନ ଉପ୍ପାଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଚକ୍ଖୁଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞତୀତି ମମ ଚକ୍ଖୂତି ନ ମଞ୍ଞତି, ମମତ୍ତଭୂତଂ ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନଂ ନ ଉପ୍ପାଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ଉତ୍ତାନମେଓ୍ୱାତି। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଚତୁଚତ୍ତାଲୀସାୟ ଠାନେସୁ ଅରହତ୍ତଂ ପାପେତ୍ୱା ଓ୍ୱିପସ୍ସନା କଥିତା।

୯। ପଠମସମୁଗ୍ଘାତସପ୍ପାୟସୁତ୍ତଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୩୧। ନଓ୍ୱମେ ସମୁଗ୍ଘାତସପ୍ପାୟାତି ସମୁଗ୍ଘାତସ୍ସ ଉପକାରଭୂତା। ତତୋ ତଂ ହୋତି ଅଞ୍ଞଥାତି ତତୋ ତଂ ଅଞ୍ଞେନାକାରେନ ହୋତି।

ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ ଭୱସତ୍ତୋ ଲୋକୋ ଭୱମେୱାଭିନନ୍ଦତୀତି ଅଞ୍ଞଥାଭାୱଂ ୱିପରିଣାମଂ ଉପଗମନେନ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ ହୁତ୍ୱାପି ଭୱେସୁ ସତ୍ତୋ ଲଗ୍ଗୋ ଲଗିତୋ ପଲିବୁଦ୍ଧୋ ଅଯଂ ଲୋକୋ ଭୱଂଯେୱ ଅଭିନନ୍ଦତି। ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖନ୍ଧଧାତୁଆଯତନନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯତ୍ତକଂ ଇଦଂ ଖନ୍ଧା ଚ ଧାତୁଯୋ ଚ ଆଯତନାନି ଚାତି ଖନ୍ଧଧାତୁଆଯତନଂ। ତମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞତୀତି ସବ୍ବମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞତୀତି ହେଟ୍ଠା ଗହିତମେୱ ସଂକଡ୍ଢିତ୍ୱା ପୁନ ଦସ୍ସେତି। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଅଟ୍ଠଚତ୍ତାଲୀସାଯ ଠାନେସୁ ଅରହତ୍ତଂ ପାପେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନା କଥିତା।

୧୦। ଦୁତିଯସମୁଗ୍ଘାତସପ୍ପାଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୨। ଦସମେ ଏତଂ ମମାତିଆଦୀହି ତୀହି ତୀହି ପଦେହି ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିଗାହେ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତିପରିୱଟ୍ଟନଯେନ ଦେସନା କତା। ପଟିପାଟିଯା ପନ ତୀସୁପି ଇମେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ ଚତ୍ତାରୋପି ମଗ୍ଗା କଥିତାତି।

ସବ୍ବୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

୪। ଜାତିଧମ୍ମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୩୩-୪୨। ଜାତିଧମ୍ମୱଗ୍ଗେ ଜାତିଧମ୍ମନ୍ତି ଜାଯନଧମ୍ମଂ ନିବ୍ବତ୍ତନସଭାୱଂ। ଜରାଧମ୍ମନ୍ତି ଜୀରଣସଭାୱଂ। ବ୍ୟାଧିଧମ୍ମନ୍ତି ବ୍ୟାଧିନୋ ଉପ୍ପତ୍ତିପଚ୍ଚଯଭାୱେନ ବ୍ୟାଧିସଭାୱଂ। ମରଣଧମ୍ମନ୍ତି ମରଣସଭାୱଂ । ସୋକଧମ୍ମନ୍ତି ସୋକସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିପଚ୍ଚଯଭାୱେନ ସୋକସଭାୱଂ। ସଂକିଲେସିକଧମ୍ମନ୍ତି ସଂକିଲେସିକସଭାୱଂ। ଖଯଧମ୍ମନ୍ତି ଖଯଗମନସଭାୱଂ। ୱଯଧମ୍ମାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋତି।

ଜାତିଧମ୍ମୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ସବ୍ବଅନିଚ୍ଚୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୪୩-୫୨। ଅନିଚ୍ଚୱଗ୍ଗେ ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟନ୍ତି ପଦେ ଞାତପରିଞ୍ଞା ଆଗତା, ଇତରା ପନ ଦ୍ୱେ ଗହିତାଯେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟପହାତବ୍ବପଦେସୁପି ତୀରଣପହାନପରିଞ୍ଞାୱ ଆଗତା, ଇତରାପି ପନ ଦ୍ୱେ ଗହିତାଯେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବନ୍ତି ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କାତବ୍ବଂ। ଅଭିଞ୍ଞାପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟନ୍ତି ଇଧାପି ପହାନପରିଞ୍ଞା ଅୱୁତ୍ତାପି ଗହିତାଯେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଉପଦ୍ଦୁତନ୍ତି ଅନେକଗ୍ଗଟ୍ଠେନ। ଉପସ୍ସଟ୍ଠନ୍ତି ଉପହତଟ୍ଠେନ। ସେସଂ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ସବ୍ବଅନିଚ୍ଚୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ପଠମୋ ପଣ୍ଣାସକୋ।

୬। ଅୱିଜ୍ଜାୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୫୩-୬୨। ଅୱିଜ୍ଜାୱଗ୍ଗେ ଅୱିଜ୍ଜାତି ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ଅଞ୍ଞାଣଂ। ୱିଜ୍ଜାତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୱିଜ୍ଜା। ଅନିଚ୍ଚତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋତି ଦୁକ୍ଖାନତ୍ତୱସେନାପି ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ପହୀଯତିଯେୱ, ଇଦଂ ପନ ଅନିଚ୍ଚୱସେନ କଥିତେ ବୁଜ୍ଝନକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଏସେୱ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଅପି ଚେତ୍ଥ ସଂଯୋଜନାତି ଦସ ସଂଯୋଜନାନି। ଆସୱାତି ଚତ୍ତାରୋ ଆସୱା। ଅନୁସଯାତି ସତ୍ତ ଅନୁସଯା। ସବ୍ବୁପାଦାନପରିଞ୍ଞାଯାତି ସବ୍ବେସଂ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଉପାଦାନାନଂ ତୀହି ପରିଞ୍ଞାହି ପରିଜାନନତ୍ଥାଯ। ପରିଯାଦାନାଯାତି ଖେପନତ୍ଥାଯ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ଅୱିଜ୍ଜାୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ମିଗଜାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମମିଗଜାଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୩। ମିଗଜାଲୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ପସ୍ସିତବ୍ବା। ସୋତୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇଟ୍ଠାତି ପରିଯିଟ୍ଠା ୱା

ହୋନ୍ତୁ ମା ୱା, ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣଭୂତାତି ଅତ୍ଥୋ। କନ୍ତାତି କମନୀଯା। ମନାପାତି ମନୱଡ୍ଢନକା। ପିଯରୂପାତି ପିଯଜାତିକା। କାମୂପସଂହିତାତି ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନେନ କାମେନ ଉପସଂହିତା ରଜନୀଯାତି ରଞ୍ଜନୀଯା, ରାଗୁପ୍ପତ୍ତିକାରଣଭୂତାତି ଅତ୍ଥୋ। ନନ୍ଦୀତି ତଣ୍ହାନନ୍ଦୀ। ସଂଯୋଗୋତି ସଂଯୋଜନଂ। ନନ୍ଦିସଂଯୋଜନସଂଯୁତ୍ତୋତି ନନ୍ଦୀବନ୍ଧନେନ ବଦ୍ଧୋ। ଅରଞ୍ଞୱନପତ୍ଥାନୀତି ଅରଞ୍ଞାନି ଚ ୱନପତ୍ଥାନି ଚ। ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଅଭିଧମ୍ମେ ନିପ୍ପରିଯାଯେନ ''ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହି ଇନ୍ଦଖୀଲା ସବ୍ବମେତଂ ଅରଞ୍ଞ''ନ୍ତି (ୱିଭ। ୫୨୯) ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ଯଂ ତଂ ''ପଞ୍ଚଧନୁସତିକଂ ପଚ୍ଛିମ''ନ୍ତି (ପାରା। ୬୫୪) ଅରଞ୍ଞକଙ୍ଗନିପ୍ଫାଦକଂ ସେନାସନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଦେୱ ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ଗାମନ୍ତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ ଅନୁପଚାରଟ୍ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ନ କସୀଯତି ନ ୱପୀଯତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

''ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ଦୂରାନମେତଂ ସେନାସନାନଂ ଅଧିୱଚନଂ। ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ୱନସଣ୍ଡାନମେତଂ, ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ଭିଂସନକାନମେତଂ, ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ସଲୋମହଂସାନମେତଂ, ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ପରିଯନ୍ତାନମେତଂ, ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ଅମନୁସ୍ସୂପଚାରାନଂ ସେନାସନାନମେତଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି (ୱିଭ। ୫୩୧)।

ଏତ୍ଥ ଚ ପରିଯନ୍ତାନନ୍ତି ଇମଂ ଏକଂ ପରିଯାଯଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସପରିଯାଯେହି ୱନପତ୍ଥାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ପନ୍ତାନୀତି ପରିଯନ୍ତାନି ଅତିଦୂରାନି। ଅପ୍ପସଦ୍ଦାନୀତି ଉଦୁକ୍ଖଲମୁସଲଦାରକସଦ୍ଦାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ଅପ୍ପସଦ୍ଦାନି। ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସାନୀତି ତେସଂ ତେସଂ ନିନ୍ନାଦମହାନିଗ୍ଘୋସସ୍ସ ଅଭାୱେନ ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସାନି। ୱିଜନୱାତାନୀତି ସଞ୍ଚରଣଜନସ୍ସ ସରୀରୱାତୱିରହିତାନି। ମନୁସ୍ସରାହସ୍ସେଯ୍ୟକାନୀତି ମନୁସ୍ସାନଂ ରହୋକମ୍ମସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକାନି। ପଟିସଲ୍ଲାନସାରୁପ୍ପାନୀତି ନିଲୀଯନସାରୁପ୍ପାନି।

୨। ଦୁତିଯମିଗଜାଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୪। ଦୁତିଯେ ନନ୍ଦିନିରୋଧା ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋତି ତଣ୍ହାନନ୍ଦିଯା ନିରୋଧେନ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନିରୋଧୋ।

୩-୫। ପଠମସମିଦ୍ଧିମାରପଞ୍ହାସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୬୫-୬୭। ତତିଯେ ସମିଦ୍ଧୀତି ଅତ୍ତଭାୱସ୍ସ ସମିଦ୍ଧତାଯ ଏୱଂ ଲଦ୍ଧନାମୋ। ତସ୍ସ କିର ଥେରସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱୋ ଅଭିରୂପୋ ଅହୋସି ପାସାଦିକୋ, ଉକ୍ଖିତ୍ତମାଲାପୁଟୋ ୱିଯ ଅଲଙ୍କତମାଲାଗବ୍ଭୋ ୱିଯ ଚ ସବ୍ବାକାରପାରିପୂରିଯା ସମିଦ୍ଧୋ। ତସ୍ମା ସମିଦ୍ଧିତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗତୋ। ମାରୋତି ମରଣଂ ପୁଚ୍ଛତି। ମାରପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ମାରୋତି ପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମଂ ନାମଧେଯ୍ୟଂ। ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ମାରୋ ୱା ମାରପଞ୍ଞତ୍ତି ୱାତି ତତ୍ଥ ମରଣଂ ୱା ମରଣନ୍ତି ଇଦଂ ନାମଂ ୱା ଅତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। ଚତୁତ୍ଥଂ ଉତ୍ତାନମେୱ, ତଥା ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସମିଦ୍ଧିଲୋକପଞ୍ହାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୮। ଛଟ୍ଠେ ଲୋକୋତି ଲୁଜ୍ଜନପଲୁଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ଲୋକୋ। ଇତି ମିଗଜାଲତ୍ଥେରସ୍ସ ଆଯାଚନସୁତ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପଞ୍ଚସୁପି ସୁତ୍ତେସୁ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତଂ।

୭। ଉପସେନଆସୀୱିସସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୯। ସତ୍ତମେ ସୀତୱନେତି ଏୱଂନାମକେ ସୁସାନୱନେ। ସପ୍ପସୋଣ୍ଡିକପବ୍ଭାରେତି ସପ୍ପଫଣସଦିସତାଯ ଏୱଂଲଦ୍ଧନାମେ ପବ୍ଭାରେ। ଉପସେନସ୍ସାତି ଧମ୍ମସେନାପତିନୋ କନିଟ୍ଠଭାତିକଉପସେନତ୍ଥେରସ୍ସ। ଆସୀୱିସୋ ପତିତୋ ହୋତୀତି ଥେରୋ କିର କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ମହାଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ଲେଣଚ୍ଛାଯାଯ ମନ୍ଦମନ୍ଦେନ ୱାତପାନୱାତେନ ବୀଜିଯମାନୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଦୁପଟ୍ଟନିୱାସନେ ସୂଚିକମ୍ମଂ କରୋତି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଲେଣଚ୍ଛଦନେ ଦ୍ୱେ ଆସୀୱିସପୋତକା କୀଳନ୍ତି। ତେସୁ ଏକୋ ପତିତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଅଂସକୂଟେ ଅୱତ୍ଥାସି। ସୋ ଚ ଫୁଟ୍ଠୱିସୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ପତିତଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଥେରସ୍ସ କାଯେ ଦୀପସିଖା ୱିଯ ୱଟ୍ଟିଂ ପରିଯାଦିଯମାନମେୱସ୍ସ ୱିସଂ ଓତିଣ୍ଣଂ। ଥେରୋ ୱିସସ୍ସ ତଥାଗମନଂ ଦିସ୍ୱା କିଞ୍ଚାପି ତଂ ପତିତମତ୍ତମେୱ ଯଥାପରିଚ୍ଛେଦେନ ଗତଂ, ଅତ୍ତନୋ ପନ ଇଦ୍ଧିବଲେନ ''ଅଯଂ ଅତ୍ତଭାୱୋ ଲେଣେ ମା ୱିନସ୍ସତୂ''ତି ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି। ପୁରାଯଂ କାଯୋ ଇଧେୱ ୱିକିରତୀତି ଯାୱ ନ ୱିକିରତି, ତାୱ ନଂ ବହିଦ୍ଧା ନୀହରଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞଥତ୍ତନ୍ତି ଅଞ୍ଞଥାଭାୱଂ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ୱା ୱିପରିଣାମନ୍ତି ଚକ୍ଖୁସୋତାଦୀନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ପକତିୱିଜହନଭାୱଂ। ତତ୍ଥେୱ ୱିକିରୀତି ବହି ନୀହରିତ୍ୱା ଠପିତଟ୍ଠାନେ ମଞ୍ଚକସ୍ମିଂଯେୱ ୱିକିରି।

୮। ଉପୱାଣସନ୍ଦିଟ୍ଠିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୦। ଅଟ୍ଠମେ ରୂପପ୍ପଟିସଂୱେଦୀତି ନୀଲପୀତାଦିଭେଦଂ ଆରମ୍ମଣଂ ୱୱତ୍ଥାପେନ୍ତୋ ରୂପଂ ପଟିସଂୱିଦିତଂ କରୋତି, ତସ୍ମା ରୂପପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ନାମ ହୋତି। ରୂପରାଗପ୍ପଟିସଂୱେଦୀତି କିଲେସସ୍ସ ଅତ୍ଥିଭାୱେନେୱ ପନ ରୂପରାଗଂ ପଟିସଂୱିଦିତଂ କରୋତି ନାମ, ତସ୍ମା ରୂପରାଗପ୍ପଟିସଂୱେଦୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋତିଆଦୀନି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତତ୍ଥାନେୱ। ନୋ ଚ ରୂପରାଗପ୍ପଟିସଂୱେଦୀତି କିଲେସସ୍ସ ନତ୍ଥିଭାୱେନେୱ ନ ରୂପରାଗଂ ପଟିସଂୱିଦିତଂ କରୋତି ନାମ, ତସ୍ମା ''ନୋ ଚ ରୂପରାଗପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ସେଖାସେଖାନଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା କଥିତା।

୯। ପଠମଛଫସ୍ସାଯତନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୧। ନୱମେ ଫସ୍ସାଯତନାନନ୍ତି ଫସ୍ସାକରାନଂ। ଅୱୁସିତନ୍ତି ଅୱୁଟ୍ଠଂ। ଆରକାତି ଦୂରେ। ଏତ୍ଥାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଅନସ୍ସସନ୍ତି, ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ଏତ୍ଥ ଅନସ୍ସସିଂ, ନଟ୍ଠୋ ନାମ ଅହନ୍ତି ୱଦତି। ଭଗୱା – ''ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ 'ଅହଂ ନାମ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ନଟ୍ଠୋ'ତି ୱଦତି, କିନ୍ନୁ ଖ୍ୱସ୍ସ ଅଞ୍ଞେସୁ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନ-କସିଣକମ୍ମଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଅଭିଯୋଗୋ ଅତ୍ଥୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ତମ୍ପି ଅପସ୍ସନ୍ତୋ – ''କତରଂ ନୁ ଖୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଇମସ୍ସ ସପ୍ପାଯଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଚିନ୍ତେସି। ତତୋ ''ଆଯତନକମ୍ମଟ୍ଠାନମେୱ ସପ୍ପାଯ''ନ୍ତି ଦିସ୍ୱା ତଂ କଥେନ୍ତୋ ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି ଭିକ୍ଖୂତିଆଦିମାହ। ସାଧୂତି ତସ୍ସ ବ୍ୟାକରଣେ ସମ୍ପହଂସନଂ। ଏସେୱନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି ଅଯମେୱ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ, ନିବ୍ବାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୦। ଦୁତିଯଛଫସ୍ସାଯତନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୨। ଦସମେ ଅନସ୍ସସନ୍ତି ନସ୍ସସିଂ, ନଟ୍ଠୋ ନାମମ୍ହି ଇଚ୍ଚେୱ ଅତ୍ଥୋ। ଆଯତିଂ ଅପୁନବ୍ଭୱାଯାତି ଏତ୍ଥ ଆଯତିଂ ଅପୁନବ୍ଭୱୋ ନାମ ନିବ୍ବାନଂ, ନିବ୍ବାନତ୍ଥାଯ ପହୀନଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୧। ତତିଯଛଫସ୍ସାଯତନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୩। ଏକାଦସମେ ଅନସ୍ସସନ୍ତି ନଟ୍ଠୋ, ପନସ୍ସସନ୍ତି ଅତିନଟ୍ଠୋ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି।

ମିଗଜାଲୱଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ଗିଲାନୱଗ୍ଗୋ

୧-୫। ପଠମଗିଲାନସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୭୪-୭୮। ଗିଲାନୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଅମୁକସ୍ମିନ୍ତି ଅସୁକସ୍ମିଂ। ଅଯମେୱ ୱା ପାଠୋ। ଅପ୍ପଞ୍ଞାତୋତି ଅଞ୍ଞାତୋ ଅପାକଟୋ। ନୱୋପି ହି କୋଚି ପଞ୍ଞାତୋ ହୋତି ରାହୁଲତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ସୁମନସାମଣେରୋ ୱିଯ ଚ, ଅଯଂ ପନ ନୱୋ ଚେୱ ଅପଞ୍ଞାତୋ ଚ। ସେସମେତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯମେୱାତି। ତଥା ଇତୋ ପରେସୁ ଚତୂସୁ।

୬। ପଠମଅୱିଜ୍ଜାପହାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୯। ଛଟ୍ଠେ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଜାନତୋତି ଦୁକ୍ଖାନତ୍ତୱସେନ ଜାନତୋପି ପହୀଯତିଯେୱ, ଇଦଂ ପନ ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତେ ବୁଜ୍ଝନକସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ୱୁତ୍ତଂ।

୭। ଦୁତିଯଅୱିଜ୍ଜାପହାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୦। ସତ୍ତମେ ସବ୍ବେ ଧମ୍ମାତି ସବ୍ବେ ତେଭୂମକଧମ୍ମା। ନାଲଂ ଅଭିନିୱେସାଯାତି ଅଭିନିୱେସପରାମାସଗ୍ଗାହେନ ଗଣ୍ହିତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତା। ସବ୍ବନିମିତ୍ତାନୀତି ସବ୍ବାନି ସଙ୍ଖାରନିମିତ୍ତାନି। ଅଞ୍ଞତୋ ପସ୍ସତୀତି ଯଥା ଅପରିଞ୍ଞାତାଭିନିୱେସୋ ଜନୋ ପସ୍ସତି, ତତୋ ଅଞ୍ଞତୋ ପସ୍ସତି। ଅପରିଞ୍ଞାତାଭିନିୱେସୋ ହି ଜନୋ ସବ୍ବନିମିତ୍ତାନିପି ଅତ୍ତତୋ ପସ୍ସତି। ପରିଞ୍ଞାତାଭିନିୱେସୋ ପନ ଅନତ୍ତତୋ ପସ୍ସତି, ନୋ ଅତ୍ତତୋତି ଏୱଂ ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣମେୱ କଥିତଂ।

୮. ସମ୍ବହୁଲଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୮୧. ଅଟ୍ଠମେ ଇଧ ନୋତି ଏତ୍ଥ ନୋ-କାରୋ ନିପାତମତ୍ତମେଵ. ସେସଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେଵ. କେଵଲଂ ଇଧ ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣଂ କଥିତନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ.

୯. ଲୋକପଞ୍ହସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୮୨. ନଵମେ ଲୁଜ୍ଜତୀତି ପଲୁଜ୍ଜତି ଭିଜ୍ଜତି. ଇଧ ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣଂ କଥିତଂ.

୧୦. ଫଗ୍ଗୁନପଞ୍ହସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୮୩. ଦସମେ ଛିନ୍ନପପଞ୍ଚେତି ତଣ୍ହାପପଞ୍ଚସ୍ସ ଛିନ୍ନତ୍ତା ଛିନ୍ନପପଞ୍ଚେ. ଛିନ୍ନଵଟୁମେତି ତଣ୍ହାଵଟୁମସ୍ସେଵ ଛିନ୍ନତ୍ତା ଛିନ୍ନଵଟୁମେ. କିଂ ପୁଚ୍ଛାମୀତି ପୁଚ୍ଛତି? ଅତିକ୍କନ୍ତବୁଦ୍ଧେହି ପରିହରିତାନି ଚକ୍ଖୁସୋତାଦୀନି ପୁଚ୍ଛାମୀତି ପୁଚ୍ଛତି. ଅଥ ଵା ସଚେ ମଗ୍ଗେ ଭାଵିତେପି ଅନାଗତେ ଚକ୍ଖୁସୋତାଦିଵଟ୍ଟଂ ଵଡ୍ଢେୟ୍ୟ, ତଂ ପୁଚ୍ଛାମୀତି ପୁଚ୍ଛତୀତି.

ଗିଲାନଵଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠମୋ.

୯. ଛନ୍ନଵଗ୍ଗୋ

୧. ପଲୋକଧମ୍ମସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୮୪. ଛନ୍ନଵଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ପଲୋକଧମ୍ମନ୍ତି ଭିଜ୍ଜନକସଭାଵଂ. ଏଵମେତ୍ଥ ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣମେଵ କଥିତଂ.

୨. ସୁଞ୍ଞତଲୋକସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୮୫. ଦୁତିଯେ ଅତ୍ତନିଯେନାତି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକେନ ପରିକ୍ଖାରେନ. ଏଵମେତ୍ଥ ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣମେଵ କଥିତଂ.

୩. ସଂଖିତ୍ତଧମ୍ମସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୮୬. ତତିଯଂ ଖନ୍ଧିଯଵଗ୍ଗେ ଆନନ୍ଦୋଵାଦେ (ସଂ. ନି. ୩.୮୩) ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବଂ.

୪. ଛନ୍ନସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୮୭. ଚତୁତ୍ଥେ ଛନ୍ନୋତି ଏଵଂନାମକୋ ଥେରୋ, ନ ଅଭିନିକ୍ଖମନଂ ନିକ୍ଖନ୍ତଥେରୋ. ପଟିସଲ୍ଲାନାତି ଫଲସମାପତ୍ତିତୋ. ଗିଲାନପୁଚ୍ଛକାତି ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକା. ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାନଂ ନାମ ବୁଦ୍ଧପସତ୍ଥଂ ବୁଦ୍ଧଵଣ୍ଣିତଂ, ତସ୍ମା ଏଵମାହ. ସୀସଵେଠଂ ଦଦେୟ୍ୟାତି ସୀସେ ଵେଠନଂ ସୀସଵେଠଂ, ତଞ୍ଚ ଦଦେୟ୍ୟ. ସତ୍ଥନ୍ତି ଜୀଵିତହାରକସତ୍ଥଂ. ନାଵକଙ୍ଖାମୀତି ନ ଇଚ୍ଛାମି. ପରିଚିଣ୍ଣୋତି ପରିଚରିତୋ. ମନାପେନାତି ମନଵଡ୍ଢନକେନ କାଯକମ୍ମାଦିନା. ଏତ୍ଥ ଚ ସତ୍ତ ସେଖା ପରିଚରନ୍ତି ନାମ, ଅରହା ପରିଚାରୀ ନାମ, ଭଗଵା ପରିଚିଣ୍ଣୋ ନାମ.

ଏତଞ୍ହି, ଆଵୁସୋ, ସାଵକସ୍ସ ପତିରୂପନ୍ତି, ଆଵୁସୋ, ସାଵକସ୍ସ ନାମ ଏତଂ ଅନୁଚ୍ଛଵିକଂ. ଅନୁପଵଜ୍ଜନ୍ତି ଅପ୍ପଵତ୍ତିକଂ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକଂ. ପୁଚ୍ଛାଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ସୁତ୍ୱା ଵେଦିସ୍ସାମାତି ଅଯଂ ସାଵକପଵାରଣା ନାମ. ଏତଂମମାତିଆଦୀନି ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିଗ୍ଗାହଵସେନ ଵୁତ୍ତାନି. ନିରୋଧଂ ଦିସ୍ୱାତି ଖଯଵଯଂ ଞତ୍ୱା. ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତାତି ସମନୁପସ୍ସାମୀତି ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତାତି ସମନୁପସ୍ସାମି. ଏତ୍ତକେସୁ ଠାନେସୁ ଛନ୍ନତ୍ଥେରୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରେନ ପୁଚ୍ଛିତଂ ପଞ୍ହଂ ଅରହତ୍ତେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କଥେସି. ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ପନ ତସ୍ସ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାଵଂ ଞତ୍ୱାପି ତଂ ''ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ''ତି ଵା ''ଖୀଣାସଵୋ''ତି ଵା ଅଵତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀଯେଵ ଅହୋସି. ଚୁନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ପନସ୍ସ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାଵଂ ସଞ୍ଞାପେସ୍ସାମୀତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଓଵାଦଂ ଅଦାସି.

ତତ୍ଥ ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ମାରଣନ୍ତିକଂ ଵେଦନଂ ଅଧିଵାସେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସତ୍ଥଂ ଆହରାମୀତି ଵଦତି, ତସ୍ମା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଆଯସ୍ମା, ତେନ ଇଦମ୍ପି ମନସିକରୋହୀତି ଦୀପେତି. ଯସ୍ମା ଵା ଛନ୍ନଂ ଆଯତନାନଂ ନିରୋଧଂ ଦିସ୍ୱା ଚକ୍ଖାଦୀନି ତିଣ୍ଣଂ ଗାହାନଂ ଵସେନ ନ ସମନୁପସ୍ସାମୀତି ଵଦସି. ତସ୍ମା

ଇଦମ୍ପି ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନଂ ଆଯସ୍ମତା ମନସିକାତବ୍ବନ୍ତିପି ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାୱମେୱ ଦୀପେନ୍ତୋ ୱଦତି। ନିଚ୍ଚକପ୍ପନ୍ତି ନିଚ୍ଚକାଲଂ। ନିସ୍ସିତସ୍ସାତି ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠୀହି ନିସ୍ସିତସ୍ସ। ଚଲିତନ୍ତି ୱିପ୍ଫନ୍ଦିତଂ ହୋତି। ଯଥଯିଦଂ ଆଯସ୍ମତୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱେଦନଂ ଅଧିୱାସେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ ''ଅହଂ ୱେଦଯାମି, ମମ ୱେଦନା''ତି ଅପ୍ପହୀନଗ୍ଗାହସ୍ସ ଇଦାନି ୱିପ୍ଫନ୍ଦିତଂ ହୋତି, ଇମିନାପି ନଂ ''ପୁଥୁଜ୍ଜନୋୱ ତ୍ୱ''ନ୍ତି ୱଦତି।

ପସ୍ସଦ୍ଧୀତି କାଯଚିତ୍ତପସ୍ସଦ୍ଧି, କିଲେସପସ୍ସଦ୍ଧି ନାମ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନତିଯାତି ତଣ୍ହାନତିଯା। ଅସତୀତି ଭୱତ୍ଥାଯ ଆଲଯନିକନ୍ତିପରିଯୁଟ୍ଠାନେ ଅସତି। ଆଗତିଗତି ନ ହୋତୀତି ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ଆଗତି ନାମ, ଚୁତିୱସେନ ଗମନଂ ନାମ ନ ହୋତି। ଚୁତୂପପାତୋତି ଚୱନୱସେନ ଚୁତି, ଉପପଜ୍ଜନୱସେନ ଉପପାତୋ। ନେୱିଧ ନ ହୁରଂ ନ ଉଭଯମନ୍ତରେନାତି ନ ଇଧଲୋକେ ନ ପରଲୋକେ ନ ଉଭଯତ୍ଥ ହୋତି। ଏସେୱନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖକିଲେସଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅଯମେୱ ଅନ୍ତୋ ଅଯଂ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ପରିୱଟୁମଭାୱୋ ହୋତି। ଅଯମେୱ ହି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଯେ ପନ ''ଉଭଯମନ୍ତରେନା''ତି ୱଚନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତରାଭୱଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ତେସଂ ୱଚନଂ ନିରତ୍ଥକଂ। ଅନ୍ତରାଭୱସ୍ସ ହି ଭାୱୋ ଅଭିଧମ୍ମେ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋଯେୱ। ''ଅନ୍ତରେନା''ତି ୱଚନଂ ପନ ୱିକପ୍ପନ୍ତରଦୀପନଂ। ତସ୍ମା ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ନେୱ ଇଧ ନ ହୁରଂ, ଅପରୋ ୱିକପ୍ପୋ ନ ଉଭଯନ୍ତି।

ସତ୍ଥଂ ଆହରେସୀତି ଜୀୱିତହାରକସତ୍ଥଂ ଆହରି, ଆହରିତ୍ୱା କଣ୍ଠନାଳଂ ଛିନ୍ଦି। ଅଥସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ମରଣଭଯଂ ଓକ୍କମି, ଗତିନିମିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାସି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା, ସଂୱିଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା, ସଙ୍ଖାରେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା, ସମସୀସୀ ହୁତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବୁତୋ। ସମ୍ମୁଖାଯେୱ ଅନୁପୱଜ୍ଜତା ବ୍ୟାକତାତି କିଞ୍ଚାପି ଇଦଂ ଥେରସ୍ସ ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେ ବ୍ୟାକରଣଂ ହୋତି; ଏତେନ ପନ ବ୍ୟାକରଣେନ ଅନନ୍ତରାଯମସ୍ସ ପରିନିବ୍ବାନଂ ଅହୋସି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ତଦେୱ ବ୍ୟାକରଣଂ ଗହେତ୍ୱା କଥେସି।

ଉପୱଜ୍ଜକୁଲାନୀତି ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବକୁଲାନି। ଇମିନା ଥେରୋ, ''ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ଉପଟ୍ଠାକେସୁ ଚ ଉପଟ୍ଠାଯିକାସୁ ଚ ୱିଜ୍ଜମାନାସୁ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତୁମ୍ହାକଂ ସାସନେ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତୀ''ତି ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପତ୍ତିଯଂ କୁଲସଂସଗ୍ଗଦୋସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ପୁଚ୍ଛତି। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା କୁଲେସୁ ସଂସଗ୍ଗାଭାୱଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ହୋନ୍ତି ହେତେ ସାରିପୁତ୍ତାତିଆଦିମାହ। ଇମସ୍ମିଂ କିର ଠାନେ ଥେରସ୍ସ କୁଲେସୁ ଅସଂସଟ୍ଠଭାୱୋ ପାକଟୋ ଅହୋସି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ।

୫-୬। ପୁଣ୍ଣସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୮୮-୮୯। ପଞ୍ଚମେ ତଞ୍ଚେତି ତଂ ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚେୱ ରୂପଞ୍ଚ। ନନ୍ଦିସମୁଦଯା ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋତି ତଣ୍ହାଯ ସମୋଧାନେନ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୋଧାନଂ ହୋତି। ଇତି ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ''ନନ୍ଦିସମୁଦଯା ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ''ତି ଇମିନା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସଚ୍ଚାନଂ ୱସେନ ୱଟ୍ଟଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି। ଦୁତିଯନଯେ ନିରୋଧୋ ମଗ୍ଗୋତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସଚ୍ଚାନଂ ୱସେନ ୱିୱଟ୍ଟଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି। ଇମିନା ତ୍ୱଂ ପୁଣ୍ଣାତି ପାଟିଯେକ୍କୋ ଅନୁସନ୍ଧି। ଏୱଂ ତାୱ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟୱସେନ ଦେସନଂ ଅରହତ୍ତେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଇଦାନି ପୁଣ୍ଣତ୍ଥେରଂ ସତ୍ତସୁ ଠାନେସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦାପେତୁଂ ଇମିନା ତ୍ୱନ୍ତିଆଦିମାହ।

ଚଣ୍ଡାତି ଦୁଟ୍ଠା କିବ୍ବିସା। ଫରୁସାତି କକ୍ଖଳା ଅକ୍କୋସିସ୍ସନ୍ତୀତି ଦସହି ଅକ୍କୋସୱତ୍ଥୂହି ଅକ୍କୋସିସ୍ସନ୍ତି। ପରିଭାସିସ୍ସନ୍ତୀତି ''କିଂ ସମଣୋ ନାମ ତ୍ୱଂ, ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ତେ କରିସ୍ସାମା''ତି ତଜ୍ଜେସ୍ସନ୍ତି। ଏୱମେତ୍ଥାତି ଏୱଂ ମଯ୍ହଂ ଏତ୍ଥ ଭୱିସ୍ସତି। ଦଣ୍ଡେନାତି ଚତୁହତ୍ଥଦଣ୍ଡେନ ୱା ଖଦିରଦଣ୍ଡେନ ୱା ଘଟିକମୁଗ୍ଗରେନ ୱା। ସତ୍ଥେନାତି ଏକତୋଧାରାଦିନା ସତ୍ଥେନ। ସତ୍ଥହାରକଂ ପରିଯେସନ୍ତୀତି ଜୀୱିତହାରକସତ୍ଥଂ ପରିଯେସନ୍ତି। ଇଦଂ ଥେରୋ ତତିଯପାରାଜିକୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅସୁଭକଥଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ତଭାୱେନ ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସତ୍ଥହାରକପରିଯେସନଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ଦମୂପସମେନାତି ଏତ୍ଥ ଦମୋତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରାଦୀନଂ ଏତଂ ନାମଂ।

''ସଚ୍ଚେନ ଦନ୍ତୋ ଦମସା ଉପେତୋ,

ୱେଦନ୍ତଗୂ ୱୁସିତବ୍ରହ୍ମଚରିଯୋ''ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୯୫; ସୁ। ନି। ୪୬୭) –

ଏତ୍ଥ ହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରୋ ଦମୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ''ଯଦି ସଚ୍ଚା ଦମା ଚାଗା, ଖନ୍ତ୍ୟା ଭିଯ୍ୟୋଧ ୱିଜ୍ଜତୀ''ତି (ସୁ। ନି। ୧୯୧; ସଂ। ନି। ୧।୨୪୬) ଏତ୍ଥ ପଞ୍ଞା ଦମୋତି ୱୁତ୍ତା। ''ଦାନେନ ଦମେନ ସଂଯମେନ ସଚ୍ଚୱଜ୍ଜେନା''ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୧୬୫; ମ। ନି। ୨।୨୨୬) ଏତ୍ଥ ଉପୋସଥକମ୍ମଂ ଦମୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ଖନ୍ତି ଦମୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଉପସମୋତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ପୁଣ୍ଣୋତି କୋ ପନେସ ପୁଣ୍ଣୋ, କସ୍ମା ଚ ପନେତ୍ଥ ଗନ୍ତୁକାମୋ ଅହୋସୀତି? ସୁନାପରନ୍ତୱାସିକୋ ଏୱ ଏସ, ସାୱତ୍ଥିଯଂ ପନ ଅସପ୍ପାଯୱିହାରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁକାମୋ ଅହୋସି।

ତତ୍ରାୟଂ ଅନୁପୁବ୍ବିକଥା – ସୁନାପରନ୍ତରଟ୍ଠେ କିର ଏକସ୍ମିଂ ୱାଣିଜଗାମେ ଏତେ ଦ୍ୱେ ଭାତରୋ। ତେସୁ କଦାଚି ଜେଟ୍ଠୋ ପଞ୍ଚ ସକଟସତାନି ଗହେତ୍ୱା ଜନପଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଣ୍ଡଂ ଆହରତି, କଦାଚି କନିଟ୍ଠୋ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସମୟେ କନିଟ୍ଠଂ ଘରେ ଠପେତ୍ୱା, ଜେଟ୍ଠଭାତିକୋ ପଞ୍ଚ ସକଟସତାନି ଗହେତ୍ୱା, ଜନପଦଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସାୱତ୍ଥିଂ ପତ୍ୱା, ଜେତୱନସ୍ସ ନାତିଦୂରେ ସକଟସତ୍ଥଂ ନିୱେସେତ୍ୱା ଭୁତ୍ତପାତରାସୋ ପରିଜନପରିୱୁତୋ ଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦି।

ତେନ ଚ ସମୟେନ ସାୱତ୍ଥିୱାସିନୋ ଭୁତ୍ତପାତରାସା ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅଧିଟ୍ଠାୟ ସୁଦ୍ଧୁତ୍ତରାସଙ୍ଗା ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫାଦିହତ୍ଥା ୟେନ ବୁଦ୍ଧୋ, ୟେନ ଧମ୍ମୋ, ୟେନ ସଙ୍ଘୋ, ତନ୍ନିନ୍ନା ତପ୍ପୋଣା ତପ୍ପବ୍ଭାରା ହୁତ୍ୱା, ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଜେତୱନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋ ତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘କହଂ ଇମେ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି ଏକଂ ମନୁସ୍ସଂ ପୁଚ୍ଛି। କିଂ ତ୍ୱଂ, ଅୟ୍ୟୋ, ନ ଜାନାସି? ଲୋକେ ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମସଙ୍ଘରତନାନି ନାମ ଉପ୍ପନ୍ନାନି, ଇଚ୍ଚେସୋ ମହାଜନୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଧମ୍ମକଥଂ ସୋତୁଂ ଗଚ୍ଛତୀତି। ତସ୍ସ ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ୱଚନଂ ଛୱିଚମ୍ମାଦୀନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ ଆହଚ୍ଚ ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିଜନପରିୱୁତୋ ତାୟ ପରିସାୟ ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ସତ୍ଥୁ ମଧୁରସ୍ସରେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ପରିସପରିୟନ୍ତେ ଠିତୋ, ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେସି। ଅଥ ତଥାଗତେନ କାଲଂ ୱିଦିତ୍ୱା ପରିସାୟ ଉୟ୍ୟୋଜିତାୟ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ସ୍ୱାତନାୟ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା, ଦୁତିୟଦିୱସେ ମଣ୍ଡପଂ କାରେତ୍ୱା, ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା, ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା, ଭୁତ୍ତପାତରାସୋ ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅଧିଟ୍ଠାୟ ଭଣ୍ଡାଗାରିକଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ‘‘ଏତ୍ତକଂ ଧନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତଂ, ଏତ୍ତକଂ ଧନଂ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତ’’ନ୍ତି ସବ୍ବଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା, ‘‘ଇମଂ ସାପତେୟ୍ୟଂ ମୟ୍ହଂ କନିଟ୍ଠସ୍ସ ଦେହୀ’’ତି ସବ୍ବଂ ନିୟ୍ୟାତେତ୍ୱା, ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା, କମ୍ମଟ୍ଠାନପରାୟଣୋ ଅହୋସି।

ଅଥସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକରୋନ୍ତସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନ ଉପଟ୍ଠାତି। ତତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅୟଂ ଜନପଦୋ ମୟ୍ହଂ ଅସପ୍ପାୟୋ, ୟଂନୂନାହଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ସକରଟ୍ଠମେୱ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି। ଅଥ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା, ସାୟନ୍ହେ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା, ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥାପେତ୍ୱା, ସତ୍ତ ସୀହନାଦେ ନଦିତ୍ୱା, ପକ୍କାମି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ପୁଣ୍ଣୋ…ପେ… ୱିହରତୀ’’ତି।

କତ୍ଥ ପନାୟଂ ୱିହାସୀତି? ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ୱିହାସି। ସୁନାପରନ୍ତରଟ୍ଠଂ ତାୱ ପୱିସିତ୍ୱା ଚ ଅଜ୍ଜୁହତ୍ଥପବ୍ବତଂ ନାମ ପତ୍ୱା ୱାଣିଜଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସି। ଅଥ ନଂ କନିଟ୍ଠଭାତା ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖଂ ଦତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଇଧେୱ ୱସଥା’’ତି ପଟିଞ୍ଞଂ କାରେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ୱସାପେସି।

ତତୋ ସମୁଦ୍ଦଗିରିୱିହାରଂ ନାମ ଅଗମାସି। ତତ୍ଥ ଅୟକନ୍ତପାସାଣେହି ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କତଚଙ୍କମୋ ଅତ୍ଥି, କୋଚି ତଂ ଚଙ୍କମିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ତତ୍ଥ ସମୁଦ୍ଦୱୀଚିୟୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅୟକନ୍ତପାସାଣେସୁ ପହରିତ୍ୱା ମହାସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତି। ଥେରୋ ‘‘କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକରୋନ୍ତାନଂ ଫାସୁୱିହାରୋ ହୋତୂ’’ତି ସମୁଦ୍ଦଂ ନିସ୍ସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାସି।

ତତୋ ମାତୁଲଗିରିଂ ନାମ ଅଗମାସି। ତତ୍ଥପି ସକୁଣସଙ୍ଘୋ ଉସ୍ସନ୍ନୋ ରତ୍ତିଞ୍ଚ ଦିୱା ଚ ସଦ୍ଦୋ ଏକାବଦ୍ଧୋୱ ଅହୋସି। ଥେରୋ ‘‘ଇଦଂ ଠାନଂ ନ ଫାସୁକ’’ନ୍ତି ତତୋ ମକୁଲକାରାମୱିହାରଂ ନାମ ଗତୋ। ସୋ ୱାଣିଜଗାମସ୍ସ ନାତିଦୂରୋ ନଚ୍ଚାସନ୍ନୋ ଗମନାଗମନସମ୍ପନ୍ନୋ ୱିୱିତ୍ତୋ ଅପ୍ପସଦ୍ଦୋ। ଥେରୋ ‘‘ଇମଂ ଠାନଂ ଫାସୁକ’’ନ୍ତି ତତ୍ଥ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନଚଙ୍କମନାଦୀନି କାରେତ୍ୱା ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛି। ଏୱଂ ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ୱିହାସି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ତସ୍ମିଂୟେୱ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ପଞ୍ଚ ୱାଣିଜସତାନି ‘‘ପରସମୁଦ୍ଦଂ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ନାୱାୟ ଭଣ୍ଡଂ ପକ୍ଖିପିଂସୁ। ନାୱାରୋହନଦିୱସେ ଥେରସ୍ସ କନିଟ୍ଠଭାତା ଥେରଂ ଭୋଜେତ୍ୱା, ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସିକ୍ଖାପଦାନି ଗହେତ୍ୱା, ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ସମୁଦ୍ଦୋ ନାମ ଅସଦ୍ଧେୟ୍ୟୋ ଅନେକନ୍ତରାୟୋ, ଅମ୍ହେ ଆୱଜ୍ଜେୟ୍ୟାଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ନାୱଂ ଆରୁହି। ନାୱା ଉତ୍ତମଜୱେନ ଗଚ୍ଛମାନା ଅଞ୍ଞତରଂ ଦୀପକଂ ପାପୁଣି। ମନୁସ୍ସା ‘‘ପାତରାସଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ଦୀପକେ ଉତ୍ତିଣ୍ଣା। ତସ୍ମିଂ ପନ ଦୀପକେ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ନତ୍ଥି, ଚନ୍ଦନୱନମେୱ ଅହୋସି।

ଅଥେକୋ ୱାସିୟା ରୁକ୍ଖଂ ଆକୋଟେତ୍ୱା ଲୋହିତଚନ୍ଦନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଭୋ, ମୟଂ ଲାଭତ୍ଥାୟ ପରସମୁଦ୍ଦଂ ଗଚ୍ଛାମ, ଇତୋ ଚ ଉତ୍ତରି ଲାଭୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଚତୁରଙ୍ଗୁଲମତ୍ତା ଘଟିକା ସତସହସ୍ସଂ ଅଗ୍ଘତି। ହାରେତବ୍ବୟୁତ୍ତକଂ ଭଣ୍ଡଂ ହାରେତ୍ୱା ଚନ୍ଦନସ୍ସ ପୂରେସ୍ସାମା’’ତି ତେ ତଥା କରିଂସୁ ।
ଚନ୍ଦନୱନେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଅମନୁସ୍ସା କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା, ‘‘ଇମେହି ଅମ୍ହାକଂ ଚନ୍ଦନୱନଂ ନାସିତଂ ଘାତେସ୍ସାମ ନେ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ‘‘ଇଧେୱ ଘାତିତେସୁ ସବ୍ବଂ ଏକକୁଣପଂ ଭୱିସ୍ସତି, ସମୁଦ୍ଦମଜ୍ଝେ ନେସଂ ନାୱଂ ଓସୀଦେସ୍ସାମା’’ତି ଆହଂସୁ। ଅଥ ନେସଂ ନାୱଂ ଆରୁୟ୍ହ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗତକାଲେୟେୱ ଉପ୍ପାତିକଂ ଉଟ୍ଠପେତ୍ୱା ସୟମ୍ପି ତେ ଅମନୁସ୍ସା ଭୟାନକାନି ରୂପାନି ଦସ୍ସୟିଂସୁ। ଭୀତା ମନୁସ୍ସା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଦେୱତାନଂ ନମସ୍ସନ୍ତି। ଥେରସ୍ସ କନିଟ୍ଠୋ ଚୂଳପୁଣ୍ଣକୁଟୁମ୍ବିକୋ ‘‘ମୟ୍ହଂ ଭାତା ଅୱସ୍ସୟୋ ହୋତୂ’’ତି ଥେରସ୍ସ ନମସ୍ସମାନୋ ଅଟ୍ଠାସି।

ଥେରୋପି କିର ତସ୍ମିଂଯେଵ ଖଣେ ଆଵଜ୍ଜେତ୍ୱା, ତେସଂ ବ୍ୟସନୁପ୍ପତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା, ଵେହାସଂ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା, ଅଭିମୁଖୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଅମନୁସ୍ସା ଥେରଂ ଦିସ୍ୱାଵ ‘‘ଅୟ୍ୟୋ ପୁଣ୍ଣତ୍ଥେରୋ ଏତୀ’’ତି ଅପକ୍କମିଂସୁ, ଉପ୍ପାତିକଂ ସନ୍ନିସୀଦି। ଥେରୋ ‘‘ମା ଭାୟଥା’’ତି ତେ ଅସ୍ସାସେତ୍ୱା ‘‘କହଂ ଗନ୍ତୁକାମତ୍ଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ସକଟ୍ଠାନମେଵ ଗଚ୍ଛାମାତି। ଥେରୋ ନାଵଙ୍ଗଣେ ଅକ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଏତେସଂ ଇଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛତୂ’’ତି ଅଧିଟ୍ଠାସି। ଵାଣିଜା ସକଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ତଂ ପଵତ୍ତିଂ ପୁତ୍ତଦାରସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା, ‘‘ଏଥ ଥେରଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ପଞ୍ଚସତାପି ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଚହି ମାତୁଗାମସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ତୀସୁ ସରଣେସୁ ପତିଟ୍ଠାୟ ଉପାସକତ୍ତଂ ପଟିଵେଦେସୁଂ। ତତୋ ନାଵାୟ ଭଣ୍ଡଂ ଓତାରେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଏକଂ କୋଟ୍ଠାସଂ କତ୍ୱା, ‘‘ଅୟଂ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ କୋଟ୍ଠାସୋ’’ତି ଆହଂସୁ। ଥେରୋ ମୟ୍ହଂ ଵିସୁଂ କୋଟ୍ଠାସକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ସତ୍ଥା ପନ ତୁମ୍ହେହି ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋତି। ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ, ଭନ୍ତେତି। ତେନ ହି ଇମିନା ସତ୍ଥୁ ମଣ୍ଡଲମାଳଂ କରୋଥ। ଏଵଂ ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିସ୍ସଥାତି। ତେ ସାଧୁ, ଭନ୍ତେତି। ତେନ ଚ କୋଟ୍ଠାସେନ ଅତ୍ତନୋ ଚ କୋଟ୍ଠାସେହି ମଣ୍ଡଲମାଳଂ କାତୁଂ ଆରଭିଂସୁ।

ସତ୍ଥାପି କିର ତଂ ଆରଦ୍ଧକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପରିଭୋଗଂ ଅକାସି। ଆରକ୍ଖମନୁସ୍ସା ରତ୍ତିଂ ଓଭାସଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ମହେସକ୍ଖା ଦେଵତା ଅତ୍ଥୀ’’ତି ସଞ୍ଞଂ କରିଂସୁ। ଉପାସକା ମଣ୍ଡଲମାଳଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ସେନାସନାନି ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଦାନସମ୍ଭାରଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା, ‘‘କତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହେହି ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚଂ, ସତ୍ଥାରଂ ପକ୍କୋସଥା’’ତି ଥେରସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ। ଥେରୋ ସାୟନ୍ହସମୟେ ଇଦ୍ଧିୟା ସାଵତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଵାଣିଜଗାମଵାସିନୋ ତୁମ୍ହେ ଦଟ୍ଠୁକାମା , ତେସଂ ଅନୁକମ୍ପଂ କରୋଥା’’ତି ଭଗଵନ୍ତଂ ୟାଚି। ଭଗଵା ଅଧିଵାସେସି। ଥେରୋ ସକଟ୍ଠାନମେଵ ପଚ୍ଚାଗତୋ।

ଭଗଵାପି ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେସି, ‘‘ଆନନ୍ଦ, ସ୍ୱେ ସୁନାପରନ୍ତେ ଵାଣିଜଗାମେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିସ୍ସାମ, ତ୍ୱଂ ଏକୂନପଞ୍ଚସତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସଲାକଂ ଦେହୀ’’ତି। ଥେରୋ ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା, ‘‘ଆକାସଚାରୀ ଭିକ୍ଖୂ ସଲାକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୂ’’ତି ଆହ। ତଂଦିଵସଂ କୁଣ୍ଡଧାନତ୍ଥେରୋ ପଠମଂ ସଲାକଂ ଅଗ୍ଗହେସି। ଵାଣିଜଗାମଵାସିନୋପି ‘‘ସ୍ୱେ କିର ସତ୍ଥା ଆଗମିସ୍ସତୀ’’ତି ଗାମମଜ୍ଝେ ମଣ୍ଡପଂ କତ୍ୱା ଦାନଗ୍ଗଂ ସଜ୍ଜୟିଂସୁ। ଭଗଵା ପାତୋଵ ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଂ କତ୍ୱା, ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପଵିସିତ୍ୱା, ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା, ନିସୀଦି। ସକ୍କସ୍ସ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲାସନଂ ଉଣ୍ହଂ ଅହୋସି। ସୋ ‘‘କିଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ଆଵଜ୍ଜେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସୁନାପରନ୍ତଗମନଂ ଦିସ୍ୱା, ଵିସ୍ସକମ୍ମଂ ଆମନ୍ତେସି, ‘‘ତାତ, ଅଜ୍ଜ ଭଗଵା ତିଂସମତ୍ତାନି ୟୋଜନସତାନି ପିଣ୍ଡଚାରଂ ଗମିସ୍ସତି। ପଞ୍ଚ କୂଟାଗାରସତାନି ମାପେତ୍ୱା ଜେତଵନଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକମତ୍ଥକେ ଗମନସଜ୍ଜାନି କତ୍ୱା ଠପେହୀ’’ତି। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ଭଗଵତୋ କୂଟାଗାରଂ ଚତୁମୁଖଂ ଅହୋସି, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅଗ୍ଗସାଵକାନଂ ଦ୍ୱିମୁଖାନି, ସେସାନି ଏକମୁଖାନି, ସତ୍ଥା ଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଟିପାଟିୟା ଠପିତକୂଟାଗାରେସୁ ଧୁରକୂଟାଗାରଂ ପାଵିସି। ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାଵକେ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଏକୂନପଞ୍ଚଭିକ୍ଖୁସତାନିପି କୂଟାଗାରଗତାନି ଅହେସୁଂ। ଏକଂ ତୁଚ୍ଛଂ କୂଟାଗାରଂ ଅହୋସି, ପଞ୍ଚପି କୂଟାଗାରସତାନି ଆକାସେ ଉପ୍ପତିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ସଚ୍ଚବନ୍ଧପବ୍ବତଂ ନାମ ପତ୍ୱା କୂଟାଗାରଂ ଆକାସେ ଠପେସି। ତସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ସଚ୍ଚବନ୍ଧୋ ନାମ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକତାପସୋ ମହାଜନଂ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେନ୍ତୋ ଲାଭଗ୍ଗୟସଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଵସତି, ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଚସ୍ସ ଅନ୍ତୋଚାଟିୟଂ ପଦୀପୋ ଵିୟ ଅରହତ୍ତଫଲସ୍ସ ଉପନିସ୍ସୟୋ ଜଲତି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଧମ୍ମମସ୍ସ କଥେସ୍ସାମୀ’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ତାପସୋ ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ମଗ୍ଗେନେଵସ୍ସ ଅଭିଞ୍ଞା ଆଗତା। ସୋ ଏହିଭିକ୍ଖୁ ହୁତ୍ୱା ଇଦ୍ଧିମୟପତ୍ତଚୀଵରଧରୋ ତୁଚ୍ଛକୂଟାଗାରଂ ପାଵିସି।

ଭଗଵା କୂଟାଗାରଗତେହି ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଵାଣିଜଗାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, କୂଟାଗାରାନି ଅଦିସ୍ସମାନକାନି କତ୍ୱା, ଵାଣିଜଗାମଂ ପାଵିସି। ଵାଣିଜା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ମକୁଲକାରାମଂ ନୟିଂସୁ। ସତ୍ଥା ମଣ୍ଡଲମାଳଂ ପାଵିସି। ମହାଜନୋ ୟାଵ ସତ୍ଥା ଭତ୍ତଦରଥଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତି, ତାଵ ପାତରାସଂ କତ୍ୱା ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ସମାଦାୟ ବହୁଂ ଗନ୍ଧଞ୍ଚ ପୁପ୍ଫଞ୍ଚ ଆଦାୟ ଧମ୍ମସ୍ସଵନତ୍ଥାୟ ଆରାମଂ ପଚ୍ଚାଗମାସି। ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ମହାଜନସ୍ସ ବନ୍ଧନମୋକ୍ଖୋ ଜାତୋ, ମହନ୍ତଂ ବୁଦ୍ଧକୋଲାହଲଂ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ମହାଜନସ୍ସ ସଙ୍ଗହତ୍ଥାୟ ସତ୍ତାହଂ ତତ୍ଥେଵ ଵସି, ଅରୁଣଂ ପନ ମହାଗନ୍ଧକୁଟିୟଂଯେଵ ଉଟ୍ଠପେସି। ସତ୍ତାହମ୍ପି ଧମ୍ମଦେସନାପରିୟୋସାନେ ଚତୁରାସୀତିୟା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ଅହୋସି। ତତ୍ଥ ସତ୍ତାହଂ ଵସିତ୍ୱା, ଵାଣିଜଗାମେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା, ‘‘ତ୍ୱଂ ଇଧେଵ ଵସାହୀ’’ତି ପୁଣ୍ଣତ୍ଥେରଂ ନିଵତ୍ତେତ୍ୱା ଅନ୍ତରେ ନମ୍ମଦାନଦୀ ନାମ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସା ତୀରଂ ଅଗମାସି। ନମ୍ମଦା ନାଗରାଜା ସତ୍ଥୁ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା, ନାଗଭଵନଂ ପଵେସେତ୍ୱା, ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ସକ୍କାରଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଧମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା ନାଗଭଵନା ନିକ୍ଖମି। ସୋ ‘‘ମୟ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ପରିଚରିତବ୍ବଂ ଦେଥା’’ତି ୟାଚି। ଭଗଵା ନମ୍ମଦାନଦୀତୀରେ ପଦଚେତିୟଂ ଦସ୍ସେସି। ତଂ ଵୀଚୀସୁ ଆଗତାସୁ ପିଧୀୟତି, ଗତାସୁ ଵିଵରୀୟତି। ମହାସକ୍କାରପତ୍ତଂ ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ତତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସଚ୍ଚବନ୍ଧପବ୍ବତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଚ୍ଚବନ୍ଧଂ ଆହ – ‘‘ତୟା ମହାଜନୋ ଅପାୟମଗ୍ଗେ ଓତାରିତୋ। ତ୍ୱଂ ଇଧେଵ ଵସିତ୍ୱା, ଏତେସଂ ଲଦ୍ଧିଂ ଵିସ୍ସଜ୍ଜାପେତ୍ୱା, ନିବ୍ବାନମଗ୍ଗେ ପତିଟ୍ଠାପେହୀ’’ତି। ସୋପି ପରିଚରିତବ୍ବଂ ୟାଚି। ସତ୍ଥା ଘନପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ଅଲ୍ଲମତ୍ତିକପିଣ୍ଡମ୍ହି ଲଞ୍ଛନଂ ଵିୟ ପଦଚେତିୟଂ

ଦସ୍ସେସି। ତତୋ ଜେତଵନମେଵ ଗତୋ। ଏତମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ତେନେଵ ଅନ୍ତରଵସ୍ସେନାତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ।

ପରିନିବ୍ବାଯୀତି ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବାଯି। ମହାଜନୋ ଥେରସ୍ସ ସତ୍ତ ଦିଵସାନି ସରୀରପୂଜଂ କତ୍ଵା, ବହୂନି ଗନ୍ଧକଟ୍ଠାନି ସମୋଧାନେତ୍ଵା, ସରୀରଂ ଝାପେତ୍ଵା ଧାତୁଯୋ ଆଦାଯ ଚେତିଯଂ ଅକାସି। ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂତି ଥେରସ୍ସ ଆଳାହନଟ୍ଠାନେ ଠିତଭିକ୍ଖୂ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେଵ। ଛଟ୍ଠଂ ଉତ୍ତାନମେଵ।

୭-୮। ପଠମଏଜାସୁତ୍ତାଦିଵଣ୍ଣନା

୯୦-୯୧। ସତ୍ତମେ ଏଜାତି ତଣ୍ହା। ସା ହି ଚଲନଟ୍ଠେନ ଏଜାତି ଵୁଚ୍ଚତି। ସାଵ ଆବାଧନଟ୍ଠେନ ରୋଗୋ, ଅନ୍ତୋ ଦୁସ୍ସନଟ୍ଠେନ ଗଣ୍ଡୋ, ନିକନ୍ତନଟ୍ଠେନ ସଲ୍ଲଂ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଏଜା ରୋଗୋ ଚେଵ ଗଣ୍ଡୋ ଚ ସଲ୍ଲଞ୍ଚ, ତସ୍ମା। ଚକ୍ଖୁଂ ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯାତିଆଦି ଵୁତ୍ତନଯମେଵ, ଇଧାପି ସବ୍ବଂ ହେଟ୍ଠା ଗହିତମେଵ ସଂକଡ୍ଢିତ୍ଵା ଦସ୍ସିତଂ। ଅଟ୍ଠମଂ ଵୁତ୍ତନଯମେଵ।

୯-୧୦। ପଠମଦ୍ଵଯସୁତ୍ତାଦିଵଣ୍ଣନା

୯୨-୯୩। ନଵମେ ଦ୍ଵଯନ୍ତି ଦ୍ଵେ ଦ୍ଵେ କୋଟ୍ଠାସେ। ଦସମେ ଇତ୍ଥେତଂ ଦ୍ଵଯନ୍ତି ଏଵମେତଂ ଦ୍ଵଯଂ। ଚଲଞ୍ଚେଵ ବ୍ଯଥଞ୍ଚାତି ଅତ୍ତନୋ ସଭାଵେନ ଅସଣ୍ଠହନତୋ ଚଲତି ଚେଵ ବ୍ଯଥତି ଚ। ଯୋପି ହେତୁ ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋତି ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଵତ୍ଥାରମ୍ମଣଂ ହେତୁ ଚେଵ ପଚ୍ଚଯୋ ଚ। କୁତୋ ନିଚ୍ଚଂ ଭଵିସ୍ସତୀତି କେନ କାରଣେନ ନିଚ୍ଚଂ ଭଵିସ୍ସତି। ଯଥା ପନ ଦାସସ୍ସ ଦାସିଯା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ଜାତୋ ପୁତ୍ତୋ ପରୋଵ ଦାସୋ ହୋତି, ଏଵଂ ଅନିଚ୍ଚମେଵ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଙ୍ଗତୀତି ସହଗତି। ସନ୍ନିପାତୋତି ଏକତୋ ସନ୍ନିପତନଂ। ସମଵାଯୋତି ଏକତୋ ସମାଗମୋ। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋତି ଇମିନା ସଙ୍ଗତିସନ୍ନିପାତସମଵାଯସଙ୍ଖାତେନ ପଚ୍ଚଯେନ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ପଚ୍ଚଯନାମେନେଵ ସଙ୍ଗତି ସନ୍ନିପାତୋ ସମଵାଯୋତି ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ।

ସୋପି ହେତୂତି ଫସ୍ସସ୍ସ ଵତ୍ଥୁ ଆରମ୍ମଣଂ ସହଜାତା ତଯୋ ଖନ୍ଧାତି ଅଯଂ ହେତୁ। ଫୁଟ୍ଠୋତି ଉପଯୋଗତ୍ଥେ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ, ଫସ୍ସେନ ଫୁଟ୍ଠମେଵ ଗୋଚରଂ ଵେଦନା ଵେଦେତି, ଚେତନା ଚେତେତି, ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଜାନାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଫୁଟ୍ଠୋତି ଵା ଫସ୍ସସମଙ୍ଗୀପୁଗ୍ଗଲୋ , ଫସ୍ସେନ ଫୁଟ୍ଠାରମ୍ମଣମେଵ ଵେଦନାଦୀହି ଵେଦେତି ଚେତେତି ସଞ୍ଜାନାତୀତିପି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ସମତିଂସକ୍ଖନ୍ଧା କଥିତା ହୋନ୍ତି। କଥଂ? ଚକ୍ଖୁଦ୍ଵାରେ ତାଵ ଵତ୍ଥୁ ଚେଵ ଆରମ୍ମଣଞ୍ଚ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଫୁଟ୍ଠୋ ଵେଦେତୀତି ଵେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଚେତେତୀତି ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଜାନାତୀତି ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଵିଜାନାତୀତି ଵିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋତି। ସେସଦ୍ଵାରେସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ। ମନୋଦ୍ଵାରେପି ହି ଵତ୍ଥୁରୂପଂ ଏକନ୍ତତୋ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ରୂପେ ପନ ଆରମ୍ମଣେ ସତି ଆରମ୍ମଣମ୍ପି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋତି ଛ ପଞ୍ଚକାତିଂସ ହୋନ୍ତି। ସଙ୍ଖେପେନ ପନେତେ ଛସୁପି ଦ୍ଵାରେସୁ ପଞ୍ଚେଵ ଖନ୍ଧାତି ସପଚ୍ଚଯେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ଅନିଚ୍ଚାତି ଵିତ୍ଥାରେତ୍ଵା ଵୁଚ୍ଚମାନେ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଦେସିତନ୍ତି।

ଛନ୍ନଵଗ୍ଗୋ ନଵମୋ।

୧୦। ସଳଵଗ୍ଗୋ

୧। ଅଦନ୍ତଅଗୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୯୪। ସଳଵଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଅଦନ୍ତାତି ଅଦମିତା। ଅଗୁତ୍ତାତି ଅଗୋପିତା। ଅରକ୍ଖିତାତି ନ ରକ୍ଖିତା। ଅସଂଵୁତାତି ଅପିହିତା। ଦୁକ୍ଖାଧିଵାହା ହୋନ୍ତୀତି ନେରଯିକାଦିଭେଦଂ ଅଧିକଦୁକ୍ଖଂ ଆଵହନକା ହୋନ୍ତି। ସୁଖାଧିଵାହା ହୋନ୍ତୀତି ଝାନମଗ୍ଗଫଲପଭେଦଂ ଅଧିକସୁଖଂ ଆଵହନକା ହୋନ୍ତି। ଅଧିଵହାତିପି ପାଠୋ, ଏସେଵତ୍ଥୋ।

ସଳେଵାତି ଛ ଏଵ। ଅସଂଵୁତୋ ଯତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଗଚ୍ଛତୀତି ଯେସୁ ଆଯତନେସୁ ସଂଵରଵିରହିତୋ ଦୁକ୍ଖଂ ପାପୁଣାତି। ତେସଞ୍ଚ ଯେ ସଂଵରଣଂ ଅଵେଦିସୁନ୍ତି ଯେ ତେସଂ ଆଯତନାନଂ ସଂଵରଂ ଵିନ୍ଦିଂସୁ ପଟିଲଭିଂସୁ। ଵିହରନ୍ତାନଵସ୍ସୁତାତି ଵିହରନ୍ତି ଅନଵସ୍ସୁତା ଅତିନ୍ତା।

ଅସାଦିତଞ୍ଚ ସାଦୁନ୍ତି ଅସ୍ସାଦଵନ୍ତଞ୍ଚ ମଧୁରଞ୍ଚ। ଫସ୍ସଦ୍ଵଯଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖେ ଉପେକ୍ଖେତି ସୁଖଫସ୍ସଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଫସ୍ସଞ୍ଚାତି ଇଦଂ ଫସ୍ସଦ୍ଵଯଂ ଉପେକ୍ଖେ, ଉପେକ୍ଖାମେଵେତ୍ଥ ଉପ୍ପାଦେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଫସ୍ସଦ୍ଵଯଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ଉପେକ୍ଖୋତି ଵା ପାଠୋ, ଫସ୍ସହେତୁକଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ଉପେକ୍ଖୋ, ସୁଖେ ଅନୁରୋଧଂ

ଦୁକ୍ଖେ ଚ ୱିରୋଧଂ ଅନୁପ୍ପାଦେନ୍ତୋ ଉପେକ୍ଖକୋ ଭୱେୟ୍ୟାତିପି ଅତ୍ଥୋ। ଅନାନୁରୁଦ୍ଧୋଅୱିରୁଦ୍ଧୋ କେନଚୀତି କେନଚି ସଦ୍ଧିଂ ନେୱ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ନ ୱିରୁଦ୍ଧୋ ଭୱେୟ୍ୟ।

ପପଞ୍ଚସଞ୍ଞାତି କିଲେସସଞ୍ଞାୟ ପପଞ୍ଚସଞ୍ଞା ନାମ ହୁତ୍ୱା। ଇତରୀତରା ନରାତି ଲାମକସତ୍ତା ପପଞ୍ଚୟନ୍ତା ଉପୟନ୍ତୀତି ପପଞ୍ଚୟମାନା ୱଙ୍କଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସଞ୍ଞିନୋତି ସସଞ୍ଞା ସତ୍ତା। ମନୋମୟଂ ଗେହସିତଞ୍ଚ ସବ୍ବନ୍ତି ସବ୍ବମେୱ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣଗେହନିସ୍ସିତଂ ମନୋମୟଂ ୱିତକ୍କଂ। ପନୁଜ୍ଜାତି ପନୁଦିତ୍ୱା ନୀହରିତ୍ୱା। ନେକ୍ଖମ୍ମସିତଂ ଇରୀୟତୀତି ଦଵ୍ହଜାତିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତଂ ଇରିୟେନ ଇରୀୟତି।

ଛସ୍ସୁ ୟଦାସୁଭାୱିତୋତି ଛସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ୟଦା ସୁଟ୍ଠୁ ଭାୱିତୋ। ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ୱିକମ୍ପତେକ୍ୱଚୀତି ସୁଖଫସ୍ସେନ ୱା ଦୁକ୍ଖଫସ୍ସେନ ୱା ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ଚିତ୍ତଂ ନ କମ୍ପତି ନ ୱେଧତି। ଭୱଥ ଜାତିମରଣସ୍ସ ପାରଗାତି ଜାତିମରଣାନଂ ପାରଂ ନିବ୍ବାନଂ ଗମକା ହୋଥ।

୨। ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୫। ଦୁତିୟେ ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତୋତି ମାଲୁକ୍ୟବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ପୁତ୍ତୋ। ଏତ୍ଥାତି ଏତସ୍ମିଂ ତୱ ଓୱାଦାୟାଚନେ। ଇମିନା ଥେରଂ ଅପସାଦେତିପି ଉସ୍ସାଦେତିପି। କଥଂ? ଅୟଂ କିର ଦହରକାଲେ ରୂପାଦୀସୁ ପମଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ମହଲ୍ଲକକାଲେ ଅରଞ୍ଞୱାସଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୟାଚତି। ଅଥ ଭଗୱା ''ଏତ୍ଥ ଦହରେ କିଂ ୱକ୍ଖାମ? ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ୱିୟ ତୁମ୍ହେପି ତରୁଣକାଲେ ପମଜ୍ଜିତ୍ୱା ମହଲ୍ଲକକାଲେ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରେୟ୍ୟାଥା''ତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାୟେନ ଭଣନ୍ତୋ ଥେରଂ ଅପସାଦେତି ନାମ।

ୟସ୍ମା ପନ ଥେରୋ ମହଲ୍ଲକକାଲେପି ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁକାମୋ, ତସ୍ମା ଭଗୱା ''ଏତ୍ଥ ଦହରେ କିଂ ୱକ୍ଖାମ? ଅୟଂ ଅମ୍ହାକଂ ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ମହଲ୍ଲକକାଲେପି ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ତୁକାମୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୟାଚତି, ତୁମ୍ହେ ନାମ ତରୁଣକାଲେପି ୱୀରିୟଂ ନ କରୋଥା''ତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାୟେନ ଭଣନ୍ତୋ ଥେରଂ ଉସ୍ସାଦେତି ନାମ।

ୟତ୍ର ହି ନାମାତି ୟୋ ନାମ। କିଞ୍ଚାପାହନ୍ତି କିଞ୍ଚାପି ''ଅହଂ ମହଲ୍ଲକୋ''ତି ଞାତଂ। ୟଦି ଅହଂ ମହଲ୍ଲକୋ, ମହଲ୍ଲକୋ ସମାନୋପି ସକ୍କିସ୍ସାମି ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ, ଦେସେତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟେନ ମହଲ୍ଲକଭାୱଂ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଓୱାଦଞ୍ଚ ପସଂସନ୍ତୋ ଏୱମାହ।

ଅଦିଟ୍ଠା ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବାତି ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ଅଦିଟ୍ଠା ଅତୀତେପି ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା। ନ ଚ ପସ୍ସସୀତି ଏତରହିପି ନ ପସ୍ସସି। ନ ଚ ତେ ହୋତି ପସ୍ସେୟ୍ୟନ୍ତି ଏୱଂ ସମନ୍ନାହାରୋପି ତେ ୟତ୍ଥ ନତ୍ଥି, ଅପି ନୁ ତେ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ପେମଂ ୱାତି। ଅପିନୁ ତେ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦାଦୟୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁନ୍ତି ପୁଚ୍ଛତି।

ଦିଟ୍ଠେ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତନ୍ତି ରୂପାୟତନେ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ଦିଟ୍ଠେ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ହି ରୂପେ ରୂପମତ୍ତମେୱ ପସ୍ସତି, ନ ନିଚ୍ଚାଦିସଭାୱଂ, ଇତି ସେସୱିଞ୍ଞାଣେହିପି ମେ ଏତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ଦିଟ୍ଠେ ଦିଟ୍ଠଂ ନାମ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ, ରୂପେ ରୂପୱିଜାନନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ମତ୍ତାତି ପମାଣଂ, ଦିଟ୍ଠଂ ମତ୍ତା ଅସ୍ସାତି ଦିଟ୍ଠମତ୍ତଂ, ଚିତ୍ତଂ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣମତ୍ତମେୱ ମେ ଚିତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ୟଥା ଆପାଥଗତରୂପେ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ରଜ୍ଜତି ନ ଦୁସ୍ସତି ନ ମୁୟ୍ହତି, ଏୱଂ ରାଗାଦିୱିରହେନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣମତ୍ତମେୱ ଜୱନଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣପମାଣେନେୱ ଜୱନଂ ଠପେସ୍ସାମୀତି। ଅଥ ୱା ଦିଟ୍ଠଂ ନାମ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ଦିଟ୍ଠରୂପଂ, ଦିଟ୍ଠେ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତଂ ନାମ ତତ୍ଥେୱ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନସନ୍ତୀରଣୱୋଟ୍ଠବ୍ବନସଙ୍ଖାତଂ ଚିତ୍ତତ୍ତୟଂ। ୟଥା ତଂ ନ ରଜ୍ଜତି, ନ ଦୁସ୍ସତି, ନ ମୁୟ୍ହତି, ଏୱଂ ଆପାଥଗତେ ରୂପେ ତେନେୱ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନାଦିପ୍ପମାଣେନ ଜୱନଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମି, ନାହଂ ତଂ ପମାଣଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ରଜ୍ଜନାଦିୱସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତୁଂ ଦସ୍ସାମୀତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଏସେୱ ନୟୋ ସୁତମୁତେସୁ।

ୱିଞ୍ଞାତେ ୱିଞ୍ଞାତମତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ୱିଞ୍ଞାତଂ ନାମ ମନୋଦ୍ୱାରାୱଜ୍ଜନେନ ୱିଞ୍ଞାତାରମ୍ମଣଂ, ତସ୍ମିଂ ୱିଞ୍ଞାତେ ୱିଞ୍ଞାତମତ୍ତନ୍ତି ଆୱଜ୍ଜନପମାଣଂ। ୟଥା ଆୱଜ୍ଜନେନ ନ ରଜ୍ଜତି ନ ଦୁସ୍ସତି ନ ମୁୟ୍ହତି, ଏୱଂ ରଜ୍ଜନାଦିୱସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ଆୱଜ୍ଜନପମାଣେନେୱ ଚିତ୍ତଂ ଠପେସ୍ସାମୀତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ।

ୟତୋତି ୟଦା। ତତୋତି ତଦା। ନ ତେନାତି ତେନ ରାଗେନ ୱା ରତ୍ତୋ, ଦୋସେନ ୱା ଦୁଟ୍ଠୋ, ମୋହେନ ୱା ମୂଳ୍ହୋ ନ ଭୱିସ୍ସତି। ତତୋ ତ୍ୱଂ ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ ନ ତତ୍ଥାତି ୟଦା ତ୍ୱଂ ତେନ ରାଗେନ ୱା ଦୋସମୋହେହି ୱା ରତ୍ତୋ ୱା ଦୁଟ୍ଠୋ ୱା ମୂଳ୍ହୋ ୱା ନ ଭୱିସ୍ସସି, ତଦା ତ୍ୱଂ ନ ତତ୍ଥ ତସ୍ମିଂ ଦିଟ୍ଠେ ୱା ସୁତମୁତୱିଞ୍ଞାତେ ୱା ପଟିବଦ୍ଧୋ ଅଲ୍ଲୀନୋ ପତିଟ୍ଠିତୋ ନାମ ଭୱିସ୍ସସି। ନେୱିଧାତିଆଦି ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ।

ସତି ମୁଟ୍ଠାତି ସତି ନଟ୍ଠା। ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝୋସାତି ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଗିଲିତ୍ୱା। ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ୱିହେସା ଚାତି ଅଭିଜ୍ଝାଯ ଚ ୱିହିଂସାଯ ଚ। ଅଥ ୱା ''ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତୀ''ତି ପଦେନାପି ସଦ୍ଧିଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ, ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ୱିହେସା ଚାତି ଇମେପି ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଚିତ୍ତମସ୍ସୁପହଞ୍ଞନ୍ତୀତି ଅଭିଜ୍ଝାୱିହେସାହି ଅସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପହଞ୍ଞନ୍ତି। ଆଚିନତୋତି ଆଚିନନ୍ତସ୍ସ। ଆରା ନିବ୍ବାନ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଏୱରୂପସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନିବ୍ବାନଂ ନାମ ଦୂରେ ପୱୁଚ୍ଚତି। ଘତ୍ୱାତି ଘାଯିତ୍ୱା। ଭୋତ୍ୱାତି ଭୁତ୍ୱା ସାଯିତ୍ୱା ଲେହିତ୍ୱା। ଫୁସ୍ସାତି ଫୁସିତ୍ୱା। ପଟିସ୍ସତୋତି ପଟିସ୍ସତିସଙ୍ଖାତାଯ ସତିଯା ଯୁତ୍ତୋ। ସେୱତୋ ଚାପି ୱେଦନନ୍ତି ଚତୁମଗ୍ଗସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତଲୋକୁତ୍ତରୱେଦନଂ ସେୱନ୍ତସ୍ସ। ଖୀଯତୀତି ଖଯଂ ଗଚ୍ଛତି। କିଂ ତଂ? ଦୁକ୍ଖମ୍ପି କିଲେସଜାତମ୍ପି। ଅଞ୍ଞତରୋତି ଅସୀତିଯା ମହାସାୱକାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରୋ ଏକୋ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଗାଥାହିପି ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତଂ।

୩। ପରିହାନଧମ୍ମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୬। ତତିଯେ ପରିହାନଧମ୍ମନ୍ତି ପରିହାନସଭାୱଂ। ଅଭିଭାଯତନାନୀତି ଅଭିଭୱିତାନି ଆଯତନାନି। ସରସଙ୍କପ୍ପାତି ଏତ୍ଥ ସରନ୍ତୀତି ସରା, ଧାୱନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସରା ଚ ତେ ସଙ୍କପ୍ପା ଚ ସରସଙ୍କପ୍ପା। ସଂଯୋଜନିଯାତି ବନ୍ଧନିଯା ବନ୍ଧନସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଭୂତା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂତି ତଂ ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ କିଲେସଜାତଂ, ତଂ ୱା ଆରମ୍ମଣଂ। ଅଧିୱାସେତୀତି ଚିତ୍ତେ ଆରୋପେତ୍ୱା ୱାସେତି। ନପ୍ପଜହତୀତି ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନେନ ନ ପଜହତି। ଏୱଂ ସବ୍ବପଦେହି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଅଭିଭାଯତନଞ୍ହେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତାତି ଏତଂ ବୁଦ୍ଧେନ ଭଗୱତା ଅଭିଭୱିତଂ ଆଯତନନ୍ତି କଥିତଂ। ଇଧ ଧମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱିଭଜନ୍ତେନ ପୁଗ୍ଗଲେନ ଧମ୍ମୋ ଦସ୍ସିତୋ।

୪। ପମାଦୱିହାରୀସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୭। ଚତୁତ୍ଥେ ଅସଂୱୁତସ୍ସାତି ଅପିହିତସ୍ସ ନ ପିଦହିତ୍ୱା ସଞ୍ଛାଦିତ୍ୱା ଠପିତସ୍ସ। ବ୍ଯାସିଞ୍ଚତୀତି ୱିଆସିଞ୍ଚତି, କିଲେସତିନ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ୱତ୍ତତି। ପାମୋଜ୍ଜନ୍ତି ଦୁବ୍ବଲପୀତି। ପୀତୀତି ବଲୱପୀତି। ପସ୍ସଦ୍ଧୀତି ଦରଥପସ୍ସଦ୍ଧି। ଧମ୍ମା ନ ପାତୁଭୱନ୍ତୀତି ସମଥୱିପସ୍ସନାଧମ୍ମା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱିଭଜନ୍ତେନ ଧମ୍ମେନ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦସ୍ସିତୋ।

୫। ସଂୱରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୮। ପଞ୍ଚମେ କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଂୱରୋତି ଇଦଂ ମଗ୍ଗକୁସଲସ୍ସ ୱାମଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଂ ଗଣ୍ହେଯ୍ଯାସୀତି ପଠମଂ ପହାତବ୍ବମଗ୍ଗକ୍ଖାନଂ ୱିଯ ଉଦ୍ଦେସକ୍କମେନ ଅୱତ୍ୱା ଦେସନାକୁସଲତାଯ ପଠମଂ ପହାତବ୍ବଧମ୍ମକ୍ଖାନୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇଧ ଧମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଧମ୍ମୋୱ ୱିଭତ୍ତୋ।

୬। ସମାଧିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୯। ଛଟ୍ଠେ ସମାଧିନ୍ତି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତଂ। ଇଦଞ୍ହି ସୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାଯ ପରିହାଯମାନେ ଦିସ୍ୱା, ''ଇମେସଂ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତଂ ଲଭନ୍ତାନଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଫାତିଂ ଗମିସ୍ସତୀ''ତି ଞତ୍ୱା କଥିତଂ।

୭। ପଟିସଲ୍ଲାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୦। ସତ୍ତମେ ପଟିସଲ୍ଲାନନ୍ତି କାଯୱିୱେକଂ। ଇଦଞ୍ହି ସୁତ୍ତଂ କାଯୱିୱେକେନ ପରିହାଯମାନେ ଦିସ୍ୱା, ''ଇମେସଂ କାଯୱିୱେକଂ ଲଭନ୍ତାନଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଫାତିଂ ଗମିସ୍ସତୀ''ତି ଞତ୍ୱା କଥିତଂ।

୮-୯। ପଠମନତୁମ୍ହାକଂସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୦୧-୧୦୨। ଅଟ୍ଠମଂ ଉପମାଯ ପରିୱାରେତ୍ୱା କଥିତେ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ, ନୱମଂ ସୁଦ୍ଧିକୱସେନେୱ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଅତ୍ଥୋ ପନ ଉଭଯତ୍ଥାପି ଖନ୍ଧିଯୱଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୧୦। ଉଦକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୩। ଦସମେ ଉଦକୋ ସୁଦନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସୁଦନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଉଦକୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ଇଦଂ ଜାତୁ ୱେଦଗୂତି ଏତ୍ଥ ଇଦନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା ଇଦଂ ମମ ୱଚନଂ ସୁଣାଥାତି ଦୀପେନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ଜାତୁ ୱେଦଗୂତି ଅହଂ ଏକଂସେନେୱ ୱେଦଗୂ, ୱେଦସଙ୍ଖାତେନ ଞାଣେନ ନେୟ୍ୟେସୁ ଗତୋ, ୱେଦଂ ୱା ଗତୋ ଅଧିଗତୋ, ପଣ୍ଡିତୋହମସ୍ମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବଜୀତି ଏକଂସେନ ସବ୍ବୱତ୍ଥଂ ଜିନିତ୍ୱା ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଠିତୋସ୍ମୀତି ୱଦତି। ଅପଲିଖତଂ ଗଣ୍ଡମୂଲନ୍ତି ଅପଲିଖତଂ ଦୁକ୍ଖମୂଲଂ। ପଲିଖଣିନ୍ତି ପଲିଖତଂ ମୟା, ଖନିତ୍ୱା ଠିତୋସ୍ମୀତି ଦୀପେତି।

ମାତାପେତ୍ତିକସମ୍ଭୱସ୍ସାତି ମାତିତୋ ଚ ପିତିତୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେନ ମାତାପେତ୍ତିକେନ ସୁକ୍କସୋଣିତେନ ସମ୍ଭୂତସ୍ସ। ଓଦନକୁମ୍ମାସୂପଚୟସ୍ସାତି ଓଦନେନ ଚେୱ କୁମ୍ମାସେନ ଚ ଉପଚିତସ୍ସ ୱଡ୍ଢିତସ୍ସ। ଅନିଚ୍ଚୁଚ୍ଛାଦନପରିମଦ୍ଦନଭେଦନୱିଦ୍ଧଂସନଧମ୍ମସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ଅୟଂ କାୟୋ ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱଟ୍ଠେନ ଅନିଚ୍ଚଧମ୍ମୋ , ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୱିଘାତତ୍ଥାୟ ତନୁୱିଲେପନେନ ଉଚ୍ଛାଦନଧମ୍ମୋ, ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାବାଧୱିନୋଦନତ୍ଥାୟ ଖୁଦ୍ଦକସମ୍ବାହନେନ ପରିମଦ୍ଦନଧମ୍ମୋ, ଦହରକାଲେ ୱା ଊରୂସୁ ସୟାପେତ୍ୱା ଗବ୍ଭୱାସେନ ଦୁସ୍ସଣ୍ଠିତାନଂ ତେସଂ ତେସଂ ଅଙ୍ଗାନଂ ସଣ୍ଠାନସମ୍ପାଦନତ୍ଥଂ ଅଞ୍ଛନପୀଳନାଦୀନଂ ୱସେନ ପରିମଦ୍ଦନଧମ୍ମୋ, ଏୱଂ ପରିହରିତୋପି ଚ ଭେଦନୱିଦ୍ଧଂସନଧମ୍ମୋ ଭିଜ୍ଜତି ଚେୱ ୱିକିରତି ଚ, ଏୱଂ ସଭାୱୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ତତ୍ଥ ମାତାପେତ୍ତିକସମ୍ଭୱଓଦନକୁମ୍ମାସୂପଚୟପରିମଦ୍ଦନପଦେହି ୱଡ୍ଢି କଥିତା, ଅନିଚ୍ଚଭେଦନୱିଦ୍ଧଂସନପଦେହି ପରିହାନି। ପୁରିମେହି ୱା ତୀହି ସମୁଦୟୋ, ପଚ୍ଛିମେହି ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋତି। ଏୱଂ ଚାତୁମହାଭୂତିକସ୍ସ କାୟସ୍ସ ୱଡ୍ଢିପରିହାନିନିବ୍ବତ୍ତିଭେଦା ଦସ୍ସିତା। ସେସଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ସଲ୍ଲୱଗ୍ଗୋ ଦସମୋ।

ଦୁତିୟୋ ପଣ୍ଣାସକୋ।

୧୧। ୟୋଗକ୍ଖେମିୱଗ୍ଗୋ

୧। ୟୋଗକ୍ଖେମିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୪। ୟୋଗକ୍ଖେମିୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ୟୋଗକ୍ଖେମିପରିୟାୟନ୍ତି ଚତୂହି ୟୋଗେହି ଖେମିନୋ କାରଣଭୂତଂ। ଧମ୍ମପରିୟାୟନ୍ତି ଧମ୍ମକାରଣଂ। ଅକ୍ଖାସି ୟୋଗନ୍ତି ୟୁତ୍ତିଂ କଥେସି। ତସ୍ମାତି କସ୍ମା? କିଂ ଅକ୍ଖାତତ୍ତା, ଉଦାହୁ ପହୀନତ୍ତାତି? ପହୀନତ୍ତା। ନ ହି ଅକ୍ଖାନେନ ୟୋଗକ୍ଖେମି ନାମ ହୋତି।

୨-୧୦। ଉପାଦାୟସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୦୫-୧୧୩। ଦୁତିୟେ ୱେଦନାସୁଖଦୁକ୍ଖଂ କଥିତଂ, ତଂ ପନ ୱିପାକସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତିୟେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ। ଚତୁତ୍ଥେ ଲୋକସ୍ସାତି ସଙ୍ଖାରଲୋକସ୍ସ। ପଞ୍ଚମାଦୀସୁ ୟଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା, ତଂ ଖନ୍ଧିୟୱଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

ୟୋଗକ୍ଖେମିୱଗ୍ଗୋ ଏକାଦସମୋ।

୧୨। ଲୋକକାମଗୁଣୱଗ୍ଗୋ

୧-୨। ପଠମମାରପାସସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୧୪-୧୧୫। ଲୋକକାମଗୁଣୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଆୱାସଗତୋତି ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗତୋ। ମାରସ୍ସ ୱସଂ ଗତୋତି ତିୱିଧସ୍ସାପି ମାରସ୍ସ ୱସଂ ଗତୋ। ପଟିମୁକ୍କ’ସ୍ସ ମାରପାସୋତି ଅସ୍ସ ଗୀୱାୟ ମାରପାସୋ ପଟିମୁକ୍କୋ ପୱେସିତୋ। ଦୁତିୟଂ ଉତ୍ତାନମେୱ।

୩। ଲୋକନ୍ତଗମନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୬। ତତିୟେ ଲୋକସ୍ସାତି ଚକ୍କୱାଳଲୋକସ୍ସ। ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତନ୍ତି ସଙ୍ଖାରଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ। ୱିହାରଂ ପାୱିସୀତି ‘‘ମୟି ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠେ ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ, ଇମଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଆନନ୍ଦଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି, ସୋ ଚ ତେସଂ ମମ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା କଥେସ୍ସତି। ତତୋ ନଂ ଥୋମେସ୍ସାମି, ମମ ଥୋମନଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆନନ୍ଦଂ ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବଂ, ୱଚନଞ୍ଚସ୍ସ ସୋତବ୍ବଂ ସଦ୍ଧାତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତି, ତଂ ନେସଂ ଭୱିସ୍ସତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାୟ ସୁଖାୟା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା

ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିହାରେନ ଅଡ୍ଢଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱାୱ ନିସିନ୍ନାସନେ ଅନ୍ତରହିତୋ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପାତୁରହୋସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପାୱିସୀ"ତି।

ସତ୍ଥୁ ଚେୱ ସଂୱଣ୍ଣିତୋତି ସତ୍ଥାରା ଚ ପସତ୍ଥୋ। ୱିଞ୍ଞୂନନ୍ତି ଇଦମ୍ପି କରଣତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ, ପଣ୍ଡିତେହି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀହି ଚ ସମ୍ଭାୱିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପହୋତୀତି ସକ୍କୋତି। ଅତିକ୍କମ୍ମେୱ ମୂଲଂ ଅତିକ୍କମ୍ମେୱ ଖନ୍ଧନ୍ତି ସାରୋ ନାମ ମୂଲେ ୱା ଖନ୍ଧେ ୱା ଭୱେଯ୍ୟ, ତମ୍ପି ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦନ୍ତି ଏୱଂସମ୍ପତ୍ତିକଂ, ଇଦିସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତିସିତ୍ୱାତି ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା। ଜାନଂ ଜାନାତୀତି ଜାନିତବ୍ବମେୱ ଜାନାତି। ପସ୍ସଂ ପସ୍ସତୀତି ପସ୍ସିତବ୍ବମେୱ ପସ୍ସତି। ଯଥା ୱା ଏକଚ୍ଚୋ ୱିପରୀତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଜାନନ୍ତୋପି ନ ଜାନାତି, ପସ୍ସନ୍ତୋପି ନ ପସ୍ସତି, ନ ଏୱଂ ଭଗୱା। ଭଗୱା ପନ ଜାନନ୍ତୋ ଜାନାତି, ପସ୍ସନ୍ତୋ ପସ୍ସତିଯେୱ। ସ୍ୱାଯଂ ଦସ୍ସନପରିଣାଯକଟ୍ଠେନ ଚକ୍ଖୁଭୂତୋ। ୱିଦିତକରଣଟ୍ଠେନ ଞାଣଭୂତୋ। ଅୱିପରୀତସଭାୱଟ୍ଠେନ ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମପୱତ୍ତନତୋ ୱା ହଦଯେନ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ୱାଚାଯ ନିଚ୍ଛାରିତଧମ୍ମମଯୋତି ଧମ୍ମଭୂତୋ। ସେଟ୍ଠଟ୍ଠେନ ବ୍ରହ୍ମଭୂତୋ। ଅଥ ୱା ଚକ୍ଖୁ ୱିଯ ଭୂତୋତି ଚକ୍ଖୁଭୂତୋ। ଏୱମେତେସୁ ପଦେସୁ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସ୍ୱାଯଂ ଧମ୍ମସ୍ସ ୱତ୍ତନତୋ ୱତ୍ତା। ପୱତ୍ତନତୋ ପୱତ୍ତା। ଅତ୍ଥଂ ନୀହରିତ୍ୱା ନୀହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସନସମତ୍ଥତାଯ ଅତ୍ଥସ୍ସ ନିନ୍ନେତା। ଅମତାଧିଗମାଯ ପଟିପତ୍ତିଂ ଦେସେତୀତି ଅମତସ୍ସ ଦାତା।

ଅଗରୁଂ କରିତ୍ୱାତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚାପେନ୍ତୋପି ହି ଗରୁଂ କରୋତି ନାମ। ଅତ୍ତନୋ ସେକ୍ଖପଟିସମ୍ଭିଦାଞାଣେ ଠତ୍ୱା ସିନେରୁପାଦତୋ ୱାଲିକଂ ଉଦ୍ଧରମାନୋ ୱିଯ ଦୁବ୍ବିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ କତ୍ୱା କଥେନ୍ତୋପି ଗରୁଂ କରୋତିଯେୱ ନାମ। ଏୱଂ ଅକତ୍ୱା ଅମ୍ହେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଅଯାଚାପେତ୍ୱା ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମ୍ପି ନୋ କତ୍ୱା କଥେହୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଯଂ ଖୋ ୱୋତି ଯଂ ଖୋ ତୁମ୍ହାକଂ। ଚକ୍ଖୁନା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଲୋକସ୍ମିଂ ଲୋକସଞ୍ଞୀ ହୋତି ଲୋକମାନୀତି ଚକ୍ଖୁଞ୍ହି ଲୋକେ ଅପ୍ପହୀନଦିଟ୍ଠି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ସତ୍ତଲୋକୱସେନ ଲୋକୋତି ସଞ୍ଜାନାତି ଚେୱ ମଞ୍ଞତି ଚ, ତଥା ଚକ୍କୱାଳଲୋକୱସେନ। ନ ହି ଅଞ୍ଞତ୍ର ଚକ୍ଖାଦୀହି ଦ୍ୱାଦସାଯତନେହି ତସ୍ସ ସା ସଞ୍ଞା ୱା ମାନୋ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ, "ଚକ୍ଖୁନା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଲୋକସ୍ମିଂ ଲୋକସଞ୍ଞୀ ହୋତି ଲୋକମାନୀ"ତି। ଇମସ୍ସ ଚ ଲୋକସ୍ସ ଗମନେନ ଅନ୍ତୋ ନାମ ଞାତୁଂ ୱା ଦଟ୍ଠୁଂ ୱା ପତ୍ତୁଂ ୱା ନ ସକ୍କା। ଲୁଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ପନ ତସ୍ସେୱ ଚକ୍ଖାଦିଭେଦସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ନିବ୍ବାନସଙ୍ଖାତଂ ଅନ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯା ନାମ ନତ୍ଥୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏୱଂ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଇଦାନି "ସାୱକେନ ପଞ୍ହୋ କଥିତୋତି ମା ନିକ୍କଙ୍ଖା ଅହୁୱତ୍ଥ, ଅଯଂ ଭଗୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣତୁଲଂ ଗହେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ। ଇଚ୍ଛମାନା ତମେୱ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ନିକ୍କଙ୍ଖା ହୋଥା"ତି ଉଯ୍ୟୋଜେନ୍ତୋ ଆକଙ୍ଖମାନା ପନାତିଆଦିମାହ।

ଇମେହି ଆକାରେହୀତି ଇମେହି କାରଣେହି ଚକ୍କୱାଳଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତାଭାୱକାରଣେହି ଚେୱ ସଙ୍ଖାରଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତାପତ୍ତିକାରଣେହି ଚ। ଇମେହି ପଦେହୀତି ଇମେହି ଅକ୍ଖରସମ୍ପିଣ୍ଡନେହି। ବ୍ୟଞ୍ଜନେହୀତି ପାଟିଯେକ୍କଅକ୍ଖରେହି।

ପଣ୍ଡିତୋତି ପଣ୍ଡିଚ୍ଚେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଚତୂହି କାରଣେହି ପଣ୍ଡିତୋ ଧାତୁକୁସଲୋ ଆଯତନକୁସଲୋ ପଚ୍ଚଯାକାରକୁସଲୋ କାରଣାକାରଣକୁସଲୋତି। ମହାପଞ୍ଞୋତି ମହନ୍ତେ ଅତ୍ଥେ ମହନ୍ତେ ଧମ୍ମେ ମହନ୍ତା ନିରୁତ୍ତିଯୋ ମହନ୍ତାନି ପଟିଭାନାନି ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନସମତ୍ଥତାଯ ମହାପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଯଥାତଂ ଆନନ୍ଦେନାତି ଯଥା ଆନନ୍ଦେନ ବ୍ୟାକତଂ, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ଆନନ୍ଦେନ ତଂ ବ୍ୟାକତଂ, ଅହମ୍ପି ତଂ ଏୱମେୱ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୪। କାମଗୁଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୭। ଚତୁତ୍ଥେ ଯେ ମେତି ଯେ ମମ। ଚେତସୋ ସମ୍ଫୁଟ୍ଠପୁବ୍ବାତି ଚିତ୍ତେନ ଅନୁଭୂତପୁବ୍ବା। ତତ୍ର ମେ ଚିତ୍ତଂ ବହୁଲଂ ଗଚ୍ଛମାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାତି ତେସୁ ପାସାଦତ୍ତଯଚିୱିଧନାଟକାଦିଭେଦସମ୍ପତ୍ତିୱସେନ ଅନୁଭୂତପୁବ୍ବେସୁ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ବହୂସୁ ୱାରେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟାତି ଦୀପେତି। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ୱାତି ଇଧ ପଧାନଚରିଯକାଲେ ଛଦ୍ଦନ୍ତାନି ସୁପୁପ୍ଫିତୱନସଣ୍ଡଜାତାନଂ ଦିଜଗଣାଦୀନଂ ୱସେନ ଦିଟ୍ଠସୁତାଦିଭେଦଂ ମନୋରମାରମ୍ମଣଂ କାମଗୁଣଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ଏୱରୂପେସୁ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ୱା ବହୁଲଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟା"ତି ଦସ୍ସେତି। ଅପ୍ପଂ ୱା ଅନାଗତେସୂତି ଅନାଗତେ "ମେତ୍ତେଯ୍ୟୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସଙ୍ଖୋ ନାମ ରାଜା, କେତୁମତୀ ନାମ ରାଜଧାନୀ"ତିଆଦିୱସେନ (ଦୀ। ନି। ୩।୧୦୬) ପରିତ୍ତକମେୱ ଅନାଗତେସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟାତି ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ର ମେ ଅତ୍ତରୂପେନାତି ତତ୍ର ମଯା ଅତ୍ତନୋ ହିତକାମଜାତିକେନ। ଅପ୍ପମାଦୋତି ସାତଚ୍ଚକିରିଯା ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋ। ସତୀତି ଆରମ୍ମଣପରିଗ୍ଗହିତସତି। ଆରକ୍ଖୋତି ଅଯଂ ଅପ୍ପମାଦୋ ଚ ସତି ଚ ଚେତସୋ ଆରକ୍ଖୋ କରଣୀଯୋ,

ଏୱଂ ମେ ଅହୋସୀତି ଦସ୍ସେତି, ଆରକ୍ଖତ୍ଥାଯ ଇମେ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା କାତବ୍ବାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେ ଆଯତନେ ୱେଦିତବ୍ବେତି ଯସ୍ମା ଚେତସୋ ଆରକ୍ଖତ୍ଥାଯ ଅପ୍ପମାଦୋ ଚ ସତି ଚ କାତବ୍ବା, ଯସ୍ମା ତସ୍ମିଂ ଆଯତନେ ୱିଦିତେ ଅପ୍ପମାଦେନ ୱା ସତିଯା ୱା କାତବ୍ବଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ସେ ଆଯତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ, ତଂ କାରଣଂ ଜାନିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସଳାଯତନନିରୋଧନ୍ତି ସଳାଯତନନିରୋଧୋ ୱୁଚ୍ଚତି ନିବ୍ବାନଂ, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଭାସିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନିବ୍ବାନସ୍ମିଞ୍ହି ଚକ୍ଖୁଆଦୀନି ଚେୱ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି ରୂପସଞ୍ଞାଦଯୋ ଚ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

୫-୬। ସଙ୍କପଞ୍ହସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୧୮-୧୧୯। ପଞ୍ଚମେ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେତି ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ। ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତୀତି କିଲେସପରିନିବ୍ବାନେନ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତି। ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତୀତି ତଣ୍ହାନିସ୍ସିତଂ କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି । ତଦୁପାଦାନନ୍ତି ତଂଗହଣଂ, ତଣ୍ହାଗହଣେନ ସହଗତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଛଟ୍ଠଂ ଉତ୍ତାନମେୱ।

୭। ସାରିପୁତ୍ତସଦ୍ଧିୱିହାରିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୦। ସତ୍ତମେ ସନ୍ତାନେସ୍ସତୀତି ଘଟେସ୍ସତି, ଯୋଗୱିଚ୍ଛେଦମସ୍ସ ପାପୁଣିତୁଂ ନ ଦସ୍ସତି।

୮। ରାହୁଲୋୱାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୧। ଅଟ୍ଠମେ ୱିମୁତ୍ତିପରିପାଚନିଯାତି ୱିମୁତ୍ତିଂ ପରିପାଚେନ୍ତୀତି ୱିମୁତ୍ତିପରିପାଚନିଯା। ଧମ୍ମାତି ପନ୍ନରସ ଧମ୍ମା, ତେ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯାଦୀନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକରଣୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

''ଅସ୍ସଦ୍ଧେ ପୁଗ୍ଗଲେ ପରିୱଜ୍ଜଯତୋ, ସଦ୍ଧେ ପୁଗ୍ଗଲେ ସେୱତୋ ଭଜତୋ ପଯିରୁପାସତୋ, ପସାଦନୀଯେ ସୁତ୍ତନ୍ତେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ, ଇମେହି ତୀହାକାରେହି ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱିସୁଜ୍ଝତି। କୁସୀତେ ପୁଗ୍ଗଲେ ପରିୱଜ୍ଜଯତୋ, ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯେ ପୁଗ୍ଗଲେ ସେୱତୋ ଭଜତୋ ପଯିରୁପାସତୋ, ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ, ଇମେହି ତୀହାକାରେହି ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱିସୁଜ୍ଝତି। ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀ ପୁଗ୍ଗଲେ ପରିୱଜ୍ଜଯତୋ, ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତୀ ପୁଗ୍ଗଲେ ସେୱତୋ ଭଜତୋ ପଯିରୁପାସତୋ , ସତିପଟ୍ଠାନେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ, ଇମେହି ତୀହାକାରେହି ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱିସୁଜ୍ଝତି। ଅସମାହିତେ ପୁଗ୍ଗଲେ ପରିୱଜ୍ଜଯତୋ, ସମାହିତେ ପୁଗ୍ଗଲେ ସେୱତୋ ଭଜତୋ ପଯିରୁପାସତୋ, ଝାନୱିମୋକ୍ଖେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ, ଇମେହି ତୀହାକାରେହି ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱିସୁଜ୍ଝତି। ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେ ପୁଗ୍ଗଲେ ପରିୱଜ୍ଜଯତୋ, ପଞ୍ଞୱନ୍ତେ ପୁଗ୍ଗଲେ ସେୱତୋ ଭଜତୋ ପଯିରୁପାସତୋ, ଗମ୍ଭୀରଞାଣଚରିଯଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ, ଇମେହି ତୀହାକାରେହି ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱିସୁଜ୍ଝତି। ଇତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲେ ପରିୱଜ୍ଜଯତୋ, ପଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲେ ସେୱତୋ ଭଜତୋ ପଯିରୁପାସତୋ , ପଞ୍ଚ ସୁତ୍ତନ୍ତେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ, ଇମେହି ପନ୍ନରସହି ଆକାରେହି ଇମାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତୀ''ତି (ପଟି। ମ। ୧।୧୮୪)।

ଅପରେପି ପନ୍ନରସ ଧମ୍ମା ୱିମୁତ୍ତିପରିପାଚନିଯା – ସଦ୍ଧାପଞ୍ଚମାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା, ଅନିଚ୍ଚେ ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞା, ଦୁକ୍ଖେ ଅନତ୍ତସଞ୍ଞା, ପହାନସଞ୍ଞା, ୱିରାଗସଞ୍ଞାତି ଇମା ପଞ୍ଚ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯା ସଞ୍ଞା, ମେଘିଯତ୍ଥେରସ୍ସ କଥିତା କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତାଦଯୋ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମାତି (ଉଦା। ୩୧)। କାଯ ପନ ୱେଲାଯ ଭଗୱତୋ ଏତଦହୋସୀତି? ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତସ୍ସ।

ଅନେକାନି ଦେୱତାସହସ୍ସାନୀତି ଆଯସ୍ମତା ରାହୁଲେନ ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ ପାଦମୂଲେ ପାଲିତନାଗରାଜକାଲେ ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେନ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପିତଦେୱତାସୁ ପନ କାଚି ଭୁମଟ୍ଠକା ଦେୱତା, କାଚି ଅନ୍ତଲିକ୍ଖଟ୍ଠକା, କାଚି ଚାତୁମହାରାଜିକା, କାଚି ଦେୱଲୋକେ, କାଚି ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତା। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଦିୱସେ ସବ୍ବାପି ତା ଏକଟ୍ଠାନେ ଅନ୍ଧୱନସ୍ମିଂଯେୱ ସନ୍ନିପତିତା, ତା ସନ୍ଧାଯାହ – ''ଅନେକାନି ଦେୱତାସହସ୍ସାନୀ''ତି। ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁନ୍ତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଚତ୍ତାରୋ ଚ ମଗ୍ଗା ଚତ୍ତାରି ଚ ଫଲାନି ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ତତ୍ଥ ହି କାଚି ଦେୱତା ସୋତାପନ୍ନା ଅହେସୁଂ, କାଚି ସକଦାଗାମୀ, ଅନାଗାମୀ, ଖୀଣାସୱା। ତାସଞ୍ଚ ପନ ଦେୱତାନଂ ଏତ୍ତକାତି ଗଣନୱସେନ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ନତ୍ଥି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ।

୯-୧୦। ସଂଯୋଜନିଯଧମ୍ମସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୨୨-୧୨୩। ନୱମଦସମାନି ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣୱସେନ କଥିଯମାନେ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତାନୀତି।

ଲୋକକାମଗୁଣୱଗ୍ଗୋ ଦ୍ୱାଦସମୋ।

୧୩। ଗହପତିୱଗ୍ଗୋ

୧-୩। ୱେସାଲୀସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୨୪-୧୨୬। ଗହପତିୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଉଗ୍ଗୋତି ପଣୀତଦାଯକାନଂ ଅଗ୍ଗୌଗ୍ଗୋ, ସୋ ଭଗୱତା ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ପଣୀତଦାଯକାନଂ ଯଦିଦଂ ଉଗ୍ଗୋ ଗହପତୀ''ତି ଏୱଂ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତୋ। ସେସମେତେସୁ ଚେୱ ଦ୍ୱୀସୁ, ତତିଯେ ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ।

୪-୫। ଭାରଦ୍ୱାଜସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୨୭-୧୨୮। ଚତୁତ୍ଥେ ପିଣ୍ଡଂ ଉଲମାନୋ ପରିଯେସମାନୋ ପବ୍ବଜିତୋତି ପିଣ୍ଡୋଲୋ। ସୋ କିର ପରିଜିଣ୍ଣଭୋଗୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅହୋସି। ଅଥ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରଂ ଦିସ୍ୱା ପିଣ୍ଡତ୍ଥାଯ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ। ସୋ ମହନ୍ତଂ କପଲ୍ଲପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଚରତି, ତେନ କପଲ୍ଲପୂରଂ ଯାଗୁଂ ପିୱତି, କପଲ୍ଲପୂରେ ପୂୱେ ଖାଦତି, କପଲ୍ଲପୂରଂ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜତି। ଅଥସ୍ସ ମହଗ୍ଘସଭାୱଂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚଯିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ପତ୍ତତ୍ଥୱିକଂ ନାନୁଜାନି। ହେଟ୍ଠାମଞ୍ଚେ ପତ୍ତଂ ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଠପେତି। ସୋ ଠପେନ୍ତୋପି ଘଂସନ୍ତୋୱ ପଣାମେତ୍ୱା ଠପେତି, ଗଣ୍ହନ୍ତୋପି ଘଂସନ୍ତୋୱ ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି। ତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ଧଂସନେନ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ନାଳିକୋଦନମତ୍ତମେୱ ଗଣ୍ହନକଂ ଜାତଂ। ତତୋ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ, ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ପତ୍ତତ୍ଥୱିକଂ ଅନୁଜାନି। ଥେରୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱନଂ ଭାୱେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଫଲେ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାସି। ଇତି ସୋ ପିଣ୍ଡତ୍ଥାଯ ପବ୍ବଜିତତ୍ତା ପିଣ୍ଡୋଲୋ, ଗୋତ୍ତେନ ପନ ଭାରଦ୍ୱାଜୋତି ଉଭଯଂ ଏକତୋ କତ୍ୱା ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ୱାଜୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଉପସଙ୍କମୀତି ଉଗ୍ଗତୁଗ୍ଗତେହି ମହାଅମଚ୍ଚେହି ପରିୱୁତୋ ଉପସଙ୍କମି। ଥେରୋ କିର ଏକଦିୱସଂ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ନିଦାଘସମଯେ ସୀତଠାନେ ଦିୱାୱିହାରଂ ନିସୀଦିସ୍ସାମୀତି ଆକାସେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାତୀରେ ଉଦେନସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଉଦପାନଂ ନାମ ଉଯ୍ୟାନଂ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ପୱିସିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ଦିୱାୱିହାରଂ ନିସୀଦି ସୀତେନ ଉଦକୱାତେନ ବୀଜିଯମାନୋ।

ଉଦେନୋପି ଖୋ ନାମ ରାଜା ସତ୍ତାହଂ ମହାପାନଂ ପିୱିତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଉଯ୍ୟାନଂ ପଟିଜଗ୍ଗାପେତ୍ୱା ମହାଜନପରିୱାରୋ ଉଯ୍ୟାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲସିଲାପଟ୍ଟେ ଅତ୍ଥତାଯ ସେଯ୍ୟାଯ ନିପଜ୍ଜି। ତସ୍ସ ଏକା ପରିଚାରିକା ପାଦେ ସମ୍ବାହମାନା ନିସିନ୍ନା। ରାଜା କମେନ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମି। ତସ୍ମିଂ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କନ୍ତେ ନାଟକିତ୍ଥିଯୋ ''ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ ମଯଂ ଗୀତାଦୀନି ପଯୋଜେଯ୍ୟାମ, ସୋ ନିଦ୍ଦଂ ଉପଗତୋ, ନ ଚ ନିଦ୍ଦାକାଲେ ମହାସଦ୍ଦଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ତୂରିଯାନି ଠପେତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନଂ ପକ୍କନ୍ତା। ତା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଫଲାଫଲାନି ଖାଦମାନା ପୁପ୍ଫାନି ପିଳନ୍ଧମାନା ୱିଚରନ୍ତିଯୋ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ''ମା ସଦ୍ଦଂ କରିତ୍ଥା''ତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନିୱାରଯମାନା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ଥେରୋ ''ଇସ୍ସଂ ପଜହଥ, ମଚ୍ଛେରଂ ୱିନୋଦେଥା''ତିଆଦିନା ନଯେନ ତାସଂ ଅନୁରୂପଂ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି।

ସାପି ଖୋ ରଞ୍ଞୋ ପାଦେ ସମ୍ବାହମାନା ନିସିନ୍ନା ଇତ୍ଥୀ ପାଦେ ଚାଲେତ୍ୱା ରାଜାନଂ ପବୋଧେସି। ସୋ ''କହଂ ତା ଗତା''ତି ପୁଚ୍ଛି। କିଂ ତାସଂ ତୁମ୍ହେହି? ତା ଏକଂ ସମଣଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନାତି। ରାଜା କୁଦ୍ଧୋ ଉଦ୍ଧନେ ପକ୍ଖିତ୍ତଲୋଣଂ ୱିଯ ତଟତଟାଯମାନୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ''ତମ୍ବକିପିଲ୍ଲିକାହି ନଂ ଖାଦାପେସ୍ସାମୀ''ତି ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ଅସୋକରୁକ୍ଖେ ତମ୍ବକିପିଲ୍ଲିକାନଂ ପୁଟଂ ଦିସ୍ୱା ହତ୍ଥେନାକଡ୍ଢିତ୍ୱା ସାଖଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। କିପିଲ୍ଲିକପୁଟୋ ଛିଜ୍ଜିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସୀସେ ପତି, ସକଲସରୀରଂ ସାଲିଥୁସେହି ପରିକିଣ୍ଣଂ ୱିଯ ଦଣ୍ଡଦୀପିକାହି ଡଯ୍ହମାନଂ ୱିଯ ଚ ଅହୋସି। ଥେରୋ ରଞ୍ଞୋ ପଦୁଟ୍ଠଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଇଦ୍ଧିଯା ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦି। ତାପି ଇତ୍ଥିଯୋ ଉଟ୍ଠାଯ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସରୀରଂ ପୁଞ୍ଛନ୍ତିଯୋ ୱିଯ ଭୂମିଯଂ ପତିତପତିତା କିପିଲ୍ଲିକାଯୋ ଗହେତ୍ୱା ସରୀରେ ଖିପମାନା ସଙ୍କା ମୁଖସତ୍ତୀହି ୱିଜ୍ଝିଂସୁ – ''କିଂ ନାମେତଂ, ଅଞ୍ଞେ ରାଜାନୋ ପବ୍ବଜିତେ ଦିସ୍ୱା ୱନ୍ଦନ୍ତି, ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଯଂ ପନ ରାଜା କିପିଲ୍ଲିକପୁଟଂ ସୀସେ ଭିନ୍ଦିତୁକାମୋ ଜାତୋ''ତି।

ରାଜା ଅତ୍ତନୋ ଅପରାଧଂ ଦିସ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନପାଲଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ''କିଂ ଏସ ପବ୍ବଜିତୋ? ଅଞ୍ଞେସୁପି ଦିୱସେସୁ ଇଧ ଆଗଚ୍ଛତୀ''ତି? ଆମ, ଦେୱାତି। ଇଧ ତ୍ୱଂ ଆଗତଦିୱସେ ମଯ୍ହଂ ଆରୋଚେଯ୍ୟାସୀତି। ଥେରୋପି କତିପାହେନେୱ ପୁନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସୀଦି। ଉଯ୍ୟାନପାଲୋ ଦିସ୍ୱା – ''ମହନ୍ତୋ ମେ ଅଯଂ ପଣ୍ଣାକାରୋ''ତି ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ସଙ୍ଖପଣୱାଦିସଦ୍ଦଂ ନିୱାରେତ୍ୱା ଉଗ୍ଗତୁଗ୍ଗତେହି

ଅମଚ୍ଛେହି ସଦ୍ଧିଂ ଉୟ୍ୟାନଂ ଅଗମାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଉପସଙ୍କମୀ’’ତି।

ଅନିକୀଳିତାୱିନୋ କାମେସୂତି ଯା କାମେସୁ କାମକୀଳା, ତଂ ଅକୀଳିତପୁବ୍ବା, ଅପରିଭୁତ୍ତକାମାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ଆପାଦେନ୍ତୀତି ପୱେଣିଂ ପଟିପାଦେନ୍ତି, ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅନୁବନ୍ଧାପେନ୍ତି। ମାତୁମତ୍ତୀସୂତି ମାତୁପମାଣାସୁ। ଲୋକସ୍ମିଞ୍ହି ମାତା ଭଗିନୀ ଧୀତାତି ଇଦଂ ତିୱିଧଂ ଗରୁକାରମ୍ମଣଂ ନାମ , ଇତି ଗରୁକାରମ୍ମଣେ ଉପନିବନ୍ଧଂ ଚିତ୍ତଂ ୱିମୋଚେତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ଅଥସ୍ସ ତେନ ପଞ୍ହେନ ଚିତ୍ତଂ ଅନୋତରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଭଗୱତା ପଟିକୂଲମନସିକାରୱସେନ ଚିତ୍ତୁପନିବନ୍ଧନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେସି।

ଅଭାୱିତକାୟାତି ଅଭାୱିତପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକକାୟା। ତେସଂ ତଂ ଦୁକ୍କରଂ ହୋତୀତି ତେସଂ ତଂ ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଭାୱେତୁଂ ଦୁକ୍କରଂ ହୋତି। ଇତିସ୍ସ ଇମିନାପି ଚିତ୍ତଂ ଅନୋତରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରସୀଲଂ କଥେସି । ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରସ୍ମିଞ୍ହି ଉପନିବନ୍ଧଚିତ୍ତଂ ୱିହେଠେତୁଂ ନ ଲଭତି। ରାଜା ତଂ ସୁତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଓତିଣ୍ଣଚିତ୍ତୋ ଅଚ୍ଛରିୟଂ, ଭୋ ଭାରଦ୍ୱାଜାତିଆଦିମାହ।

ଅରକ୍ଖିତେନେୱ କାୟେନାତିଆଦୀସୁ ହତ୍ଥପାଦେ କୀଳାପେନ୍ତୋ ଗୀୱଂ ପରିୱତ୍ତେନ୍ତୋ କାୟଂ ନ ରକ୍ଖତି ନାମ, ନାନପ୍ପକାରଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ କଥେନ୍ତୋ ୱଚନଂ ନ ରକ୍ଖତି ନାମ, କାମୱିତକ୍କାଦୟୋ ୱିତକ୍କେନ୍ତୋ ଚିତ୍ତଂ ନ ରକ୍ଖତି ନାମ। ରକ୍ଖିତେନେୱ କାୟେନାତିଆଦୀସୁ ୱୁତ୍ତୱିପରିୟାୟେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅତିୱିୟ ମଂ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଲୋଭଧମ୍ମା ପରିସହନ୍ତୀତି ମଂ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଲୋଭୋ ଅଧିଭୱତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପଟ୍ଠିତାୟ ସତିୟାତି କାୟଗତାୟ ସତିୟା ସୁପଟ୍ଠିତାୟ। ନ ମଂ ତଥା ତସ୍ମିଂ ସମୟେତି ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ମଂ ଯଥା ପୁବ୍ବେ, ନ ତଥା ଲୋଭୋ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିସହନ୍ତୀତି ପଦସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତିପି ଅତ୍ଥୋୟେୱ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ତୟୋ କାୟା କଥିତା। କଥଂ ? ‘‘ଇମମେୱ କାୟ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ହି କରଜକାୟୋ କଥିତୋ, ‘‘ଭାୱିତକାୟୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକକାୟୋ, ‘‘ରକ୍ଖିତେନେୱ କାୟେନା’’ତି ଏତ୍ଥ ଚୋପନକାୟୋ, କାୟୱିଞ୍ଞତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପଞ୍ଚମଂ ଉତ୍ତାନମେୱ।

୬। ଘୋସିତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୯। ଛଟ୍ଠେ ରୂପା ଚ ମନାପାତି ରୂପା ଚ ମନାପା ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ସଂୱିଜ୍ଜତି। ସୁଖୱେଦନିୟଂ ଫସ୍ସନ୍ତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ଉପନିସ୍ସୟୱସେନ ଜୱନକାଲେ ସୁଖୱେଦନାୟ ପଚ୍ଚୟଭୂତଂ ଫସ୍ସଂ। ସୁଖା ୱେଦନାତି ଏକଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଜୱନୱସେନ ସୁଖୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ତେୱୀସତି ଧାତୁୟୋ କଥିତା। କଥଂ? ଏତ୍ଥ ହି ଚକ୍ଖୁପସାଦୋ ଚକ୍ଖୁଧାତୁ, ତସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଂ ରୂପଧାତୁ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁୟା ସହଜାତା ତୟୋ ଖନ୍ଧା ଧମ୍ମଧାତୁ, ଏୱଂ ପଞ୍ଚସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଚତୁନ୍ନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ୱସେନ ୱୀସତି। ମନୋଦ୍ୱାରେ ‘‘ମନୋଧାତୂ’’ତି ଆୱଜ୍ଜନଚିତ୍ତଂ ଗହିତଂ, ଆରମ୍ମଣଞ୍ଚେୱ ହଦୟୱତ୍ଥୁ ଚ ଧମ୍ମଧାତୁ, ୱତ୍ଥୁନିସ୍ସିତଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂତି ଏୱଂ ତେୱୀସତି ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ ତେୱୀସତିୟା ଧାତୂନଂ ୱସେନ ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତାତି ଦସ୍ସେତି।

୭-୮। ହାଲିଦ୍ଦିକାନିସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୩୦-୧୩୧। ସତ୍ତମେ ମନାପଂ ଇତ୍ଥେତନ୍ତି ପଜାନାତୀତି ଯଂ ଅନେନ ମନାପଂ ରୂପଂ ଦିଟ୍ଠଂ, ତଂ ଇତ୍ଥେତନ୍ତି ଏୱମେତଂ ମନାପମେୱ ତନ୍ତି ପଜାନାତି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ସୁଖୱେଦନିୟଞ୍ଚ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚାତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚେୱ, ଯୋ ଚ ଉପନିସ୍ସୟକୋଟିୟା ୱା ଅନନ୍ତରକୋଟିୟା ୱା ସମନନ୍ତରକୋଟିୟା ୱା ସମ୍ପୟୁତ୍ତକୋଟିୟା ୱା ସୁଖୱେଦନାୟ ପଚ୍ଚୟୋ ଫସ୍ସୋ, ତଂ ସୁଖୱେଦନିୟଂ ଫସ୍ସଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖୱେଦନାତି। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଇତି ଇମେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ସୁତ୍ତେସୁ କିରିୟାମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ଆୱଜ୍ଜନକିଚ୍ଚା, ମନୋଧାତୁୟେୱ ୱା ସମାନା ମନୋଧାତୁନାମେନ ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଟ୍ଠମଂ ଉତ୍ତାନମେୱ।

୯। ଲୋହିଚ୍ଚସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୨। ନୱମେ ମକ୍କରକଟେତି ଏୱଂନାମକେ ନଗରେ ଅରଞ୍ଞକୁଟିକାୟନ୍ତି ଅରଞ୍ଞେ କତାୟ ପାଟିୟେକ୍କାୟ କୁଟିୟଂ, ନ ୱିହାରପଚ୍ଚନ୍ତକୁଟିୟଂ।

ମାଣୱକାତି ଯେପି ତତ୍ଥ ମହଲ୍ଲକା, ତେ ମହଲ୍ଲକକାଲେପି ଅନ୍ତେୱାସିକତାଯ ମାଣୱକାତ୍ୱେୱ ୱୁତ୍ତା। ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁତି ପାତୋ ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସାଯଂ ‘‘ଆଚରିଯସ୍ସ କତ୍ତାନି ଆହରିସ୍ସାମା’’ତି ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତା ଯେନ ସା କୁଟିକା, ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ। ପରିତୋ ପରିତୋ କୁଟିକାଯାତି ତସ୍ସା କୁଟିକାଯ ସମନ୍ତତୋ ସମନ୍ତତୋ। ସେଲେଯ୍ୟକାନୀତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ପିଟ୍ଠିଂ ଗହେତ୍ୱା ଲଙ୍ଘିତ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ଚଙ୍କମନକୀଳନାନି।

ମୁଣ୍ଡକାତିଆଦୀସୁ ମୁଣ୍ଡେ ମୁଣ୍ଡାତି, ସମଣେ ଚ ସମଣାତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟେଯ୍ୟ, ଇମେ ପନ ହୀଳେନ୍ତା ‘‘ମୁଣ୍ଡକା ସମଣକା’’ତି ଆହଂସୁ। ଇବ୍ଭାତି ଗହପତିକା। କଣ୍ହାତି କଣ୍ହ, କାଳକାତି ଅତ୍ଥୋ। ବନ୍ଧୁପାଦାପଚ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ବନ୍ଧୂତି ବ୍ରହ୍ମା ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତଞ୍ହି ବ୍ରାହ୍ମଣା ପିତାମହୋତି ୱୋହରନ୍ତି। ପାଦାନଂ ଅପଚ୍ଚା ପାଦାପଚ୍ଚା, ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ପିଟ୍ଠିପାଦତୋ ଜାତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେସଂ କିର ଅଯଂ ଲଦ୍ଧି ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣା ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ମୁଖତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତା, ଖତ୍ତିଯା ଉରତୋ, ୱେସ୍ସା ନାଭିତୋ, ସୁଦ୍ଦା ଜାଣୁତୋ, ସମଣା ପିଟ୍ଠିପାଦତୋ’’ତି। ଭରତକାନନ୍ତି କୁଟିମ୍ବିକାନଂ। କୁଟିମ୍ବିକା ହି ଯସ୍ମା ରଟ୍ଠଂ ଭରନ୍ତି, ତସ୍ମା ଭରତାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଇମେ ପନ ପରିଭୱଂ କତ୍ୱା ୱଦମାନା ‘‘ଭରତକାନ’’ନ୍ତି ଆହଂସୁ।

ୱିହାରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱାତି ‘‘ରତ୍ତିଟ୍ଠକାପରିଚ୍ଛନ୍ନେ ରଜତପଟ୍ଟସନ୍ନିଭସମୱିପ୍ପକିଣ୍ଣୱାଲିକେ ରମଣୀଯେ ପରିୱେଣେ କଟ୍ଠକଲାପେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଖିପମାନା ୱାଲିକଂ ଆଲୁଳେତ୍ୱା, ହତ୍ଥେନ ହତ୍ଥଂ ଆଦାଯ ପଣ୍ଣକୁଟିଂ ପରିଯାଯନ୍ତା ‘ଇମେ ଇମେସଂ ଭରତକାନଂ ସକ୍କତା, ଇମେ ଇମେସଂ ଭରତକାନଂ ସକ୍କତା’ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱିରୱନ୍ତା ଅତିୱିଯ ଇମେ ମାଣୱକା କୀଳଂ କରୋନ୍ତି, ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ଥିଭାୱମ୍ପି ନ ଜାନନ୍ତି, ଦସ୍ସେସ୍ସାମି ନେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ଥିଭାୱ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପଣ୍ଣକୁଟିତୋ ନିକ୍ଖମି।

ସୀଲୁତ୍ତମା ପୁବ୍ବତରା ଅହେସୁନ୍ତି ଗୁଣୱନ୍ତାନଂ ଗୁଣେ କଥିତେ ନିଗ୍ଗୁଣାନଂ ଗୁଣାଭାୱୋ ପାକଟୋୱ ଭୱିସ୍ସତୀତି ପୋରାଣକବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଗୁଣେ କଥେନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ତତ୍ଥ ସୀଲୁତ୍ତମାତି ସୀଲଜେଟ୍ଠକା। ସୀଲଞ୍ହି ତେସଂ ଉତ୍ତମଂ, ନ ଜାତିଗୋତ୍ତଂ। ଯେ ପୁରାଣଂ ସରନ୍ତୀତି ଯେ ପୋରାଣକଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଧମ୍ମଂ ସରନ୍ତି। ଅଭିଭୁଯ୍ୟ କୋଧନ୍ତି କୋଧଂ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ତେସଂ ଦ୍ୱାରାନି ସୁଗୁତ୍ତାନି ସୁରକ୍ଖିତାନି ଅହେସୁଂ। ଧମ୍ମେ ଚ ଝାନେ ଚ ରତାତି ଦସୱିଧେ କୁସଲକମ୍ମପଥଧମ୍ମେ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଝାନେସୁ ଚ ରତା।

ଏୱଂ ପୋରାଣାନଂ ଗୁଣଂ କଥେତ୍ୱା ଅଥେତରହି ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ମାନଂ ନିମ୍ମଦ୍ଦେନ୍ତୋ ଇମେ ଚ ୱୋକ୍କମ୍ମ ଜପାମସେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱୋକ୍କମ୍ମାତି ଏତେହି ଗୁଣେହି ଅପକ୍କମିତ୍ୱା। ଜପାମସେତି ମଯଂ ଜପାମ ସଜ୍ଝାଯାମାତି ଏତ୍ତକେନେୱ ବ୍ରାହ୍ମଣମ୍ହାତି ମଞ୍ଞମାନା ବ୍ରାହ୍ମଣା ମଯନ୍ତି ଇମିନା ଗୋତ୍ତେନ ମତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ୱିସମଂ ଚରନ୍ତି, ୱିସମାନି କାଯକମ୍ମାଦୀନି କରୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁଥୁଅତ୍ତଦଣ୍ଡାତି ପୁଥୁ ଅତ୍ତା ଦଣ୍ଡା ଏତେହୀତି ପୁଥୁଅତ୍ତଦଣ୍ଡା, ଗହିତନାନାୱିଧଦଣ୍ଡାତି ଅତ୍ଥୋ। ସତଣ୍ହାତଣ୍ହେସୂତି ସତଣ୍ହନିତ୍ତଣ୍ହେସୁ। ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରସ୍ସ ଭୱନ୍ତି ମୋଘାତି ଅସଂୱୁତଦ୍ୱାରସ୍ସ ସବ୍ବେପି ୱତସମାଦାନା ମୋଘା ଭୱନ୍ତୀତି ଦୀପେତି। ଯଥା କିନ୍ତି? ସୁପିନେୱ ଲଦ୍ଧଂ ପୁରିସସ୍ସ ୱିତ୍ତନ୍ତି ଯଥା ସୁପିନେ ପୁରିସସ୍ସ ଲଦ୍ଧଂ ମଣିମୁତ୍ତାଦିନାନାୱିଧଂ ୱିତ୍ତଂ ମୋଘଂ ହୋତି, ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା କିଞ୍ଚି ନ ପସ୍ସତି, ଏୱଂ ମୋଘା ଭୱନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅନାସକାତି ଏକାହଦ୍ୱୀହାଦିୱସେନ ଅନାହାରକା। ଥଣ୍ଡିଲସାଯିକା ଚାତି ହରିତକୁସସନ୍ଥତେ ଭୂମିଭାଗେ ସଯନଂ, ପାତୋ ସିନାନଞ୍ଚତଯୋ ଚ ୱେଦାତି ପାତୋୱ ଉଦକଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନ୍ହାନଞ୍ଚେୱ ତଯୋ ଚ ୱେଦା। ଖରାଜିନଂ ଜଟା ପଙ୍କୋତି ଖରସମ୍ଫସ୍ସଂ ଅଜିନଚମ୍ମଞ୍ଚେୱ ଜଟାକଲାପୋ ଚ ପଙ୍କୋ ଚ, ପଙ୍କୋ ନାମ ଦନ୍ତମଲଂ। ମନ୍ତା ସୀଲବ୍ବତଂ ତପୋତି ମନ୍ତା ଚ ଅଜସୀଲଗୋସୀଲସଙ୍ଖାତଂ ସୀଲଂ ଅଜୱତଗୋୱତସଙ୍ଖାତଂ ୱତଞ୍ଚ। ଅଯଂ ଇଦାନି ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ତପୋତି ୱଦତି। କୁହନା ୱଙ୍କଦଣ୍ଡା ଚାତି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକୂପୋ ୱିଯ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଦୋସଂ କୋହଞ୍ଞଞ୍ଚେୱ ୱଙ୍କଦଣ୍ଡୋ, ଚ ଉଦୁମ୍ବରପଲାସବେଲୁୱରୁକ୍ଖାନଂ ଅଞ୍ଞତରତୋ ଗହିତଂ ୱଙ୍କଦଣ୍ଡଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଦକାଚମନାନି ଚାତି ଉଦକେନ ମୁଖପରିମଜ୍ଜନାନି। ୱଣ୍ଣା ଏତେ ବ୍ରାହ୍ମଣାନନ୍ତି ଏତେ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ପରିକ୍ଖାରଭଣ୍ଡକୱଣ୍ଣାତି ଦସ୍ସେତି। କତ କିଞ୍ଚିକ୍ଖଭାୱନାତି କତା କିଞ୍ଚିକ୍ଖଭାୱନା। ଅଯମେୱ ୱା ପାଠୋ, ଆମିସକିଞ୍ଚିକ୍ଖସ୍ସ ୱଡ୍ଢନତ୍ଥାଯ କତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ଏତରହି ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ମାନଂ ନିମ୍ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପୁନ ପୋରାଣକବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ୱଣ୍ଣଂ କଥେନ୍ତୋ ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ସୁସମାହିତନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସୁସମାହିତନ୍ତି ତେସଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପଚାରପ୍ପନାସମାଧୀହି ସୁସମାହିତଂ ଅହୋସୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅଖିଲନ୍ତି ମୁଦୁ ଅଥଦ୍ଧଂ। ସୋ ମଗ୍ଗୋ ବ୍ରହ୍ମପତ୍ତିଯାତି ସୋ ସେଟ୍ଠପତ୍ତିଯା ମଗ୍ଗୋ, ତୁମ୍ହେ ପନ କିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣା ନାମାତି ଦୀପେନ୍ତୋ ଏୱମାହ।

ଆଗମଂସୁ ନୁ ଖ୍ୱାତି ଆଗମଂସୁ ନୁ ଖୋ ଇଧ। ଅଧିମୁଚ୍ଚତୀତି କିଲେସୱସେନ ଅଧିମୁତ୍ତୋ ଗିଦ୍ଧୋ ହୋତି। ବ୍ୟାପଜ୍ଜତୀତି ବ୍ୟାପାଦୱସେନ ପୂତିଚିତ୍ତଂ ହୋତି। ପରିତ୍ତଚେତସୋତି ଅନୁପଟ୍ଠିତସତିତାଯ ସଂକିଲେସଚିତ୍ତେନ ପରିତ୍ତଚିତ୍ତୋ। ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିନ୍ତି ଫଲସମାଧିଂ। ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିନ୍ତି ଫଲପଞ୍ଞଂ। ଅପ୍ପମାଣଚେତସୋତି ଉପଟ୍ଠିତସତିତାଯ ନିକ୍କିଲେସଚିତ୍ତେନ ଅପ୍ପମାଣଚିତ୍ତୋ।

୧୦। ଓେରହଚ୍ଛାନିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୩। ଦସମେ କାମଣ୍ଡାଯନ୍ତି ଏୱଂନାମକେ ନଗରେ। ଯଗ୍ଘେତି ଚୋଦନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ସେସଂ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ଗହପତିୱଗ୍ଗୋ ତେରସମୋ।

୧୪। ଦେୱଦହୱଗ୍ଗୋ

୧। ଦେୱଦହସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୪। ଦେୱଦହୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଦେୱଦହନ୍ତି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେନ ଲଦ୍ଧନାମୋ ନିଗମୋ। ମନୋରମାତି ମନଂ ରମଯନ୍ତା, ମନାପାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅମନୋରମାତି ଅମନାପା।

୨। ଖଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୫। ଦୁତିଯେ ଛଫସ୍ସାଯତନିକା ନାମାତି ୱିସୁଂ ଛଫସ୍ସାଯତନିକା ନାମ ନିରଯା ନତ୍ଥି। ସବ୍ବେସୁପି ହି ଏକତିଂସମହାନିରଯେସୁ ଛଦ୍ୱାରଫସ୍ସାଯତନପଞ୍ଞତ୍ତି ହୋତିଯେୱ। ଇଦଂ ପନ ଅୱୀଚିମହାନିରଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସଗ୍ଗାତି ଇଧାପି ତାୱତିଂସପୁରମେୱ ଅଧିପ୍ପେତଂ। କାମାୱଚରଦେୱଲୋକେ ପନ ଏକସ୍ମିମ୍ପି ଛଫସ୍ସାଯତନପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଅଭାୱୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଇମିନା କିଂ ଦୀପେତି? ନିରଯେ ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖସମପ୍ପିତଭାୱେନ, ଦେୱଲୋକେ ଚ ଏକନ୍ତସୁଖସମପ୍ପିତତ୍ତା ଏକନ୍ତଖିଡ୍ଡାରତିୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନପମାଦେନ ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସଂ ୱସିତୁଂ ନ ସକ୍କା। ମନୁସ୍ସଲୋକୋ ପନ ୱୋକିଣ୍ଣସୁଖଦୁକ୍ଖୋ, ଇଧେୱ ଅପାଯୋପି ସଗ୍ଗୋପି ପଞ୍ଞାଯତି। ଅଯଂ ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ କମ୍ମଭୂମି ନାମ, ସା ତୁମ୍ହେହି ଲଦ୍ଧା। ତସ୍ମା ଯେ ୱୋ ଇମେ ମାନୁସ୍ସକା ଖନ୍ଧା ଲଦ୍ଧା, ତେ ୱୋ ଲାଭା। ଯଞ୍ଚ ୱୋ ଇଦଂ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଲଦ୍ଧଂ, ପଟିଲଦ୍ଧୋ ୱୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସସ୍ସ ଖଣୋ ସମଯୋତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ହେତଂ ପୋରାଣେହି –

''ଅଯଂ କମ୍ମଭୂମି ଇଧ ମଗ୍ଗଭାୱନା,

ଠାନାନି ସଂୱେଜନିଯା ବହୂ ଇଧ;

ସଂୱେଗସଂୱେଜନିଯେସୁ ୱତ୍ଥୁସୁ,

ସଂୱେଗଜାତୋୱ ପଯୁଞ୍ଜ ଯୋନିସୋ''ତି।

୩। ପଠମରୂପାରାମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୬। ତତିଯେ ରୂପସମ୍ମୁଦିତାତି ରୂପେ ସମ୍ମୁଦିତା ପମୋଦିତା। ଦୁକ୍ଖାତି ଦୁକ୍ଖିତା। ସୁଖୋତି ନିବ୍ବାନସୁଖେନ ସୁଖିତୋ। କେୱଲାତି ସକଲା। ଯାୱତତ୍ଥୀତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଯତ୍ତକା ଅତ୍ଥୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏତେ ୱୋତି ଏତ୍ଥ ୱୋ-କାରୋ ନିପାତମତ୍ତଂ। ପଚ୍ଚନୀକମିଦଂ ହୋତି, ସବ୍ବଲୋକେନ ପସ୍ସତନ୍ତି ଯଂ ଇଦଂ ପସ୍ସନ୍ତାନଂ ପଣ୍ଡିତାନଂ ଦସ୍ସନଂ, ତଂ ସବ୍ବଲୋକେନ ପଚ୍ଚନୀକଂ ହୋତି ୱିରୁଦ୍ଧଂ। ଲୋକୋ ହି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ନିଚ୍ଚା ସୁଖା ଅତ୍ତା ସୁଭାତି ମଞ୍ଞତି, ପଣ୍ଡିତା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ଅନତ୍ତା ଅସୁଭାତି। ସୁଖତୋ ଆହୁତି ସୁଖନ୍ତି କଥେନ୍ତି। ସୁଖତୋ ୱିଦୂତି ସୁଖନ୍ତି ଜାନନ୍ତି। ସବ୍ବମେତଂ ନିବ୍ବାନମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

ସମ୍ମୂଳ୍ହେତ୍ଥାତି ଏତ୍ଥ ନିବ୍ବାନେ ସମ୍ମୂଳ୍ହା। ଅୱିଦ୍ଦସୂତି ବାଲା। ସବ୍ବେପି ହି ଛନ୍ନୱୁତିପାସଣ୍ଡିନୋ ''ନିବ୍ବାନଂ ପାପୁଣିସ୍ସାମା''ତି ସଞ୍ଞିନୋ ହୋନ୍ତି, ତେ ପନ ''ନିବ୍ବାନଂ ନାମ ଇଦ''ନ୍ତିପି ନ ଜାନନ୍ତି। ନିୱୁତାନନ୍ତି କିଲେସନୀୱରଣେନ ନିୱୁତାନଂ ପରିଯୋନଦ୍ଧାନଂ। ଅନ୍ଧକାରୋ ଅପସ୍ସତନ୍ତି ଅପସ୍ସନ୍ତାନଂ ଅନ୍ଧକାରୋ ହୋତି। କିଂ ତଂ ଏୱଂ ହୋତି? ନିବ୍ବାନଂ ୱା ନିବ୍ବାନଦସ୍ସନଂ ୱା ଅପସ୍ସନ୍ତାନଞ୍ହି ବାଲାନଂ ନିବ୍ବାନମ୍ପି ନିବ୍ବାନଦସ୍ସନମ୍ପି କାଳମେଘଅୱଚ୍ଛାଦିତଂ ୱିଯ ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ କଟାହେନ ପଟିକୁଜ୍ଜିତପଦୀପୋ ୱିଯ ଚ ନିଚ୍ଚକାଳଂ ତମୋ ଚେୱ ଅନ୍ଧକାରୋ ଚ ସମ୍ପଜ୍ଜତି।

ସତଞ୍ଚ ୱିୱଟଂ ହୋତି, ଆଲୋକୋ ପସ୍ସତାମିୱାତି ସତଞ୍ଚ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ପଞ୍ଞାଦସ୍ସନେନ ପସ୍ସନ୍ତାନଂ ନିବ୍ବାନଂ ଆଲୋକୋ ୱିଯ ୱିୱଟଂ ହୋତି।

ସନ୍ତିକେ ନ ୱିଜାନନ୍ତି, ମଗ୍ଗା ଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦାତି ଯଂ ଅତ୍ତନୋ ସରୀରେ କେସେ ୱା ଲୋମାଦୀସୁ ୱା ଅଞ୍ଞତରକୋଟ୍ଠାସଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନନ୍ତରମେୱ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବତୋ ଅତ୍ତନୋ ୱା ଖନ୍ଧାନଂ ନିରୋଧମଗ୍ଗତୋ ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବାନଂ। ତଂ ଏୱଂ ସନ୍ତିକେ ସମାନମ୍ପି ମଗ୍ଗଭୂତା ଜନା ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗଧମ୍ମସ୍ସ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମସ୍ସ ୱା ଅକୋୱିଦା ନ ଜାନନ୍ତି।

ମାରଧେୟ୍ୟାନୁପନ୍ନେହୀତି ତେଭୂମକୱଟ୍ଟଂ ମାରସ୍ସ ନିୱାସଟ୍ଠାନଂ ଅନୁପନ୍ନେହି। କୋନୁ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅରିୟେଭୀତି ଠପେତ୍ୱା ଅରିୟେ କୋ ନୁ ଅଞ୍ଞୋ ନିବ୍ବାନପଦଂ ଜାନିତୁଂ ଅରହତି। ସମ୍ମଦଞ୍ଞାୟ ପରିନିବ୍ବନ୍ତୀତି ଅରହତ୍ତପଞ୍ଞାୟ ସମ୍ମା ଜାନିତ୍ୱା ଅନନ୍ତରମେୱ ଅନାସୱା ହୁତ୍ୱା କିଲେସପରିନିବ୍ବାନେନ ପରିନିବ୍ବନ୍ତି। ଅଥ ୱା ସମ୍ମଦଞ୍ଞାୟ ଅନାସୱା ହୁତ୍ୱା ଅନ୍ତେ ଖନ୍ଧପରିନିବ୍ବାନେନ ପରିନିବ୍ବାୟନ୍ତି।

୪-୧୨। ଦୁତିୟରୂପାରାମସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୩୭-୧୪୫। ଚତୁତ୍ଥଂ ସୁଦ୍ଧିକଂ କତ୍ୱା ଦେସିୟମାନେ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ଅଜ୍ଝାସୟେନ ୱୁତ୍ତଂ। ପଞ୍ଚମାଦୀନି ତଥା ତଥା ବୁଜ୍ଝନ୍ତାନଂ ଅଜ୍ଝାସୟେନ ୱୁତ୍ତାନି। ଅତ୍ଥୋ ପନ ତେସଂ ପାକଟୋୟେୱାତି।

ଦେୱଦହୱଗ୍ଗୋ ଚୁଦ୍ଦସମୋ।

୧୫। ନୱପୁରାଣୱଗ୍ଗୋ

୧। କମ୍ମନିରୋଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪୬। ନୱପୁରାଣୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ନୱପୁରାଣାନୀତି ନୱାନି ଚ ପୁରାଣାନି ଚ। ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରାଣକମ୍ମନ୍ତି ନ ଚକ୍ଖୁ ପୁରାଣଂ, କମ୍ମମେୱ ପୁରାଣଂ, କମ୍ମତୋ ପନ ନିବ୍ବତ୍ତତ୍ତା ପଚ୍ଚୟନାମେନ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଭିସଙ୍ଖତନ୍ତି ପଚ୍ଚୟେହି ଅଭିସମାଗନ୍ତ୍ୱା କତଂ। ଅଭିସଞ୍ଚେତୟିତନ୍ତି ଚେତନାୟ ପକପ୍ପିତଂ। ୱେଦନିୟଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ୱେଦନାୟ ୱତ୍ଥୂତି ପସ୍ସିତବ୍ବଂ। ନିରୋଧା ୱିମୁତ୍ତିଂ ଫୁସତୀତି ଇମସ୍ସ ତିୱିଧସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ନିରୋଧେନ ୱିମୁତ୍ତିଂ ଫୁସତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅୟଂ ତସ୍ସା ୱିମୁତ୍ତିୟା ଆରମ୍ମଣଭୂତୋ ନିରୋଧୋ କମ୍ମନିରୋଧୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ପୁବ୍ବଭାଗୱିପସ୍ସନା କଥିତା।

୨-୫। ଅନିଚ୍ଚନିବ୍ବାନସପ୍ପାୟସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୪୭-୧୫୦। ଦୁତିୟେ ନିବ୍ବାନସପ୍ପାୟନ୍ତି ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସପ୍ପାୟଂ ଉପକାରପଟିପଦଂ। ତତିୟାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ପଟିପାଟିୟା ପନ ଚତୂସୁପି ଏତେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ସହ ୱିପସ୍ସନାୟ ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା କଥିତା।

୬-୭। ଅନ୍ତେୱାସିକସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୫୧-୧୫୨। ଛଟ୍ଠେ ଅନନ୍ତେୱାସିକନ୍ତି ଅନ୍ତୋ ୱସନକକିଲେସୱିରହିତଂ। ଅନାଚରିୟକନ୍ତି ଆଚରଣକକିଲେସୱିରହିତଂ । ଅନ୍ତସ୍ସ ୱସନ୍ତୀତି ଅନ୍ତୋ ଅସ୍ସ ୱସନ୍ତି। ତେ ନଂ ସମୁଦାଚରନ୍ତୀତି ତେ ଏତଂ ଅଧିଭୱନ୍ତି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତି ସିକ୍ଖାପେନ୍ତି ୱା। ''ଏୱଂ ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଂ କରୋହି, ଏୱଂ ଦୂତକମ୍ମ''ନ୍ତି ଇତି ସିକ୍ଖାପନସଙ୍ଖାତେନ ସମୁଦାଚରଣଟ୍ଠେନସ୍ସ ତେ ଆଚରିୟା ନାମ ହୋନ୍ତି, ତେହି ଆଚରିୟେହି ସାଚରିୟକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସେସମେତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସତ୍ତମଂ ହେଟ୍ଠା କଥିତନୟମେୱ।

୮। ଅତ୍ଥିନୁଖୋପରିୟାୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫୩। ଅଟ୍ଠମେ ୟଂ ପରିୟାୟଂ ଆଗମ୍ମାତି ୟଂ କାରଣଂ ଆଗମ୍ମ। ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ସଦ୍ଧାୟାତି ୱିନା ସଦ୍ଧାୟ ସଦ୍ଧଂ ଅପନେତ୍ୱା। ଏତ୍ଥ ଚ ସଦ୍ଧାତି ନ ପଚ୍ଚକ୍ଖା ସଦ୍ଧା। ୟୋ ପନ ପରସ୍ସ ଏୱଂ କିର ଏୱଂ କିରାତି କଥେନ୍ତସ୍ସ ସୁତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନୋ ସଦ୍ଦହନାକାରୋ, ତଂ ସନ୍ଧାୟେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ରୁଚିଆଦୀସୁପି ରୁଚାପେତ୍ୱା ଖମାପେତ୍ୱା ଅତ୍ଥେତନ୍ତି ଗହଣାକାରୋ ରୁଚି ନାମ, ଏୱଂ କିର ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅନୁସ୍ସୱନଂ ଅନୁସ୍ସୱୋ, ନିସୀଦିତ୍ୱା ଏକଂ କାରଣଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତସ୍ସ କାରଣଂ ଉପଟ୍ଠାତି, ଏୱଂ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସ ଅତ୍ଥେତନ୍ତି ଗହଣଂ ଆକାରପରିୱିତକ୍କୋ ନାମ, କାରଣୱିତକ୍କୋତି ଅତ୍ଥୋ। କାରଣଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ପାପିକା ଲଦ୍ଧି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଅତ୍ଥେସାତି ଗହଣାକାରୋ ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତି ନାମ। ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାତି ଇମାନି ପଞ୍ଚ ଠାନାନି ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ସେଖାସେଖାନଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା କଥିତା।

୯-୧୦। ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମ୍ପନ୍ନସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୫୪-୧୫୫। ନୱମେ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମ୍ପନ୍ନୋତି ପରିପୁଣ୍ଣିନ୍ଦ୍ରିଯୋ। ତତ୍ଥ ଯେନ ଛ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ସମ୍ମସିଦ୍ଧା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତଂ, ସୋ ତେହି ନିବ୍ବିସେୱନେହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା, ଚକ୍ଖାଦୀନି ୱା ଛ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ସମ୍ମସନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନେହି ସଦ୍ଧାଦୀହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ପରିପୁଣ୍ଣିନ୍ଦ୍ରିଯୋ ନାମ ହୋତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଭଗୱା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେ ଚେତିଆଦିନା ନଯେନ ଦେସନଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ଆହ। ଦସମଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯମେୱାତି।

ନୱପୁରାଣୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚଦସମୋ।

ତତିଯୋ ପଣ୍ଣାସକୋ।

୧୬। ନନ୍ଦିକ୍ଖଯୱଗ୍ଗୋ

୧-୪। ଅଜ୍ଝତ୍ତନନ୍ଦିକ୍ଖଯସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୫୬-୧୫୯। ନନ୍ଦିକ୍ଖଯୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ନନ୍ଦିକ୍ଖଯା ରାଗକ୍ଖଯୋ, ରାଗକ୍ଖଯା ନନ୍ଦିକ୍ଖଯୋତି ନନ୍ଦିଯା ଚ ରାଗସ୍ସ ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଏକତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ଅରହତ୍ତଫଲୱିମୁତ୍ତିୱସେନ ସୁଟ୍ଠୁ ୱିମୁତ୍ତଂ। ସେସମେତ୍ଥ ଦୁତିଯାଦୀସୁ ଚ ଉତ୍ତାନମେୱ।

୫-୬। ଜୀୱକମ୍ବୱନସମାଧିସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୬୦-୧୬୧। ପଞ୍ଚମଂ ସମାଧିୱିକଲାନଂ, ଛଟ୍ଠଂ ପଟିସଲ୍ଲାନୱିକଲାନଂ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତଞ୍ଚ କାଯୱିୱେକଞ୍ଚ ଲଭନ୍ତାନଂ ଏତେସଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଫାତିଂ ଗମିସ୍ସତୀତି ଞତ୍ୱା କଥିତଂ। ତତ୍ଥ ଓକ୍ଖାଯତୀତି (ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯତି) ପଞ୍ଞାଯତି ପାକଟଂ ହୋତି। ଇତି ଦ୍ୱୀସୁପି ଏତେସୁ ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା କଥିତା।

୭-୯। କୋଟ୍ଠିକଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୬୨-୧୬୪। ସତ୍ତମାଦୀସୁ ତୀସୁ ଥେରସ୍ସ ୱିମୁତ୍ତିପରିପାଚନିଯା ଧମ୍ମାୱ କଥିତା।

୧୦-୧୨। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିପହାନସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୬୫-୧୬୭। ଦସମାଦୀନି ତୀଣି ପାଟିଯେକ୍କେନ ପୁଗ୍ଗଲଜ୍ଝାସଯୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି। ତେସଂ ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋତି।

ନନ୍ଦିକ୍ଖଯୱଗ୍ଗୋ ସୋଳସମୋ।

୧୭। ସଟ୍ଠିପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧-୬୦। ଅଜ୍ଝତ୍ତଅନିଚ୍ଚଛନ୍ଦସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୬୮-୨୨୭। ତଦନନ୍ତରୋ ସଟ୍ଠିପେଯ୍ୟାଲୋ ନାମ ହୋତି, ସୋ ଉତ୍ତାନତ୍ଥୋୱ। ଯାନି ପନେତ୍ଥ ସଟ୍ଠି ସୁତ୍ତାନି ୱୁତ୍ତାନି, ତାନି ''ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ''ତି ଏୱଂ ତସ୍ସ ତସ୍ସେୱ ପଦସ୍ସ ୱସେନ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି। ଇତି ସବ୍ବାନି ତାନି ପାଟିଯେକ୍କେନ ପୁଗ୍ଗଲଜ୍ଝାସଯୱସେନ କଥିତାନି। ଏକେକସୁତ୍ତପରିଯୋସାନେ ଚେତ୍ଥ ସଟ୍ଠି ସଟ୍ଠି ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତାତି।

ସଟ୍ଠିପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ।

୧୮। ସମୁଦ୍ଦୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମସମୁଦ୍ଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୨୮। ସମୁଦ୍ଦୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସସ୍ସ ସମୁଦ୍ଦୋତି ଯଦି ଦୁପ୍ପୂରଣଟ୍ଠେନ ଯଦି ୱା ସମୁଦ୍ଦନଟ୍ଠେନ ସମୁଦ୍ଦୋ, ଚକ୍ଖୁମେୱ ସମୁଦ୍ଦୋ। ତସ୍ସ ହି ପଥୱିତୋ ଯାୱ ଅକନିଟ୍ଠବ୍ରହ୍ମଲୋକା ନୀଲାଦିଆରମ୍ମଣଂ ସମୋସରନ୍ତଂ ପରିପୁଣ୍ଣଭାୱଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଏୱଂ ଦୁପ୍ପୂରଣଟ୍ଠେନପି ସମୁଦ୍ଦୋ। ଚକ୍ଖୁ ଚ ତେସୁ ତେସୁ ନୀଲାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ସମୁଦ୍ଦତି, ଅସଂୱୁତଂ ହୁତ୍ୱା ଓସରମାନଂ କିଲେସୁପ୍ପତ୍ତିଯା କାରଣଭାୱେନ ସଦୋସଗମନେନ ଗଚ୍ଛତୀତି ସମୁଦ୍ଦନଟ୍ଠେନପି ସମୁଦ୍ଦୋ। ତସ୍ସ ରୂପମଯୋ ୱେଗୋତି ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଅପ୍ପମାଣୋ ଊମିମଯୋ ୱେଗୋ ୱିଯ ତସ୍ସାପି ଚକ୍ଖୁସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ସମୋସରନ୍ତସ୍ସ ନୀଲାଦିଭେଦସ୍ସ ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ୱସେନ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ ରୂପମଯୋ ୱେଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯୋ ତଂ ରୂପମଯଂ ୱେଗଂ ସହତୀତି ଯୋ ତଂ ଚକ୍ଖୁସମୁଦ୍ଦେ ସମୋସଟଂ ରୂପମଯଂ ୱେଗଂ, ମନାପେ ରୂପେ ରାଗଂ, ଅମନାପେ ଦୋସଂ, ଅସମପେକ୍ଖିତେ ମୋହନ୍ତି ଏୱଂ ରାଗାଦିକିଲେସେ ଅନୁପ୍ପାଦେନ୍ତୋ ଉପେକ୍ଖକଭାୱେନ ସହତି।

ସଊମିନ୍ତିଆଦୀସୁ କିଲେସଊମୀହି ସଊମିଂ। କିଲେସାୱଟ୍ଟେହି ସାୱଟ୍ଟଂ। କିଲେସଗାହେହି ସଗାହଂ। କିଲେସରକ୍ଖସେହି ସରକ୍ଖସଂ। କୋଧୂପାଯାସସ୍ସ ଚ ୱସେନ ସଊମିଂ। ୱୁତଞ୍ହେତଂ ''ଊମିଭଯନ୍ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୋଧୂପାଯାସସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି (ଇତିୱୁ. ୧୦୯; ମ. ନି. ୨.୧୬୨; ଅ. ନି. ୪. ୧୨୨)। କାମଗୁଣୱସେନ ସାୱଟ୍ଟଂ। ୱୁତଞ୍ହେତଂ ''ଆୱଟ୍ଟଗ୍ଗାହୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନେତଂ କାମଗୁଣାନଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି (ସଂ. ନି. ୪.୨୪୧)। ମାତୁଗାମୱସେନ ସଗାହଂ ସରକ୍ଖସଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ଗାହରକ୍ଖସୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି (ଇତିୱୁ. ୧୦୯)। ସେସଦ୍ୱାରେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସଭଯଂ ଦୁତ୍ତରଂ ଅଚ୍ଚତରୀତି ଊମିଭଯେନ ସଭଯଂ ଦୁରତିକ୍କମଂ ଅତିକ୍କମି। ଲୋକନ୍ତଗୂତି ସଙ୍ଖାରଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଗତୋ। ପାରଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ନିବ୍ବାନଂ ଗତୋତି କଥୀଯତି।

୨-୩। ଦୁତିଯସମୁଦ୍ଦସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୨୯-୨୩୦। ଦୁତିଯେ ସମୁଦ୍ଦୋତି ସମୁଦ୍ଦନଟ୍ଠେନ ସମୁଦ୍ଦୋ, କିଲେଦନଟ୍ଠେନ ତେମନଟ୍ଠେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯେଭୁଯ୍ୟେନାତି ଠପେତ୍ୱା ଅରିଯସାୱକେ। ସମୁନ୍ନାତି କିଲିନ୍ନା ତିନ୍ତା ନିମୁଗ୍ଗା। ତନ୍ତାକୁଲକଜାତାତିଆଦି ହେଟ୍ଠା ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। ମଚ୍ଛଜହୋତି ତଯୋ ମଚ୍ଛେ ଜହିତ୍ୱା ଠିତୋ। ନିରୁପଧୀତି ତୀହି ଉପଧୀହି ଅନୁପଧି। ଅପୁନବ୍ଭୱାଯାତି ନିବ୍ବାନତ୍ଥାଯ। ଅମୋହଯୀ ମଚ୍ଚୁରାଜନ୍ତି ଯଥା ତସ୍ସ ଗତିଂ ନ ଜାନାତି, ଏୱଂ ମଚ୍ଚୁରାଜାନଂ ମୋହେତ୍ୱା ଗତୋ। ତତିଯଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

୪-୬। ଖୀରରୁକ୍ଖୋପମସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୩୧-୨୩୩। ଚତୁତ୍ଥେ ଅପ୍ପହୀନଟ୍ଠେନ ଅତ୍ଥି, ତେନେୱାହ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋତି। ପରିତ୍ତାତି, ପଜ୍ଜତମତ୍ତମ୍ପି ରୂପଂ ଅନିଟ୍ଠଂ ଅରଜନୀଯଂ ପରିତ୍ତଂ ନାମ ହୋତି, ଏୱରୂପାପିସ୍ସ ରୂପା ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦିଯନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। କୋ ପନ ୱାଦୋ ଅଧିମତ୍ତାନନ୍ତି ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣଂ ପନସ୍ସ ରଜନୀଯଂ ୱତ୍ଥୁ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦିଯତୀତି ଏତ୍ଥ କା କଥା? ଏତ୍ଥ ଚ ନଖପିଟ୍ଠିପମାଣମ୍ପି ମଣିମୁତ୍ତାଦି ରଜନୀଯଂ ୱତ୍ଥୁ ଅଧିମତ୍ତାରମ୍ମଣମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଦହରୋତିଆଦୀନି ତୀଣିପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱେୱଚନାନେୱ। ଆଭିନ୍ଦେଯ୍ୟାତି ପହରେଯ୍ୟ ପଦାଲେଯ୍ୟ ୱା। ପଞ୍ଚମେ ତଦୁଭଯନ୍ତି ତଂ ଉଭଯଂ। ଛଟ୍ଠଂ ଉତ୍ତାନମେୱ।

୭। ଉଦାଯୀସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩୪। ସତ୍ତମେ ଅନେକପରିଯାଯେନାତି ଅନେକେହି କାରଣେହି। ଇତିପାଯନ୍ତି ଇତିପି ଅଯଂ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଅନିଚ୍ଚେନ ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ କଥିତଂ।

୮। ଆଦିତ୍ତପରିଯାଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩୫। ଅଟ୍ଠମେ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସୋ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୋତି ''ହତ୍ଥା ସୋଭନା ପାଦା ସୋଭନା''ତି ଏୱଂ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନୱସେନ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୋ। ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୋତି ହି ସଂସନ୍ଦେତ୍ୱା ଗହଣଂ, ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୋତି ୱିଭତ୍ତିଗହଣଂ। ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୋ କୁମ୍ଭୀଲସଦିସୋ ସବ୍ବମେୱ ଗଣ୍ହାତି, ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୋ ରତ୍ତପାସଦିସୋ ୱିଭଜିତ୍ୱା ହତ୍ଥପାଦାଦୀସୁ ତଂ ତଂ କୋଟ୍ଠାସଂ। ଇମେ ପନ ଦ୍ୱେ ଗାହା ଏକଜୱନୱାରେପି ଲବ୍ଭନ୍ତି, ନାନାଜୱନୱାରେ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି।

ନିମିତ୍ତସ୍ସାଦଗଥିତନ୍ତି ନିମିତ୍ତସ୍ସାଦେନ ଗନ୍ଥିତଂ ବଦ୍ଧଂ। ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତସ୍ମିଂ ଚେ ସମଯେ କାଲଂ କରେଯ୍ୟାତି ନ କୋଚି ସଂକିଲିଟ୍ଠେନ

ଚିତ୍ତେନ କାଲଂ କରୋନ୍ତୋ ନାମ ଅତ୍ଥି। ସଙ୍କପ୍ପତ୍ତାନଞ୍ହି ଭୱଙ୍ଗେନେୱ କାଲକିରିୟା ହୋତି। କିଲେସଭୟଂ ପନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ସମୟୱସେନ ୱା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରସ୍ମିଞ୍ହି ଆପାଥଗତେ ଆରମ୍ମଣେ ରତ୍ତଚିତ୍ତଂ ୱା ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତଂ ୱା ମୂଳ୍ହଚିତ୍ତଂ ୱା ଆରମ୍ମଣରସଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ଭୱଙ୍ଗଂ ଓତରତି, ଭୱଙ୍ଗେ ଠତ୍ୱା କାଲକିରିୟଂ କରୋତି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ କାଲଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଦ୍ୱେୱ ଗତିଯୋ ପାଟିକଙ୍ଖା, ଇମସ୍ସ ସମଯସ୍ସ ୱସେନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଇମଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଦୀନୱନ୍ତି ଇମଂ ଅନେକାନି ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ନିରଯେ ଅନୁଭୱିତବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ଏୱଂ ୱଦାମି ତତ୍ତାଯ ଅଯୋସଲାକାଯ ଅକ୍ଖୀନି ଅଞ୍ଜାପେତୁକାମୋତି। ଇମିନା ନଯେନ ସଙ୍ଖତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଯୋସଙ୍କୁନାତି ଅଯସୂଲେନ। ସମ୍ପଲିମଟ୍ଠନ୍ତି ଦ୍ୱେପି କଣ୍ଣଚ୍ଛିଦ୍ଦାନି ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପଥୱିଯଂ ଆକୋଟନୱସେନ ସମ୍ପଲିମଟ୍ଠଂ।

ତତିଯୱାରେ ସମ୍ପଲିମଟ୍ଠନ୍ତି ନଖଚ୍ଛେଦନଂ ପୱେସେତ୍ୱା ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସହଧୂନଟ୍ଠେନ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପାତନୱସେନ ସମ୍ପଲିମଟ୍ଠଂ। ଚତୁତ୍ଥୱାରେ ସମ୍ପଲିମଟ୍ଠନ୍ତି ବନ୍ଧନମୂଲଂ ଛେତ୍ୱା ପାତନୱସେନ ସମ୍ପଲିମଟ୍ଠଂ। ପଞ୍ଚମୱାରେ ସମ୍ପଲିମଟ୍ଠନ୍ତି ତିଖିଣାଯ ସତ୍ତିଯା କାଯପସାଦଂ ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ପତନୱସେନ ସମ୍ପଲିମଟ୍ଠଂ। ସତ୍ତିଯାତି ଏତ୍ଥ ମହତୀ ଦଣ୍ଡକୱାସି ୱେଦିତବ୍ବା। ସୋତ୍ତନ୍ତି ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦୋକ୍କମନଂ। ଯଥାରୂପାନଂ ୱିତକ୍କାନଂ ୱସଂ ଗତୋ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦେଯ୍ୟାତି ଇମିନା ୱିତକ୍କାନଂ ଯାୱ ସଙ୍ଘଭେଦା ପାପକମ୍ମାୱହନତା ଦସ୍ସିତା। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ।

୯-୧୦। ପଠମହତ୍ଥପାଦୋପମସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୩୬-୨୩୭। ନୱମେ ହତ୍ଥେସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତୀତି ହତ୍ଥେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁ। ଦସମେ ନ ହୋତୀତି ୱୁଚ୍ଚମାନେ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଦ୍ୱୀସୁପି ଚେତେସୁ ୱିପାକସୁଖଦୁକ୍ଖମେୱ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟଂ କଥିତନ୍ତି।

ସମୁଦ୍ଦୱଗ୍ଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

୧୯। ଆସୀୱିସୱଗ୍ଗୋ

୧। ଆସୀୱିସୋପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩୮। ଆସୀୱିସୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସୀତି ଏକଚାରିକଦ୍ୱିଚାରିକତିଚାରିକଚତୁଚାରିକପଞ୍ଚଚାରିକେ ସଭାଗୱୁତ୍ତିନୋ କାରକେ ଯୁତ୍ତପଯୁତ୍ତେ ସଙ୍ଖେପି ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣକମ୍ମଟ୍ଠାନିକେ ପରିୱାରେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେ ଯୋଗାୱଚରେ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି। ଇଦଞ୍ହି ସୁତ୍ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଜ୍ଝାସଯେନ ୱୁତ୍ତଂ। ପୁଗ୍ଗଲେସୁପି ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂନଂ ଦିସାୱାସିକାନଂ ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣକମ୍ମଟ୍ଠାନିକାନଂ ଉପଟ୍ଠାନୱେଲାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନାନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂଆଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ପଚ୍ଚଯଭୂତମେୱେତଂ। ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ହି ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ମାତିକାନିକ୍ଖେପେନେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସତି, ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ ମାତିକାଯ ୱିତ୍ଥାରଭାଜନେନ, ନେଯ୍ୟପୁଗ୍ଗଲୋ ଇମମେୱ ସୁତ୍ତଂ ସଜ୍ଝାଯନ୍ତୋ ପରିପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଯୋନିସୋ ମନସିକରୋନ୍ତୋ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ସେୱନ୍ତୋ ଭଜନ୍ତୋ ପଯିରୁପାସନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସତି। ପଦପରମସ୍ସେତଂ ସୁତ୍ତଂ ଅନାଗତେ ୱାସନା ଭୱିସ୍ସତୀତି ଏୱଂ ସଙ୍ଖେସମ୍ପି ଉପକାରଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଭଗୱା ସିନେରୁଂ ଉକ୍ଖିପନ୍ତୋ ୱିଯ ଆକାସଂ ୱିତ୍ଥାରେନ୍ତୋ ୱିଯ ଚକ୍କୱାଳପବ୍ବତଂ କମ୍ପେନ୍ତୋ ୱିଯ ଚ ମହନ୍ତେନ ଉସ୍ସାହେନ ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେତି ଇମଂ ଆସୀୱିସୋପମସୁତ୍ତଂ ଆରଭି।

ତତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋ ଆସୀୱିସାତି କଟ୍ଠମୁଖୋ, ପୂତିମୁଖୋ, ଅଗ୍ଗିମୁଖୋ, ସତ୍ଥମୁଖୋତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ। ତେସୁ କଟ୍ଠମୁଖେନ ଦଟ୍ଠସ୍ସ ସକଲସରୀରଂ ସୁକ୍ଖକଟ୍ଠଂ ୱିଯ ଥଦ୍ଧଂ ହୋତି, ସନ୍ଧିପବ୍ବେସୁ ଅଧିମତ୍ତଂ ଅଯସୂଲସମପ୍ପିତଂ ୱିଯ ତିଟ୍ଠତି। ପୂତିମୁଖେନ ଦଟ୍ଠସ୍ସ ପକ୍କପୂତିପନସଂ ୱିଯ ୱିପୁବ୍ବକଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଗ୍ଘରତି , ଚଙ୍ଗୱାରେ ପକ୍ଖିତ୍ତୌଦକଂ ୱିଯ ହୋତି। ଅଗ୍ଗିମୁଖେନ ଦଟ୍ଠସ୍ସ ସକଲସରୀରଂ ଝାଯିତ୍ୱା ଭସ୍ମମୁଟ୍ଠି ୱିଯ ଥୁସମୁଟ୍ଠି ୱିଯ ଚ ୱିପ୍ପକିରୀଯତି। ସତ୍ଥମୁଖେନ ଦଟ୍ଠସ୍ସ ସକଲସରୀରଂ ଭିଜ୍ଜତି, ଅସନିପାତଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ ମହାନିଖାଦନେନ ଖତସନ୍ଧିମୁଖଂ ୱିଯ ଚ ହୋତି। ଏୱଂ ୱିସୱସେନ ୱିଭତ୍ତା ଚତ୍ତାରୋ ଆସୀୱିସା।

ୱିସୱେଗୱିକାରେନ ପନେତେ ସୋଳସ ହୋନ୍ତି। କଟ୍ଠମୁଖୋ ହି ଦଟ୍ଠୱିସୋ, ଦିଟ୍ଠୱିସୋ, ଫୁଟ୍ଠୱିସୋ, ୱାତୱିସୋତି ଚତୁବ୍ବିଧୋ ହୋତି। ତେନ ହି ଦଟ୍ଠମ୍ପି ଦିଟ୍ଠମ୍ପି ଫୁଟ୍ଠମ୍ପି ତସ୍ସ ୱାତେନ ପହଟମ୍ପି ସରୀରଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଥଦ୍ଧଂ ହୋତି। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋତି। ଏୱଂ ୱିସୱେଗୱିକାରୱସେନ ସୋଳସ ହୋନ୍ତି।

ପୁନ ପୁଗ୍ଗଲପଣ୍ଣତ୍ତିଵସେନ ଚତୁସଟ୍ଠି ହୋନ୍ତି। କଥଂ? କଟ୍ଠମୁଖେସୁ ତାଵ ଦଟ୍ଠଵିସୋ ଚ ଆଗତଵିସୋ ନୋ ଘୋରଵିସୋ, ଘୋରଵିସୋ ନୋ ଆଗତଵିସୋ, ଆଗତଵିସୋ ଚେଵ ଘୋରଵିସୋ ଚ, ନେଵାଗତଵିସୋ ନ ଘୋରଵିସୋତି ଚତୁବ୍ବିଧୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଯସ୍ସ ଵିସଂ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତତିଣୁକ୍କାଯ ଅଗ୍ଗି ଵିଯ ସୀଘଂ ଅଭିରୁହିତ୍ଵା ଅକ୍ଖୀନି ଗହେତ୍ଵା ଖନ୍ଧଂ ଗହେତ୍ଵା ସୀସଂ ଗହେତ୍ଵା ଠିତନ୍ତି ଵତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି ମଣିସପ୍ପାଦୀନଂ ଵିସଂ ଵିଯ, ମନ୍ତଂ ପନ ପରିଵତ୍ତେତ୍ଵା କଣ୍ଣଵାତଂ ଦତ୍ଵା ଦଣ୍ଡକେନ ପହଟମତ୍ତେ ଓତରିତ୍ଵା ଦଟ୍ଠଟ୍ଠାନେଯେଵ ତିଟ୍ଠତି, ଅଯଂ ଆଗତଵିସୋ ନୋ ଘୋରଵିସୋ ନାମ। ଯସ୍ସ ପନ ଵିସଂ ସଣିକଂ ଅଭିରୁହତି, ଆରୁଳ୍ହାରୁଳ୍ହଟ୍ଠାନେ ପନ ଅଯଂ ସୀତୋଦକଂ ଵିଯ ହୋତି ଉଦକସପ୍ପାଦୀନଂ ଵିସଂ ଵିଯ, ଦ୍ଵାଦସଵସ୍ସଚ୍ଚଯେନାପି କଣ୍ଠପିଟ୍ଠିଖନ୍ଧପିଟ୍ଠିକାଦୀସୁ ଗଣ୍ଡପିଳକାଦିଵସେନ ପଞ୍ଞାଯତି, ମନ୍ତପରିଵତ୍ତନାଦୀସୁ ଚ କଯିରମାନାସୁ ସୀଘଂ ନ ଓତରତି, ଅଯଂ ଘୋରଵିସୋ ନୋ ଆଗତଵିସୋ ନାମ। ଯସ୍ସ ପନ ଵିସଂ ସୀଘଂ ଅଭିରୁହତି, ନ ସୀଘଂ ଓତରତି ଅନେଳକସପ୍ପାଦୀନଂ ଵିସଂ ଵିଯ, ଅଯଂ ଆଗତଵିସୋ ଚେଵ ଘୋରଵିସୋ ଚ। ଯସ୍ସ ପନ ଵିସଂ ମନ୍ଦଂ ହୋତି, ଓତାରିଯମାନମ୍ପି ସୁଖେନେଵ ଓତରତି ନୀଲସପ୍ପଧମ୍ମନିସପ୍ପାଦୀନଂ ଵିସଂ ଵିଯ, ଅଯଂ ନେଵାଗତଵିସୋ ନ ଘୋରଵିସୋ ନାମ। ଇମିନା ଉପାଯେନ କଟ୍ଠମୁଖେ ଦଟ୍ଠଵିସାଦଯୋ ପୂତିମୁଖାଦୀସୁ ଚ ଦଟ୍ଠଵିସାଦଯୋ ଵେଦିତବ୍ବାତି। ଏଵଂ ପୁଗ୍ଗଲପଣ୍ଣତ୍ତିଵସେନ ଚତୁସଟ୍ଠି।

ତେସୁ ''ଅଣ୍ଡଜା ନାଗା''ତିଆଦିନା (ସଂ। ନି। ୩।୩୪୨-୩୪୪) ଯୋନିଵସେନ ଏକେକଂ ଚତୁଧା ଵିଭଜିତ୍ଵା ଛପଣ୍ଣାସାଧିକାନି ଦ୍ଵେ ସତାନି ହୋନ୍ତି। ତେ ଜଲଜାଥଲଜାତି ଦ୍ଵିଗୁଣିତା ଦ୍ଵାଦସାଧିକାନି ପଞ୍ଚସତାନି ହୋନ୍ତି, ତେ କାମରୂପଅକାମରୂପାନଂ ଵସେନ ଦ୍ଵିଗୁଣିତା ଚତୁଵୀସାଧିକସହସ୍ସସଙ୍ଖା ହୋନ୍ତି। ପୁନ ଗତମଗ୍ଗସ୍ସ ପଟିଲୋମତୋ ସଂଖିପ୍ପମାନା କଟ୍ଠମୁଖାଦିଵସେନ ଚତ୍ତାରୋଵ ହୋନ୍ତୀତି। ତେ ସନ୍ଧାଯ ଭଗଵା ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତ୍ତାରୋ ଆସୀଵିସା''ତି ଆହ। କୁଲଵସେନ ହି ଏତେ ଗହିତା।

ତତ୍ଥ ଆସୀଵିସାତି ଆସିତ୍ତଵିସାତିପି ଆସୀଵିସା, ଅସିତଵିସାତିପି ଆସୀଵିସା, ଅସିସଦିସଵିସାତିପି ଆସୀଵିସା। ଆସିତ୍ତଵିସାତି ସକଲକାଯେ ଆସିଞ୍ଚିତ୍ଵା ଵିଯ ଠପିତଵିସା, ପରସ୍ସ ଚ ଅତ୍ତନୋ ସରୀରେ ଚ ଆସିଞ୍ଚନଵିସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସିତଵିସାତି ଯଂ ଯଂ ଏତେହି ଅସିତଂ ହୋତି ପରିଭୁତ୍ତଂ, ତଂ ତଂ ଵିସମେଵ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଅସିତଂ ଵିସଂ ହୋତି ଏତେସନ୍ତି ଆସୀଵିସା। ଅସିସଦିସଵିସାତି ଅସିଵିଯ ତିଖିଣଂ ପରମମ୍ମଚ୍ଛେଦନସମତ୍ଥଂ ଵିସଂ ଏତେସନ୍ତି ଆସୀଵିସାତି ଏଵମେତ୍ଥ ଵଚନତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଉଗ୍ଗତେଜାତି ଉଗ୍ଗତତେଜା ବଲଵତେଜା। ଘୋରଵିସାତି ଦୁନ୍ନିମ୍ମଦ୍ଦନଵିସା।

ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟୁନ୍ତି ପଟିଜଗ୍ଗାପନତ୍ଥଂ ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟୁଂ। ରାଜାନୋ ହି ଆସୀଵିସେ ଗାହାପେତ୍ଵା – ''ତଥାରୂପେ ଚୋରେ ଵା ଏତେହି ଡଂସାପେତ୍ଵା ମାରେସ୍ସାମ, ନଗରୂପରୋଧକାଲେ ପରସେନାଯ ଵା ତଂ ଖିପିସ୍ସାମ, ପରବଲଂ ନିମ୍ମଦ୍ଦେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ସୁଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ଵା ଵରସଯନଂ ଆରୁଯ୍ହ ଏତେହି ଅତ୍ତାନଂ ଡଂସାପେତ୍ଵା ସତ୍ତୂନଂ ଵସଂ ଅନାଗଚ୍ଛନ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା ମରିସ୍ସାମା''ତି ଆସୀଵିସେ ଜଗ୍ଗାପେନ୍ତି। ତେ ଯଂ ଚୋରଂ ସହସାଵ ମାରେତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ''ଏଵମେତେ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖପ୍ପତ୍ତୋ ହୁତ୍ଵା ମରିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଇଚ୍ଛନ୍ତା ତଂ ପୁରିସଂ ଏଵଂ ଵଦନ୍ତି ଇମେ ତେ ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ ଚତ୍ତାରୋ ଆସୀଵିସାତି।

ତତ୍ଥ କାଲେନ କାଲନ୍ତି କାଲେ କାଲେ। ସଂଵେସେତବ୍ବାତି ନିପଜ୍ଜାପେତବ୍ବା। ଅଞ୍ଞତରୋ ଵା ଅଞ୍ଞତରୋ ଵାତି କଟ୍ଠମୁଖାଦୀସୁ ଯୋ କୋଚି। ଯଂ ତେ ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ କରଣୀଯଂ, ତଂ କରୋହୀତି ଇଦଂ ଅନ୍ତଚରକସ୍ସ ଵଚନଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ତସ୍ସ କିର ପୁରିସସ୍ସ ଏଵଂ ଆସୀଵିସେ ପଟିପାଦେତ୍ଵା 'ଅଯଂ ଵୋ ଉପଟ୍ଠାକୋ'ତି ଚତୂସୁ ପେଳାସୁ ଠପିତାନଂ ଆସୀଵିସାନଂ ଆରୋଚେନ୍ତି। ଅଥେକୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ଵା ଆଗମ୍ମ ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣପାଦାନୁସାରେନ ଅଭିରୁହିତ୍ଵା ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥଂ ମଣିବନ୍ଧତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଵେଠେତ୍ଵା ଦକ୍ଖିଣକଣ୍ଣସୋତମୂଲେ ଫଣଂ କତ୍ଵା ସୁସୁତି କରୋନ୍ତୋ ନିପଜ୍ଜି। ଅପରୋ ଵାମପାଦାନୁସାରେନ ଅଭିରୁହିତ୍ଵା ତଥେଵ ଵାମହତ୍ଥଂ ଵେଠେତ୍ଵା ଵାମକଣ୍ଣସୋତମୂଲେ ଫଣଂ କତ୍ଵା ସୁସୁତି କରୋନ୍ତୋ ନିପଜ୍ଜି, ତତିଯୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ଵା ଅଭିମୁଖଂ ଅଭିରୁହିତ୍ଵା କୁଚ୍ଛିଂ ଵେଠେତ୍ଵା ଗଲଵାଟକମୂଲେ ଫଣଂ କତ୍ଵା ସୁସୁତି କରୋନ୍ତୋ ନିପଜ୍ଜି, ଚତୁତ୍ଥୋ ପିଟ୍ଠିଭାଗେନ ଅଭିରୁହିତ୍ଵା ଗୀଵଂ ଵେଠେତ୍ଵା ଉପରିମୁଦ୍ଧନି ଫଣଂ ଠପେତ୍ଵା ସୁସୁତି କରୋନ୍ତୋ ନିପଜ୍ଜି।

ଏଵଂ ଚତୂସୁ ଆସୀଵିସେସୁ ସରୀରଟ୍ଠକେସୁଯେଵ ଜାତେସୁ ଏକୋ ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଅନ୍ତଚରକପୁରିସୋ ତଂ ଦିସ୍ଵା ''କିଂ ତେ, ଭୋ ପୁରିସ, ଲଦ୍ଧ''ନ୍ତି, ପୁଚ୍ଛି। ତତୋ ତେନ ''ଇମେ ମେ, ଭୋ, ହତ୍ଥେସୁ ହତ୍ଥକଟକଂ ଵିଯ ବାହାସୁ କେଯୂରଂ ଵିଯ କୁଚ୍ଛିମ୍ହି କୁଚ୍ଛିଵେଠନସାଟକୋ ଵିଯ କଣ୍ଣେସୁ କଣ୍ଣଚୂଳିକା ଵିଯ ଗଲେ ମୁତ୍ତାଵଲିଯୋ ଵିଯ ସୀସେ ସୀସପସାଧନଂ ଵିଯ କେଚି ଅଲଙ୍କାରଵିସେସା ରଞ୍ଞା ଦିନ୍ନା''ତି ଵୁତ୍ତେ ସୋ ଆହ – ''ଭୋ ଅନ୍ଧବାଲ, ମା ଏଵଂ ମଞ୍ଞିତ୍ଥ 'ରଞ୍ଞା ମେ ତୁଟ୍ଠେନେତଂ ପସାଧନଂ ଦିନ୍ନ'ନ୍ତି। ଦ୍ଵଂ ରଞ୍ଞୋ ଆଗୁଚାରୀ ଚୋରୋ, ଇମେ ଚ ଚତ୍ତାରୋ ଆସୀଵିସା ଦୁରୁପଟ୍ଠାହା ଦୁପ୍ପଟିଜଗ୍ଗିଯା, ଏକସ୍ମିଂ ଉଟ୍ଠାତୁକାମେ ଏକୋ ନ୍ହାଯିତୁକାମୋ ହୋତି, ଏକସ୍ମିଂ ନ୍ହାଯିତୁକାମେ ଏକୋ ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମୋ, ଏକସ୍ମିଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମେ ଏକୋ ନିପଜ୍ଜିତୁକାମୋ। ତେସୁ ଯସ୍ସେଵ ଇଚ୍ଛା ନ ପୂରତି, ସୋ ତତ୍ଥେଵ ଡଂସିତ୍ଵା ମାରେତୀ''ତି। ଅତ୍ଥି ପନ, ଭୋ, ଏଵଂ ସନ୍ତେ କୋଚି ସୋତ୍ଥିମଗ୍ଗୋତି?

ଆମ, ରାଜପୁରିସାନଂ ୱିକ୍କିଉଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ପଲାଯନଂ ସୋଭ୍ଭିଭାୱୋତି ୱତ୍ୱା ''ଯଂ ତେ କରଣୀଯଂ, ତଂ କରୋହୀ''ତି ୱଦେଯ୍ଯୁ।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ଇତରୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଆସୀୱିସାନଂ ପମାଦକ୍ଖଣଂ ରାଜପୁରିସେହି ଚ ପୱିୱିତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ୱାମହତ୍ଥେନ ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥଂ ୱେଠେତ୍ୱା, ଦକ୍ଖିଣକଣ୍ଡଚୂଳିକାଯ ଫଣଂ ଠପେତ୍ୱା, ସଯିତାସୀୱିସସ୍ସ ସରୀରଂ ପରିମଜ୍ଜନ୍ତୋ ୱିଯ ସଣିକଂ ତଂ ଅପନେତ୍ୱା, ଏତେନେୱ ଉପାଯେନ ସେସେପି ଅପନେତ୍ୱା ତେସଂ ଭୀତୋ ପଲାଯେଯ୍ଯ। ଅଥ ନଂ ତେ ଆସୀୱିସା ''ଅଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ରଞ୍ଞା ଉପଟ୍ଠାକୋ ଦିନ୍ନୋ''ତି ଅନୁବନ୍ଧମାନା ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ଯୁଂ। ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ଅଥ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଭୀତୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଆସୀୱିସାନଂ...ପେ... ପଲାଯେଥାତି ୱୁତ୍ତଂ।

ତସ୍ମିଂ ପନ ପୁରିସେ ଏୱଂ ଆଗତମଗ୍ଗଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଓଲୋକେତ୍ୱା ପଲାଯନ୍ତେ ରାଜା ''ପଲାତୋ ସୋ ପୁରିସୋ''ତି ସୁତ୍ୱା ''କୋ ନୁ ଖୋ ତଂ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ଘାତେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀ''ତି ୱିଚିନନ୍ତୋ ତସ୍ସେୱ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକେ ପଞ୍ଚ ଜନେ ଲଭିତ୍ୱା ''ଗଚ୍ଛଥ ନଂ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ଘାତେଥା''ତି ପେସେଯ୍ଯ। ଅଥସ୍ସ ଅନ୍ତଚରା ପୁରିସା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ଆରୋଚେଯ୍ଯୁଂ। ସୋ ଭିଯ୍ଯୋସୋମତ୍ତାଯ ଭୀତୋ ପଲାଯେଥ। ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ତମେନଂ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ଯୁନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ଛଟ୍ଠୋ ଅନ୍ତରଚରୋ ୱଧକୋତି ''ପଠମଂ ଆସୀୱିସେହି ଅନୁବନ୍ଧୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ତେ ୱଞ୍ଚେନ୍ତୋ ପଲାଯି, ଇଦାନି ପଞ୍ଚହି ପଚ୍ଚତ୍ଥିକେହି ଅନୁବନ୍ଧୋ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ପଲାଯତି, ନ ସକ୍କା ସୋ ଏୱଂ ଗହେତୁଂ, ଉପଲାଳନାଯ ପନ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ଦହରକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଏକତୋ ଖାଦିତ୍ୱା ଚ ପିୱିତ୍ୱା ଚ ସନ୍ଥୱଂ ଅନ୍ତରଚରଂ ୱଧକମସ୍ସ ପେସେଥା''ତି ଅମଚ୍ଚେହି ୱୁତ୍ତେନ ରଞ୍ଞା ପରିଯେସିତ୍ୱା ପେସିତୋ ଅନ୍ତରଚରୋ ୱଧକୋ।

ସୋ ପସ୍ସେଯ୍ଯ ସୁଞ୍ଞଂ ଗାମନ୍ତି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ପଦଂ ଘାଯିତ୍ୱା ଘାଯିତ୍ୱା ୱେଗେନାଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଚତ୍ତାରୋ ଆସୀୱିସେ ପଞ୍ଚ ୱଧକେ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକେ ଛଟ୍ଠଞ୍ଚ ଅନ୍ତରଚରଂ ୱଧକଂ ''ନିୱତ୍ତ ଭୋ, ମା ପଲାଯି, ପୁତ୍ତଦାରେନ ସଦ୍ଧିଂ କାମେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ସୁଖଂ ୱସିସ୍ସସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ଭିଯ୍ଯୋସୋମତ୍ତାଯ ଯେନ ୱା ତେନ ୱା ପଲାଯନ୍ତୋ ପଚ୍ଚନ୍ତରଟ୍ଠେ ଅଭିମୁଖଗତଂ ଏକଂ ଛକୁଟିକଂ ସୁଞ୍ଞଂ ଗାମଂ ପସ୍ସେଯ୍ଯ। ରିତ୍ତକଞ୍ଞେୱ ପୱିସେଯ୍ଯାତି ଧନଧଞ୍ଞମଞ୍ଚପୀଠାଦୀହି ୱିରହିତତ୍ତା ରିତ୍ତକଞ୍ଞେୱ ପୱିସେଯ୍ଯ। ତୁଚ୍ଛକଂ ସୁଞ୍ଞକନ୍ତି ଏତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ପରିମସେଯ୍ଯାତି ''ସଚେ ପାନୀଯଂ ଭୱିସ୍ସତି, ପିୱିସ୍ସାମି, ସଚେ ଭତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀ''ତି ଭାଜନଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ହତ୍ଥଂ ଅନ୍ତୋ ପୱେସେତ୍ୱା ପରିମସେଯ୍ଯ।

ତମେନଂଏୱଂ ୱଦେଯ୍ଯୁନ୍ତି ଛନ୍ନଂ ଘରାନଂ ଏକଘରେପି କିଞ୍ଚି ଅଲଭିତ୍ୱା ଗାମମଜ୍ଝେ ଏକୋ ସନ୍ଦଚ୍ଛାଯୋ ରୁକ୍ଖୋ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ୱଙ୍କଫଲକଂ ଅତ୍ଥତଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଇଧ ତାୱ ନିସୀଦିସ୍ସାମୀ''ତି ଗନ୍ତ୍ୱା, ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନଂ ମନ୍ଦମନ୍ଦେନ ୱାତେନ ବୀଜିଯମାନଂ ତତ୍ତକମତ୍ତମ୍ପି ସୁଖଂ ସନ୍ତତୋ ଅସ୍ସାଦଯମାନଂ, ତମେନଂ ପୁରିସଂ କେଚିଦେୱ ଅନ୍ତଚରକା ବହି ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ଆଗତା ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ଯୁଂ। ଇଦାନି ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସାତି ଅମ୍ଭୋ, ପୁରିସ, ଇଦାନି। ଚୋରା ଗାମଘାତକାତି ''ଯଦେୱେତ୍ଥ ଲଭିସ୍ସାମ, ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମ ୱା ଘାତେସ୍ସାମ ୱା''ତି ଆଗତା ଛ ଗାମଘାତକଚୋରା।

ଉଦକଣ୍ଣୱନ୍ତି ଗମ୍ଭୀରଂ ପୁଥୁଲଂ ଉଦକଂ। ଗମ୍ଭୀରମ୍ପି ହି ଅପୁଥୁଲଂ, ପୁଥୁଲଂ ୱା ଅଗମ୍ଭୀରଂ, ନ ଅଣ୍ଣୱୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଯମ୍ପନ ଗମ୍ଭୀରଞ୍ଚ ପୁଥୁଲଞ୍ଚ, ତସ୍ସେୱେତଂ ନାମଂ। ସାସଙ୍କଂ ସପ୍ପଟିଭଯନ୍ତି ଚତୁନ୍ନଂ ଆସୀୱିସାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ୱଧକାନଂ ଛଟ୍ଠସ୍ସ ଅନ୍ତରଚରସ୍ସ ଛନ୍ନଞ୍ଚ ଗାମଘାତକଚୋରାନଂ ୱସେନ ସାସଙ୍କଂ ସପ୍ପଟିଭଯଂ। ଖେମଂ ଅପ୍ପଟିଭଯନ୍ତି ତେସଂଯେୱ ଆସୀୱିସାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ଖେମଞ୍ଚ ନିବ୍ଭଯଞ୍ଚ ୱିଚିତ୍ରୋଯ୍ଯାନୱରଂ ବହ୍ୱନ୍ନପାନଂ ଦେୱନଗରସଦିସଂ। ନ ଚସ୍ସ ନାୱା ସନ୍ତାରଣୀତି ''ଇମାଯ ନାୱାଯ ଓରିମତୀରତୋ ପରତୀରଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଏୱଂ ଠପିତା ଚ ସନ୍ତାରଣୀ ନାୱା ନ ଭୱେଯ୍ଯ। ଉତ୍ତରସେତୁ ୱାତି ରୁକ୍ଖସେତୁ-ଜଙ୍ଘସେତୁ-ସକଟସେତୂନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ଉତ୍ତରସେତୁ ୱା ନ ଭୱେଯ୍ଯ। ତିଟ୍ଠତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ନ ଖୋ ଏସ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ। କସ୍ମା ନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ଆହ? ଏତ୍ତକାନଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକାନଂ ବାହିତତ୍ତା, ଦେସନଂ ୱା ୱିନିୱତ୍ତେନ୍ତୋ ଏକଂ ଖୀଣାସୱବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଦସ୍ସେତୁମ୍ପି ଏୱମାହ।

ତସ୍ମିଂ ପନ ଏୱଂ ଉତ୍ତିଣ୍ଣେ ଚତ୍ତାରୋ ଆସୀୱିସା ''ନ ଲଦ୍ଧୋ ୱତାସି ଅମ୍ହେହି, ଅଜ୍ଜ ତେ ମୁରୁମୁରାଯ ଜୀୱିତଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେଯ୍ଯାମ''। ପଞ୍ଚ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ''ନ ଲଦ୍ଧୋ ୱତାସି ଅମ୍ହେହି, ଅଜ୍ଜ ତେ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଅଙ୍ଗମଙ୍ଗାନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗତା ସତଂ ୱା ସହସ୍ସଂ ୱା ଲଭେଯ୍ଯାମ''। ଛଟ୍ଠୋ ଅନ୍ତରଚରୋ ''ନ ଲଦ୍ଧୋ ୱତାସି ମଯା, ଅଜ୍ଜ ତେ ଫଲିକୱଣ୍ଣେନ ଅସିନା ସୀସଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା, ସେନାପତିଟ୍ଠାନଂ ଲଭିତ୍ୱା ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱେଯ୍ଯଂ''। ଛ ଚୋରା ''ନ ଲଦ୍ଧୋ ୱତାସି ଅମ୍ହେହି, ଅଜ୍ଜ ତେ ୱିୱିଧାନି କମ୍ମକାରଣାନି କାରେତ୍ୱା ବହୁଧନଂ ଆହରାପେସ୍ସାମା''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ଉଦକଣ୍ଣୱଂ ଓତରିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ରଞ୍ଞୋ ଆଣାଯ କୋପିତତ୍ତା ପରତୋ ଗନ୍ତୁମ୍ପି ଅୱିସହନ୍ତା ତତ୍ଥେୱ ସୁସ୍ସିତ୍ୱା ମରେଯ୍ଯୁଂ।

ଉପମା ଖୋ ମ୍ୟାଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଏୱଂ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ରାଜା ୱିଯ ହି କମ୍ମଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ରାଜାପରାଧିକପୁରିସୋ ୱିଯ

ୱଞ୍ଚନିସ୍ସିତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ। ଚତ୍ତାରୋ ଆସୀୱିସା ୱିଯ ଚତ୍ତାରି ମହାଭୂତାନି, ରଞ୍ଞୋ ତସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ଆସୀୱିସେ ପଟିଚ୍ଛାପିତକାଲୋ ୱିଯ କମ୍ମୁନା ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେଯେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ଦିନ୍ନକାଲୋ। ‘‘ଇମେସଂ ଆସୀୱିସାନଂ ପମାଦକ୍ଖଣେ ରାଜପୁରିସାନଞ୍ଚ ୱିୱିତ୍ତକ୍ଖଣେ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଯଂ ତେ ଅମ୍ଭୋ, ପୁରିସ, କରଣୀଯଂ, ତଂ କରୋହୀ’’ତି ୱଚନେନ ‘‘ପଲାଯସ୍ସୂ’’ତି ୱୁତ୍ତକାଲୋ ୱିଯ ସତ୍ଥାରା ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ମହାଭୂତକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେତ୍ୱା ‘‘ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ମହାଭୂତେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦ ୱିରଜ୍ଜ, ଏୱଂ ୱଞ୍ଚତୋ ପରିମୁଚ୍ଚିସ୍ସସୀ’’ତି କଥିତକାଲୋ, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଅନ୍ତଚରକୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଚତୁନ୍ନଂ ଆସୀୱିସାନଂ ପମାଦକ୍ଖଣେ ରାଜପୁରିସାନଞ୍ଚ ୱିୱିତ୍ତକ୍ଖଣେ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଯେନ ୱା ତେନ ୱା ପଲାଯନଂ ୱିଯ ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଲଭିତ୍ୱା ମହାଭୂତାସୀୱିସେହି ପରିମୁଚ୍ଚନତ୍ଥାଯ ଞାଣପଲାଯନେନ ପଲାଯନଂ।

ଇଦାନି ଚତୁନ୍ନେତଂ ମହାଭୂତାନଂ ଅଧିୱଚନଂ ପଥୱୀଧାତୁଯା ଆପୋଧାତୁଯାତିଆଦୀସୁ ଚତୁମହାଭୂତକଥା ଚ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧକଥା ଚ ଆଯତନକଥା ଚ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ଏତ୍ଥ ଚ କଟ୍ଠମୁଖଆସୀୱିସୋ ୱିଯ ପଥୱୀଧାତୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ପୂତିମୁଖଅଗ୍ଗିମୁଖସତ୍ଥମୁଖା ୱିଯ ସେସଧାତୁଯୋ। ଯଥେୱ ହି କଟ୍ଠମୁଖେନ ଦଟ୍ଠସ୍ସ ସକଲକାଯୋ ଥଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଏୱଂ ପଥୱୀଧାତୁପକୋପେନାପି। ଯଥା ଚ ପୂତିମୁଖାଦୀହି ଦଟ୍ଠସ୍ସ ପଗ୍ଘରତି ଚେୱ ଝାଯତି ଚ ଛିଜ୍ଜତି ଚ, ଏୱଂ ଆପୋଧାତୁତେଜୋଧାତୁୱାଯୋଧାତୁପକୋପେନାପୀତି। ତେନାହୁ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା –

‘‘ପତ୍ଥଦ୍ଧୋ ଭୱତୀ କାଯୋ, ଦଟ୍ଠୋ କଟ୍ଠମୁଖେନ ୱା;

ପଥୱୀଧାତୁପକୋପେନ, ହୋତି କଟ୍ଠମୁଖେୱ ସୋ।

‘‘ପୂତିକୋ ଭୱତୀ କାଯୋ, ଦଟ୍ଠୋ ପୂତିମୁଖେନ ୱା;

ଆପୋଧାତୁପକୋପେନ, ହୋତି ପୂତିମୁଖେୱ ସୋ।

‘‘ସନ୍ତତ୍ତୋ ଭୱତୀ କାଯୋ, ଦଟ୍ଠୋ ଅଗ୍ଗିମୁଖେନ ୱା;

ତେଜୋଧାତୁପକୋପେନ, ହୋତି ଅଗ୍ଗିମୁଖେୱ ସୋ।

‘‘ସଞ୍ଛିନ୍ନୋ ଭୱତୀ କାଯୋ, ଦଟ୍ଠୋ ସତ୍ଥମୁଖେନ ୱା;

ୱାଯୋଧାତୁପକୋପେନ, ହୋତି ସତ୍ଥମୁଖେୱ ସୋ’’ତି। –

ଏୱଂ ତାୱେତ୍ଥ ୱିସେସତୋ ସଦିସଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅୱିସେସତୋ ପନ ଆସଯତୋ ୱିସୱେଗୱିକାରତୋ ଅନତ୍ଥଗ୍ଗହଣତୋ ଦୁରୁପଟ୍ଠାନତୋ ଦୁରାସଦତୋ ଅକତଞ୍ଞୁତତୋ ଅୱିସେସକାରିତୋ ଅନନ୍ତଦୋସୂପଦ୍ଦୱତୋତି ଇମେହି କାରଣେହି ଏତେସଂ ଆସୀୱିସସଦିସତା ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ଆସଯତୋତି ଆସୀୱିସାନଞ୍ହି ୱମ୍ମିକୋ ଆସଯୋ, ତତ୍ଥେୱ ତେ ୱସନ୍ତି। ମହାଭୂତାନମ୍ପି କାଯୱମ୍ମିକୋ ଆସଯୋ । ଆସୀୱିସାନଞ୍ଚ ରୁକ୍ଖସୁସିରତିଣପଣ୍ଣଗହନସଙ୍କାରଟ୍ଠାନାନିପି ଆସଯୋ। ଏତେସୁପି ହି ତେ ୱସନ୍ତି। ମହାଭୂତାନମ୍ପି କାଯସୁସିରଂ କାଯଗହନଂ କାଯସଙ୍କାରଟ୍ଠାନଂ ଆସଯୋତି। ଏୱଂ ତାୱ ଆସଯତୋ ସଦିସତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ୱିସୱେଗୱିକାରତୋତି ଆସୀୱିସା ହି କୁଲୱସେନ କଟ୍ଠମୁଖାଦିଭେଦତୋ ଚତ୍ତାରୋ। ତତ୍ଥ ଏକେକୋ ୱିସୱିକାରତୋ ୱିଭଜ୍ଜମାନୋ ଦଟ୍ଠୱିସାଦିୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ହୋତି। ମହାଭୂତାନିପି ପଚ୍ଚତ୍ତଲକ୍ଖଣୱସେନ ପଥୱୀଆଦିଭେଦତୋ ଚତ୍ତାରି। ଏତ୍ଥ ଏକେକଂ କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନାଦିୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ହୋତି। ଏୱଂ ୱିସୱେଗୱିକାରତୋ ସଦିସତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅନତ୍ଥଗ୍ଗହଣତୋତି ଆସୀୱିସେ ଗଣ୍ହନ୍ତା ପଞ୍ଚ ଅନତ୍ଥେ ଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଅସୁଚିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ବ୍ଯାଧିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ୱିସଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ମରଣଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି। ମହାଭୂତାନିପି ଗଣ୍ହନ୍ତା ପଞ୍ଚ ଅନତ୍ଥେ ଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଅସୁଚିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ବ୍ଯାଧିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଜରଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ମରଣଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି। ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

‘‘ଯେକେଚି ସପ୍ପଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ମୀଳ୍ହଲିତ୍ତଂ ମହାୱିସଂ;

ପଞ୍ଚ ଗଣ୍ହନ୍ତୁନଦ୍ଧାନି, ଲୋକେ ସତ୍ତାଭିନନ୍ଦିନୋ।

‘‘ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ଅସୁଚିଂ ବ୍ୟାଧିଂ, ୱିସଂ ମରଣପଞ୍ଚମଂ;

ଅନତ୍ଥା ହୋନ୍ତି ପଞ୍ଚେତେ, ମୀଳ୍ହଲିତ୍ତେ ଭୁଜଙ୍ଗମେ।

‘‘ଏୱମେୱଂ ଅକୁସଲା, ଅନ୍ଧବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନା;

ପଞ୍ଚ ଗଣ୍ହନ୍ତୁନଦ୍ଧାନି, ଭୱେ ଜାତାଭିନନ୍ଦିନୋ।

‘‘ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ଅସୁଚିଂ ବ୍ୟାଧିଂ, ଜରଂ ମରଣପଞ୍ଚମଂ;

ଅନତ୍ଥା ହୋନ୍ତି ପଞ୍ଚେତେ, ମୀଳ୍ହଲିତ୍ତେୱ ପନ୍ନଗେ’’ତି। –

ଏୱଂ ଅନତ୍ଥଗ୍ଗହଣତୋ ସଦିସତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଦୁରୁପଟ୍ଠାନତୋତି ତେ ଆସୀୱିସା ଦୁରୁପଟ୍ଠାନା, ଏକସ୍ମିଂ ଉଟ୍ଠାତୁକାମେ ଏକୋ ନ୍ହାଯିତୁକାମୋ ହୋତି , ତସ୍ମିଂ ନ୍ହାଯିତୁକାମେ ଅପରୋ ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମୋ, ତସ୍ମିଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମେ ଅଞ୍ଞୋ ନିପଜ୍ଜିତୁକାମୋ ହୋତି। ତେସୁ ଯସ୍ସ ଯସ୍ସେୱ ଅଜ୍ଝାସଯୋ ନ ପୂରତି, ସୋ ତତ୍ଥେୱ ଡଂସିତ୍ୱା ମାରେତି। ଇମେହି ପନ ଆସୀୱିସେହି ଭୂତାନେୱ ଦୁରୁପଟ୍ଠାନତରାନି। ପଥୱୀଧାତୁଯା ହି ଭେସଜ୍ଜେ କଯିରମାନେ ଆପୋଧାତୁ କୁପ୍ପତି, ତସ୍ସେୱ ଭେସଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ତେଜୋଧାତୂତି ଏୱଂ ଏକିସ୍ସା ଭେସଜ୍ଜେ କଯିରମାନେ ଅପରା କୁପ୍ପନ୍ତୀତି। ଏୱଂ ଦୁରୁପଟ୍ଠାନତୋ ସଦିସତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଦୁରାସଦତୋତି ଦୁରାସଦା ହି ଆସୀୱିସା, ଗେହସ୍ସ ପୁରିମଭାଗେ ଆସୀୱିସଂ ଦିସ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଭାଗେନ ପଲାଯନ୍ତି, ପଚ୍ଛିମଭାଗେ ଦିସ୍ୱା ପୁରିମଭାଗେନ, ଗେହମଜ୍ଝେ ଦିସ୍ୱା ଗବ୍ଭଂ ପୱିସନ୍ତି, ଗବ୍ଭେ ଦିସ୍ୱା ମଞ୍ଚପୀଠଂ ଅଭିରୁହନ୍ତି। ମହାଭୂତାନି ତତୋପି ଦୁରାସଦତରାନି। ତଥାରୂପେନ ହି କୁଟ୍ଠରୋଗେନ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ କଣ୍ଣନାସାଦୀନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପତନ୍ତି, ସରୀରଂ ସଞ୍ଜୁଟତି ନୀଲମକ୍ଖିକା ପରିୱାରେନ୍ତି, ସରୀରଗନ୍ଧୋ ଦୂରତୋୱ ଉଗ୍ଘାହତି। ତଂ ପୁରିସଂ ଅକ୍କୋସମାନମ୍ପି ପରିଦେୱମାନମ୍ପି ନେୱ ରୋସୱସେନ, ନ କାରୁଞ୍ଞେନ, ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ନାସିକଂ ପିଦହିତ୍ୱା ଖେଳଂ ପାତେନ୍ତା ଦୂରତୋୱ ନଂ ୱିୱଜ୍ଜେନ୍ତି। ଏୱଂ ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ଭଗନ୍ଦରକୁଚ୍ଛିରୋଗୱାତରୋଗାଦୀନଂ ବୀଭଚ୍ଛଜେଗୁଚ୍ଛଭାୱକରାନଞ୍ଚ ରୋଗାନଂ ୱସେନ ଅଯମେୱତ୍ଥୋ ୱିଭାୱେତବ୍ବୋତି। ଏୱଂ ଦୁରାସଦତୋ ସଦିସତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅକତଞ୍ଞୁତତୋତି ଆସୀୱିସା ହି ଅକତଞ୍ଞୁନୋ ହୋନ୍ତି, ନ୍ହାପିଯମାନାପି ଭୋଜିଯମାନାପି ଗନ୍ଧମାଲାଦୀହି ପୂଜିଯମାନାପି ପେଳାଯଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପରିହରିଯମାନାପି ଓତାରମେୱ ଗୱେସନ୍ତି। ଯତ୍ଥ ଓତାରଂ ଲଭନ୍ତି, ତତ୍ଥେୱ ନଂ ଡଂସିତ୍ୱା ମାରେନ୍ତି। ଆସୀୱିସେହିପି ମହାଭୂତାନେୱ ଅକତଞ୍ଞୁତରାନି। ଏତେସଞ୍ହି କତଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ସୀତେନ ୱା ଉଣ୍ହେନ ୱା ନିମ୍ମଲେନ ଜଲେନ ନ୍ହାପିଯମାନାନିପି ଗନ୍ଧମାଲାଦୀହି ସକ୍କରିଯମାନାନିପି ମୁଦୁୱତ୍ଥମୁଦୁସଯନମୁଦୁଯାନାଦୀହି ପରିହରିଯମାନାନିପି, ୱରଭୋଜନଂ ଭୋଜିଯମାନାନିପି, ୱରପାନଂ ପାଯାପିଯମାନାନିପି ଓତାରମେୱ ଗୱେସନ୍ତି। ଯତ୍ଥ ଓତାରଂ ଲଭନ୍ତି, ତତ୍ଥେୱ କୁପ୍ପିତ୍ୱା ଅନଯବ୍ୟସନଂ ପାପେନ୍ତୀତି। ଏୱଂ ଅକତଞ୍ଞୁତତୋ ସଦିସତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅୱିସେସକାରିତୋତି ଆସୀୱିସା ହି ‘‘ଅଯଂ ଖତ୍ତିଯୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ୱେସ୍ସୋ ୱା ସୁଦ୍ଦୋ ୱା ଗହଟ୍ଠୋ ୱା ପବ୍ବଜିତୋ ୱା’’ତି ୱିସେସଂ ନ କରୋନ୍ତି, ସମ୍ପତ୍ତସମ୍ପତ୍ତମେୱ ଡଂସିତ୍ୱା ମାରେନ୍ତି। ମହାଭୂତାନିପି ‘‘ଅଯଂ ଖତ୍ତିଯୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ୱେସ୍ସୋ ୱା ସୁଦ୍ଦୋ ୱା ଗହଟ୍ଠୋ ୱା ପବ୍ବଜିତୋ ୱା ଦେୱୋ ୱା ମନୁସ୍ସୋ ୱା ମାରୋ ୱା ବ୍ରହ୍ମା ୱା ନିଗ୍ଗୁଣୋ ୱା ସଗୁଣୋ ୱା’’ତି ୱିସେସଂ ନ କରୋନ୍ତି । ଯଦି ହି ନେସଂ ‘‘ଅଯଂ ଗୁଣୱା’’ତି ଲଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲେ ତଥାଗତେ ଲଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେଯ୍ୟୁଂ। ଅଥାପି ନେସଂ ‘‘ଅଯଂ ମହାପଞ୍ଞୋ ଅଯଂ ମହିଦ୍ଧିକୋ ଅଯଂ ଧୁତୱାଦୋ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଲଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଧମ୍ମସେନାପତିସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରାଦୀସୁ ଲଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେଯ୍ୟୁଂ। ଅଥାପି ନେସଂ ‘‘ଅଯଂ ନିଗ୍ଗୁଣୋ ଦାରୁଣୋ ଥଦ୍ଧୋ’’ତି ଭଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ନିଗ୍ଗୁଣଥଦ୍ଧଦାରୁଣାନଂ ଅଗ୍ଗସ୍ସ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଛନ୍ନଂ ୱା ସତ୍ଥାରାନଂ ଭାଯେଯ୍ୟୁଂ, ନ ଚ ଲଜ୍ଜନ୍ତି ନ ଚ ଭାଯନ୍ତି, କୁପ୍ପିତ୍ୱା ଯଂକିଞ୍ଚି ଅନଯବ୍ୟସନଂ ଆପାଦେନ୍ତିଯେୱ। ଏୱଂ ଅୱିସେସକାରିତୋ ସଦିସତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅନନ୍ତଦୋସୂପଦ୍ଦୱତୋତି ଆସୀୱିସେ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକାନଞ୍ହି ଦୋସୂପଦ୍ଦୱାନଂ ପମାଣଂ ନତ୍ଥି। ତଥା ହେତେ ଡଂସିତ୍ୱା କାଣମ୍ପି କରୋନ୍ତି ଖୁଜ୍ଜମ୍ପି

ପୀଠସପ୍ପିମ୍ପି ଏକପକ୍କଲମ୍ପୀତି ଏୱଂ ଅପରିମାଣଂ ୱିପ୍ପକାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି। ଭୂତାନିପି କୁପ୍ପିତାନି ନ କାଣାଦିଭାୱେସୁ ନ କିଞ୍ଚି ୱିପ୍ପକାରଂ ନ କରୋନ୍ତି, ଅପ୍ପମାଣୋ ଏତେସଂ ଦୋସୂପଦ୍ଦୱୋତି। ଏୱଂ ଅନନ୍ତଦୋସୂପଦ୍ଦୱତୋ ସଦିସତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଇଦାନେତ୍ଥ ଚତୁମହାଭୂତୱସେନ ଯାୱ ଅରହତ୍ତା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେତବ୍ବଂ ସିଯା, ତଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଚତୁଧାତୁୱୱତ୍ଥାନନିଦ୍ଦେସେ କଥିତମେୱ।

ପଞ୍ଚ ୱଧକା ପଚ୍ଚତ୍ଥିକାତି ଖୋ ଭିକ୍ଖୱେ ପଞ୍ଚନ୍ନେତଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅଧିୱଚନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଦ୍ୱୀହି ଆକାରେହି ଖନ୍ଧାନଂ ୱଧକପଚ୍ଚତ୍ଥିକସଦିସତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଖନ୍ଧା ହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଞ୍ଚ ୱଧେନ୍ତି, ତେସୁ ଚ ସନ୍ତେସୁ ୱଧୋ ନାମ ପଞ୍ଞାଯତି। କଥଂ? ରୂପଂ ତାୱ ରୂପମ୍ପି ୱଧେତି ଅରୂପମ୍ପି, ତଥା ଅରୂପଂ ଅରୂପମ୍ପି ୱଧେତି ରୂପମ୍ପି। କଥଂ? ଅଯଞ୍ହି ପଥୱୀଧାତୁ ଭିଜ୍ଜମାନା ଇତରା ତିସ୍ସୋ ଧାତୁଯୋ ଗହେତ୍ୱାୱ ଭିଜ୍ଜତି, ଆପୋଧାତୁଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ, ଏୱଂ ତାୱ ରୂପଂ ରୂପମେୱ ୱଧେତି। ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ପନ ଭିଜ୍ଜମାନୋ ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧେ ଗହେତ୍ୱାୱ ଭିଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ରୂପଂ ଅରୂପମ୍ପି ୱଧେତି। ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋପି ଭିଜ୍ଜମାନୋ ସଞ୍ଞାସଙ୍ଖାରୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧେ ଗହେତ୍ୱାୱ ଭିଜ୍ଜତି। ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏୱଂ ଅରୂପଂ ଅରୂପମେୱ ୱଧେତି। ଚୁତିକ୍ଖଣେ ପନ ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧା ଭିଜ୍ଜମାନା ୱତ୍ଥୁରୂପମ୍ପି ଗହେତ୍ୱାୱ ଭିଜ୍ଜନ୍ତି, ଏୱଂ ଅରୂପଂ ରୂପମ୍ପି ୱଧେତି। ଏୱଂ ତାୱ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱଧେନ୍ତୀତି ୱଧକା। ଯତ୍ଥ ପନ ଖନ୍ଧା ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ଛେଦନଭେଦନୱଧବନ୍ଧନାଦଯୋ ହୋନ୍ତି, ନ ଅଞ୍ଞତ୍ଥାତି। ଏୱଂ ଖନ୍ଧେସୁ ସନ୍ତେସୁ ୱଧୋ ପଞ୍ଞାଯତୀତିପି ୱଧକା।

ଇଦାନି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ରୂପାରୂପୱସେନ ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା, ରୂପୱସେନ ୱା ନାମୱସେନ ୱା ରୂପପରିଗ୍ଗହଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା, ଯାୱ ଅରହତ୍ତା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେତବ୍ବଂ ସିଯା ତମ୍ପି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ କଥିତମେୱ।

ଛଟ୍ଠୋ ଅନ୍ତରଚରୋ ୱଧକୋ ଉକ୍ଖିତ୍ତାସିକୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନନ୍ଦୀରାଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଦ୍ୱୀହାକାରେହି ନନ୍ଦୀରାଗସ୍ସ ଉକ୍ଖିତ୍ତାସିକୱଧକସଦିସତା ୱେଦିତବ୍ବା ପଞ୍ଞାସିରପାତନତୋ ଚ ଯୋନିସମ୍ପଟିପାଦନତୋ ଚ। କଥଂ? ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରସ୍ମିଞ୍ହି ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣେ ଆପାଥଗତେ ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ନିସ୍ସାଯ ଲୋଭୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏତ୍ତାୱତା ପଞ୍ଞାସୀସଂ ପତିତଂ ନାମ ହୋତି, ସୋତଦ୍ୱାରାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏୱଂ ତାୱ ପଞ୍ଞାସିରପାତନତୋ ସଦିସତା ୱେଦିତବ୍ବା। ନନ୍ଦୀରାଗୋ ପନେସ ଅଣ୍ଡଜାଦିଭେଦା ଚତସ୍ସୋ ଯୋନିଯୋ ଉପନେତି। ତସ୍ସ ଯୋନିଉପଗମନମୂଲକାନି ପଞ୍ଚୱୀସତି ମହାଭଯାନି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ କମ୍ମକାରଣାନି ଚ ଆଗତାନେୱ ହୋନ୍ତୀତି ଏୱଂ ଯୋନିସମ୍ପଟିପାଦନତୋପିସ୍ସ ଉକ୍ଖିତ୍ତାସିକୱଧକସଦିସତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଇତି ନନ୍ଦୀରାଗୱସେନାପି ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥିତମେୱ ହୋତି। କଥଂ? ଅଯଞ୍ହି ନନ୍ଦୀରାଗୋ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ତଂ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋତି ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱେଦନା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଚିତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ତେସଂ ୱତ୍ଥାରମ୍ମଣଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋତି, ଏୱଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ୱୱତ୍ଥପେତି। ଇଦାନି ତେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ନାମରୂପୱସେନ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା, ତେସଂ ପଚ୍ଚଯପରିଯେସନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା, ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଏକୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତୀତି ଏୱଂ ନନ୍ଦୀରାଗୱସେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥିତଂ ହୋତି।

ଛନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାଯତନାନଂ ସୁଞ୍ଞଗାମେନ ସଦିସତା ପାଳିଯଂଯେୱ ଆଗତା। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ କମ୍ମଟ୍ଠାନନଯୋ – ଯଥା ଚ ତେ ଛ ଚୋରା ଛକୁଟିକଂ ସୁଞ୍ଞଂ ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅପରାପରଂ ୱିଚରନ୍ତା କିଞ୍ଚି ଅଲଭିତ୍ୱା ଗାମେନ ଅନତ୍ଥିକା ହୋନ୍ତି, ଏୱମେୱଂ ଭିକ୍ଖୁ ଛସୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାଯତନେସୁ ଅଭିନିୱିସିତ୍ୱା ୱିଚିନନ୍ତୋ ''ଅହ''ନ୍ତି ୱା ''ମମ''ନ୍ତି ୱା ଗହେତବ୍ବଂ କିଞ୍ଚି ଅଦିସ୍ୱା ତେହି ଅନତ୍ଥିକୋ ହୋତି। ସୋ ''ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେସ୍ସାମୀ''ତି ଉପାଦାରୂପକମ୍ମଟ୍ଠାନୱସେନ ଚକ୍ଖୁପସାଦାଦଯୋ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ''ଅଯଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତି ୱୱତ୍ଥପେତି, ମନାଯତନଂ ''ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତି। ଇତି ସବ୍ବାନିପେତାନି ନାମଞ୍ଚେୱ ରୂପଞ୍ଚାତି ନାମରୂପୱସେନ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା, ତେସଂ ପଚ୍ଚଯଂ ପରିଯେସିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା , ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାତି। ଇଦଂ ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଯାୱ ଅରହତ୍ତା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥିତଂ ହୋତି।

ଇଦାନି ବାହିରାନଂ ଗାମଘାତକଚୋରେହି ସଦିସତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଚୋରା ଗାମଘାତକାତି ଖୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ମନାପାମନାପେସୂତି କରଣତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମଂ, ମନାପାମନାପେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଚୋରେସୁ ଗାମଂ ହନନ୍ତେସୁ ପଞ୍ଚ କିଚ୍ଚାନି ୱତ୍ତନ୍ତି – ଚୋରା ତାୱ ଗାମଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଠିତା ଅଗ୍ଗିଂ ଦତ୍ୱା କଟକଟସଦ୍ଦଂ ଉଟ୍ଠାପେନ୍ତି, ତତୋ ମନୁସ୍ସା ହତ୍ଥସାରଂ ଗହେତ୍ୱା ବହି ନିକ୍ଖମନ୍ତି। ତତୋ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଭଣ୍ଡକସ୍ସ କାରଣା ହତ୍ଥପରାମାସଂ କରୋନ୍ତି। କେଚି ପନେତ୍ଥ ପହାରଂ ପାପୁଣନ୍ତି, କେଚି ପହାରଟ୍ଠାନେ ପତନ୍ତି, ଅୱସେସେ ପନ ଅରୋଗଜନେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ନେତ୍ୱା ରଜ୍ଜୁବନ୍ଧନାଦୀହି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଦାସପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଗାମଘାତକଚୋରାନଂ ଗାମଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଦାନଂ ୱିଯ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଆରମ୍ମଣେ ଆପାଥଗତେ କିଲେସପରିଳାହୁପ୍ପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା, ହତ୍ଥସାରଂ ଆଦାଯ ବହି ନିକ୍ଖମନଂ ୱିଯ। ତଙ୍ଖଣେ କୁସଲଧମ୍ମଂ ପହାଯ ଅକୁସଲସମଙ୍ଗିତା, ଭଣ୍ଡକସ୍ସ କାରଣା ହତ୍ଥପରାମସନାପଜ୍ଜନଂ ୱିଯ ଦୁକ୍କଟଦୁବ୍ଭାସିତପାଚିତ୍ତିଯଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯାନଂ ଆପଜ୍ଜନକାଲୋ, ପହାରଲଦ୍ଧକାଲୋ ୱିଯ ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଆପଜ୍ଜନକାଲୋ, ପହାରଂ ଲଦ୍ଧା ପନ ପହାରଟ୍ଠାନେ ପତିତକାଲୋ ୱିଯ ପାରାଜିକଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅସ୍ସମଣକାଲୋ, ଅୱସେସଜନସ୍ସ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ୱସନଟ୍ଠାନଂ ନେତ୍ୱା ଦାସପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜନକାଲୋ ୱିଯ ତମେୱ ଆରମ୍ମଣଂ ନିସ୍ସାଯ ସଦ୍ଧେସଂ ପସ୍ସନ୍ତାନଂଯେୱ ଚୂଳସୀଲମଜ୍ଝିମସୀଲମହାସୀଲାନି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଗିହିଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜନକାଲୋ। ତତ୍ରସ୍ସ ପୁତ୍ତଦାରଂ ପୋସେନ୍ତସ୍ସ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, କାଲଂ କତ୍ୱା ଅପାଯେ ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ ସମ୍ପରାଯିକୋ।

ଇମାନିପି ବାହିରାଯତନାନି ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନୱସେନେୱ କଥିତାନି। ଏତ୍ଥ ହି ରୂପାଦୀନି ଚତ୍ତାରି ଉପାଦାରୂପାନି, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନଂ ତିସ୍ସୋ ଧାତୁଯୋ, ଧମ୍ମାଯତନେ ଆପୋଧାତୁଯା ସଦ୍ଧିଂ ତା ଚତସ୍ସୋତି ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଭୂତାନି, ତେସଂ ପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ ଆକାସଧାତୁ, ଲହୁତାଦିୱସେନ ଲହୁତାଦଯୋତି ଏୱମିଦଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଭୂତୁପାଦାଯରୂପଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ତଦାରମ୍ମଣା ୱେଦନାଦଯୋ ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧା। ତତ୍ଥ ‘‘ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ରୂପଂ, ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପିନୋ ଖନ୍ଧା ନାମ’’ନ୍ତି। ନାମରୂପଂ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ପୁରିମନଯେନେୱ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଯାୱ ଅରହତ୍ତା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥିତଂ ହୋତି।

ଓଘାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଦୁରୁତ୍ତରଣଟ୍ଠେ ଓଘଟ୍ଠୋ। ଏତେ ହି ‘‘ସୀଲସଂୱରଂ ପୂରେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅଜ୍ଝାସଯଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତେ ନିସ୍ସାଯ ସମ୍ମା ୱାଯମନ୍ତେନ ତରିତବ୍ବା, ଯେନ ୱା ତେନ ୱା ଦୁରୁତ୍ତରା। ଇମିନା ଦୁରୁତ୍ତରଣଟ୍ଠେନ ଓଘାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତେପି ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନୱସେନ କଥିତା। ଚତ୍ତାରୋପି ହି ଏତେ ଏକୋ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱାତି। ସେସଂ ନନ୍ଦୀରାଗେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଯୋଜେତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ସକ୍କାଯସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନନ୍ତି, ସକ୍କାଯୋପି ହି ଆସୀୱିସାଦୀହି ଉଦକଣ୍ଣୱସ୍ସ ଓରିମତୀରଂ ୱିଯ ଚତୁମହାଭୂତାଦୀହି ସାସଙ୍କୋ ସପ୍ପଟିଭଯୋ, ସୋପି ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନୱସେନେୱ କଥିତୋ। ସକ୍କାଯୋ ହି ତେଭୂମକପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା, ତେ ଚ ସମାସତୋ ନାମରୂପମେୱାତି। ଏୱମେତ୍ଥ ନାମରୂପୱୱତ୍ଥାନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ଅରହତ୍ତା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବନ୍ତି।

ନିବ୍ବାନସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନନ୍ତି ନିବ୍ବାନଞ୍ହି ଉଦକଣ୍ଣୱସ୍ସ ପାରିମତୀରଂ ୱିଯ ଚତୁମହାଭୂତାଦୀହି ଖେମଂ ଅପ୍ପଟିଭଯଂ। ୱୀରିଯାରମ୍ଭସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଚିତ୍ତକିରିଯଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୱାଯାମମେୱ ୱୀରିଯନ୍ତି ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି। ତିଣ୍ଣୋ ପାରଙ୍ଗତୋତି ତରିତ୍ୱା ପାରଂ ଗତୋ।

ତତ୍ଥ ଯଥା ସାସଙ୍କଓରିମତୀରେ ଠିତେନ ଉଦକଣ୍ଣୱଂ ତରିତୁକାମେନ କତିପାହଂ ୱସିତ୍ୱା ସଣିକଂ ନାୱଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଉଦକକୀଳଂ କୀଳନ୍ତେନ ୱିଯ ନ ନାୱା ଅଭିରୁହିତବ୍ବା। ଏୱଂ କରୋନ୍ତୋ ହି ଅନାରୁଳ୍ହୋୱ ବ୍ୟସନଂ ପାପୁଣାତି। ଏୱମେୱ କିଲେସଣ୍ଣୱଂ ତରିତୁକାମେନ ‘‘ତରୁଣୋ ତାୱମ୍ହି, ମହଲ୍ଲକକାଲେ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକମଗ୍ଗକୁଲ୍ଲଂ ବନ୍ଧିସ୍ସାମୀ’’ତି ପପଞ୍ଚୋ ନ କାତବ୍ବୋ । ଏୱଂ କରୋନ୍ତୋ ହି ମହଲ୍ଲକକାଲଂ ଅପତ୍ୱାପି ୱିନାସଂ ପାପୁଣାତି, ପତ୍ୱାପି କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତାଦୀନି ପନ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ୱେଗେନେୱ ଅଯଂ ଅରିଯମଗ୍ଗକୁଲ୍ଲୋ ବନ୍ଧିତବ୍ବୋ।

ଯଥା ଚ କୁଲ୍ଲଂ ବନ୍ଧନ୍ତସ୍ସ ହତ୍ଥପାଦପାରିପୂରି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା। କୁଣ୍ଠପାଦୋ ହି ଖଞ୍ଜପାଦୋ ୱା ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଫଣହତ୍ଥକାଦଯୋ ତିଣପଣ୍ଣାଦୀନି ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଏୱମିମମ୍ପି ଅରିଯମଗ୍ଗକୁଲ୍ଲଂ ବନ୍ଧନ୍ତସ୍ସ ସୀଲପାଦାନଞ୍ଚେୱ ସଦ୍ଧାହତ୍ଥସ୍ସ ଚ ପାରିପୂରି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା। ନ ହି ଦୁସ୍ସୀଲୋ ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ସାସନେ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ଅସ୍ସଦ୍ଦହନ୍ତୋ ଅରିଯମଗ୍ଗକୁଲ୍ଲଂ ବନ୍ଧିତୁଂ ସକ୍କୋତି। ଯଥା ଚ ପରିପୁଣ୍ଣହତ୍ଥପାଦୋପି ଦୁବ୍ବଲୋ ବ୍ୟାଧିପୀଳିତୋ କୁଲ୍ଲଂ ବନ୍ଧିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଥାମସମ୍ପନ୍ନୋୱ ସକ୍କୋତି, ଏୱଂ ସୀଲୱା ସଦ୍ଧୋପି ଅଲସୋ କୁସୀତୋ ଇମଂ ମଗ୍ଗକୁଲ୍ଲଂ ବନ୍ଧିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି , ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋୱ ସକ୍କୋତୀତି ଇମଂ ବନ୍ଧିତୁକାମେନ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଯଥା ସୋ ପୁରିସୋ କୁଲ୍ଲଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ତୀରେ ଠତ୍ୱା ଯୋଜନୱିତ୍ଥାରଂ ଉଦକଣ୍ଣୱଂ ‘‘ଅଯଂ ମଯା ପଚ୍ଚତ୍ତପୁରିସକାରଂ ନିସ୍ସାଯ ନିତ୍ଥରିତବ୍ବୋ’’ତି ମାନସଂ ବନ୍ଧତି, ଏୱଂ ଯୋଗିନାପି ଚଙ୍କମା ଓରୁୟ୍ହ ‘‘ଅଜ୍ଜ ମଯା ଚତୁମଗ୍ଗୱଜ୍ଝଂ କିଲେସଣ୍ଣୱଂ ତରିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ମାନସଂ ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ।

ଯଥା ଚ ସୋ ପୁରିସୋ କୁଲ୍ଲଂ ନିସ୍ସାଯ ଉଦକଣ୍ଣୱଂ ତରନ୍ତୋ ଗାୱୁତମତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ‘‘ଏକକୋଟ୍ଠାସଂ ଅତିକ୍କନ୍ତୋମ୍ହି, ଅଞ୍ଚ୍ଚେ ତଯୋ ସେସା’’ତି ଜାନାତି, ଅପରମ୍ପି ଗାୱୁତମତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ‘‘ଦ୍ୱେ ଅତିକ୍କନ୍ତୋମ୍ହି, ଦ୍ୱେ ସେସା’’ତି ଜାନାତି, ଅପରମ୍ପି ଗାୱୁତମତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ‘‘ତଯୋ ଅତିକ୍କନ୍ତୋମ୍ହି, ଏକୋ ସେସୋ’’ତି ଜାନାତି, ତମ୍ପି ଅତିକ୍କମ୍ମ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ‘‘ଚତ୍ତାରୋପି ମେ କୋଟ୍ଠସା ଅତିକ୍କନ୍ତା’’ତି ଜାନାତି, ତଞ୍ଚ କୁଲ୍ଲଂ ପାଦେନ ଅକ୍କମିତ୍ୱା ସୋତାଭିମୁଖଂ ଖିପିତ୍ୱା ଉତ୍ତରିତ୍ୱା ତୀରେ ତିଟ୍ଠତି। ଏୱଂ ଅଯମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯମଗ୍ଗକୁଲ୍ଲଂ ନିସ୍ସାଯ କିଲେସଣ୍ଣୱଂ ତରନ୍ତୋ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ ପଠମମଗ୍ଗୱଜ୍ଝେ କିଲେସେ ତରିତ୍ୱା ମଗ୍ଗାନନ୍ତରେ ଫଲେ ଠିତୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞ୍ଚାଣେନ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ‘‘ଚତୁମଗ୍ଗୱଜ୍ଝାନଂ ମେ କିଲେସାନଂ ଏକୋ କୋଟ୍ଠାସୋ ପହୀନୋ , ଇତରେ ତଯୋ ସେସା’’ତି

ଜାନାତି। ପୁନ ତଥେୱ ଇନ୍ଦ୍ରିଯବଲବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନି ସମୋଧାନେତ୍ୱା ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗେନ ଦୁତିଯମଗ୍ଗୱଜ୍ଝେ କିଲେସେ ତରିତ୍ୱା ମଗ୍ଗାନନ୍ତରେ ଫଲେ ଠିତୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣେନ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା, ଓଲୋକେନ୍ତୋ ''ଚତୁମଗ୍ଗୱଜ୍ଝାନଂ ମେ କିଲେସାନଂ ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସା ପହୀନା , ଇତରେ ଦ୍ୱେ ସେସା''ତି ଜାନାତି। ପୁନ ତଥେୱ ଇନ୍ଦ୍ରିଯବଲବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନି ସମୋଧାନେତ୍ୱା ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ ତତିଯମଗ୍ଗୱଜ୍ଝେ କିଲେସେ ତରିତ୍ୱା ମଗ୍ଗାନନ୍ତରେ ଫଲେ ଠିତୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣେନ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ''ଚତୁମଗ୍ଗୱଜ୍ଝାନଂ ମେ କିଲେସାନଂ ତଯୋ କୋଟ୍ଠାସା ପହୀନା, ଏକୋ ସେସୋ''ତି ଜାନାତି। ପୁନ ତଥେୱ ଇନ୍ଦ୍ରିଯବଲବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନି ସମୋଧାନେତ୍ୱା ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗୱଜ୍ଝେ କିଲେସେ ତରିତ୍ୱା ମଗ୍ଗାନନ୍ତରେ ଫଲେ ଠିତୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣେନ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ''ସବ୍ବକିଲେସା ମେ ପହୀନା''ତି ଜାନାତି।

ଯଥା ସୋ ପୁରିସୋ ତଂ କୁଲ୍ଲଂ ସୋତେ ପୱାହେତ୍ୱା ଉତ୍ତରିତ୍ୱା ଥଲେ ଠିତୋ ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଉପରିପାସାଦୱରଗତୋ ''ଏତ୍ତକେନ ୱତମ୍ହି ଅନତ୍ଥେନ ମୁତ୍ତୋ''ତି ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ନିସୀଦତି, ଏୱଂ ତସ୍ମିଂଯେୱ ୱା ଆସନେ ଅଞ୍ଞେସୁ ୱା ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ନିସିନ୍ନୋ ''ଏତ୍ତକେନ ୱତମ୍ହି ଅନତ୍ଥେନ ମୁତ୍ତୋ''ତି ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣଂ ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ନିସୀଦତି। ଇଦଂ ୱା ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ତିଣ୍ଣୋ ପାରଙ୍ଗତୋ ଥଲେ ତିଟ୍ଠତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହତୋ ଏତଂ ଅଧିୱଚନନ୍ତି। ଏୱଂ ତାୱେତ୍ଥ ନାନାକମ୍ମଟ୍ଠାନାନି କଥିତାନି, ସମୋଧାନେତ୍ୱା ପନ ସବ୍ବାନିପି ଏକମେୱ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତବ୍ବାନି। ଏକଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତେନାପି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧୱସେନେୱ ୱିନିୱତ୍ତେତବ୍ବାନି।

କଥଂ? ଏତ୍ଥ ହି ଚତ୍ତାରି ମହାଭୂତାନି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ପଞ୍ଚାଯତନାନି ବାହିରାନି ପଞ୍ଚାଯତନାନି ଧମ୍ମାଯତନେ ପନ୍ନରସ ସୁଖୁମରୂପାନି ସକ୍କାଯସ୍ସ ଏକଦେସୋତି ଅଯଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ମନାଯତନଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ ଧମ୍ମାଯତନେକଦେସୋ ଚତ୍ତାରୋ ଓଘା ସକ୍କାଯେକଦେସୋତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପିନୋ ଖନ୍ଧା। ତତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ରୂପଂ, ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପିନୋ ଖନ୍ଧା ନାମନ୍ତି ଇଦଂ ନାମରୂପଂ। ତସ୍ସ ନନ୍ଦୀରାଗୋ କାମୋଘୋ ଭୱୋଘୋ ଧମ୍ମାଯତନେକଦେସୋ ସକ୍କାଯେକଦେସୋତି ଇମେ ପଚ୍ଚଯା। ଇତି ସପ୍ପଚ୍ଚଯଂ ନାମରୂପଂ ୱୱତ୍ଥପେତି ନାମ। ସପ୍ପଚ୍ଚଯଂ ନାମରୂପଂ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ତିଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତୀତି ଇଦଂ ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନିଯ୍ୟାନମୁଖଂ।

ତତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋ ମହାଭୂତା ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରାନି ଏକାଦସାଯତନାନି ଧମ୍ମାଯତନେକଦେସୋ ଦିଟ୍ଠୋଘୋ ଅୱିଜ୍ଜୋଘୋ ସକ୍କାଯେକଦେସୋତି ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ନନ୍ଦୀରାଗୋ ଧମ୍ମାଯତନେକଦେସୋ କାମୋଘୋ ଭୱୋଘୋ ସକ୍କାଯେକଦେସୋତି ଇଦଂ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ, ପାରିମତୀରସଙ୍ଖାତଂ ନିବ୍ବାନଂ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି ୱଟ୍ଟଂ, ଦ୍ୱେ ୱିୱଟ୍ଟଂ, ଦ୍ୱେ ଲୋକିଯାନି, ଦ୍ୱେ ଲୋକୁତ୍ତରାନୀତି ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ସୋଳସହାକାରେହି ସଟ୍ଠିନଯସହସ୍ସେହି ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତବ୍ବାନୀତି। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ସୁତ୍ତଂ ପନ ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣୱସେନ କଥିତଂ।

୨। ରଥୋପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩୯। ଦୁତିଯେ ସୁଖସୋମନସ୍ସବହୁଲୋତି କାଯିକସୁଖଞ୍ଚେୱ ଚେତସିକସୋମନସ୍ସଞ୍ଚ ବହୁଲଂ ଅସ୍ସାତି ସୁଖସୋମନସ୍ସବହୁଲୋ। ଯୋନି ଚସ୍ସ ଆରଦ୍ଧା ହୋତୀତି କାରଣଞ୍ଚସ୍ସ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ହୋତି। ଆସୱାନଂ ଖଯାଯାତି ଇଧ ଆସୱକ୍ଖଯୋତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ତଦତ୍ଥାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଓଧସ୍ତପତୋଦୋତି ରଥମଜ୍ଝେ ତିରିଯଂ ଠପିତପତୋଦୋ। ଯେନିଚ୍ଛକନ୍ତି ଯେନ ଦିସାଭାଗେନ ଇଚ୍ଛତି। ଯଦିଚ୍ଛକନ୍ତି ଯଂ ଯଂ ଗମନଂ ଇଚ୍ଛତି। ସାରେଯ୍ୟାତି ପେସେଯ୍ୟ। ପଚ୍ଚାସାରେଯ୍ୟାତି ପଟିୱିନିୱତ୍ତେଯ୍ୟ। ଆରକ୍ଖାଯାତି ରକ୍ଖଣତ୍ଥାଯ। ସଂଯମାଯାତି ୱେଗନିଗ୍ଗହଣତ୍ଥାଯ। ଦମାଯାତି ନିବ୍ବିସେୱନତ୍ଥାଯ। ଉପସମାଯାତି କିଲେସୂପସମତ୍ଥାଯ।

ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଯଥା ଅକୁସଲସ୍ସ ସାରଥିନୋ ଅଦନ୍ତେ ସିନ୍ଧୱେ ଯୋଜେତ୍ୱା ୱିସମମଗ୍ଗେନ ରଥଂ ପେସେନ୍ତସ୍ସ ଚକ୍କାନିପି ଭିଜ୍ଜନ୍ତି, ଅକ୍ଖୋପି ସିନ୍ଧୱାନଞ୍ଚ ଖୁରା, ଅତ୍ତନାପି ଅନଯବ୍ୟସନଂ ପାପୁଣାତି, ନ ଚ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତେନ ଗମନେନ ସାରେତୁଂ ସକ୍କୋତି ; ଏୱଂ ଛସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ଭିକ୍ଖୁ ନ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଂ ସମଣରତିଂ ଅନୁଭୱିତୁଂ ସକ୍କୋତି। ଯଥା ପନ ଛେକୋ ସାରଥି ଦନ୍ତେ ସିନ୍ଧୱେ ଯୋଜେତ୍ୱା, ସମେ ଭୂମିଭାଗେ ରଥଂ ଓତାରେତ୍ୱା ରସ୍ମିଯୋ ଗହେତ୍ୱା, ସିନ୍ଧୱାନଂ ଖୁରେସୁ ସତିଂ ଠପେତ୍ୱା, ପତୋଦଂ ଆଦାଯ ନିବ୍ବିସେୱନେ କତ୍ୱା, ପେସେନ୍ତୋ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତେନ ଗମନେନ ସାରେତି। ଏୱମେୱ ଛସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଂ ସମଣରତିଂ ଅନୁଭୋତି, ସଚେ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାଭିମୁଖଂ ଞାଣଂ ପେସେତୁକାମୋ ହୋତି, ତଦଭିମୁଖଂ ଞାଣଂ ଗଚ୍ଛତି। ଦୁକ୍ଖାନୁପସ୍ସନାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂତି ଭୋଜନମ୍ହି ପମାଣଞ୍ଞୂ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ପମାଣାନି – ପଟିଗ୍ଗହଣପମାଣଞ୍ଚ ପରିଭୋଗପମାଣଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ପଟିଗ୍ଗହଣପମାଣେ ଦାଯକସ୍ସ ୱସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମସ୍ସ ୱସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଅତ୍ତନୋ ଥାମୋ ଜାନିତବ୍ବୋ। ଏୱରୂପୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ସଚେ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମୋ ବହୁକୋ

ହୋତି, ଦାୟକୋ ଅପ୍ପଂ ଦାତୁକାମୋ, ଦାୟକସ୍ସ ୱସେନ ଅପ୍ପଂ ଗଣ୍ହାତି। ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପୋ, ଦାୟକୋ ବହୁଂ ଦାତୁକାମୋ, ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମସ୍ସ ୱସେନ ଅପ୍ପଂ ଗଣ୍ହାତି। ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋପି ବହୁ, ଦାୟକୋପି ବହୁଂ ଦାତୁକାମୋ, ଅତ୍ତନୋ ଥାମଂ ଞତ୍ୱା ପମାଣେନ ଗଣ୍ହାତି। ସୋ ତାୟ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତାୟ ଅନୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଲାଭଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଥାୱରଂ କରୋତି ଧମ୍ମିକତିସ୍ସମହାରାଜକାଲେ ସତ୍ତୱସ୍ସିକୋ ସାମଣେରୋ ୱିୟ।

ରଞ୍ଞୋ କିର ପଞ୍ଚହି ସକଟସତେହି ଗୁଳଂ ଆହରିଂସୁ। ରାଜା ‘‘ମନାପୋ ପଣ୍ଣାକାରୋ, ଅୟ୍ୟେହି ୱିନା ନ ଖାଦିସ୍ସାମା’’ତି ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟାନି ସକଟସତାନି ମହାୱିହାରଂ ପେସେତ୍ୱା ସୟମ୍ପି ଭୁତ୍ତପାତରାସୋ ଅଗମାସି। ଭେରିୟା ପହଟାୟ ଦ୍ୱାଦସ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସାନି ସନ୍ନିପତିଂସୁ। ରାଜା ଏକମନ୍ତେ ଠିତୋ ଆରାମିକଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ରଞ୍ଞୋ ନାମ ଦାନେ ପତ୍ତପୂରୋୱ ପମାଣଂ, ଗହିତଭାଜନଂ ପୂରେତ୍ୱାୱ ଦେହି, ସଚେ କୋଚି ମତ୍ତପଟିଗ୍ଗହଣେ ଠିତୋ ନ ଗଣ୍ହାତି, ମୟ୍ହଂ ଆରୋଚେୟ୍ୟାସୀ’’ତି।

ଅଥେକୋ ମହାଥେରୋ ‘‘ମହାବୋଧିମହାଚେତିୟାନି ୱନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚେତିୟପବ୍ବତା ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ୱିହାରଂ ପୱିସନ୍ତୋ ମହାମଣ୍ଡପଟ୍ଠାନେ ଭିକ୍ଖୂ ଗୁଳଂ ଗଣ୍ହନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ସାମଣେରଂ ଆହ, ‘‘ନତ୍ଥି ତେ ଗୁଳେନ ଅତ୍ଥୋ’’ତି। ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ନତ୍ଥୀ’’ତି। ସାମଣେର ମୟଂ ମଗ୍ଗକିଲନ୍ତା, ଏକେନ କପିଟ୍ଠଫଲମତ୍ତେନ ପିଣ୍ଡକେନ ଅମ୍ହାକଂ ଅତ୍ଥୋତି। ସାମଣେରୋ ଥାଲକଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ୱସ୍ସଗ୍ଗପଟିପାଟିୟଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଆରାମିକୋ ଗହଣମାନଂ ପୂରେତ୍ୱା ଉକ୍ଖିପି, ସାମଣେରୋ ଅଙ୍ଗୁଲିଂ ଚାଲେସି। ତାତ ସାମଣେର, ରାଜକୁଲାନଂ ଦାନେ ଭାଜନପୂରମେୱ ପମାଣଂ, ଥାଲକପୂରଂ ଗଣ୍ହାହୀତି। ଆମ, ଉପାସକ, ରାଜାନୋ ନାମ ମହଜ୍ଝାସୟା ହୋନ୍ତି, ଅମ୍ହାକଂ ପନ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ଏତ୍ତକେନେୱ ଅତ୍ଥୋତି।

ରାଜା ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘କିଂ ଭୋ ସାମଣେରୋ ଭଣତୀ’’ତି? ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗତୋ। ଆରାମିକୋ ଆହ – ‘‘ସାମି, ସାମଣେରସ୍ସ ଭାଜନଂ ଖୁଦ୍ଦକଂ, ବହୁଂ ନ ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି। ରାଜା ଆହ, ‘‘ଆନୀତଭାଜନଂ ପୂରେତ୍ୱା ଗଣ୍ହଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ମହାରାଜ, ରାଜାନୋ ନାମ ମହଜ୍ଝାସୟା ହୋନ୍ତି , ଉକ୍ଖିତ୍ତଭାଜନଂ ପୂରେତ୍ୱାୱ ଦାତୁକାମା, ଅମ୍ହାକଂ ପନ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ଏତ୍ତକେନେୱ ଅତ୍ଥୋତି। ରାଜା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅୟଂ ସତ୍ତୱସ୍ସିକଦାରକୋ, ଅଜ୍ଜାପିସ୍ସ ମୁଖତୋ ଖୀରଗନ୍ଧୋ ନ ମୁଚ୍ଚତି, ଗହେତ୍ୱା କୁଟେ ୱା କୁଟୁମ୍ବେ ୱା ପୂରେତ୍ୱା ସ୍ୱେପି ପୁନଦିୱସେପି ଖାଦିସ୍ସାମାତି ନ ୱଦତି, ସକ୍କା ବୁଦ୍ଧସାସନଂ ପରିଗ୍ଗହେତୁ’’ନ୍ତି ପୁରିସେ ଆଣାପେସି, ‘‘ଭୋ, ପସନ୍ନୋମ୍ହି ସାମଣେରସ୍ସ, ଇତରାନିପି ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟାନି ସକଟସତାନି ଆନେତ୍ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେଥା’’ତି।

ସୋୟେୱ ପନ ରାଜା ଏକଦିୱସଂ ତିତ୍ତିରମଂସଂ ଖାଦିତୁକାମୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଚେ ଅହଂ ଅଙ୍ଗାରପକ୍କଂ ତିତ୍ତିରମଂସଂ ଖାଦିତୁକାମୋମ୍ହୀତି ଅଞ୍ଞସ୍ସ କଥେସ୍ସାମି, ସମନ୍ତା ୟୋଜନଟ୍ଠାନେ ତିତ୍ତିରସମୁଗ୍ଘାତଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପିପାସଂ ଅଧିୱାସେନ୍ତୋ ତୀଣି ସଂୱଚ୍ଛରାନି ୱୀତିନାମେସି। ଅଥସ୍ସ କଣ୍ଣେସୁ ପୁବ୍ବୋ ସଣ୍ଠାସି, ସୋ ଅଧିୱାସେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭୋ, ଅମ୍ହାକଂ କୋଚି ଉପଟ୍ଠାକୁପାସକୋ ସୀଲରକ୍ଖକୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି । ଆମ, ଦେୱ, ଅତ୍ଥି, ତିସ୍ସୋ ନାମ ସୋ ଅଖଣ୍ଡସୀଲଂ ରକ୍ଖତୀତି। ଅଥ ନଂ ୱୀମଂସିତୁକାମୋ ପକ୍କୋସାପେସି। ସୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ତତୋ ନଂ ଆହ – ‘‘ତ୍ୱଂ, ତାତ, ତିସ୍ସୋ ନାମା’’ତି? ‘‘ଆମ ଦେୱା’’ତି। ତେନ ହି ଗଚ୍ଛାତି। ତସ୍ମିଂ ଗତେ ଏକଂ କୁକ୍କୁଟଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ଏକଂ ପୁରିସଂ ଆଣାପେସି, ‘‘ଗଚ୍ଛ ତିସ୍ସଂ ୱଦାହି, ଇମଂ ତୀହି ପାକେହି ପଚିତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଉପଟ୍ଠାପେହୀ’’ତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥା ଅୱୋଚ। ସୋ ଆହ – ‘‘ସଚେ, ଭୋ, ଅୟଂ ମତକୋ ଅସ୍ସ, ୟଥା ଜାନାମି, ତଥା ପଚିତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠହେୟ୍ୟଂ। ପାଣାତିପାତଂ ପନାହଂ ନ କରୋମୀ’’ତି। ସୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି।

ରାଜା ପୁନ ‘‘ଏକୱାରଂ ଗଚ୍ଛା’’ତି ପେସେସି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଭୋ, ରାଜୁପଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଭାରିୟଂ, ମା ଏୱଂ କରି, ପୁନପି ସୀଲଂ ସକ୍କା ସମାଦାତୁଂ, ପଚେତ’’ନ୍ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ତିସ୍ସୋ ଅୱୋଚ, ‘‘ଭୋ, ଏକସ୍ମିଂ ନାମ ଅତ୍ତଭାୱେ ଧୁୱଂ ଏକଂ ମରଣଂ, ନାହଂ ପାଣାତିପାତଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ପୁନପି ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ତତିୟମ୍ପି ପେସେତ୍ୱା ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ପୁଚ୍ଛି। ରଞ୍ଞୋପି ତଥେୱ ପଟିୱଚନଂ ଅଦାସି। ଅଥ ରାଜା ପୁରିସେ ଆଣାପେସି, ‘‘ଅୟଂ ରଞ୍ଞୋ ଆଣଂ କୋପେତି, ଗଚ୍ଛଥେତସ୍ସ ଆଘାତନଭଣ୍ଡିକାୟଂ ଠପେତ୍ୱା, ସୀସଂ ଛିନ୍ଦଥା’’ତି। ରହୋ ଚ ପନ ନେସଂ ସଞ୍ଞମଦାସି – ‘‘ଇମଂ ସନ୍ତଜ୍ଜୟମାନା ନେତ୍ୱା ସୀସମସ୍ସ ଆଘାତନଭଣ୍ଡିକାୟଂ ଠପେତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ ଆରୋଚେଥା’’ତି।

ତେ ତଂ ଆଘାତନଭଣ୍ଡିକାୟଂ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ତମସ୍ସ କୁକ୍କୁଟଂ ହତ୍ଥେସୁ ଠପୟିଂସୁ। ସୋ ତଂ ହଦୟେ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ, ତାତ, ମମ ଜୀୱିତଂ ତୁୟ୍ହଂ ଦେମି, ତୱ ଜୀୱିତଂ ଅହଂ ଗଣ୍ହାମି, ତ୍ୱଂ ନିବ୍ଭୟୋ ଗଚ୍ଛା’’ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। କୁକ୍କୁଟୋ ପକ୍ଖେ ପପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ଆକାସେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱଟରୁକ୍ଖେ ନିଲୀୟି। ତସ୍ସ କୁକ୍କୁଟସ୍ସ ଅଭୟଦିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ କୁକ୍କୁଟଗିରି ନାମ ଜାତଂ।

ରାଜା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ଅମଚ୍ଚପୁତ୍ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସବ୍ବାଭରଣେହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ତାତ, ମୟା ତ୍ୱଂ ଏତଦତ୍ଥମେୱ ୱୀମଂସିତୋ, ମୟ୍ହଂ ତିତ୍ତିରମଂସଂ ଖାଦିତୁକାମସ୍ସ ତୀଣି ସଂୱଚ୍ଛରାନି ଅତିକ୍କନ୍ତାନି, ସକ୍ଖିସ୍ସସି ମେ ତିକୋଟିପରିସୁଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାପେତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏତଂ ନାମ, ଦେୱ, ମୟ୍ହଂ

କମ୍ମ''ନ୍ତି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରନ୍ତରେ ଠିତୋ ଏକଂ ପୁରିସଂ ପାତୋଓ ତଯୋ ତିତ୍ତିରେ ଗହେତ୍ୱା ପଓିସନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ଦ୍ୱେ କହାପଣେ ଦତ୍ୱା ତିତ୍ତିରେ ଆଦାଯ ପରିସୋଧେତ୍ୱା, ଜୀରକାଦୀହି ୱାସେତ୍ୱା, ଅଙ୍ଗାରେସୁ ସୁପକ୍କେ ପଚିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଉପଟ୍ଠପେସି। ରାଜା ମହାତଲେ ସିରୀପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସିନ୍ନୋଓ ଏକଂ ଗହେତ୍ୱା ଥୋକଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ମୁଖେ ପକ୍ଖିପି, ତାୱଦେୱସ୍ସ ସତ୍ତରସହରଣୀସହସ୍ସାନି ଫରିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସରିତ୍ୱା, ''ମାଦିସୋ ନାମ ପଥୱିସ୍ସରୋ ରାଜା ତିତ୍ତିରମଂସଂ ଖାଦିତୁକାମୋ ତୀଣି ସଂୱଚ୍ଛରାନି ନ ଲଭି, ଅପଚ୍ଚମାନୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ କୁତୋ ଲଭିସ୍ସତୀ''ତି? ମୁଖେ ପକ୍ଖିତ୍ତକ୍ଖଣ୍ଡଂ ଭୂମିଯଂ ଛଡ୍ଡେସି। ଅମଚ୍ଚପୁତ୍ତୋ ଜଣ୍ଣୁକେହି ପତିତ୍ୱା ମୁଖେନ ଗଣ୍ହି। ରାଜା ''ଅପେହି, ତାତ, ଜାନାମହଂ ତୱ ନିଦ୍ଦୋସଭାୱଂ, ଇମିନା ନାମ କାରଣେନ ମଯା ଏତଂ ଛଡ୍ଡିତ''ନ୍ତି କଥେତ୍ୱା, ''ସେସକଂ ତଥେୱ ସଙ୍ଗୋପେତ୍ୱା ଠପେହୀ''ତି ଆହ।

ପୁନଦିୱସେ ରାଜକୁଲୂପକୋ ଥେରୋ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ଅମଚ୍ଚପୁତ୍ତୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ରାଜଗେହଂ ପୱେସେସି। ଅଞ୍ଞତରୋ ୱୁଡ୍ଢପବ୍ବଜିତୋପି ଥେରସ୍ସ ପଚ୍ଛାସମଣୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତୋ ପାୱିସି। ଥେରୋ ''ରଞ୍ଞା ପକ୍କୋସାପିତଭିକ୍ଖୁ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ପମଜ୍ଜି। ଅମଚ୍ଚପୁତ୍ତୋପି ''ଥେରସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ପମାଦଂ ଆପଜ୍ଜି। ତେସଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଯାଗୁଂ ଅଦଂସୁ। ଯାଗୁଯା ପୀତାଯ ରାଜା ତିତ୍ତିରେ ଉପନେସି। ଥେରୋ ଏକଂ ଗଣ୍ହି, ଇତରୋପି ଏକଂ ଗଣ୍ହି। ରାଜା ''ଅନୁଭାଗୋ ଅତ୍ଥି, ଅନାପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଖାଦିତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତ''ନ୍ତି ମହାଥେରଂ ଆପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ ହତ୍ଥଂ ପିଦହି, ମହଲ୍ଲକତ୍ଥେରୋ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ରାଜା ଅନତ୍ତମନୋ ହୁତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ଥେରଂ ପତ୍ତଂ ଆଦାଯ ଅନୁଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, କୁଲଗେହଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେହି ଉଗ୍ଗହିତୱତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ଥେରୋ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅଞ୍ଞାସି ''ନ ଏସ ରଞ୍ଞା ପକ୍କୋସାପିତୋ''ତି।

ପୁନଦିୱସେ ଉପଟ୍ଠାକସାମଣେରଂ ଗହେତ୍ୱା ପାୱିସି। ରାଜା ତଦାପି ଯାଗୁଯା ପୀତାଯ ତିତ୍ତିରେ ଉପନାମେସି। ଥେରୋ ଏକଂ ଅଗ୍ଗହେସି, ସାମଣେରୋ ଅଙ୍ଗୁଲିଂ ଚାଲେତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ଛିନ୍ଦାପେତ୍ୱା ଏକକୋଟ୍ଠାସମେୱ ଅଗ୍ଗହେସି। ରାଜା ତଂ କୋଟ୍ଠାସଂ ମହାଥେରସ୍ସ ଉପନାମେସି। ମହାଥେରୋ ହତ୍ଥଂ ପିଦହି, ସାମଣେରୋପି ପିଦହି। ରାଜା ଅୱିଦୂରେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତୋ ''ଉଗ୍ଗହିତୱତ୍ତେ ନିସ୍ସାଯ ଦିଯଡ୍ଢତିତ୍ତିରେ ଖାଦିତୁଂ ଲଭିମ୍ହା''ତି ଆହ। ତସ୍ସ ମଂସେ ଖାଦିତମତ୍ତେୱ କଣ୍ଣେହି ପୁବ୍ବୋ ନିକ୍ଖମି। ତତୋ ମୁଖଂ ୱିକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ସାମଣେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ''ପସନ୍ନୋସ୍ମି, ତାତ, ଅଟ୍ଠ ତେ ଧୁୱଭତ୍ତାନି ଦେମୀ''ତି ଆହ। ଅହଂ, ମହାରାଜ, ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ଦମ୍ମୀତି। ଅପରାନି ଅଟ୍ଠ ଦେମୀତି। ତାନି ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯସ୍ସ ଦମ୍ମୀତି। ଅପରାନିପି ଅଟ୍ଠ ଦେମୀତି। ତାନି ସମାନୁପଜ୍ଝାଯାନଂ ଦମ୍ମୀତି। ଅପରାନିପି ଅଟ୍ଠ ଦେମୀତି। ତାନି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀତି। ଅପରାନିପି ଅଟ୍ଠ ଦେମୀତି। ସାମଣେରୋ ଅଧିୱାସେସି। ଏୱଂ ପଟିଗ୍ଗହଣମତ୍ତଂ ଜାନନ୍ତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚେୱ ଲାଭଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଥାୱରଂ କରୋତି। ଇଦଂ ପଟିଗ୍ଗହଣପମାଣଂ ନାମ। ତତ୍ଥ ପରିଭୋଗପମାଣଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣପଯୋଜନଂ, ''ଇଦମତ୍ଥିଯଂ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜାମୀ''ତି ପନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତପରିଭୋଗସ୍ସେୱ ପଯୋଜନତ୍ତା ପରିଭୋଗପମାଣଂଯେୱ ନାମ, ତଂ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ତେନେୱ ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋତିଆଦିମାହ, ଇତରମ୍ପି ପନ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ।

ସୀହସେଯ୍ୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ କାମଭୋଗିସେଯ୍ୟା, ପେତସେଯ୍ୟା, ସୀହସେଯ୍ୟା, ତଥାଗତସେଯ୍ୟାତି ଚତସ୍ସୋ ସେଯ୍ୟା। ତତ୍ଥ ''ଯେଭୁଯ୍ୟେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାମଭୋଗୀ ୱାମେନ ପସ୍ସେନ ସେନ୍ତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୪୬) ଅଯଂ କାମଭୋଗିସେଯ୍ୟା। ତେସଞ୍ହି ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେନ ସଯାନୋ ନାମ ନତ୍ଥି।

''ଯେଭୁଯ୍ୟେନ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପେତା ଉତ୍ତାନା ସେନ୍ତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୪୬) ଅଯଂ ପେତସେଯ୍ୟା। ପେତା ହି ଅପ୍ପମଂସଲୋହିତତ୍ତା ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାଟଜଟିତା ଏକେନ ପସ୍ସେନ ସଯିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଉତ୍ତାନାୱ ସଯନ୍ତି।

''ଯେଭୁଯ୍ୟେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀହୋ ମିଗରାଜା ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ଅନ୍ତରସତ୍ଥିମ୍ହି ଅନୁପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ପସ୍ସେନ ସଯତୀ''ତି ଅଯଂ ସୀହସେଯ୍ୟା। ତେଜୁସ୍ସଦତ୍ତା ହି ସୀହୋ ମିଗରାଜା ଦ୍ୱେ ପୁରିମପାଦେ ଏକସ୍ମିଂ, ପଚ୍ଛିମପାଦେ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ଅନ୍ତରସତ୍ଥିମ୍ହି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁରିମପାଦପଚ୍ଛିମପାଦନଙ୍ଗୁଟ୍ଠାନଂ ଠିତୋକାସଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁରିମପାଦାନଂ ମତ୍ଥକେ ସୀସଂ ଠପେତ୍ୱା ସଯତି , ଦିୱସମ୍ପି ସଯିତ୍ୱା ପବୁଜ୍ଝମାନୋ ନ ଉତ୍ରସନ୍ତୋ ପବୁଜ୍ଝତି, ସୀସଂ ପନ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁରିମପାଦାଦୀନଂ ଠିତୋକାସଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତି। ସଚେ କିଞ୍ଚି ଠାନଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ଠିତଂ ହୋତି, ''ନଯିଦଂ ତୁଯ୍ହଂ ଜାତିଯା ସୂରଭାୱସ୍ସ ଚ ଅନୁରୂପ''ନ୍ତି ଅନତ୍ତମନୋ ହୁତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ସଯତି, ନ ଗୋଚରାଯ ପକ୍କମତି। ଅୱିଜହିତ୍ୱା ଠିତେ ପନ ''ତୁଯ୍ହଂ ଜାତିଯା ଚ ସୂରଭାୱସ୍ସ ଚ ଅନୁରୂପମିଦ''ନ୍ତି ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ ଉଟ୍ଠାଯ ସୀହୱିଜମ୍ଭିତଂ ୱିଜମ୍ଭିତ୍ୱା କେସରଭାରଂ ୱିଧୁନିତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସୀହନାଦଂ ନଦିତ୍ୱା ଗୋଚରାଯ ପକ୍କମତି।

ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସେଯ୍ୟା ପନ ତଥାଗତସେଯ୍ୟାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତାସୁ ଇଧ ସୀହସେଯ୍ୟା ଆଗତା। ଅଯଞ୍ହି ତେଜୁସ୍ସଦୈରିଯାପଥତ୍ତା ଉତ୍ତମସେଯ୍ୟା ନାମ।

ପାଦେ ପାଦନ୍ତି ଦକ୍ଖିଣପାଦେ ୱାମପାଦଂ। ଅଚ୍ଚାଧାଯାତି ଅତିଆଧାଯ, ଈସକଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଠପେତ୍ୱା। ଗୋପ୍ଫକେନ ହି ଗୋପ୍ଫକେ, ଜାଣୁନା ୱା ଜାଣୁମ୍ହି ସଙ୍ଘଟ୍ଟିଯମାନେ ଅଭିଣ୍ହଂ ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ନ ହୋତି, ସେଯ୍ଯା ଅଫାସୁକା ହୋତି। ଯଥା ପନ ନ ସଙ୍ଘଂଟେତି, ଏୱଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଠପିତେ ୱେଦନା ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି, ସେଯ୍ଯା ଫାସୁକା ହୋତି। ତସ୍ମା ଏୱଂ ସେଯ୍ଯଂ କପ୍ପେତି।

ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋତି ସତିଯା ଚେୱ ସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ। କଥଂ ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତୀତି? ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞସ୍ସ ଅପ୍ପହାନେନ। ଅଯଞ୍ହି ଦିୱସଞ୍ଚେୱ ସକଲଯାମଞ୍ଚ ଆୱରଣୀଯେହି ଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତ୍ୱା ପଠମଯାମାୱସାନେ ଚଙ୍କମା ଓରୁଯ୍ହ ପାଦେ ଧୋୱନ୍ତୋପି ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅୱିଜହନ୍ତୋୱ ଧୋୱତି, ତଂ ଅୱିଜହନ୍ତୋୱ ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରତି, ମଞ୍ଚେ ନିସୀଦତି, ଅୱିଜହନ୍ତୋୱ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମତି। ପବୁଜ୍ଝନ୍ତୋ ପନ ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ପବୁଜ୍ଝତି। ଏୱଂ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମନ୍ତୋପି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି। ଏୱଂ ପନ ଞାଣଧାତୁକନ୍ତି ନ ରୋଚଯିଂସୁ।

ୱୁତ୍ତନଯେନ ପନେସ ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତ୍ୱା ପଠମଯାମାୱସାନେ ''ଉପାଦିନ୍ନକଂ ସରୀରଂ ନିଦ୍ଦାଯ ସମସ୍ସାସେସ୍ସାମୀ''ତି ଚଙ୍କମା ଓରୁଯ୍ହ ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅୱିଜହନ୍ତୋୱ ପାଦେ ଧୋୱତି, ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରତି, ମଞ୍ଚେ ପନ ନିସୀଦିତ୍ୱା ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପହାଯ, ''ଖନ୍ଧାୱ ଖନ୍ଧେସୁ, ଧାତୁଯୋୱ ଧାତୂସୁ ପଟିହଞ୍ଞନ୍ତୀ''ତି ସେନାସନଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ କମେନ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମତି, ପବୁଜ୍ଝନ୍ତୋ ପନ ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ପବୁଜ୍ଝତି। ଏୱଂ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମନ୍ତୋପି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ନାମ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ତିୱଙ୍ଗିକା ପୁବ୍ବଭାଗୱିପସ୍ସନାୱ କଥିତା। ଏତ୍ତକେନେୱ ପନ ୱୋସାନଂ ଅନାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତାନେୱ ଇନ୍ଦ୍ରିଯବଲବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନି ସମୋଧାନେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତୀତି। ଏୱଂ ଯାୱ ଅରହତ୍ତା ଦେସନା କଥେତବ୍ବା।

୩। କୁମ୍ମୋପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୦। ତତିଯେ କୁମ୍ମୋତି ଅଟ୍ଠିକୁମ୍ମୋ। କଚ୍ଛପୋତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଅନୁନଦୀତୀରେତି ନଦିଯା ଅନୁତୀରେ। ଗୋଚରପସୁତୋତି ''ସଚେ କିଞ୍ଚି ଫଲାଫଲଂ ଲଭିସ୍ସାମି, ଖାଦିସ୍ସାମୀ''ତି ଗୋଚରତ୍ଥାଯ ପସୁତୋ ଉସ୍ସୁକ୍କୋ ତନ୍ନିବନ୍ଧୋ। ସମୋଦହିତ୍ୱାତି ସମୁଗ୍ଗେ ୱିଯ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା। ସଙ୍କସାଯତୀତି ଅଚ୍ଛତି। ସମୋଦହନ୍ତି ସମୋଦହନ୍ତୋ ଠପେନ୍ତୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥା କୁମ୍ମୋ ଅଙ୍ଗାନି ସକେ କପାଲେ ସମୋଦହନ୍ତୋ ସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ ଓତାରଂ ନ ଦେତି, ନ ଚ ନଂ ସିଙ୍ଗାଲୋ ପସହତି, ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତନୋ ମନୋୱିତକ୍କେ ସକେ ଆରମ୍ମଣକପାଲେ ସମୋଦହନ୍ତୋ କିଲେସମାରସ୍ସ ଓତାରଂ ନ ଦେତି, ନ ଚ ନଂ ମାରୋ ପସହତି।

ଅନିସ୍ସିତୋତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିନିସ୍ସଯେହି ଅନିସ୍ସିତୋ। ଅଞ୍ଞମହେଠଯାନୋତି ଅଞ୍ଞଂ କଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅୱିହେଠେନ୍ତୋ। ପରିନିବ୍ବୁତୋତି କିଲେସପରିନିବ୍ବାନେନ ପରିନିବ୍ବୁତୋ। ନୂପୱଦେଯ୍ଯ କଞ୍ଚୀତି ଅଞ୍ଞଂ କଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲଂ ସୀଲୱିପତ୍ତିଯା ୱା ଆଚାରୱିପତ୍ତିଯା ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଉକ୍କଂସେତୁକାମତାଯ ୱା ପରଂ ୱମ୍ଭେତୁକାମତାଯ ୱା ନ ଉପୱଦେଯ୍ଯ, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା, ''କାଲେନ ୱକ୍ଖାମି, ନୋ ଅକାଲେନ, ଭୂତେନ ୱକ୍ଖାମି , ନୋ ଅଭୂତେନ, ସଣ୍ହେନ ୱକ୍ଖାମି, ନୋ ଫରୁସେନ, ଅତ୍ଥସଂହିତେନ ୱକ୍ଖାମି, ନୋ ଅନତ୍ଥସଂହିତେନ, ମେତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱକ୍ଖାମି, ନୋ ଦୋସନ୍ତରୋ''ତି ଏୱଂ ଉଲ୍ଲୁମ୍ପନସଭାୱସଣ୍ଠିତେନେୱ ଚିତ୍ତେନ ୱିହରତି।

୪। ପଠମଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧୋପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୧। ଚତୁତ୍ଥେ ଅଦ୍ଦସାତି ଗଙ୍ଗାତୀରେ ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ଅଦ୍ଦସ। ୱୁଯ୍ହମାନନ୍ତି ଚତୁରସ୍ସଂ ତଚ୍ଛେତ୍ୱା ପବ୍ବତନ୍ତରେ ଠପିତଂ ୱାତାତପେନ ସୁପରିସୁକ୍ଖଂ ପାୱୁସ୍ସକେ ମେଘେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ଉଦକେନ ଉପ୍ଲୱିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ସୋତେ ପତିତଂ ତେନ ସୋତେନ ୱୁଯ୍ହମାନଂ। ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସୀତି ''ଇମିନା ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧେନ ସଦିସଂ କତ୍ୱା ମମ ସାସନେ ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ''ତି ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁକାମତାଯ ଆମନ୍ତେସି। ଅମୁଂ ମହନ୍ତଂ ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧଂ ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ସୋତେନ ୱୁଯ୍ହମାନନ୍ତି ଇଦଂ ପନ ଅଟ୍ଠଦୋସୱିମୁତ୍ତସ୍ସ ସୋତପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଅପରେ ସମୁଦ୍ଦପତ୍ତିଯା ଅନ୍ତରାଯକରେ ଅଟ୍ଠ ଦୋସେ ଦସ୍ସେତୁଂ ଆରଭି।

ତତ୍ରସ୍ସ ଏୱଂ ଅଟ୍ଠଦୋସୱିମୁତ୍ତତା ୱେଦିତବ୍ବା – ଏକୋ ହି ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ଅୱିଦୂରେ ପବ୍ବତତଲେ ଜାତୋ ନାନାୱଲ୍ଲୀହି ପଲିୱେଠିତୋ ପଣ୍ଡୁପଲାସତଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଉପଚିକାଦୀହି ଖଜ୍ଜମାନୋ ତସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ ଅପଣ୍ଣତ୍ତିକଭାୱଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧୋ ଗଙ୍ଗଂ ଓତରିତ୍ୱା ୱଙ୍କଟ୍ଠାନେସୁ

ୱିଲାସମାନୋ ସାଗରଂ ପତ୍ୱା ମଣିୱଣ୍ଣେ ଊମିପିଟ୍ଠେ ସୋଭିତୁଂ ନ ଲଭତି।

ଅପରୋ ଗଙ୍ଗାତୀରେ ବହିମୂଲୋ ଅନ୍ତୋସାଖୋ ହୁତ୍ୱା ଜାତୋ, ଅଯଂ କିଞ୍ଚାପି କାଲେନ କାଲଂ ଓଲମ୍ବିନୀହି ସାଖାହି ଉଦକଂ ଫୁସତି, ବହିମୂଲତ୍ତା ପନ ଗଙ୍ଗଂ ଓତରିତ୍ୱା ୱଙ୍କଟ୍ଠାନେସୁ ୱିଲାସମାନୋ ସାଗରଂ ପତ୍ୱା ମଣିୱଣ୍ଣେ ଊମିପିଟ୍ଠେ ସୋଭିତୁଂ ନ ଲଭତି।

ଅପରୋ ମଜ୍ଝେ ଗଙ୍ଗାଯ ଜାତୋ, ଦଲ୍ହମୂଲେନ ପନ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତୋ, ବହି ଚସ୍ସ ଗତା ୱଙ୍କସାଖା ନାନାୱଲ୍ଲୀହି ଆବଦ୍ଧା, ଅଯମ୍ପି ଦଲ୍ହମୂଲତ୍ତା ବହିଦ୍ଧା ୱଲ୍ଲୀହି ଆବଦ୍ଧତ୍ତା ଚ ଗଙ୍ଗଂ ଓତରିତ୍ୱା…ପେ… ସୋଭିତୁଂ ନ ଲଭତି।

ଅପରୋ ପତିତଟ୍ଠାନେଯେୱ ୱାଲିକାଯ ଓତ୍ଥଟୋ ପୂତିଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଅଯମ୍ପି ଗଙ୍ଗଂ ଓତରିତ୍ୱା…ପେ… ନ ଲଭତି।

ଅପରୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପାସାଣାନଂ ଅନ୍ତରେ ଜାତତ୍ତା, ସୁନିଖାତୋ ୱିଯ ନିଚ୍ଚଲୋ ଠିତୋ, ଆଗତାଗତଂ ଉଦକଂ ଦ୍ୱିଧା ଫାଲେତି, ଅଯଂ ପାସାଣନ୍ତରେ ସୁଟ୍ଠୁ ପତିଟ୍ଠିତତ୍ତା ଗଙ୍ଗଂ ଓତରିତ୍ୱା…ପେ… ନ ଲଭତି।

ଅପରୋ ଅବ୍ଭୋକାସଟ୍ଠାନେ ନଭଂ ପୂରେତ୍ୱା ୱଲ୍ଲୀହି ଆବଦ୍ଧୋ ଠିତୋ। ଏକଂ ଦ୍ୱେ ସଂୱଚ୍ଛରେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଆଗତେ ମହୋଘେ ସକିଂ ୱା ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ତେମେତି, ଅଯମ୍ପି ନଭଂ ପୂରେତ୍ୱା ଠିତତାଯ ଚେୱ ଏକସ୍ସ ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱା ସଂୱଚ୍ଛରାନଂ ଅଚ୍ଚଯେନ ସକିଂ ୱା ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ତେମନତାଯ ଚ ଗଙ୍ଗଂ ଓତରିତ୍ୱା…ପେ… ନ ଲଭତି।

ଅପରୋପି ମଜ୍ଝେ ଗଙ୍ଗାଯ ଦୀପକେ ଜାତୋ ମୁଦୁକ୍ଖନ୍ଧସାଖୋ ଓଘେ ଆଗତେ ଅନୁସୋତଂ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା, ଉଦକେ ଗତେ ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା, ନଚ୍ଚନ୍ତୋ ୱିଯ ତିଟ୍ଠତି। ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ ସାଗରୋ ଗଙ୍ଗଂ ଏୱଂ ୱିଯ ୱଦତି, "ଭୋତି ଗଙ୍ଗେ ତ୍ୱଂ ମଯ୍ହଂ ଚନ୍ଦନସାରସଲଳସାରାଦୀନି ନାନାଦାରୂନି ଆହରସି, ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧଂ ପନ ନାହରସୀ"ତି। ସୁଲଭୋ ଏସ, ଦେୱ, ପୁନୱାରେ ଜାନିସ୍ସାମୀତି। ପୁନୱାରେ ତମ୍ବୱଣ୍ଣେନ ଉଦକେନ ଆଲିଙ୍ଗମାନା ୱିଯ ଆଗଚ୍ଛତି। ସୋପି ତଥେୱ ଅନୁସୋତଂ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା, ଉଦକେ ଗତେ ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା, ନଚ୍ଚନ୍ତୋ ୱିଯ ତିଟ୍ଠତି। ଅଯଂ ଅତ୍ତନୋ ମୁଦୁତାଯ ଗଙ୍ଗଂ ଓତରିତ୍ୱା…ପେ… ନ ଲଭତି।

ଅପରୋ ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ତିରିଯଂ ପତିତୋ ୱାଲିକାଯ ଓତ୍ଥରିତୋ ଅନ୍ତରସେତୁ ୱିଯ ବହୂନଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଜାତୋ, ଉଭୋସୁ ତୀରେସୁ ୱେଳୁନଳକରଞ୍ଜକକୁଧାଦଯୋ ଉପ୍ପୱିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଲଗ୍ଗନ୍ତି। ତଥା ନାନାୱିଧା ଗଚ୍ଛା ୱୁଯ୍ହମାନା ଭିନ୍ନମୁସଲଭିନ୍ନସୁପ୍ପଅହିକୁକ୍କୁରହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦିକୁଣପାନିପି ତତ୍ଥେୱ ଲଗ୍ଗନ୍ତି। ମହାଗଙ୍ଗାପି ନଂ ଆସଜ୍ଜ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଦ୍ୱିଧା ଗଚ୍ଛତି, ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପକୁମ୍ଭୀଲମକରାଦଯୋପି ତତ୍ଥେୱ ୱାସଂ କପ୍ପେନ୍ତି। ଅଯମ୍ପି ତିରିଯଂ ପତିତ୍ୱା ମହାଜନସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଉକଡଭାୱେନ ଗଙ୍ଗଂ ଓତରିତ୍ୱା ୱଙ୍କଟ୍ଠାନେସୁ ୱିଲାସମାନୋ ସାଗରଂ ପତ୍ୱା ମଣିୱଣ୍ଣେ ଊମିପିଟ୍ଠେ ସୋଭିତୁଂ ନ ଲଭତି।

ଇତି ଭଗୱା ଇମେହି ଅଟ୍ଠହି ଦୋସେହି ୱିମୁତ୍ତତ୍ତା ସୋତପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଅପରେ ସମୁଦ୍ଦପତ୍ତିଯା ଅନ୍ତରାଯକରେ ଅଟ୍ଠ ଦୋସେ ଦସ୍ସେତୁଂ ଅମୁଂ ମହନ୍ତଂ ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧଂ ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ସୋତେନ ୱୁଯ୍ହମାନନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ନ ଥଲେ ଉସ୍ସୀଦିସ୍ସତୀତି ଥଲଂ ନାଭିରୁହିସ୍ସତି। ନ ମନୁସ୍ସଗ୍ଗାହୋ ଗହେସ୍ସତୀତି "ମହା ୱତାଯଂ ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧୋ"ତି ଦିସ୍ୱା, ଉଳୁମ୍ପେନ ତରମାନା ଗନ୍ତ୍ୱା, ଗୋପାନସୀଆଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ମନୁସ୍ସା ନ ଗଣ୍ହିସ୍ସନ୍ତି। ନ ଅମନୁସ୍ସଗ୍ଗାହୋ ଗହେସ୍ସତୀତି "ମହଗ୍ଘୋ ଅଯଂ ଚନ୍ଦନସାରୋ, ୱିମାନଦ୍ୱାରେ ନଂ ଠପେସ୍ସାମା"ତି ମଞ୍ଞମାନା ନ ଅମନୁସ୍ସା ଗଣ୍ହିସ୍ସନ୍ତି।

ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ସଦ୍ଧିଂ ବାହିରେହି ଅଟ୍ଠହି ଦୋସେହି ଏୱଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ଗଙ୍ଗାଯ ଅୱିଦୂରେ ପବ୍ବତତଲେ ଜାତୋ ତତ୍ଥେୱ ଉପଚିକାଦୀହି ଖଜ୍ଜମାନୋ ଅପଣ୍ଣତ୍ତିକଭାୱଂ ଗତଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱିଯ ହି "ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନ"ନ୍ତିଆଦିକାଯ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଯଞ୍ହି ସାସନସ୍ସ ଦୂରୀଭୂତତ୍ତା ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ଓରୁଯ୍ହ ସମାଧିକୁଲ୍ଲେ ନିସିନ୍ନୋ ନିବ୍ବାନସାଗରଂ ପାପୁଣିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି।

ଗଙ୍ଗାତୀରେ ବହିମୂଲୋ ଅନ୍ତୋସାଖୋ ହୁତ୍ୱା ଜାତୋ ୱିଯ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଗିହିବନ୍ଧନୋ ସମଣକୁଟିମ୍ବିକପୁଗ୍ଗଲୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅଯଞ୍ହି "ଚିତ୍ତଂ ନାମେତଂ ଅନିବଦ୍ଧଂ, 'ସମଣୋମ୍ହୀ'ତି ୱଦନ୍ତୋୱ ଗିହୀ ହୋତି, 'ଗିହୀମ୍ହୀ'ତି ୱଦନ୍ତୋୱ ସମଣୋ ହୋତି। କୋ ଜାନିସ୍ସତି, କିଂ ଭୱିସ୍ସତୀ"ତି? ମହଲ୍ଲକକାଲେ ପବ୍ବଜନ୍ତୋପି ଗିହିବନ୍ଧନଂ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ମହଲ୍ଲକପବ୍ବଜିତାନଞ୍ଚ ସମ୍ପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି। ତସ୍ସ ସଚେ ଚୀୱରଂ ପାପୁଣାତି, ଅନ୍ତଚ୍ଛିନ୍ନକଂ ୱା ଜିଣ୍ଣଦୁବ୍ବଣ୍ଣଂ ୱା ପାପୁଣାତି। ସେନାସନମ୍ପି ୱିହାରପଚ୍ଚନ୍ତେ ପଣ୍ଣସାଲା ୱା ମଣ୍ଡପୋ ୱା ପାପୁଣାତି। ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତେନାପି ପୁତ୍ତନତ୍ତକାନଂ ଦାରକାନଂ ପଚ୍ଛତୋ ଚରିତବ୍ବଂ ହୋତି, ପରିଯନ୍ତେ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ ହୋତି। ତେନ ସୋ ଦୁକ୍ଖୀ ଦୁମ୍ମନୋ ଅସ୍ସୂନି ମୁଞ୍ଚନ୍ତୋ, "ଅତ୍ଥି ମେ କୁଲସନ୍ତକଂ ଧନଂ, କପ୍ପତି ନୁ ଖୋ ତଂ ଖାଦନ୍ତେନ ଜୀୱିତୁ"ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏକଂ ୱିନଯଧରଂ ପୁଚ୍ଛତି – "କିଂ, ଭନ୍ତେ ଆଚରିଯ, ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ୱିଚାରେତ୍ୱା ଖାଦିତୁଂ କପ୍ପତି, ନୋ

କପ୍ପତୀ''ତି? ''ନତ୍ଥେତ୍ଥ ଦୋସୋ, କପ୍ପତେତ''ନ୍ତି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଭଜମାନକେ କତିପୟେ ଦୁବ୍ବଚେ ଦୁରାଚାରେ ଭିକ୍ଖୂ ଗହେତ୍ୱା, ସାୟନ୍ହସମୟେ ଅନ୍ତୋଗାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଗାମମଜ୍ଝେ ଠିତୋ ଗାମିକେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ''ଅମ୍ହାକଂ ପୟୋଗତୋ ଉଟ୍ଠିତଂ ଆୟଂ କସ୍ସ ଦେଥା''ତି ଆହ। ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ପବ୍ବଜିତା, ମୟଂ କସ୍ସ ଦସ୍ସାମାତି? କିଂ ପବ୍ବଜିତାନଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି? କୁଦ୍ଦାଲ-ପିଟକଂ ଗହେତ୍ୱା, ଖେତ୍ତମରିୟାଦବନ୍ଧନାଦୀନି କରୋନ୍ତୋ ନାନାପ୍ପକାରଂ ପୁବ୍ବଣ୍ଣାପରଣ୍ଣଞ୍ଚେୱ ଫଲାଫଲେ ଚ ସଙ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା, ହେମନ୍ତଗିମ୍ହୱସ୍ସାନେସୁ ଯଂ ଯଂ ଇଚ୍ଛତି, ତଂ ତଂ ପଚାପେତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତୋ ସମଣକୁଟୁମ୍ବିକୋ ହୁତ୍ୱା ଜୀୱତି। କେୱଲମସ୍ସ ପଞ୍ଚଚୂଳକେନ ଦାରକେନ ସଦ୍ଧିଂ ପାଦପରିଚାରିକାୱ ଏକା ନତ୍ଥି। ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ କିଞ୍ଚାପି ୱଲମ୍ବିନୀହି ସାଖାହି ଉଦକଂ ଫୁସମାନୋ ଅନ୍ତୋସାଖୋ ରୁକ୍ଖୋ ୱିୟ ଚେତିୟଙ୍ଗଣବୋଧିୟଙ୍ଗଣାଦୀସୁ ଭିକ୍ଖୂନଂ କାୟସାମଗ୍ଗିଂ ଦେତି, ଗିହିବନ୍ଧନସ୍ସ ପନ ଅଚ୍ଛିନ୍ନତାୟ ବହିମୂଲତ୍ତା ଅରିୟମଗ୍ଗଂ ଓତରିତ୍ୱା ସମାଧିକୁଲ୍ଲେ ନିସିନ୍ନୋ ନିବ୍ବାନସାଗରଂ ପାପୁଣିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି।

ଗଙ୍ଗାୟ ମଜ୍ଝେ ଜାତୋ ବହିଦ୍ଧା ୱଲ୍ଲୀହି ଆବଦ୍ଧୱଙ୍କସାଖା ୱିୟ ସଙ୍ଘସନ୍ତକଂ ନିସ୍ସାୟ ଜୀୱମାନୋ ଭିନ୍ନାଜୀୱପୁଗ୍ଗଲୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଏକଚ୍ଚୋ ଗିହିବନ୍ଧନଂ ପହାୟ ପବ୍ବଜନ୍ତୋପି ସାରୁପ୍ପଟ୍ଠାନେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ନ ଲଭତି। ପବ୍ବଜ୍ଜା ହି ନାମେସା ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣସଦିସା। ଯଥା ମନୁସ୍ସା ଯତ୍ଥ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତେସଂୟେୱ କୁଲାନଂ ଆଚାରଂ ସିକ୍ଖନ୍ତି, ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୂପି ଯେସଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜନ୍ତି, ତେସଂୟେୱ ଆଚାରଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି। ତସ୍ମା ଏକଚ୍ଚୋ ଅସାରୁପ୍ପଟ୍ଠାନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱତ୍ତାଦାନୁସାସନୀଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାଦୀହି ପରିବାହିରୋ ହୁତ୍ୱା ପାତୋୱ ମୁଣ୍ଡଘଟଂ ଗହେତ୍ୱା ଉଦକତିତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛତି, ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟାନଂ ଭତ୍ତତ୍ଥାୟ ଖନ୍ଧେ ପତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଭତ୍ତସାଲଂ ଗଚ୍ଛତି, ଦୁବ୍ବଚସାମଣେରେହି ସଦ୍ଧିଂ ନାନାକୀଳଂ କୀଳତି, ଆରାମିକଦାରକେହି ସଂସଟ୍ଠୋ ୱିହରତି।

ସୋ ଦହରଭିକ୍ଖୁକାଲେ ଅତ୍ତନୋ ଅନୁରୂପେହି ଦହରଭିକ୍ଖୂହି ଚେୱ ଆରାମିକେହି ଚ ସଦ୍ଧିଂ ସଙ୍ଘଭୋଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ''ଅୟଂ ଖୀଣାସୱେହି ଅସୁକରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକା ପଟିଗ୍ଗହିତସଙ୍ଘଭୋଗୋ, ତୁମ୍ହେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ନ ଦେଥ, ନ ହି ତୁମ୍ହାକଂ ପୱେଣିଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା ୱା ରାଜମହାମତ୍ତା ୱା ଅତ୍ତମନା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଏଥ ଦାନି ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କରୋଥା''ତି କୁଦ୍ଦାଲ-ପିଟକାନି ଗାହାପେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ତଲାକମାତିକାସୁ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚାନି କାରାପେତ୍ୱା ବହୁଂ ପୁବ୍ବଣ୍ଣାପରଣ୍ଣଂ ୱିହାରଂ ପୱେସେତ୍ୱା ଆରାମିକେହି ଅତ୍ତନୋ ଉପକାରଭାୱଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରୋଚାପେତି। ସଙ୍ଘୋ ''ଅୟଂ ଦହରୋ ବହୂପକାରୋ, ଇମସ୍ସ ସତଂ ୱା ଦ୍ୱିସତଂ ୱା ଦେଥା''ତି ଦାପେତି। ଇତି ସୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ସଙ୍ଘସନ୍ତକେନେୱ ୱଡ୍ଢନ୍ତୋ ବହିଦ୍ଧା ଏକୱୀସତିୱିଧାହି ଅନେସନାହି ବଦ୍ଧୋ ଅରିୟମଗ୍ଗଂ ଓତରିତ୍ୱା ସମାଧିକୁଲ୍ଲେ ନିସିନ୍ନୋ ନିବ୍ବାନସାଗରଂ ପାପୁଣିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି।

ପତିତଟ୍ଠାନେୟେୱ ୱାଲିକାୟ ଓତ୍ଥରିତ୍ୱା ପୂତିଭାୱଂ ଆପାଦିତରୁକ୍ଖୋ ୱିୟ ଆଲସିୟମହଗ୍ଘସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱରୂପଞ୍ହି ପୁଗ୍ଗଲଂ ଆମିସଚକ୍ଖୁଂ ପଚ୍ଚୟଲୋଲଂ ୱିସ୍ସଟ୍ଠଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟୱତ୍ତଂ ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାୟୋନିସୋମନସିକାରୱଜ୍ଜିତଂ ସନ୍ଧାୟ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣାନି ଅତ୍ଥତୋ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି – ''ଭୋ, କସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛାମା''ତି? ଅଥ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଉଟ୍ଠାୟ ଏୱମାହ – ''କିଂ ନ ପସ୍ସଥ? ଏସୋ ଅସୁକୱିହାରୱାସୀ କୁସୀତପୁଗ୍ଗଲୋ ଅସୁକଂ ନାମ ଗାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯାଗୁମତ୍ତକେ ଯାଗୁଂ, ପୂୱମତ୍ତକେ ପୂୱଂ, ଭତ୍ତମତ୍ତକେ ଭତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝୋହରିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଆଗମ୍ମ ୱିସ୍ସଟ୍ଠସବ୍ବୱତ୍ତୋ ଉଦ୍ଦେସାଦିୱିରହିତୋ ମଞ୍ଚଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ମୟ୍ହଂ ଓକାସଂ କରୋତୀ''ତି।

ତତୋ କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣଂ ଉଟ୍ଠାୟାହ – ''ଭୋ, ତୱ ଓକାସେ କତେ ମୟ୍ହଂ କତୋୱ ହୋତି, ଇଦାନେୱ ସୋ ନିଦ୍ଦାୟିତ୍ୱା କିଲେସାନୁରଞ୍ଜିତୋୱ ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା କାମୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେସ୍ସତୀ''ତି। ତତୋ ବ୍ୟାପାଦନୀୱରଣଂ ଉଟ୍ଠାୟାହ – ''ତୁମ୍ହାକଂ ଓକାସେ କତେ ମୟ୍ହଂ କତୋୱ ହୋତି। ଇଦାନେୱ ନିଦ୍ଦାୟିତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠିତୋ 'ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କରୋହୀ'ତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ, 'ଭୋ, ଇମେ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଂ ଅକତ୍ୱା ଅମ୍ହେସୁ ବ୍ୟାୱଟା'ତି ନାନପ୍ପକାରଂ ଫରୁସୱଚନଂ ୱଦନ୍ତୋ ଅକ୍ଖୀନି ନୀହରିତ୍ୱା ୱିଚରିସ୍ସତୀ''ତି। ତତୋ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚନୀୱରଣଂ ଉଟ୍ଠାୟାହ – ''ତୁମ୍ହାକଂ ଓକାସେ କତେ ମୟ୍ହଂ କତୋୱ ହୋତି, କୁସୀତୋ ନାମ ୱାତାହତୋ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱିୟ ଉଦ୍ଧତୋ ହୋତୀ''ତି। ଅଥ କୁକ୍କୁଚ୍ଚନୀୱରଣଂ ଉଟ୍ଠାୟାହ – ''ତୁମ୍ହାକଂ ଓକାସେ କତେ ମୟ୍ହଂ କତୋୱ ହୋତି, କୁସୀତୋ ନାମ କୁକ୍କୁଚ୍ଚପକତୋୱ ହୋତି, ଅକପ୍ପିୟେ କପ୍ପିୟସଞ୍ଞଂ କପ୍ପିୟେ ଚ ଅକପ୍ପିୟସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦେତୀ''ତି। ଅଥ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୀୱରଣଂ ଉଟ୍ଠାୟାହ – ''ତୁମ୍ହାକଂ ଓକାସେ କତେ ମୟ୍ହଂ କତୋୱ ହୋତି। ଏୱରୂପୋ ହି ଅଟ୍ଠସୁ ଠାନେସୁ ମହାୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ଉପ୍ପାଦେସୀ''ତି। ଏୱଂ ଆଲସିୟମହଗ୍ଘସଂ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣାନି ଚଣ୍ଡସୁନଖାଦୟୋ ୱିୟ ସିଙ୍ଗଚ୍ଛିନ୍ନଂ ଜରଗ୍ଗୱଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତି। ସୋପି ଅରିୟମଗ୍ଗସୋତଂ ଓତରିତ୍ୱା ସମାଧିକୁଲ୍ଲେ ନିସିନ୍ନୋ ନିବ୍ବାନସାଗରଂ ପାପୁଣିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି।

ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପାସାଣାନଂ ଅନ୍ତରେ ନିଖାତମୂଲାକାରେନ ଠିତରୁକ୍ଖୋ ୱିୟ ଦିଟ୍ଠିଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଠିତୋ ଦିଟ୍ଠିଗତିକୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୋ ହି ''ଅରୂପଭୱେ ରୂପଂ ଅତ୍ଥି, ଅସଞ୍ଞୀଭୱେ ଚିତ୍ତଂ ପୱତ୍ତତି, ବହୁଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକୋ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗୋ, ଅନୁସୟୋ ଚିତ୍ତୱିପ୍ପୟୁତ୍ତୋ, ତେ ଚ ସତ୍ତା ସନ୍ଧାୱନ୍ତି ସଂସରନ୍ତୀ''ତି ୱଦନ୍ତୋ ଅରିଟ୍ଠୋ ୱିୟ କଣ୍ଟକସାମଣେରୋ ୱିୟ ଚ ୱିଚରତି। ପିସୁଣୱାଚୋ ପନ ହୋତି, ଉପଜ୍ଝାୟାଦୟୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦୀହି ଭିନ୍ଦନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ସୋପି ଅରିୟମଗ୍ଗସୋତଂ ଓତରିତ୍ୱା ସମାଧିକୁଲ୍ଲେ ନିସିନ୍ନୋ ନିବ୍ବାନସାଗରଂ ପାପୁଣିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି।

ଅବ୍ଭୋକାସେ ନଭଂ ପୂରେତ୍ୱା ୱଲ୍ଲୀହି ଆବଦ୍ଧୋ ଠିତୋ ଏକଂ ଦ୍ୱେ ସଂୱଚ୍ଛରେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଆଗତେ ମହୋଘେ ସକିଂ ୱା ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ତେମନରୁକ୍ଖୋ ୱିୟ ମହଲ୍ଲକକାଲେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପଚ୍ଚନ୍ତେ ୱସମାନୋ ଦୁଲ୍ଲଭସଙ୍ଘଦସ୍ସନୋ ଚେୱ ଦୁଲ୍ଲଭଧମ୍ମସ୍ସୱନୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏକଚ୍ଚୋ ହି ୱୁଡ୍ଢକାଲେ ପବ୍ବଜିତୋ କତିପାହେନ ଉପସମ୍ପଦଂ ଲଭିତ୍ୱା ପଞ୍ଚୱସ୍ସକାଲେ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ପଗୁଣଂ କତ୍ୱା ଦସୱସ୍ସକାଲେ ୱିନୟଧରତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ୱିନୟକଥାକାଲେ ମରିଚଂ ୱା ହରୀତକଖଣ୍ଡଂ ୱା ମୁଖେ ଠପେତ୍ୱା ବୀଜନେନ ମୁଖଂ ପିଧାୟ ନିଦ୍ଦାୟନ୍ତୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଲେସକପ୍ପେନ କତୱିନୟୋ ନାମ ହୁତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଆଦାୟ ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ଗଚ୍ଛତି। ତତ୍ର ନଂ ମନୁସ୍ସା ସକ୍କରିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁଦସ୍ସନସ୍ସ ଦୁଲ୍ଲଭତାୟ ‘‘ଇଧେୱ, ଭନ୍ତେ, ୱସଥା’’ତି ୱିହାରଂ କାରେତ୍ୱା ପୁପ୍ଫୂପଗଫଲୂପଗରୁକ୍ଖେ ରୋପେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱାସେନ୍ତି।

ଅଥ ମହାୱିହାରସଦିସୱିହାରା ବହୁସ୍ସୁତା ଭିକ୍ଖୂ, ‘‘ଜନପଦେ ଚୀୱରରଜନାଦୀନି କତ୍ୱା ଆଗମିସ୍ସାମା’’ତି ତତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋ ତେ ଦିସ୍ୱା, ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା, ପୁନଦିୱସେ ଆଦାୟ ଭିକ୍ଖାଚାରଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା, ‘‘ଅସୁକୋ ଥେରୋ ସୁତ୍ତନ୍ତିକୋ, ଅସୁକୋ ଅଭିଧମ୍ମିକୋ, ଅସୁକୋ ୱିନୟଧରୋ, ଅସୁକୋ ତେପିଟକୋ, ଏୱରୂପେ ଥେରେ କଦା ଲଭିସ୍ସଥ, ଧମ୍ମସୱନଂ କାରେଥା’’ତି ୱଦତି। ଉପାସକା ‘‘ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ କାରେସ୍ସାମା’’ତି ୱିହାରମଗ୍ଗଂ ସୋଧେତ୍ୱା, ସପ୍ପିତେଲାଦୀନି ଆଦାୟ, ମହାଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ କାରେସ୍ସାମ, ଧମ୍ମକଥିକାନଂ ୱିଚାରେଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତି।

ନେୱାସିକତ୍ଥେରୋ ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ପତ୍ତଚୀୱରାନି ପଟିସାମେନ୍ତୋ ଅନ୍ତୋଗବ୍ଭେୟେୱ ଦିୱସଭାଗଂ ୱୀତିନାମେତି। ଦିୱାକଥିକୋ ଉଟ୍ଠିତୋ ସରଭାଣକୋ ଘଟେନ ଉଦକଂ ୱମେନ୍ତୋ ୱିୟ ସରଭାଣଂ ଭଣିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠିତୋ, ତମ୍ପି ସୋ ନ ଜାନାତି। ରତ୍ତିକଥିକୋ ସାଗରଂ ଖୋଭେନ୍ତୋ ୱିୟ ରତ୍ତିଂ କଥେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠିତୋ, ତମ୍ପି ସୋ ନ ଜାନାତି। ପଚ୍ଚୂସକଥିକୋ କଥେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାସି, ତମ୍ପି ସୋ ନ ଜାନାତି। ପାତୋୱ ପନ ଉଟ୍ଠାୟ ମୁଖଂ ଧୋୱିତ୍ୱା, ଥେରାନଂ ପତ୍ତଚୀୱରାନି ଉପନାମେତ୍ୱା, ଭିକ୍ଖାଚାରଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ମହାଥେରଂ ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଦିୱାକଥିକୋ କତରଂ ଜାତକଂ ନାମ କଥେସି, ସରଭାଣକୋ କତରଂ ସୁତ୍ତଂ ନାମ ଭଣି, ରତ୍ତିକଥିକୋ କତରଂ ଧମ୍ମକଥଂ ନାମ କଥେସି, ପଚ୍ଚୂସକଥିକୋ କତରଂ ଜାତକଂ ନାମ କଥେସି, ଖନ୍ଧା ନାମ କତି, ଧାତୁୟୋ ନାମ କତି, ଆୟତନା ନାମ କତୀ’’ତି। ଏୱରୂପୋ ଏକଂ ଦ୍ୱେ ସଂୱଚ୍ଛରାନି ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁଦସ୍ସନଞ୍ଚେୱ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଞ୍ଚ ଲଭନ୍ତୋପି ଓଘେ ଆଗତେ ଉଦକେନ ସକିଂ ୱା ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ତେମିତରୁକ୍ଖସଦିସୋ ହୋତି। ସୋ ଏୱଂ ସଙ୍ଘଦସ୍ସନତୋ ଚ ଧମ୍ମସ୍ସୱନତୋ ଚ ପଟିକ୍କମ୍ମ ଦୂରେ ୱସନ୍ତୋ ଅରିୟମଗ୍ଗଂ ଓତରିତ୍ୱା ସମାଧିକୁଲ୍ଲେ ନିସିନ୍ନୋ ନିବ୍ବାନସାଗରଂ ପାପୁଣିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି।

ମଜ୍ଝେ ଗଙ୍ଗାୟ ଦୀପକେ ଜାତୋ ମୁଦୁରୁକ୍ଖୋ ୱିୟ ମଧୁରସ୍ସରଭାଣକପୁଗ୍ଗଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୋ ହି ଅଭିଞ୍ଞାତାନି ଅଭିଞ୍ଞାତାନି ୱେସ୍ସନ୍ତରାଦୀନି ଜାତକାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା, ଦୁଲ୍ଲଭଭିକ୍ଖୁଦସ୍ସନଂ ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ତତ୍ଥ ଧମ୍ମକଥାୟ ପସାଦିତହଦୟେନ ଜନେନ ଉପଟ୍ଠିୟମାନୋ ଅତ୍ତାନଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତେ ସମ୍ପନ୍ନପୁପ୍ଫଫଲରୁକ୍ଖେ ନନ୍ଦନୱନାଭିରାମେ ୱିହାରେ ୱସତି। ଅଥସ୍ସ ଭାରହାରଭିକ୍ଖୂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଅସୁକୋ କିର ଏୱଂ ଉପଟ୍ଠାକେସୁ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ୱିହରତି। ପଣ୍ଡିତୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଟିବଲୋ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ୱା ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱା ମନସିକାତୁଂ, ଆନେତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅସୁକତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମ, ଅସୁକତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ତତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

ସୋ ତେସଂ ୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ସାୟନ୍ହସମୟଂ ୱିହାରଚାରିକଂ ନିକ୍ଖନ୍ତେହି ତେହି ‘‘ଇମଂ, ଆୱୁସୋ, ଚେତିୟଂ ତୟା କାରିତ’’ନ୍ତି ପୁଟ୍ଠୋ, ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱଦତି। ‘‘ଅୟଂ ବୋଧି, ଅୟଂ ମଣ୍ଡପୋ, ଇଦଂ ଉପୋସଥାଗାରଂ, ଏସା ଅଗ୍ଗିସାଲା, ଅୟଂ ଚଙ୍କମୋ ତୟା କାରିତୋ। ଇମେ ରୁକ୍ଖେ ରୋପାପେତ୍ୱା ତୟା ନନ୍ଦନୱନାଭିରାମୋ ୱିହାରୋ କାରିତୋ’’ତି। ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି, ୱଦତି।

ସୋ ସାୟଂ ଥେରୁପଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛତି – ‘‘କସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ଆଗତତ୍ଥା’’ତି? ‘‘ଆୱୁସୋ, ତଂ ଆଦାୟ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଅସୁକତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା, ଅସୁକତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ, ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଅରଞ୍ଞେ ସମଗ୍ଗା ସମଣଧମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମାତି ଇମିନା କାରଣେନ ଆଗତମ୍ହା’’ତି। ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ନାମ ମୟ୍ହଂ ଅତ୍ଥାୟ ଆଗତା, ଅହମ୍ପି ଚିରନିୱାସେନ ଇଧ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ଗଚ୍ଛାମି, ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗଣ୍ହାମି, ଭନ୍ତେତି। ଆୱୁସୋ, ସାମଣେରଦହରା ମଗ୍ଗକିଲନ୍ତା, ଅଜ୍ଜ ୱସିତ୍ୱା ସ୍ୱେ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ଗମିସ୍ସାମାତି। ସାଧୁ, ଭନ୍ତେତି ପୁନଦିୱସେ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସତି। ଗାମୱାସିନୋ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଅୟ୍ୟୋ ବହୂ ଆଗନ୍ତୁକେ ଭିକ୍ଖୂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋ’’ତି ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ୟାଗୁଂ ପାୟେତ୍ୱା ସୁଖନିସିନ୍ନକଥଂ ସୁତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ଅଦଂସୁ। ଥେରା ‘‘ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ, ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ନିକ୍ଖମ, ମୟଂ ଉଦକଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ନିକ୍ଖନ୍ତା।

ଗାମୱାସିନୋ ଅନୁମୋଦନଂ ସୁତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିଂସୁ, ‘‘କୁତୋ, ଭନ୍ତେ, ଥେରା ଆଗତା’’ତି? ଏତେ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟା ସମାନୁପଜ୍ଝାୟା ସନ୍ଦିଟ୍ଠା ସମ୍ଭତ୍ତାତି। କସ୍ମା ଆଗତାତି? ମଂ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତୁକାମତାୟାତି। ତୁମ୍ହେ ପନ ଗନ୍ତୁକାମାତି? ଆମାୱୁସୋତି। କିଂ ୱଦେଥ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହେହି କସ୍ସ ଉପୋସଥାଗାରଂ କାରିତଂ, କସ୍ସ ଭୋଜନସାଲା, କସ୍ସ ଅଗ୍ଗିସାଲାଦୟୋ କାରିତା, ମୟଂ ମଙ୍ଗଲାମଙ୍ଗଲେସୁ କସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସାମାତି?

ମହାଉପାସିକାୟୋପି ତତ୍ଥେୱ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅସ୍ସୂନି ପୱତ୍ତୟିଂସୁ। ଦହରୋ ‘‘ତୁମ୍ହେସୁ ଏୱଂ ଦୁକ୍ଖିତେସୁ ଅହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କିଂ କରିସ୍ସାମି? ଥେରେ ଉପ୍ପୋଜେସ୍ସାମୀ’’ତି ୱିହାରଂ ଗତୋ।

ଥେରାପି କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚା ପତ୍ତଚୀୱରାନି ଗହେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନା ତଂ ଦିସ୍ୱାୱ, ‘‘କିଂ, ଆୱୁସୋ, ଚିରାୟସି, ଦିୱା ହୋତି, ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ଆହଂସୁ। ଆମ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ସୁଖିତା, ଅସୁକଗେହସ୍ସ ଇଟ୍ଠକାମୂଲଂ ଠିତସଣ୍ଠାନେନେୱ ଠିତଂ, ଅସୁକଗେହାଦୀନଂ ଚିତ୍ତକମ୍ମମୂଲାଦୀନି ଅତ୍ଥି, ଗତସ୍ସାପି ମେ ଚିତ୍ତୱିକ୍ଖେପୋ ଭୱିସ୍ସତି, ତୁମ୍ହେ ପୁରତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅସୁକୱିହାରେ ଚୀୱରଧୋୱନରଜନାଦୀନି କରୋଥ, ଅହଂ ତତ୍ଥ ସମ୍ପାପୁଣିସ୍ସାମୀତି। ତେ ତସ୍ସ ଓସକ୍କିତୁକାମତଂ ଞତ୍ୱା ଦ୍ୱଂ ପଚ୍ଛା ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀତି ପକ୍କମିଂସୁ।

ସୋ ଥେରେ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତୋ ୱିହାରମେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଭୋଜନସାଲାଦୀନି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ୱିହାରଂ ରାମଣେୟ୍ୟକଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସାଧୁ ୱତମ୍ହି ନ ଗତୋ। ସଚେ ଅଗମିସ୍ସଂ, କୋଚି, ଦେୱ, ଧମ୍ମକଥିକୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା , ସଙ୍ଘେସଂ ମନଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା, ୱିହାରଂ ଅତ୍ତନୋ ନିକାୟସନ୍ତକଂ କରେୟ୍ୟ, ଅଥ ମୟା ପଚ୍ଛା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଏତସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ଲଦ୍ଧପିଣ୍ଡଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତେନ ଚରିତବ୍ବଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି।

ସୋ ଅପରେନ ସମୟେନ ସୁଣାତି, ‘‘ତେ କିର ଭିକ୍ଖୂ ଗତଟ୍ଠାନେ ଏକନିକାୟଦ୍ୱେନିକାୟଏକପିଟକଦ୍ୱେପିଟକାଦିୱସେନ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟା ଜାତା ୱିନୟଧରା ଜାତା ସତପରିୱାରାପି ସହସ୍ସପରିୱାରାପି ଚରନ୍ତି। ଯେ ପନେତ୍ଥ ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ ଗତା, ତେ ଘଟେନ୍ତା ୱାୟମନ୍ତା ସୋତାପନ୍ନା ଜାତା, ସକଦାଗାମିନୋ ଅନାଗାମିନୋ ଅରହନ୍ତୋ ଜାତା, ମହାସକ୍କାରେନ ପରିନିବ୍ବୁତା’’ତି । ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଚେ ଅହମ୍ପି ଅଗମିସ୍ସଂ, ମୟ୍ହମ୍ପେସା ସମ୍ପତ୍ତି ଅଭୱିସ୍ସ, ଇମଂ ପନ ଠାନଂ ମୁଞ୍ଚିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଅତିୱିୟ ପରିହୀନମ୍ହୀ’’ତି। ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନୋ ମୁଦୁତାୟ ତଂ ଠାନଂ ଅମୁଞ୍ଚନ୍ତୋ ଅରିୟମଗ୍ଗଂ ଓତରିତ୍ୱା ସମାଧିକୁଲ୍ଲେ ନିସିନ୍ନୋ ନିବ୍ବାନସାଗରଂ ପାପୁଣିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି।

ଗଙ୍ଗାୟ ନଦିୟା ତିରିୟଂ ପତିତ୍ୱା, ୱାଲିକାୟ ଓତ୍ଥଟଭାୱେନ ଅନ୍ତରସେତୁ ୱିୟ ହୁତ୍ୱା, ବହୂନଂ ପଚ୍ଚୟୋ ଜାତରୁକ୍ଖୋ ୱିୟ ରଥୱିନୀତମହାଅରିୟୱଂସଚନ୍ଦୋପମାଦିପଟିପଦାସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ପଟିପଦଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଠିତୋ ଓଲୀନୱୁତ୍ତିକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୋ ହି ତଂ ପଟିପତ୍ତିନିସ୍ସିତଂ ଧମ୍ମଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପକତିୟା ମଞ୍ଜୁସ୍ସରୋ ଚିତ୍ତଲପବ୍ବତାଦିସଦିସଂ ମହନ୍ତଂ ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚେତିୟଙ୍ଗଣୱତ୍ତାଦୀନି କରୋତି। ଅଥ ନଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଗ୍ଗଂ ପତ୍ତଂ ଆଗନ୍ତୁକା ଦହରା ‘‘ଧମ୍ମଂ କଥେହୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ସୋ ସମ୍ମା ଉଗ୍ଗହିତଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିପଦଂ ଦୀପେତ୍ୱା କଥେତି। ଅଥସ୍ସ ପଂସୁକୂଲିକପିଣ୍ଡପାତିକାଦୟୋ ସଙ୍ଘେ ଥେରନୱମଜ୍ଝିମା ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଅହୋ ସପ୍ପୁରିସୋ’’ତି ଅତ୍ତମନା ଭୱନ୍ତି।

ସୋ କସ୍ସଚି ନିଦାନମତ୍ତଂ, କସ୍ସଚି ଉପଡ୍ଢଗାଥଂ, କସ୍ସଚି ଗାଥଂ ଉପଟ୍ଠାପେନ୍ତୋ ଅୟପଟ୍ଟକେନ ଆବନ୍ଧନ୍ତୋ ୱିୟ ଦହରସାମଣେରେ ସଙ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ମହାଥେରେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅୟଂ ପୋରାଣକୱିହାରୋ ଅତ୍ଥି, ଏତ୍ଥ କୋଚି ତତ୍ରୁପ୍ପାଦୋ’’ତି?, ପୁଚ୍ଛତି। ଥେରା – ‘‘କିଂ ୱଦେସି, ଆୱୁସୋ, ଚତୁୱୀସତି କରୀସସହସ୍ସାନି ତତ୍ରୁପ୍ପାଦୋ’’ତି। ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ଏୱଂ ୱଦେଥ, ଉଦ୍ଧନେ ପନ ଅଗ୍ଗିପି ନ ଜଲତୀତି। ଆୱୁସୋ, ମହାୱିହାରୱାସୀହି ଲଦ୍ଧା ନାମ ଏୱମେୱ ନସ୍ସନ୍ତି, ନ କୋଚି ସଣ୍ଠପେତୀତି। ଭନ୍ତେ, ପୋରାଣକରାଜୂହି ଦିନ୍ନଂ ଖୀଣାସୱେହି ପଟିଗ୍ଗହିତଂ କସ୍ମା ଏତେ ନାସେନ୍ତୀତି? ଆୱୁସୋ, ତାଦିସେନ ଧମ୍ମକଥିକେନ ସକ୍କା ଭୱେୟ୍ୟ ଲଦ୍ଧୁନ୍ତି। ଭନ୍ତେ, ମା ଏୱଂ ୱଦେଥ, ଅମ୍ହେ ପଟିପତ୍ତିଦୀପକଧମ୍ମକଥିକା ନାମ, ତୁମ୍ହେ ମଂ ‘‘ସଙ୍ଘକୁଟୁମ୍ବିକୋ ୱିହାରୁପଟ୍ଠାକୋ’’ତି ମଞ୍ଞମାନା କାତୁକାମାତି। କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅକପ୍ପିୟମେତଂ, ତୁମ୍ହାଦିସେହି ପନ କଥିତେ ଅମ୍ହାକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି? ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଆରାମିକେସୁ ଆଗତେସୁ ଅମ୍ହାକଂ ଭାରଂ କରୋଥ, ଏକଂ କପ୍ପିୟଦ୍ୱାରଂ କଥେସ୍ସାମାତି।

ସୋ ପାତୋୱ ଗନ୍ତ୍ୱା, ସନ୍ନିପାତସାଲାୟଂ ଠତ୍ୱା, ଆରାମିକେସୁ ଆଗତେସୁ ‘‘ଉପାସକା ଅସୁକଖେତ୍ତେ ଭାଗୋ କୁହିଂ, ଅସୁକଖେତ୍ତେ କହାପଣଂ କୁହି’’ନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଖେତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦେତି। ଏୱଂ ଅନୁକ୍କମେନ ତଂ ତଂ ପଟିସେଧେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଦେନ୍ତୋ ତଥା ଅକାସି , ଯଥା ଯାଗୁହତ୍ଥା ପୂୱହତ୍ଥା ଭତ୍ତହତ୍ଥା ତେଲମଧୁଫାଣିତଘତାଦିହତ୍ଥା ଚ ଅତ୍ତନୋୱ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସକଲୱିହାରୋ ଏକକୋଲାହଲୋ ହୋତି, ପେସଲା ଭିକ୍ଖୂ ନିବ୍ବିଜ୍ଜ ଅପକ୍କମିଂସୁ।

ସୋପି ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟେହି ୱିସ୍ସଟ୍ଠକାନଂ ବହୂନଂ ଦୁଚ୍ଚପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଉପଜ୍ଝଂ ଦେନ୍ତୋ ୱିହାରଂ ପୂରେତି। ଆଗନ୍ତୁକା ଭିକ୍ଖୂ ୱିହାରଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱାୱ ‘‘ୱିହାରେ କେ ୱସନ୍ତୀ’’ତି, ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଏୱରୂପା ନାମ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ସୁତ୍ୱା ବାହିରେନେୱ ପକ୍କମନ୍ତି। ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସାସନେ ତିରିୟଂ ନିପନ୍ନତାୟ ମହାଜନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟଭାୱଂ ଉପଗତୋ ଅରିୟମଗ୍ଗଂ ଓତରିତ୍ୱା ସମାଧିକୁଲ୍ଲେ ନିସିନ୍ନୋ ନିବ୍ବାନସାଗରଂ ପାପୁଣିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି।

ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚାତି ‘‘ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରା’’ତି ପଦେନ ଓସାପିତଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଞତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିକୁସଲତାୟ ଏତଂ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ,

ଭନ୍ତେ’’ତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚ। ତଥାଗତୋପି ହି ଇମିସ୍ସଂ ପରିସତି ନିସିନ୍ନୋ ‘‘ଅନୁସନ୍ଧିକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ଥି, ସୋ ମଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତୀ’’ତି ତସ୍ସେୱ ଓକାସକରଣତ୍ଥାଯ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠାପେସି।

ଇଦାନି ଓରିମଂ ତୀରନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱୁତ୍ତେସୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାଯତନାଦୀସୁ ଏୱଂ ଉପଗମନାନୁପଗମନାଦୀନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ‘‘ମଯ୍ହଂ ଚକ୍ଖୁ-ପସନ୍ନଂ, ଅହଂ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ରୂପାରମ୍ମଣଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ସକ୍କୋମୀ’’ତି ଏତଂ ନିସ୍ସାଯ ଚକ୍ଖୁଂ ଅସ୍ସାଦେନ୍ତୋପି ତିମିରକୱାତାଦୀହି ଉପହତପସାଦୋ ‘‘ଅମନାପଂ ମଯ୍ହଂ ଚକ୍ଖୁ, ମହନ୍ତମ୍ପି ରୂପାରମ୍ମଣଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମୀ’’ତି ଦୋମନସ୍ସଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋପି ଚକ୍ଖାଯତନଂ ଉପଗଚ୍ଛତି ନାମ। ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତାତି ତିଣ୍ଣଂ ଲକ୍ଖଣାନଂ ୱସେନ ୱିପସ୍ସନ୍ତୋ ପନ ନ ଉପଗଚ୍ଛତି ନାମ। ସୋତାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ମନାଯତନେ ପନ ‘‘ମନାପଂ ୱତ ମେ ମନୋ, କିଞ୍ଚି ୱାମତୋ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ଦକ୍ଖିଣତୋୱ ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି ୱା ‘‘ମନେନ ମେ ଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତିତସ୍ସ ଅଲାଭୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱା ଏୱଂ ଅସ୍ସାଦେନ୍ତୋପି, ‘‘ଦୁଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତିତସ୍ସ ମେ ମନୋ ଅପ୍ପଦକ୍ଖିଣଗ୍ଗାହୀ’’ତି ଏୱଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୋପି ମନାଯତନଂ ଉପଗଚ୍ଛତି ନାମ। ଇଟ୍ଠେ ପନ ରୂପେ ରାଗଂ, ଅନିଟ୍ଠେ ପଟିଘଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୋ ରୂପାଯତନଂ ଉପଗଚ୍ଛତି ନାମ। ସଦ୍ଦାଯତନାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ନନ୍ଦୀରାଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନନ୍ତି ଯଥା ହି ମଜ୍ଝେ ସଂସୀଦିତ୍ୱା ଥଲଂ ପତ୍ତଂ ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧଂ ସଣ୍ହଥୂଲୱାଲିକା ପିଦହତି, ସୋ ପୁନ ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଏୱଂ ନନ୍ଦୀରାଗେନ ଆବଦ୍ଧୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଚତୂସୁ ମହାଅପାଯେସୁ ପତିତୋ ମହାଦୁକ୍ଖେନ ପିଧୀଯତି, ସୋ ଅନେକେହିପି ୱସ୍ସସହସ୍ସେହି ପୁନ ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ନନ୍ଦୀରାଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି।

ଅସ୍ମିମାନସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନନ୍ତି ଯଥା ହି ଥଲେ ଆରୁଳ୍ହୋ ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧୋ ହେଟ୍ଠା ଗଙ୍ଗୋଦକେନ ଚେୱ ଉପରି ୱସ୍ସେନ ଚ ତେମେନ୍ତୋ ଅନୁକ୍କମେନ ସେୱାଲପରିଯୋନଦ୍ଧୋ ‘‘ପାସାଣୋ ନୁ ଖୋ ଏସ ଖାଣୁକୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଏୱମେୱ ଅସ୍ମିମାନେନ ଉନ୍ନତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଂସୁକୂଲିକଟ୍ଠାନେ ପଂସୁକୂଲିକୋ ହୋତି, ଧମ୍ମକଥିକଟ୍ଠାନେ ଧମ୍ମକଥିକୋ, ଭଣ୍ଡନକାରକଟ୍ଠାନେ ଭଣ୍ଡନକାରକୋ, ୱେଜ୍ଜଟ୍ଠାନେ ୱେଜ୍ଜୋ, ପିସୁଣଟ୍ଠାନେ ପିସୁଣୋ। ସୋ ନାନପ୍ପକାରଂ ଅନେସନଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ତାହି ତାହି ଆପତ୍ତୀହି ପଲିୱେଠିତୋ ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଅସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ କିଞ୍ଚି ସୀଲଂ, ଉଦାହୁ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅସ୍ମିମାନସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି।

ପଞ୍ଚନ୍ନେତଂକାମଗୁଣାନଂ ଅଧିୱଚନନ୍ତି ଯଥା ହି ଆୱଟ୍ଟେ ପତିତଦାରୁଖନ୍ଧୋ ଅନ୍ତୋଯେୱ ପାସାଣାଦୀସୁ ଆହତସମ୍ଭଗ୍ଗହତୋ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣଂ ହୋତି, ଏୱଂ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣାୱଟ୍ଟେ ପତିତପୁଗ୍ଗଲୋ ଚତୂସୁ ଅପାଯେସୁ କମ୍ମକାରଣଖୁପ୍ପିପାସାଦିଦୁକ୍ଖେହି ଆହତସମ୍ଭଗ୍ଗହତୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପଞ୍ଚନ୍ନେତଂ କାମଗୁଣାନଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି।

ଦୁସ୍ସୀଲୋତି ନିସ୍ସୀଲୋ। ପାପଧମ୍ମୋତି ଲାମକଧମ୍ମୋ। ଅସୁଚୀତି ନ ସୁଚି। ସଙ୍କସ୍ସରସମାଚାରୋତି ‘‘ଇମସ୍ସ ମଞ୍ଞେ ଇମସ୍ସ ମଞ୍ଞେ ଇଦଂ କମ୍ମ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ପରେହି ସଙ୍କାଯ ସରିତବ୍ବସମାଚାରୋ। ସଙ୍କାଯ ୱା ପରେସଂ ସମାଚାରଂ ସରତୀତିପି ସଙ୍କସ୍ସରସମାଚାରୋ। ତସ୍ସ ହି ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଜନେ କଥେନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ମମ ଦୋସଂ ମଞ୍ଞେ କଥେନ୍ତୀ’’ତି ତେସଂ ସମାଚାରଂ ସଙ୍କସ୍ସରତି ଧାୱତୀତି ସଙ୍କସ୍ସରସମାଚାରୋ।

ସମଣପଟିଞ୍ଞୋତି ସଲାକଗ୍ଗହଣାଦୀସୁ ‘‘କିତ୍ତକା ୱିହାରେ ସମଣା’’ତି ଗଣନାଯ ଆରଦ୍ଧାଯ ‘‘ଅହମ୍ପି ସମଣୋ, ଅହମ୍ପି ସମଣୋ’’ତି ପଟିଞ୍ଞଂ ଦେତି, ସଲାକଗ୍ଗହଣାଦୀନି କରୋତି। ବ୍ରହ୍ମଚାରିପଟିଞ୍ଞୋତି ଉପୋସଥପୱାରଣାଦୀସୁ ‘‘ଅହମ୍ପି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ’’ତି ପଟିଞ୍ଞାଯ ତାନି କମ୍ମାନି ପୱିସତି । ଅନ୍ତୋପୂତୀତି ୱଙ୍କହଦଯାଦୀସୁ ଅପୂତିକସ୍ସପି ଗୁଣାନଂ ପୂତିଭାୱେନ, ଅନ୍ତୋପୂତି। ଅୱସ୍ସୁତୋତି ରାଗେନ ତିନ୍ତୋ। କସମ୍ବୁଜାତୋତି ରାଗାଦୀହି କିଲେସେହି କଚୱରଜାତୋ।

ଏତଦୱୋଚାତି ଗୋଗଣଂ ଗଙ୍ଗାତୀରାଭିମୁଖଂ କତ୍ୱା ପରିସପରିଯନ୍ତେ ଠିତୋ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ପରିଯୋସାନା ସବ୍ବଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ସତ୍ଥା ଓରିମତୀରାଦୀନଂ ଅନୁପଗଚ୍ଛନ୍ତାଦିୱସେନ ସକ୍କା ପଟିପତ୍ତିଂ ପୂରେତୁନ୍ତି ୱଦତି। ଯଦି ଏୱଂ ପୂରେତୁଂ ସକ୍କା, ଅହଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପୂରେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏତଂ ‘‘ଅହଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ’’ତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚ।

ୱଚ୍ଛଗିଦ୍ଧିନିଯୋତି ୱଚ୍ଛେସୁ ସସ୍ନେହା ଥନେହି ଖୀରଂ ପଗ୍ଘରନ୍ତେହି ୱଚ୍ଛକସ୍ନେହେନ ସଯମେୱ ଗମିସ୍ସନ୍ତୀତି। ନିଯ୍ୟାତେହେୱାତି ନିଯ୍ୟାତେହିଯେୱ। ଗାୱୀସୁ ହି ଅନିଯ୍ୟାତିତାସୁ ଗୋସାମିକା ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଏକା ଗାୱୀ ନ ଦିସ୍ସତି, ଏକୋ ଗୋଣୋ, ଏକୋ ୱଚ୍ଛକୋ ନ ଦିସ୍ସତୀ’’ତି ତୁଯ୍ହଂ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ୱିଚରିସ୍ସନ୍ତି, ଇତି ତେ ଅଫାସୁକଂ ଭୱିସ୍ସତି। ପବ୍ବଜ୍ଜା ଚ ନାମେସା ସୈଣସ୍ସ ନ ରୁହତି, ଅଣଣା ପବ୍ବଜ୍ଜା ଚ ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ସଂୱଣ୍ଣିତାତି ଦସ୍ସେନ୍ତଂ

ଏୱମାହ। ନିପ୍ଫାତାତି ନିପ୍ଫାଦିତା। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ୱଙ୍ଚୱିୱଙ୍ଚଂ କଥିତଂ।

୫। ଦୁତିଯଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧୋପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୨। ପଞ୍ଚମେ କିମିଲାଯନ୍ତି କିମିଲାନାମକେ ନଗରେ। ସଂକିଲିଟ୍ଠନ୍ତି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠା ନାମ ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥି, ଏୱରୂପଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ଆପତ୍ତିଂ। ନ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ପରିୱାସମାନତ୍ତଅବ୍ଭାନେହି ୱୁଟ୍ଠାନଂ ନ ଦିସ୍ସତି।

୬। ଅୱସ୍ସୁତପରିଯାଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୩। ଛଟ୍ଠେ ନୱଂ ସନ୍ଥାଗାରନ୍ତି ଅଧୁନା କାରିତଂ ସନ୍ଥାଗାରଂ, ଏକା ମହାସାଲାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଯ୍ୟୋଗକାଲାଦୀସୁ ହି ରାଜାନୋ ତତ୍ଥ ଠତ୍ୱା, ‘‘ଏତ୍ତକା ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୁ, ଏତ୍ତକା ପଚ୍ଛା, ଏତ୍ତକା ଉଭୋହି ପସ୍ସେହି, ଏତ୍ତକା ହତ୍ଥୀ ଅଭିରୁହନ୍ତୁ, ଏତ୍ତକା ଅସ୍ସେ, ଏତ୍ତକା ରଥେସୁ ତିଟ୍ଠନ୍ତୂ’’ତି ଏୱଂ ସନ୍ଥଂ କରୋନ୍ତି, ମରିଯାଦଂ ବନ୍ଧନ୍ତି, ତସ୍ମା ତଂ ଠାନଂ ସନ୍ଥାଗାରନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଉଯ୍ୟୋଗଟ୍ଠାନତୋ ଚ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଯାୱ ଗେହେସୁ ଅଲ୍ଲଗୋମଯପରିଭଣ୍ଡାଦୀନି କାରେନ୍ତି, ତାୱ ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଦିୱସାନି ତେ ରାଜାନୋ ତତ୍ଥ ସନ୍ଥରନ୍ତୀତିପି ସନ୍ଥାଗାରଂ। ତେସଂ ରାଜୂନଂ ସହ ଅତ୍ଥାନୁସାସନଂ ଅଗାରନ୍ତିପି ସନ୍ଥାଗାରଂ। ଗଣରାଜାନୋ ହି ତେ, ତସ୍ମା ଉପ୍ପନ୍ନଂ କିଚ୍ଚଂ ଏକସ୍ସ ୱସେନ ନ ଛିଜ୍ଜତି, ସବ୍ବେସଂ ଛନ୍ଦୋପି ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ସବ୍ବେ ତତ୍ଥ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଅନୁସାସନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସହ ଅତ୍ଥାନୁସାସନଂ ଅଗାରନ୍ତିପି ସନ୍ଥାଗାର’’ନ୍ତି। ଯସ୍ମା ପନ ତେ ତତ୍ଥ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା, ‘‘ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ କସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ୱପିତୁ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦିନା ନଯେନ ଘରାୱାସକିଚ୍ଚାନି ସମ୍ମନ୍ତଯନ୍ତି, ତସ୍ମା ଛିଦ୍ଦାୱଛିଦ୍ଦଂ ଘରାୱାସଂ ତତ୍ଥ ସନ୍ଥରନ୍ତୀତିପି, ସନ୍ଥାଗାରଂ। ଅଚିରକାରିତଂ ହୋତୀତି ଇଟ୍ଠକକମ୍ମସୁଧାକମ୍ମଚିତ୍ତକମ୍ମାଦିୱସେନ ସୁସଜ୍ଜିତଂ ଦେୱୱିମାନଂ ୱିଯ ଅଧୁନା ନିଟ୍ଠାପିତଂ। ସମଣେନ ୱାତି ଏତ୍ଥ ଯସ୍ମା ଘରୱତ୍ଥୁପରିଗ୍ଗହଣକାଲେଯେୱ ଦେୱତା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତସ୍ମା ‘‘ଦେୱେନ ୱା’’ତି ଅୱତ୍ୱା, ‘‘ସମଣେନ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱା କେନଚି ୱା ମନୁସ୍ସଭୂତେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଯେନଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୂତି ସନ୍ଥାଗାରଂ ନିଟ୍ଠିତନ୍ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛାମ ନଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସବ୍ବଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ସନ୍ଥାଗାରଂ ଅତିୱିଯ ମନୋରମଂ ସସ୍ସିରିକଂ। କେନ ପଠମଂ ପରିଭୁତ୍ତଂ ଅମ୍ହାକଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଅସ୍ସା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଞାତିସେଟ୍ଠସ୍ସ ପଠମଂ ଦିଯ୍ୟମାନେପି ସତ୍ଥୁନୋୱ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ, ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୱସେନ ଦିଯ୍ୟମାନେପି ସତ୍ଥୁନୋୱ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ, ତସ୍ମା ସତ୍ଥାରଂ ପଠମଂ ପରିଭୁଞ୍ଜାପେସ୍ସାମ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଆଗମନଂ କରିସ୍ସାମ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଆଗତେ ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଆଗତମେୱ ଭୱିସ୍ସତି, ସତ୍ଥାରଂ ତିଯାମରତ୍ତିଂ ଅମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମକଥଂ କଥାପେସ୍ସାମ, ଇତି ତୀହି ରତନେହି ପରିଭୁତ୍ତଂ ପଚ୍ଛା ମଯଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମ, ଏୱଂ ନୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିଂସୁ।

ଯେନ ନୱଂ ସନ୍ଥାଗାରଂ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୂତି ତଂଦିୱସଂ କିର ସନ୍ଥାଗାରଂ କିଞ୍ଚାପି ରାଜକୁଲାନଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ ଦେୱୱିମାନଂ ୱିଯ ସୁସଜ୍ଜିତଂ ହୋତି ସୁପଟିଜଗ୍ଗିତଂ, ବୁଦ୍ଧାରହଂ ପନ କତ୍ୱା ଅପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ବୁଦ୍ଧା ହି ନାମ ଅରଞ୍ଞଜ୍ଝାସଯା ଅରଞ୍ଞାରାମା ଅନ୍ତୋଗାମେ ୱସେଯ୍ୟୁଂ ୱା ନୋ ୱା, ତସ୍ମା ‘‘ଭଗୱତୋ ମନଂ ଜାନିତ୍ୱାୱ, ପଞ୍ଞାପେସ୍ସାମା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ତେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିଂସୁ, ଇଦାନି ପନ ମନଂ ଲଭିତ୍ୱା ପଞ୍ଞାପେତୁକାମା ଯେନ ସନ୍ଥାଗାରଂ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ।

ସବ୍ବସନ୍ଥରିଂ ସନ୍ଥାଗାରଂ ସନ୍ଥରିତ୍ୱାତି ଯଥା ସବ୍ବମେୱ ସନ୍ଥତଂ ହୋତି, ଏୱଂ ତଂ ସନ୍ଥରାପେତ୍ୱା। ସବ୍ବପଠମଂ ତାୱ ‘‘ଗୋମଯଂ ନାମ ସବ୍ବମଙ୍ଗଲେସୁ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ସୁଧାପରିକମ୍ମକତମ୍ପି ଭୂମିଂ ଅଲ୍ଲଗୋମଯେନ ଓପୁଞ୍ଜାପେତ୍ୱା, ପରିସୁକ୍ଖଭାୱଂ ଞତ୍ୱା, ଯଥା ଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନେ ପଦଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ଏୱଂ ଚତୁଜ୍ଜାତିଯଗନ୍ଧେହି ଲିମ୍ପାପେତ୍ୱା ଉପରି ନାନାୱଣ୍ଣକଟସାରକେ ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ତେସଂ ଉପରି ମହାପିଟ୍ଠିକକୋଜୱେ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ହତ୍ଥତ୍ଥରଅସ୍ସତ୍ଥରସୀହତ୍ଥରବ୍ୟଗ୍ଘତ୍ଥରଚନ୍ଦତ୍ଥରକସୂରିଯତ୍ଥରକଚିତ୍ତତ୍ଥରକାଦୀହି ନାନାୱଣ୍ଣେହି ଅତ୍ଥରକେହି ସନ୍ଥରିତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ସବ୍ବୋକାସଂ ସନ୍ଥରାପେସୁଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସବ୍ବସନ୍ଥରିଂ ସନ୍ଥାଗାରଂ ସନ୍ଥରିତ୍ୱା’’ତି।

ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱାତି ମଜ୍ଝଟ୍ଠାନେ ତାୱ ମଙ୍ଗଲଥମ୍ଭଂ ନିସ୍ସାଯ ମହାରହଂ ବୁଦ୍ଧାସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଯଂ ଯଂ ମୁଦୁକଞ୍ଚ ମନୋରମଞ୍ଚ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ , ତଂ ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥରିତ୍ୱା ଉଭତୋଲୋହିତକଂ ମନୁଞ୍ଞଦସ୍ସନଂ ଉପଧାନଂ ଉପଦହିତ୍ୱା ଉପରି ସୁୱଣ୍ଣରଜତତାରକୱିଚିତ୍ତୱିତାନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଗନ୍ଧଦାମପୁପ୍ଫଦାମପତ୍ତଦାମାଦୀହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ସମନ୍ତା ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଠାନେ ପୁପ୍ଫଜାଲଂ କାରେତ୍ୱା, ତିଂସହତ୍ଥମତ୍ତଂ ଠାନଂ ପଟସାଣିଯା ପରିକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଭିତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପଲ୍ଲଙ୍କପୀଠଅପସ୍ସଯପୀଠମୁଣ୍ଡପୀଠାନି ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଉପରି ସେତପଚ୍ଚତ୍ଥରଣେହି

ପଚ୍ଚତ୍ଥରାପେତ୍ୱା ପାଚୀନଭିତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ମହାପିଟ୍ଠିକକୋଜଵେ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ମନୋରମାନି ହଂସଲୋମାଦିପୂରିତାନି ଉପଧାନାନି ଠପାପେସୁଂ ''ଏଵଂ ଅକିଲମମାନା ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣିସ୍ସାମା''ତି। ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ ''ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା''ତି।

ଉଦକମଣିକଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱାତି ମହାକୁଚ୍ଛିକଂ ଉଦକଚାଟିଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ''ଏଵଂ ଭଗଵା ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଚ ଯଥାରୁଚିଯା ହତ୍ଥେ ଵା ଧୋଵିସ୍ସନ୍ତି ପାଦେ ଵା, ମୁଖଂ ଵା ଵିକ୍ଖାଲେସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ତେସୁ ତେସୁ ଠାନେସୁ ମଣିଵଣ୍ଣସ୍ସ ଉଦକସ୍ସ ପୂରାପେତ୍ୱା ଵାସତ୍ଥାଯ ନାନାପୁପ୍ଫାନି ଚେଵ ଉଦକଵାସଚୁଣ୍ଣାନି ଚ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କଦଲିପଣ୍ଣେହି ପିଦହିତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠାପେସୁଂ। ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ ''ଉଦକମଣିକଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା''ତି।

ତେଲପ୍ପଦୀପଂ ଆରୋପେତ୍ୱାତି ରଜତସୁଵଣ୍ଣାଦିମଯଦଣ୍ଡଦୀପିକାସୁ ଯୋନକରୂପକିରାତରୂପକାଦୀନଂ ହତ୍ଥେ ଠପିତସୁଵଣ୍ଣରଜତାଦିମଯକପଲ୍ଲିକାସୁ ଚ ତେଲପ୍ପଦୀପଂ ଜାଲାପେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯେନଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୂତି ଏତ୍ଥ ପନ ତେ ସକ୍ୟରାଜାନୋ ନ କେଵଲଂ ସନ୍ଥାଗାରମେଵ, ଅଥ ଖୋ ଯୋଜନାଵଟ୍ଟେ କପିଲଵତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ନଗରଵୀଥିଯୋପି ସମ୍ମଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ଧଜେ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ଗେହଦ୍ୱାରେସୁ ପୁଣ୍ଣଘଟେ ଚ କଦଲିଯୋ ଚ ଠପାପେତ୍ୱା ସକଲନଗରଂ ଦୀପମାଲାଦୀହି ଵିପ୍ପକିଣ୍ଣତାରକଂ ଵିଯ କତ୍ୱା ''ଖୀରୂପଗେ ଦାରକେ ଖୀରଂ ପାଯେଥ, ଦହରେ କୁମାରେ ଲହୁଂ ଲହୁଂ ଭୋଜେତ୍ୱା ସଯାପେଥ, ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦଂ ମା କରିତ୍ଥ, ଅଜ୍ଜ ଏକରତ୍ତିଂ ସତ୍ଥା ଅନ୍ତୋଗାମେ ଵସିସ୍ସତି, ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଅପ୍ପସଦ୍ଦକାମା ହୋନ୍ତୀ''ତି ଭେରିଂ ଚରାପେତ୍ୱା ସଯଂ ଦଣ୍ଡଦୀପିକା ଆଦାଯ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ।

ଅଥଖୋ ଭଗଵା ନିଵାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀଵରମାଦାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ଯେନ ନଵଂ ସନ୍ଥାଗାରଂ ତେନୁପସଙ୍କମୀତି ''ଯସ୍ସ ଦାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା କାଲଂ ମଞ୍ଞତୀ''ତି ଏଵଂ କିର କାଲେ ଆରୋଚିତେ ଭଗଵା ଲାଖାରସତିନ୍ତରତ୍ତକୋଵିଳାରପୁପ୍ଫଵଣ୍ଣଂ ରତ୍ତଦୁପଟ୍ଟଂ କତ୍ତରିଯା ପଦୁମଂ କନ୍ତେନ୍ତୋ ଵିଯ, ସଂଵିଧାଯ ତିମଣ୍ଡଲଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତୋ ନିଵାସେତ୍ୱା ସୁଵଣ୍ଣପାମଙ୍ଗେନ ପଦୁମକଲାପଂ ପରିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ଵିଯ, ଵିଜ୍ଜୁଲତାସସ୍ସିରିକଂ କାଯବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ରତ୍ତକମ୍ବଲେନ ଗଜକୁମ୍ଭଂ ପରିଯୋନନ୍ଧନ୍ତୋ ଵିଯ, ରତନସତୁବ୍ବେଧେ ସୁଵଣ୍ଣଗ୍ଘିକେ ପଵାଳଜାଲଂ ଖିପମାନୋ ଵିଯ ସୁଵଣ୍ଣଚେତିଯେ ରତ୍ତକମ୍ବଲକଞ୍ଚୁକଂ ପଟିମୁଞ୍ଚନ୍ତୋ ଵିଯ, ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦଂ ରତ୍ତଵଣ୍ଣଵଲାହକେନ ପଟିଚ୍ଛାଦଯମାନୋ ଵିଯ, କଞ୍ଚନପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ସୁପକ୍କଲାଖାରସଂ ପରିସିଞ୍ଚନ୍ତୋ ଵିଯ, ଚିତ୍ତକୂଟପବ୍ବତମତ୍ଥକଂ ଵିଜ୍ଜୁଲତାଯ ପରିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ଵିଯ ଚ ସଚକ୍କଵାଳସିନେରୁଯୁଗନ୍ଧରଂ ମହାପଥଵିଂ ସଞ୍ଚାଲେତ୍ୱା ଗହିତଂ ନିଗ୍ରୋଧପଲ୍ଲଵସମାନଵଣ୍ଣଂ ରତ୍ତଵରପଂସୁକୂଲଂ ପାରୁପିତ୍ୱା, ଗନ୍ଧକୁଟିଦ୍ୱାରତୋ ନିକ୍ଖମି କଞ୍ଚନଗୁହତୋ ସୀହୋ ଵିଯ ଉଦଯପବ୍ବତକୂଟତୋ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦୋ ଵିଯ ଚ। ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପନ ଗନ୍ଧକୁଟିପମୁଖେ ଅଟ୍ଠାସି।

ଅଥସ୍ସ କାଯତୋ ମେଘମୁଖେହି ଵିଜ୍ଜୁକଲାପା ଵିଯ ରସ୍ମିଯୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସୁଵଣ୍ଣରସଧାରାପରିସେକପିଞ୍ଜରପତ୍ତପୁପ୍ଫଫଲଵିଟପେ ଵିଯ ଆରାମରୁକ୍ଖେ କରିଂସୁ। ତାଵଦେଵ ଚ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀଵରମାଦାଯ ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ପରିଵାରେସି। ତେ ପନ ପରିଵାରେତ୍ୱା ଠିତା ଭିକ୍ଖୂ ଏଵରୂପା ଅହେସୁଂ – ଅପ୍ପିଚ୍ଛା ସନ୍ତୁଟ୍ଠା ପଵିଵିତ୍ତା ଅସଂସଟ୍ଠା ଆରଦ୍ଧଵୀରିଯା ଵତ୍ତାରୋ ଵଚନକ୍ଖମା ଚୋଦକା ପାପଗରହିନୋ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନା ସମାଧିସମ୍ପନ୍ନା ପଞ୍ଞାଵିମୁତ୍ତିଵିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନା। ତେହି ପରିଵାରିତୋ ଭଗଵା ରତ୍ତକମ୍ବଲପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଵିଯ ସୁଵଣ୍ଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ରତ୍ତପଦୁମସଣ୍ଡମଜ୍ଝଗତା ଵିଯ ସୁଵଣ୍ଣନାଵା, ପଵାଳଵେଦିକାପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଵିଯ ସୁଵଣ୍ଣପାସାଦୋ ଵିରୋଚିତ୍ଥ। ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନାଦଯୋ ମହାଥେରାପି ନଂ ମେଘଵଣ୍ଣଂ ପଂସୁକୂଲଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ମଣିଵମ୍ମଵମ୍ମିକା ଵିଯ ମହାନାଗା ପରିଵାରଯିଂସୁ ଵନ୍ତରାଗା ଭିନ୍ନକିଲେସା ଵିଜଟିତଜଟା ଛିନ୍ନବନ୍ଧନା କୁଲେ ଵା ଗଣେ ଵା ଅଲଗ୍ଗା।

ଇତି ଭଗଵା ସଯଂ ଵୀତରାଗୋ ଵୀତରାଗେହି, ଵୀତଦୋସୋ ଵୀତଦୋସେହି, ଵୀତମୋହୋ ଵୀତମୋହେହି , ନିତ୍ତଣ୍ହୋ ନିତ୍ତଣ୍ହେହି, ନିକ୍କିଲେସୋ ନିକ୍କିଲେସେହି, ସଯଂ ବୁଦ୍ଧୋ ବହୁସ୍ସୁତବୁଦ୍ଧେହି ପରିଵାରିତୋ ପତ୍ତପରିଵାରିତଂ ଵିଯ କେସରଂ, କେସରପରିଵାରିତା ଵିଯ କଣ୍ଣିକା, ଅଟ୍ଠନାଗସହସ୍ସପରିଵାରିତୋ ଵିଯ ଛଦ୍ଦନ୍ତୋ ନାଗରାଜା, ନଵୁତିହଂସସହସ୍ସପରିଵାରିତୋ ଵିଯ ଧତରଟ୍ଠୋ ହଂସରାଜା, ସେନଙ୍ଗପରିଵାରିତୋ ଵିଯ ଚକ୍କଵତ୍ତିରାଜା, ମରୁଗଣପରିଵାରିତୋ ଵିଯ ସକ୍କୋ ଦେଵରାଜା, ବ୍ରହ୍ମଗଣପରିଵାରିତୋ ଵିଯ ହାରିତମହାବ୍ରହ୍ମା, ତାରାଗଣପରିଵାରିତୋ ଵିଯ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦୋ ଅସମେନ ବୁଦ୍ଧଵେସେନ ଅପରିମାଣେନ ବୁଦ୍ଧଵିଲାସେନ କପିଲଵତ୍ଥୁଗାମିମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି।

ଅଥସ୍ସ ପୁରତ୍ଥିମକାଯତୋ ସୁଵଣ୍ଣଵଣ୍ଣା ରସ୍ମି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅସୀତିହତ୍ଥଟ୍ଠାନଂ ଅଗ୍ଗହେସି ପଚ୍ଛିମ-କାଯତୋ, ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥତୋ, ଵାମହତ୍ଥତୋ ସୁଵଣ୍ଣଵଣ୍ଣା ରସ୍ମି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅସୀତିହତ୍ଥଟ୍ଠାନଂ ଅଗ୍ଗହେସି। ଉପରି କେସନ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସବ୍ବକେସାଵଟ୍ଟେହି ମୋରଗୀଵଵଣ୍ଣା ରସ୍ମି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଗଗନତଲେ ଅସୀତିହତ୍ଥଟ୍ଠାନଂ ଅଗ୍ଗହେସି। ହେଟ୍ଠା ପାଦତଲେହି ପଵାଳଵଣ୍ଣା ରସ୍ମି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଘନପଥଵିଂ ଅସୀତିହତ୍ଥଟ୍ଠାନଂ ଅଗ୍ଗହେସି। ଏଵଂ ସମନ୍ତା ଅସୀତିହତ୍ଥଟ୍ଠାନଂ ଛବ୍ବଣ୍ଣା ବୁଦ୍ଧରସ୍ମିଯୋ ଵିଜ୍ଜୋତମାନା ଵିପ୍ଫନ୍ଦମାନା କଞ୍ଚନଦଣ୍ଡଦୀପିକାହି ନିଚ୍ଛରିତ୍ୱା ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦଜାଲା ଵିଯ ଚାତୁଦ୍ଦୀପିକମହାମେଘତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତଵିଜ୍ଜୁଲତା ଵିଯ ଵିଧାଵିଂସୁ। ସବ୍ବଦିସାଭାଗା ସୁଵଣ୍ଣଚମ୍ପକପୁପ୍ଫେହି ଵିକିରିଯମାନା ଵିଯ, ସୁଵଣ୍ଣଘଟତୋ

ନିକ୍ଖନ୍ତସୁୱଣ୍ଣରସଧାରାହି ସିଞ୍ଚମାନା ୱିଯ, ପସାରିତସୁୱଣ୍ଣପଟପରିକ୍ଖିତ୍ତା ୱିଯ, ୱେରମ୍ଭୱାତସମୁଟ୍ଟିତକିଂସୁକକଣିକାରପୁପ୍ଫଚୁଣ୍ଣସମୋକିଣ୍ଣା ୱିଯ ୱିପ୍ପଭାସିଂସୁ।

ଭଗୱତୋପି ଅସୀତିଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନବ୍ୟାମପ୍ପଭାଦ୍ୱତ୍ତିଂସୱରଲକ୍ଖଣସମୁଜ୍ଜଲସରୀରଂ ସମୁଗ୍ଗତତାରକଂ ୱିଯ ଗଗନତଲଂ, ୱିକସିତମିୱ ପଦୁମୱନଂ, ସବ୍ବପାଲିଫୁଲ୍ଲୋ ୱିଯ ଯୋଜନସତିକୋ ପାରିଚ୍ଛତ୍ତକୋ, ପଟିପାଟିଯା ଠପିତାନଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସଚନ୍ଦାନଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସସୂରିଯାନଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସଚକ୍କୱତ୍ତୀନଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସଦେୱରାଜାନଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାବ୍ରହ୍ମାନଂ ସିରିଯା ସିରିଂ ଅଭିଭୱମାନଂ ୱିଯ ୱିରୋଚିତ୍ଥ, ଯଥା ତଂ ଦସହି ପାରମୀହି ଦସହି ଉପପାରମୀହି ଦସହି ପରମତ୍ଥପାରମୀହି ସମ୍ମଦେୱ ପୂରିତାହି ସମତିଂସପାରମିତାହି ଅଲଙ୍କତଂ। କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟାନି ଦିନ୍ନଦାନଂ ରକ୍ଖିତସୀଲଂ କତକଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ ଏକସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ଓତରିତ୍ୱା ୱିପାକଂ ଦାତୁଂ ଠାନଂ ଅଲଭମାନଂ ସମ୍ବାଧପତ୍ତଂ ୱିଯ ଅହୋସି। ନାୱାସହସ୍ସଭଣ୍ଡଂ ଏକନାୱଂ ଆରୋପନକାଲୋ ୱିଯ, ସକଟସହସ୍ସଭଣ୍ଡଂ ଏକସକଟଂ ଆରୋପନକାଲୋ ୱିଯ, ପଞ୍ଚୱୀସତିଯା ଗଙ୍ଗାନଂ ଓଘସ୍ସ ସମ୍ଭିଜ୍ଜ ମୁଖଦ୍ୱାରେ ଏକତୋ ରାସିଭୂତକାଲୋ ୱିଯ ଅହୋସି।

ଇମାଯ ବୁଦ୍ଧସିରିଯା ଓଭାସମାନସ୍ସାପି ଚ ଭଗୱତୋ ପୁରତୋ ଅନେକାନି ଦଣ୍ଡଦୀପିକାସହସ୍ସାନି ଉକ୍ଖିପିଂସୁ, ତଥା ପଚ୍ଛତୋ, ୱାମପସ୍ସେ, ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେ। ଜାତିସୁମନଚମ୍ପକୱନମଲ୍ଲିକାରତ୍ତୁପ୍ପଲ-ନୀଲୁପ୍ପଲ-ବକୁଲସିନ୍ଦୁୱାରପୁପ୍ଫାନି ଚେୱ ନୀଲପୀତାଦିୱଣ୍ଣସୁଗନ୍ଧଗନ୍ଧଚୁଣ୍ଣାନି ଚ ଚାତୁଦ୍ଦୀପିକମେଘୱିସ୍ସଟ୍ଠା ଉଦକୱୁଟ୍ଠିଯୋ ୱିଯ ୱିପ୍ପକିରିଯିଂସୁ। ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକତୂରିଯନିଗ୍ଘୋସା ଚେୱ ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମସଙ୍ଘଗୁଣପଟିସଂଯୁତ୍ତା ଥୁତିଘୋସା ଚ ସବ୍ବା ଦିସା ପୂରଯିଂସୁ। ଦେୱମନୁସ୍ସନାଗସୁପଣ୍ଣଗନ୍ଧବ୍ବଯକ୍ଖାଦୀନଂ ଅକ୍ଖୀନି ଅମତପାନଂ ୱିଯ ଲଭିଂସୁ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ଠତ୍ୱା ପଦସହସ୍ସେନ ଗମନୱଣ୍ଣଂ ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ରିଦଂ ମୁଖମତ୍ତଂ –

‘‘ଏୱଂ ସବ୍ବଙ୍ଗସମ୍ପନ୍ନୋ, କମ୍ପଯନ୍ତୋ ୱସୁନ୍ଧରଂ;

ଅହେଠଯନ୍ତୋ ପାଣାନି, ଯାତି ଲୋକୱିନାଯକୋ।

‘‘ଦକ୍ଖିଣଂ ପଠମଂ ପାଦଂ, ଉଦ୍ଧରନ୍ତୋ ନରାସଭୋ

ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସିରିସମ୍ପନ୍ନୋ, ସୋଭତେ ଦ୍ୱିପଦୁତ୍ତମୋ।

‘‘ଗଚ୍ଛତୋ ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠସ୍ସ, ହେଟ୍ଠାପାଦତଲଂ ମୁଦୁ;

ସମଂ ସମ୍ଫୁସତେ ଭୂମିଂ, ରଜସା ନୁପଲିପ୍ପତି।

‘‘ନିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ଉନ୍ନମତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଲୋକନାଯକେ;

ଉନ୍ନତଞ୍ଚ ସମଂ ହୋତି, ପଥୱୀ ଚ ଅଚେତନା।

‘‘ପାସାଣା ସକ୍ଖରା ଚେୱ, କଥଲା ଖାଣୁକଣ୍ଟକା;

ସବ୍ବେ ମଗ୍ଗା ୱିୱଜ୍ଜନ୍ତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଲୋକନାଯକେ।

‘‘ନାତିଦୂରେ ଉଦ୍ଧରତି, ନଚ୍ଚାସନ୍ନେ ଚ ନିକ୍ଖିପଂ;

ଅଘଟ୍ଟଯନ୍ତୋ ନିଯ୍ୟାତି, ଉଭୋ ଜାଣୂ ଚ ଗୋପ୍ଫକେ।

‘‘ନାତିସୀଘଂ ପକ୍କମତି, ସମ୍ପନ୍ନଚରଣୋ ମୁନି;

ନ ଚାପି ସଣିକଂ ଯାତି, ଗଚ୍ଛମାନୋ ସମାହିତୋ।

‘‘ଉଦ୍ଧଂ ଅଧୋ ଚ ତିରିୟଞ୍ଚ, ଦିସଞ୍ଚ ୱିଦିସଂ ତଥା;

ନ ପେକ୍ଖମାନୋ ସୋ ଯାତି, ଯୁଗମତ୍ତଞ୍ହି ପେକ୍ଖତି।

‘‘ନାଗୱିକ୍କନ୍ତଚାରୋ ସୋ, ଗମନେ ସୋଭତେ ଜିନୋ;

ଚାରୁଂ ଗଚ୍ଛତି ଲୋକଗ୍ଗୋ, ହାସୟନ୍ତୋ ସଦେୱକେ।

‘‘ଉଳୁରାଜାୱ ସୋଭନ୍ତୋ, ଚତୁଚାରୀୱ କେସରୀ;

ତୋସୟନ୍ତୋ ବହୂ ସତ୍ତେ, ପୁରଂ ସେଟ୍ଠଂ ଉପାଗମୀ’’ତି।

ୱଣ୍ଣକାଲୋ ନାମ କିରେସ, ଏୱଂୱିଧେସୁ କାଲେସୁ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସରୀରୱଣ୍ଣେ ୱା ଗୁଣୱଣ୍ଣେ ୱା ଧମ୍ମକଥିକସ୍ସ ଥାମୋୟେୱ ପମାଣଂ। ଚୁଣ୍ଣିୟପଦେହି ୱା ଗାଥାବନ୍ଧେନ ୱା ୟତ୍ତକଂ ସକ୍କୋତି, ତତ୍ତକଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଦୁକ୍କଥିତନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଅପ୍ପମାଣୱଣ୍ଣା ହି ବୁଦ୍ଧା। ତେସଂ ବୁଦ୍ଧାପି ଅନୱସେସତୋ ୱଣ୍ଣଂ ୱତ୍ତୁଂ ଅସମତ୍ଥା, ପଗେୱ ଇତରା ପଜାତି। ଇମିନା ସିରିୱିଲାସେନ ଅଲଙ୍କତପଟିୟତ୍ତଂ ସକ୍ୟରାଜକୁଲଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଭଗୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତେନ ଜନେନ ଗନ୍ଧଧୂମୱାସଚୁଣ୍ଣାଦୀହି ପୂଜିୟମାନୋ ସନ୍ଥାଗାରଂ ପାୱିସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ୟେନ ନୱଂ ସନ୍ଥାଗାରଂ ତେନୁପସଙ୍କମୀ’’ତି।

ଭଗୱନ୍ତଂୟେୱ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱାତି ଭଗୱନ୍ତଂ ପୁରତୋ କତ୍ୱା। ତତ୍ଥ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚେୱ ଉପାସକାନଞ୍ଚ ମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ଗନ୍ଧୋଦକେନ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ଦୁକୂଲଚୁମ୍ବଟକେନ ୱୋଦକଂ କତ୍ୱା ଜାତିହିଙ୍ଗୁଲକେନ ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ରତ୍ତକମ୍ବଲପଲିୱେଠିତେ ପୀଠେ ଠପିତରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣଘନପଟିମା ୱିୟ ଅତିୱିରୋଚିତ୍ଥ। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ପୋରାଣାନଂ ୱଣ୍ଣଭଣନମଗ୍ଗୋ –

‘‘ଗନ୍ତ୍ୱାନ ମଣ୍ଡଲମାଳଂ, ନାଗୱିକ୍କନ୍ତଚାରଣୋ;

ଓଭାସୟନ୍ତୋ ଲୋକଗ୍ଗୋ, ନିସୀଦି ୱରମାସନେ।

‘‘ତହିଂ ନିସିନ୍ନୋ ନରଦମ୍ମସାରଥି,

ଦେୱାତିଦେୱୋ ସତପୁଞ୍ଞଲକ୍ଖଣୋ;

ବୁଦ୍ଧାସନେ ମଜ୍ଝଗତୋ ୱିରୋଚତି,

ସୁୱଣ୍ଣନେକ୍ଖଂ ୱିୟ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲେ।

‘‘ନେକ୍ଖଂ ଜମ୍ବୋନଦସ୍ସେୱ, ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲେ;

ୱିରୋଚତି ୱୀତମଲୋ, ମଣିୱେରୋଚନୋ ୟଥା।

‘‘ମହାସାଲୋୱ ସମ୍ଫୁଲ୍ଲୋ, ନେରୁରାଜାୱ’ଲଙ୍କତୋ;

ସୁୱଣ୍ଣୟୂପସଙ୍କାସୋ, ପଦୁମୋ କୋକନଦୋ ୟଥା।

‘‘ଜଲନ୍ତୋ ଦୀପରୁକ୍ଖୋୱ, ପବ୍ବତଗ୍ଗେ ୟଥା ସିଖୀ;

ଦେୱାନଂ ପାରିଚ୍ଛତ୍ତୋୱ, ସବ୍ବଫୁଲ୍ଲୋ ୱିରୋଚତୀ’’ତି।

କାପିଲୱତ୍ଥୱେ ସକ୍କେ ବହୁଦେୱ ରତ୍ତିଂ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯାତି ଏତ୍ଥ ଧମ୍ମକଥା ନାମ ସନ୍ଥାଗାରାନୁମୋଦନାପଟିସଂଯୁତ୍ତା ପକିଣ୍ଣକକଥା ୱେଦିତବ୍ବା। ତଦା ହି ଭଗୱା ଆକାସଗଙ୍ଗଂ ଓତାରେନ୍ତୋ ୱିଯ ପଥୱୋଜଂ ଆକଡ୍ଢନ୍ତୋ ୱିଯ ମହାଜମ୍ବୁଂ ମତ୍ଥକେ ଗହେତ୍ୱା ଚାଲେନ୍ତୋ ୱିଯ ଯୋଜନିକଂ ମଧୁଭଣ୍ଡଂ ଚକ୍କଯନ୍ତେନ ପୀଳେତ୍ୱା ମଧୁପାନଂ ପାଯମାନୋ ୱିଯ କପିଲୱତ୍ଥୁୱାସୀନଂ ସକ୍ଯାନଂ ହିତସୁଖାୱହଂ ପକିଣ୍ଣକକଥଂ କଥେସି। ''ଆୱାସଦାନଂ ନାମେତଂ, ମହାରାଜ, ମହନ୍ତଂ, ତୁମ୍ହାକଂ ଆୱାସୋ ମଯା ପରିଭୁତ୍ତୋ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ଚ ପରିଭୁତ୍ତୋ , ମଯା ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ଚ ପରିଭୁତ୍ତୋ ପନ ଧମ୍ମରତନେନ ପରିଭୁତ୍ତୋଯେୱାତି ତୀହି ରତନେହି ପରିଭୁତ୍ତୋ ନାମ ହୋତି। ଆୱାସଦାନସ୍ମିଞ୍ହି ଦିନ୍ନେ ସବ୍ବଦାନଂ ଦିନ୍ନମେୱ ହୋତି। ଭୁମ୍ମଟ୍ଠକପଣ୍ଣସାଲାଯ ୱା ସାଖାମଣ୍ଡପସ୍ସ ୱାପି ଆନିସଂସୋ ନାମ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତୁଂ ନ ସକ୍କା। ଆୱାସଦାନାନୁଭାୱେନ ହି ଭୱେ ଭୱେ ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସାପି ସମ୍ବାଧିତଗବ୍ଭୱାସୋ ନ ହୋତି, ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥୋ ଓୱରକୋ ୱିଯ ମାତୁକୁଚ୍ଛି ଅସମ୍ବାଧୋୱ ହୋତୀ''ତି। ଏୱଂ ନାନାନଯୱିଚିତ୍ତଂ ବହୁଂ ଧମ୍ମିଂ କଥଂ କଥେତ୍ୱା –

''ସୀତଂ ଉଣ୍ହଂ ପଟିହନ୍ତି, ତତୋ ୱାଳମିଗାନି ଚ;

ସିରୀସପେ ଚ ମକସେ, ସିସିରେ ଚାପି ୱୁଟ୍ଠିଯୋ।

''ତତୋ ୱାତାତପୋ ଘୋରୋ, ସଞ୍ଜାତୋ ପଟିହଞ୍ଞତି;

ଲେଣତ୍ଥଞ୍ଚ ସୁଖତ୍ଥଞ୍ଚ, ଝାଯିତୁଞ୍ଚ ୱିପସ୍ସିତୁଂ।

''ୱିହାରଦାନଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ, ଅଗ୍ଗଂ ବୁଦ୍ଧେନ ୱଣ୍ଣିତଂ;

ତସ୍ମା ହି ପଣ୍ଡିତୋ ପୋସୋ, ସମ୍ପସ୍ସଂ ଅତ୍ଥମତ୍ତନୋ।

''ୱିହାରେ କାରଯେ ରମ୍ମେ, ୱାସଯେତ୍ଥ ବହୁସ୍ସୁତେ;

ତେସଂ ଅନ୍ନଞ୍ଚ ପାନଞ୍ଚ, ୱତ୍ଥସେନାସନାନି ଚ।

''ଦଦେଯ୍ଯ ଉଜୁଭୂତେସୁ, ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ଚେତସା;

ତେ ତସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖାପନୂଦନଂ;

ଯଂ ସୋ ଧମ୍ମଂ ଇଧଞ୍ଞାଯ, ପରିନିବ୍ବାତି ଅନାସୱୋ''ତି। (ଚୂଳୱ. ୨୯୫) –

ଏୱଂ ''ଅଯମ୍ପି ଆୱାସେ ଆନିସଂସୋ, ଅଯମ୍ପି ଆୱାସେ ଆନିସଂସୋ''ତି ବହୁଦେୱ ରତ୍ତିଂ ଅତିରେକତରଂ ଦିଯଡ୍ଢଯାମଂ ଆୱାସାନିସଂସକଥଂ କଥେସି। ତତ୍ଥ ଇମା ତାୱ ଗାଥାୱ ସଙ୍ଗହଂ ଆରୁଳ୍ହା, ପକିଣ୍ଣକଧମ୍ମଦେସନା ପନ ସଙ୍ଗହଂ ନାରୋହତି। ସନ୍ଦସ୍ସେତ୍ୱାତିଆଦୀନି ୱୁତ୍ତତ୍ଥାନେୱ।

ଅଭିକ୍କନ୍ତାତି ଅତିକ୍କନ୍ତା ଦ୍ୱେ ଯାମା ଗତା। ଯସ୍ସ ଦାନି କାଲଂ ମଞ୍ଞଥାତି ଯସ୍ସ ତୁମ୍ହେ ଗମନସ୍ସ କାଲଂ ମଞ୍ଞଥ, ଗମନକାଲୋ ତୁମ୍ହାକଂ, ଗଚ୍ଛଥାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କସ୍ମା ପନ ଭଗୱା ତେ ଉଯ୍ଯୋଜେସୀତି? ଅନୁକମ୍ପାଯ। ସୁଖୁମାଲା ହି ତେ, ତିଯାମରତ୍ତିଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ୱୀତିନାମେନ୍ତାନଂ ସରୀରେ ଆବାଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯ। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋପି ମହା, ତସ୍ସ ଠାନନିସଜ୍ଜାନଂ ଓକାସୋ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଉଭଯାନୁକମ୍ପାଯ ଉଯ୍ଯୋଜେସି।

ୱିଗତଥିନମିଦ୍ଧୋତି ତତ୍ର କିର ଭିକ୍ଖୂ ଯାମଦ୍ୱଯଂ ଠିତାପି ନିସିନ୍ନାପି ଅଚାଲଯିଂସୁ, ପଚ୍ଛିମଯାମେ ପନ ଆହାରୋ ପରିଣମତି, ତସ୍ସ ପରିଣତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ୱିଗତଥିନମିଦ୍ଧୋ ଜାତୋତି ଅକାରଣମେତଂ। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି କଥଂ ସୁଣନ୍ତସ୍ସ କାଯିକଚେତସିକଦରଥା ନ ହୋନ୍ତି, କାଯଚିତ୍ତଲହୁତାଦଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେନ ତେସଂ ଦ୍ୱେ ଯାମେ ଠିତାନମ୍ପି ନିସିନ୍ନାନମ୍ପି ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତାନଂ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ୱିଗତଂ, ପଚ୍ଛିମଯାମେପି ସମ୍ପତ୍ତେ ତଥା ୱିଗତମେୱ ଜାତଂ। ତେନାହ ''ୱିଗତଥିନମିଦ୍ଧୋ''ତି।

ପିଟ୍ଠିମେ ଆଗିଲାଯତୀତି କସ୍ମା ଆଗିଲାଯତି? ଭଗୱତୋ ହି ଛବ୍ବସ୍ସାନି ମହାପଧାନଂ ପଦହନ୍ତସ୍ସ ମହନ୍ତଂ କାଯଦୁକ୍ଖଂ ଅହୋସି, ଅଥସ୍ସ ଅପରଭାଗେ ମହଲ୍ଲକକାଲେ ପିଟ୍ଠିୱାତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜୀତି। ଅକାରଣଂ ୱା ଏତଂ। ପହୋତି ହି ଭଗୱା ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱେଦନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ଏକମ୍ପି ଦ୍ୱେପି ସତ୍ତାହାନି

ଏକପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦିତୁଂ। ସନ୍ଥାଗାରସାଲଂ ପନ ଚତୂହି ଇରିଯାପଥେହି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁକାମୋ ଅହୋସି। ତତ୍ଥ ପାଦଧୋୱନଟ୍ଠାନତୋ ଯାୱ ଧମ୍ମାସନା ଅଗମାସି, ଏତ୍ତକେ ଠାନେ ଗମନଂ ନିପ୍ଫନ୍ନଂ। ଧମ୍ମାସନଂ ପତ୍ୱା ଥୋକଂ ଠତ୍ୱା ନିସୀଦି, ଏତ୍ତକେ ଠାନେ ଠାନଂ ନିପ୍ଫନ୍ନଂ। ଦ୍ୱେଯାମଂ ଧମ୍ମାସନେ ନିସୀଦି, ଏତ୍ତକେ ଠାନେ ନିସଜ୍ଜା ନିପ୍ଫନ୍ନା। ଇଦାନି ଦକ୍ଖିଣେନ ପସ୍ସେନ ଥୋକଂ ନିପନ୍ନେ ସଯନଂ ନିପ୍ଫଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି ଏୱଂ ଚତୂହି ଇରିଯାପଥେହି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁକାମୋ ଅହୋସି। ଉପାଦିନ୍ନକସରୀରଞ୍ହି ନାମ ‘‘ନୋ ଆଗିଲାଯତୀ’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ଚିରନିସଜ୍ଜାଯ ସଞ୍ଜାତଂ ଅପ୍ପକମ୍ପି ଆଗିଲାଯନଂ ଗହେତ୍ୱା ଏୱମାହ।

ସଙ୍ଘାଟିଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱାତି ସନ୍ଥାଗାରସ୍ସ କିର ଏକପସ୍ସେ ତେ ରାଜାନୋ ପଟସାଣିଂ ପରିକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା କପ୍ପିଯମଞ୍ଚକଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା କପ୍ପିଯପଚ୍ଚତ୍ଥରଣେନ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ଉପରି ସୁୱଣ୍ଣତାରକଗନ୍ଧମାଲାଦିଦାମପଟିମଣ୍ଡିତଂ ୱିତାନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଗନ୍ଧତେଲପଦୀପଂ ଆରୋପଯିଂସୁ, ‘‘ଅପ୍ପେୱ ନାମ ସତ୍ଥା ଧମ୍ମାସନତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଥୋକଂ ୱିସ୍ସମନ୍ତୋ ଇଧ ନିପଜ୍ଜେଯ୍ଯ, ଏୱଂ ନୋ ଇମଂ ସନ୍ଥାଗାରଂ ଭଗୱତା ଚତୂହି ଇରିଯାପଥେହି ପରିଭୁତ୍ତଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ସତ୍ଥାପି ତଦେୱ ସନ୍ଧାଯ ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘାଟିଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ଉଟ୍ଠାନସଞ୍ଞଂ ମନସି କରିତ୍ୱାତି ‘‘ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱୁଟ୍ଠାନସଞ୍ଞଂ ଚିତ୍ତେ ଠପେତ୍ୱା, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋୱ ଥେରସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣମାନୋ।

ଅୱସ୍ସୁତପରିଯାଯନ୍ତି ଅୱସ୍ସୁତସ୍ସ ପରିଯାଯଂ, ଅୱସ୍ସୁତସ୍ସ କାରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଧିମୁଚ୍ଚତୀତି କିଲେସାଧିମୁଚ୍ଚନେନ ଅଧିମୁଚ୍ଚତି, ଗିଦ୍ଧୋ ହୋତି। ବ୍ୟାପଜ୍ଜତୀତି ବ୍ୟାପାଦୱସେନ ପୂତିଚିତ୍ତୋ ହୋତି। ଚକ୍ଖୁତୋତି ଚକ୍ଖୁଭାୱେନ। ମାରୋତି କିଲେସମାରୋପି ଦେୱପୁତ୍ତମାରୋପି। ଓତାରନ୍ତି ୱିୱରଂ। ଆରମ୍ମଣନ୍ତି ପଚ୍ଚଯଂ। ନଳାଗାରତିଣାଗାରଂ ୱିଯ ହି ସୱିସେୱନାନି ଆଯତନାନି, ତିଣୁକ୍କା ୱିଯ କିଲେସୁପ୍ପତ୍ତିରହଂ ଆରମ୍ମଣଂ, ତିଣୁକ୍କାଯ ଠପିତଠପିତଟ୍ଠାନେ ଅଙ୍ଗାରସ୍ସୁଜ୍ଜଲନଂ ୱିଯ ଆରମ୍ମଣେ ଆପାଥମାଗତେ କିଲେସାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଲଭେଥ ମାରୋ ଓତାରନ୍ତି।

ସୁକ୍ଖପଙ୍କେ ବହଲମତ୍ତିକପିଣ୍ଡାୱଲେପନଂ କୂଟାଗାରଂ ୱିଯ ନିବ୍ବିସେୱନାନି ଆଯତନାନି, ତିଣୁକ୍କା ୱିଯ ୱୁତ୍ତପକାରାରମ୍ମଣଂ, ତିଣୁକ୍କାଯ ଠପିତଠପିତଟ୍ଠାନେ ନିବ୍ବାପନଂ ୱିଯ ନିବ୍ବିସେୱନାନଂ ଆଯତନାନଂ ଆରମ୍ମଣେ ଆପାଥମାଗତେ କିଲେସପରିଳାହସ୍ସ ଅନୁପ୍ପତ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ନେୱ ଲଭେଥ ମାରୋ ଓତାରନ୍ତି।

୭। ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୪। ସତ୍ତମେ ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମାନନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସମ୍ଭୱଧମ୍ମାନଂ। ପଞ୍ଚସୁ ହି ଖନ୍ଧେସୁ ସତି ଛେଦନୱଧବନ୍ଧନାଦିଭେଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ସମ୍ଭୱତି, ତସ୍ମା ତେ ଦୁକ୍ଖସମ୍ଭୱଧମ୍ମତ୍ତା ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତଥା ଖୋ ପନସ୍ସାତି ତେନାକାରେନସ୍ସ। ଯଥାସ୍ସ କାମେ ପସ୍ସତୋତି ଯେନାକାରେନସ୍ସ କାମେ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ। ଯଥା ଚରନ୍ତନ୍ତି ଯେନାକାରେନ ଚାରଞ୍ଚ ୱିହାରଞ୍ଚ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ଚରନ୍ତଂ। ଅଙ୍ଗାରକାସୂପମାକାମା ଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତୀତି ପରିଯେଟ୍ଠିମୂଲକସ୍ସ ଚେୱ ପଟିସନ୍ଧିମୂଲକସ୍ସ ଚ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ୱସେନ ଅଙ୍ଗାରକାସୁ ୱିଯ ମହାପରିଳାହାତି ଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି। କାମେ ପରିଯେସନ୍ତାନଞ୍ହି ନାୱାଯ ମହାସମୁଦ୍ଦୋଗାହନଅଜପଥସଙ୍କୁପଥପଟିପଜ୍ଜନୌଭତୋବ୍ୟୂଳ୍ହସଙ୍ଗାମପକ୍ଖନ୍ଦନାଦିୱସେନ ପରିଯେଟ୍ଠିମୂଲକମ୍ପି, କାମେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତାନଂ କାମପରିଭୋଗଚେତନାଯ ଚତୂସୁ ଅପାଯେସୁ ଦିନ୍ନପଟିସନ୍ଧିମୂଲକମ୍ପି ମହାପରିଳାହଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱମେତସ୍ସ ଦୁୱିଧସ୍ସାପି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ୱସେନ ଅଙ୍ଗାରକାସୁ ୱିଯ ମହାପରିଳାହାତି ଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି।

ଦାଯନ୍ତି ଅଟୱିଂ। ପୁରତୋପି କଣ୍ଟକୋତି ପୁରିମପସ୍ସେ ୱିଜ୍ଝିତୁକାମୋ ୱିଯ ଆସନ୍ନଟ୍ଠାନେଯେୱ ଠିତକଣ୍ଟକୋ। ପଚ୍ଛତୋତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ହେଟ୍ଠା ପନ ପାଦେହି ଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନସ୍ସ ସନ୍ତିକେ, ନ ଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନେଯେୱ। ଏୱଂ ସୋ କଣ୍ଟକଗବ୍ଭଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ୱିଯ ଭୱେଯ୍ଯ। ମା ମଂ କଣ୍ଟକୋତି ମା ମଂ କଣ୍ଟକୋ ୱିଜ୍ଝୀତି କଣ୍ଟକୱେଧଂ ରକ୍ଖମାନୋ।

ଦନ୍ଧୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତୁପ୍ପାଦୋତି ସତିଯା ଉପ୍ପାଦୋଯେୱ ଦନ୍ଧୋ, ଉପ୍ପନ୍ନମତ୍ତାଯ ପନ ତାଯ କାଚି କିଲେସା ନିଗ୍ଗହିତାୱ ହୋନ୍ତି, ନ ସଣ୍ଠାତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରସ୍ମିଞ୍ହି ରାଗାଦୀସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ଦୁତିଯଜୱନୱାରେନ ‘‘କିଲେସା ମେ ଉପ୍ପନ୍ନା’’ତି ଞତ୍ୱା ତତିଯେ ଜୱନୱାରେ ସଂୱରଜୱନଂଯେୱ ଜୱତି। ଅନଚ୍ଛରିଯଞ୍ଚେତଂ, ଯଂ ୱିପସ୍ସକୋ ତତିଯଜୱନୱାରେ କିଲେସେ ନିଗ୍ଗଣ୍ହେଯ୍ଯ। ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ପନ ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣେ ଆପାଥଗତେ ଭୱଙ୍ଗଂ ଆୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଆୱଜ୍ଜନାଦୀସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ୱୋଟ୍ଠବ୍ବନାନନ୍ତରଂ ସମ୍ପତ୍ତକିଲେସଜୱନୱାରଂ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା କୁସଲମେୱ ଉପ୍ପାଦେତି। ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକାନଞ୍ହି ଅଯମାନିସଂସୋ ଭାୱନାପଟିସଙ୍ଖାନେ ପତିଟ୍ଠିତଭାୱସ୍ସ।

ଅଭିହଟ୍ଠୁଂପୱାରେଯ୍ଯୁନ୍ତି ସୁଦିନ୍ନତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିଯ ରଟ୍ଠପାଲକୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ୱିଯ ଚ କାଯେନ ୱା ସତ୍ତ ରତନାନି ଅଭିହରିତ୍ୱା ୱାଚାଯ ୱା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଧନତୋ

ଯଉକଂ ଇଚ୍ଛସି, ତଉକଂ ଗଣ୍ହା’’ତି ୱଦନ୍ତା ପୱାରେନ୍ତୁଂ। ଅନୁଦହନ୍ତୀତି ସରୀରେ ପଲିୱେଠିତତ୍ତା ଉଣ୍ହପରିଳାହଂ ଜନେତ୍ୱା ଅନୁଦହନ୍ତି। ସଞ୍ଜାତସେଦେ ୱା ସରୀରେ ଲଗ୍ଗନ୍ତା ଅନୁସେନ୍ତୀତିପି ଅତ୍ଥୋ। ଯଞ୍ଚି ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତନ୍ତି ଇଦଂ ଯସ୍ମା ଚିତ୍ତେ ଅନାୱଟ୍ଟନ୍ତେ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଆୱଟ୍ଟନଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଏୱରୂପଞ୍ଚି ଚିତ୍ତଂ ଅନାୱଟ୍ଟନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ୱିପସ୍ସନାବଲମେୱ ଦୀପିତଂ।

୮। କିଂସୁକୋପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୫। ଅଟ୍ଠମେ ଦସ୍ସନନ୍ତି ପଠମମଗ୍ଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ପଠମମଗ୍ଗୋ ହି କିଲେସପହାନକିଚ୍ଚଂ ସାଧେନ୍ତୋ ପଠମଂ ନିବ୍ବାନଂ ପସ୍ସତି, ତସ୍ମା ଦସ୍ସନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଗୋତ୍ରଭୁଞାଣଂ ପନ କିଞ୍ଚାପି ମଗ୍ଗତୋ ପଠମତରଂ ପସ୍ସତି, ପସ୍ସିତ୍ୱା ପନ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚସ୍ସ କିଲେସପହାନସ୍ସ ଅଭାୱେନ ନ ଦସ୍ସନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅପିଚ ଚତ୍ତାରୋପି ମଗ୍ଗା ଦସ୍ସନମେୱ। କସ୍ମା? ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଦସ୍ସନଂ ୱିସୁଜ୍ଝତି, ଫଲକ୍ଖଣେ ୱିସୁଦ୍ଧଂ। ସକଦାଗାମିଅନାଗାମିଅରହତ୍ତମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ୱିସୁଜ୍ଝତି, ଫଲକ୍ଖଣେ ୱିସୁଦ୍ଧନ୍ତି ଏୱଂ କଥେନ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସୁତ୍ୱା ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ‘‘ଅହମ୍ପି ଦସ୍ସନଂ ୱିସୋଧେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିକଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ୱିହରିସ୍ସାମୀ’’ତି ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ଫସ୍ସାଯତନକମ୍ମଟ୍ଠାନିକୋ ଛନ୍ନଂ ଫସ୍ସାଯତନାନଂ ୱସେନ ରୂପାରୂପଧମ୍ମେ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ। ଏତ୍ଥ ହି ପୁରିମାନି ପଞ୍ଚ ଆଯତନାନି ରୂପଂ, ମନାଯତନଂ ଅରୂପଂ। ଇତି ସୋ ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତମଗ୍ଗମେୱ କଥେସି।

ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋତି ପଦେସସଙ୍ଖାରେସୁ ଠତ୍ୱା କଥିତତ୍ତା ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘ଅଯଂ ପଦେସସଙ୍ଖାରେସୁ ଠତ୍ୱା କଥେସି। ସକ୍କା ନୁ ଖୋ ପଦେସସଙ୍ଖାରେସୁ ଠତ୍ୱା ଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିକଂ ନିବ୍ବାନଂ ପାପୁଣିତୁ’’ନ୍ତି? ତତୋ ନଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଆୱୁସୋ, ତ୍ୱଂଯେୱ ନୁ ଖୋ ଇଦଂ ଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିକଂ ନିବ୍ବାନଂ ଜାନାସି, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞେପି ଜାନନ୍ତା ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ଅତ୍ଥାୱୁସୋ, ଅସୁକୱିହାରେ ଅସୁକତ୍ଥେରୋ ନାମାତି। ସୋ ତମ୍ପି ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି। ଏତେନୁପାଯେନ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଅଞ୍ଞମ୍ପୀତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ଦୁତିଯୋ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧକମ୍ମଟ୍ଠାନିକୋ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୱସେନ ରୂପଂ, ସେସକ୍ଖନ୍ଧୱସେନ ନାମନ୍ତି ନାମରୂପଂ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ। ତସ୍ମା ସୋପି ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତମଗ୍ଗମେୱ କଥେସି। ଅଯଂ ପନ ‘‘ଇମେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ ସମେତି, ପଠମେନ ସପ୍ପଦେସସଙ୍ଖାରେସୁ ଠତ୍ୱାୱ କଥିତଂ, ଇମିନା ନିପ୍ପଦେସେସୂ’’ତି ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୁତ୍ୱା ତଥେୱ ତଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ତତିଯୋ ମହାଭୂତକମ୍ମଟ୍ଠାନିକୋ ଚତ୍ତାରି ମହାଭୂତାନି ସଙ୍ଖେପତୋ ଚ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଚ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତମଗ୍ଗମେୱ କଥେସି। ଅଯଂ ପନ ‘‘ଇମେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ ସମେତି, ପଠମେନ ସପ୍ପଦେସସଙ୍ଖାରେସୁ ଠତ୍ୱା କଥିତଂ, ଦୁତିଯେନ ନିପ୍ପଦେସେସୁ, ତତିଯେନ ଅତିସପ୍ପଦେସେସୂ’’ତି ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୁତ୍ୱା ତଥେୱ ତଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ଚତୁତ୍ଥୋ ତେଭୂମକକମ୍ମଟ୍ଠାନିକୋ। ତସ୍ସ କିର ସମପ୍ପୱତ୍ତା ଧାତୁଯୋ ଅହେସୁଂ, କଲ୍ଲସରୀରଂ ବଲପତ୍ତଂ, କମ୍ମଟ୍ଠାନାନିପିସ୍ସ ସବ୍ବାନେୱ ସପ୍ପାଯାନି, ଅତୀତା ୱା ସଙ୍ଖାରା ହୋନ୍ତୁ ଅନାଗତା ୱା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ୱା କାମାୱଚରା ୱା ରୂପାୱଚରା ୱା ଅରୂପାୱଚରା ୱା, ସବ୍ବେପି ସପ୍ପାଯାୱ। ଅସପ୍ପାଯକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନାମ ନତ୍ଥି। କାଲେସୁପି ପୁରେଭତ୍ତଂ ୱା ହୋତୁ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ୱା ପଠମଯାମାଦଯୋ ୱା, ଅସପ୍ପାଯୋ କାଲୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଯଥା ନାମ ଚାରିଭୂମିଂ ଓତିଣ୍ଣୋ ମହାହତ୍ଥୀ ହତ୍ଥେନ ଗହେତବ୍ବଂ ହତ୍ଥେନେୱ ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି, ପାଦେହି ପହରିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ ପାଦେହି ପହରିତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି, ଏୱମେୱ ସକଲେ ତେଭୂମକଧମ୍ମେ କଲାପଗ୍ଗାହେନ ଗହେତ୍ୱା ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଏସୋପି ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତମଗ୍ଗମେୱ କଥେସି। ଅଯଂ ପନ ‘‘ଇମେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ ସମେତି। ପଠମେନ ସପ୍ପଦେସସଙ୍ଖାରେସୁ ଠତ୍ୱା କଥିତଂ, ଦୁତିଯେନ ନିପ୍ପଦେସେସୁ, ପୁନ ତତିଯେନ ସପ୍ପଦେସେସୁ, ଚତୁତ୍ଥେନ ନିପ୍ପଦେସେସ୍ୱେୱା’’ତି ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୁତ୍ୱା ତଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଇଦଂ ଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିକଂ ନିବ୍ବାନଂ ତୁମ୍ହେହି ଅତ୍ତନୋୱ ଧମ୍ମତାଯ ଞାତଂ, ଉଦାହୁ କେନଚି ୱୋ ଅକ୍ଖାତ’’ନ୍ତି? ଆୱୁସୋ, ମଯଂ କିଂ ଜାନାମ? ଅତ୍ଥି ପନ ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ତଂ ନିସ୍ସାଯେତଂ ଅମ୍ହେହି ଞାତନ୍ତି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ମଯ୍ହଂ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଗହେତ୍ୱା କଥେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଅହଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧମେୱ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ନିକ୍କଙ୍ଖୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି।

ଭଗୱା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଯେହି ତେ ପଞ୍ହୋ କଥିତୋ, ତେ ଚତ୍ତାରୋପି ଖୀଣାସୱା, ସୁକଥିତଂ ତେହି, ତ୍ୱଂ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଅନ୍ଧବାଲତାଯ ତଂ ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସୀ’’ତି ନ ଏୱଂ ୱିହେସେସି। କାରକଭାୱଂ ପନସ୍ସ ଞତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ଥଗୱେସକୋ ଏସ, ଧମ୍ମଦେସନାଯ ଏୱ ନଂ ବୁଜ୍ଝାପେସ୍ସାମୀ’’ତି କିଂସୁକୋପମଂ ଆହରି। ତତ୍ଥ ଭୂତଂ ୱତ୍ଥୁଂ କତ୍ୱା ଏୱମତ୍ଥୋ ୱିଭାୱେତବ୍ବୋ – ଏକସ୍ମିଂ କିର ମହାନଗରେ ଏକୋ ସବ୍ବଗନ୍ଥଧରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୱେଜ୍ଜୋ ପଣ୍ଡିତୋ ପଟିୱସତି। ଅଥେକୋ ନଗରସ୍ସ ପାଚୀନଦ୍ୱାରଗାମୱାସୀ ପଣ୍ଡୁରୋଗପୁରିସୋ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ୱେଜ୍ଜପଣ୍ଡିତୋ

ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିତ୍ୱା ‘‘କେନଟ୍ଠେନ ଆଗତୋସି ଭଦ୍ରମୁଖା’’ତି, ପୁଚ୍ଛି। ରୋଗେନମ୍ହି, ଅୟ୍ୟ, ଉପଦ୍ଦୁତୋ, ଭେସଜ୍ଜଂ ମେ କଥେହୀତି। ତେନ ହି, ଭୋ, ଗଚ୍ଛ, କିଂସୁକରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା, ସୋସେତ୍ୱା ଝାପେତ୍ୱା, ତସ୍ସ ଖାରୋଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ଇମିନା ଚିମିନା ଚ ଭେସଜ୍ଜେନ ଯୋଜେତ୍ୱା, ଅରିଟ୍ଠଂ କତ୍ୱା ପିଓ, ତେନ ତେ ଫାସୁକଂ ଭଓିସ୍ସତୀତି। ସୋ ତଥା କତ୍ୱା ନିରୋଗୋ ବଲଓା ପାସାଦିକୋ ଜାତୋ।

ଅଥଞ୍ଞୋ ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରଗାମଓାସୀ ପୁରିସୋ ତେନେଓ ରୋଗେନ ଆତୁରୋ ‘‘ଅସୁକୋ କିର ଭେସଜ୍ଜଂ କତ୍ୱା ଅରୋଗୋ ଜାତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କେନ ତେ, ସମ୍ମ, ଫାସୁକଂ ଜାତ’’ନ୍ତି। କିଂସୁକାରିଟ୍ଠେନ ନାମ, ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱମ୍ପି କରୋହୀତି। ସୋପି ତଥା କତ୍ୱା ତାଦିସୋଓ ଜାତୋ।

ଅଥଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଛିମଦ୍ୱାରଗାମଓାସୀ…ପେ… ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରଗାମଓାସୀ ପୁରିସୋ ତେନେଓ ରୋଗେନ ଆତୁରୋ ‘‘ଅସୁକୋ କିର ଭେସଜ୍ଜଂ କତ୍ୱା ଅରୋଗୋ ଜାତୋ’’ତି ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି ‘‘କେନ ତେ, ସମ୍ମ, ଫାସୁକଂ ଜାତ’’ନ୍ତି? କିଂସୁକାରିଟ୍ଠେନ ନାମ, ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱମ୍ପି କରୋହୀତି। ସୋପି ତଥା କତ୍ୱା ତାଦିସୋଓ ଜାତୋ।

ଅଥଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚନ୍ତଓାସୀ ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବକିଂସୁକୋ ଏକୋ ପୁରିସୋ ତେନେଓ ରୋଗେନ ଆତୁରୋ ଚିରଂ ତାନି ତାନି ଭେସଜ୍ଜାନି କତ୍ୱା ରୋଗେ ଅଓୂପସମମାନେ ‘‘ଅସୁକୋ କିର ନଗରସ୍ସ ପାଚୀନଦ୍ୱାରଗାମଓାସୀ ପୁରିସୋ ଭେସଜ୍ଜଂ କତ୍ୱା ଅରୋଗୋ ଜାତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛାମହମ୍ପି, ତେନ କତଭେସଜ୍ଜଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଦଣ୍ଡମୋଲୁବ୍ଭ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘କେନ ତେ, ସମ୍ମ, ଫାସୁକଂ ଜାତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। କିଂସୁକାରିଟ୍ଠେନ ସମ୍ମାତି। କୀଦିସୋ ପନ ସୋ କିଂସୁକୋତି। ଝାପିତଗାମେ ଠିତଝାମଥୂଣୋ ଓିୟାତି। ଇତି ସୋ ପୁରିସୋ ଅତ୍ତନା ଦିଟ୍ଠାକାରେନଓ କିଂସୁକଂ ଆଚିକ୍ଖି। ତେନ ହି ଦିଟ୍ଠକାଲେ କିଂସୁକୋ ପତିତପତ୍ତୋ ଖାଣୁକକାଲେ ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ତାଦିସୋଓ ହୋତି।

ସୋ ପନ ପୁରିସୋ ସୁତମଙ୍ଗଲିକତ୍ତା ‘‘ଅୟଂ ‘ଝାପିତଗାମେ ଝାମଥୂଣୋ ଓିୟା’ତି ଆହ, ଅମଙ୍ଗଲମେତଂ । ଏତସ୍ମିଞ୍ହି ମେ ଭେସଜ୍ଜେ କତେପି ରୋଗୋ ନ ଓୂପସମିସ୍ସତୀ’’ତି ତସ୍ସ ଓେୟ୍ୟାକରଣେନ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ତଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ, ତ୍ୱଞ୍ଞେଓ କିଂସୁକଂ ଜାନାସି, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞୋପି ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ଅତ୍ଥି, ଭୋ, ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରଗାମେ ଅସୁକୋ ନାମାତି। ସୋ ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି, ସ୍ୱାସ୍ସ ପୁପ୍ଫିତକାଲେ ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଦସ୍ସନାନୁରୂପେନ ‘‘ଲୋହିତକୋ କିଂସୁକୋ’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ଅୟଂ ପୁରିମେନ ଓିରୁଦ୍ଧଂ ଆହ, କାଲକୋ ଲୋହିତକତୋ ସୁଓିଦୂରଦୂରେ’’ତି ତସ୍ସପି ଓେୟ୍ୟାକରଣେନ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ, ଭୋ, ଅଞ୍ଞୋପି କୋଚି କିଂସୁକଦସ୍ସାଓୀ, ଯେନ କିଂସୁକୋ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ’’ତି? ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଅତ୍ଥି ପଚ୍ଛିମଦ୍ୱାରଗାମେ ଅସୁକୋ ନାମା’’ତି ଓୁତ୍ତେ ତମ୍ପି ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି। ସ୍ୱାସ୍ସ ଫଲିତକାଲେ ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଦସ୍ସନାନୁରୂପେନ ‘‘ଓଚିରକଜାତୋ ଆଦିନ୍ନସିପାଟିକୋ’’ତି ଆହ। ଫଲିତକାଲସ୍ମିଞ୍ହି କିଂସୁକୋ ଓଲମ୍ବମାନଚୀରକୋ ଓିୟ ଅଧୋମୁଖଂ କତ୍ୱା ଗହିତଅସିକୋସୋ ଓିୟ ଚ ସିରୀସରୁକ୍ଖୋ ଓିୟ ଚ ଲମ୍ବମାନଫଲୋ ହୋତି। ସୋ ‘‘ଅୟଂ ପୁରିମେହି ଓିରୁଦ୍ଧଂ ଆହ, ନ ସକ୍କା ଇମସ୍ସ ଓଚନଂ ଗହେତୁ’’ନ୍ତି ତସ୍ସପି ଓେୟ୍ୟାକରଣେନ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ, ଭୋ, ଅଞ୍ଞୋପି କୋଚି କିଂସୁକଦସ୍ସାଓୀ, ଯେନ କିଂସୁକୋ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ’’ତି? ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଅତ୍ଥି ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରଗାମେ ଅସୁକୋ ନାମା’’ତି ଓୁତ୍ତେ ତମ୍ପି ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ଅସ୍ସ ସଞ୍ଛନ୍ନପତ୍ତକାଲେ ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଦସ୍ସନାନୁରୂପେନ ‘‘ବହଲପତ୍ତପଲାସୋ ସନ୍ଦଚ୍ଛାୟୋ’’ତି ଆହ। ସନ୍ଦଚ୍ଛାୟୋ ନାମ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତଚ୍ଛାୟୋ।

ସୋ ‘‘ଅୟମ୍ପି ପୁରିମେହି ଓିରୁଦ୍ଧଂ ଆହ, ନ ସକ୍କା ଇମସ୍ସ ଓଚନଂ ଗହେତୁ’’ନ୍ତି ତସ୍ସପି ଓେୟ୍ୟାକରଣେନ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ତଂ ଆହ, ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ, ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋଓ ଧମ୍ମତାୟ କିଂସୁକଂ ଜାନାଥ, ଉଦାହୁ କେନଚି ଓୋ ଅକ୍ଖାତୋ’’ତି? କିଂ, ଭୋ, ମୟଂ ଜାନାମ? ଅତ୍ଥି ପନ ମହାନଗରସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିୟୋ ଓେଜ୍ଜପଣ୍ଡିତୋ, ତଂ ନିସ୍ସାୟ ଅମ୍ହେହି ଞାତନ୍ତି। ‘‘ତେନ ହି ଅହମ୍ପି ଆଚରିୟମେଓ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ନିକ୍କଙ୍ଖୋ ଭଓିସ୍ସାମୀ’’ତି ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତଂ ଓନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଓେଜ୍ଜପଣ୍ଡିତୋ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିତ୍ୱା, ‘‘କେନଟ୍ଠେନ ଆଗତୋସି ଭଦ୍ରମୁଖା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ରୋଗେନମ୍ହି, ଅୟ୍ୟ, ଉପଦ୍ଦୁତୋ, ଭେସଜ୍ଜଂ ମେ କଥେଥାତି। ତେନ ହି, ଭୋ, ଗଚ୍ଛ, କିଂସୁକରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସୋସେତ୍ୱା ଝାପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଖାରୋଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ଇମିନା ଚିମିନା ଚ ଭେସଜ୍ଜେନ ଯୋଜେତ୍ୱା ଅରିଟ୍ଠଂ କତ୍ୱା ପିଓ, ଏତେନ ତେ ଫାସୁକଂ ଭଓିସ୍ସତୀତି। ସୋ ତଥା କତ୍ୱା ନିରୋଗୋ ବଲଓା ପାସାଦିକୋ ଜାତୋ।

ତତ୍ଥ ମହାନଗରଂ ଓିୟ ନିବ୍ବାନନଗରଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଓେଜ୍ଜପଣ୍ଡିତୋ ଓିୟ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ଓୁତ୍ତମ୍ପି ଚେ ତଂ ‘‘ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋତି ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ତଥାଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିଓଚନଂ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସା’’ତି (ମ। ନି। ୩।୬୫) ଚତୂସୁ ଦ୍ୱାରଗାମେସୁ ଚତ୍ତାରୋ ଓେଜ୍ଜନ୍ତେଓାସିକା ଓିୟ ଚତ୍ତାରୋ ଦସ୍ସନଓିସୁଦ୍ଧିପତ୍ତା ଖୀଣାସଓା। ପଚ୍ଚନ୍ତଓାସୀ ପଠମପୁରିସୋ ଓିୟ ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛକୋ ଭିକ୍ଖୁ। ପଚ୍ଚନ୍ତଓାସିନୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଓେଜ୍ଜନ୍ତେଓାସିକାନଂ କଥାୟ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠସ୍ସ ଆଚରିୟମେଓ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛନକାଲୋ ଓିୟ ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଦସ୍ସନଓିସୁଦ୍ଧିପତ୍ତାନଂ ଖୀଣାସଓାନଂ କଥାୟ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠସ୍ସ

ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛନକାଲୋ।

ଯଥା ଯଥା ଅଧିମୁତ୍ତାନନ୍ତି ଯେନ ଯେନାକାରେନ ଅଧିମୁତ୍ତାନଂ। ଦସ୍ସନଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧନ୍ତି ନିବ୍ବାନଦସ୍ସନଂ ସୁଟ୍ଠୁ ୱିସୁଦ୍ଧଂ। ତଥା ତଥା ଖୋ ତେହି ସପ୍ପୁରିସେହି ବ୍ଯାକତନ୍ତି ତେନ ତେନେୱାକାରେନ ତୁମ୍ହଂ ତେହି ସପ୍ପୁରିସେହି କଥିତଂ। ଯଥା ହି ''କାଳକୋ କିଂସୁକୋ''ତି କଥେନ୍ତୋ ନ ଅଞ୍ଞଂ କଥେସି, ଅତ୍ତନା ଦିଟ୍ଠନଯେନ କିଂସୁକମେୱ କଥେସି, ଏୱମେୱ ଛଫସ୍ସାଯତନାନଂ ୱସେନ ଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିପତ୍ତଖୀଣାସୱୋପି ଇମଂ ପଞ୍ହଂ କଥେନ୍ତୋ ନ ଅଞ୍ଞଂ କଥେସି, ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତମଗ୍ଗେନ ଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିକଂ ନିବ୍ବାନମେୱ କଥେସି।

ଯଥା ଚ ''ଲୋହିତକୋ ଓଚିରକଜାତୋ ବହଲପତ୍ତପଲାସୋ କିଂସୁକୋ''ତି କଥେନ୍ତୋପି ନ ଅଞ୍ଞଂ କଥେସି, ଅତ୍ତନା ଦିଟ୍ଠନଯେନ କିଂସୁକମେୱ କଥେସି, ଏୱମେୱ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୱସେନ ଚତୁମହାଭୂତୱସେନ ତେଭୂମକଧମ୍ମୱସେନ ଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିପତ୍ତଖୀଣାସୱୋପି ଇମଂ ପଞ୍ହଂ କଥେନ୍ତୋ ନ ଅଞ୍ଞଂ କଥେସି, ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତମଗ୍ଗେନ ଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିକଂ ନିବ୍ବାନମେୱ କଥେସି।

ତତ୍ଥ ଯଥା କାଳକକାଲେ କିଂସୁକଦସ୍ସାୱିନୋପି ତଂ ଦସ୍ସନଂ ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ ନ ତେନ ଅଞ୍ଞଂ ଦିଟ୍ଠଂ, କିଂସୁକୋୱ ଦିଟ୍ଠୋ, ଏୱମେୱ ଛଫସ୍ସାଯତନୱସେନ ଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିପତ୍ତସ୍ସାପି ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଦସ୍ସନଂ ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ, ନ ତେନ ଅଞ୍ଞଂ କଥିତଂ, ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତମଗ୍ଗେନ ଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିକଂ ନିବ୍ବାନମେୱ କଥିତଂ। ଯଥା ଚ ଲୋହିତକାଲେ ଓଚିରକଜାତକାଲେ ବହଲପତ୍ତପଲାସକାଲେ କିଂସୁକଦସ୍ସାୱିନୋପି ତଂ ଦସ୍ସନଂ ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ, ନ ତେନ ଅଞ୍ଞଂ ଦିଟ୍ଠଂ, କିଂସୁକୋୱ ଦିଟ୍ଠୋ, ଏୱମେୱ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୱସେନ ଚତୁମହାଭୂତୱସେନ ତେଭୂମକଧମ୍ମୱସେନ ଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିପତ୍ତସ୍ସାପି ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଦସ୍ସନଂ ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ, ନ ତେନ ଅଞ୍ଞଂ କଥିତଂ, ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତମଗ୍ଗେନ ଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିକଂ ନିବ୍ବାନମେୱ କଥିତଂ।

ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୁ ରଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚନ୍ତିମଂ ନଗରନ୍ତି ଇଦଂ କସ୍ମା ଆରଦ୍ଧଂ? ସଚେ ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ତଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତଂ, ଅଥସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନତ୍ଥଂ ଆରଦ୍ଧଂ। ସଚେ ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତଂ, ଅଥସ୍ସ ଇମିନା ନଗରୋପମେନ ତସ୍ସେୱତ୍ଥସ୍ସ ଦୀପନତ୍ଥାଯ ଆୱିଭାୱନତ୍ଥାଯ ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ମଜ୍ଝିମପଦେସେ ନଗରସ୍ସ ପାକାରାଦୀନି ଥିରାନି ୱା ହୋନ୍ତୁ ଦୁବ୍ବଲାନି ୱା, ସବ୍ବସୋ ୱା ମା ହୋନ୍ତୁ, ଚୋରାସଙ୍କା ନ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ତଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ''ପଚ୍ଚନ୍ତିମଂ ନଗର''ନ୍ତି ଆହ। ଦଲ୍ହୁଦ୍ଧାପନ୍ତି ଥିରପାକାରଂ। ଦଲ୍ହପାକାରତୋରଣନ୍ତି ଥିରପାକାରଞ୍ଚେୱ ଥିରତୋରଣଞ୍ଚ। ତୋରଣାନି ନାମ ହି ପୁରିସୁବ୍ବେଧାନି ନଗରସ୍ସ ଅଲଙ୍କାରତ୍ଥଂ କରୀଯନ୍ତି, ଚୋରନିୱାରଣତ୍ଥାନିପି ହୋନ୍ତିଯେୱ। ଅଥ ୱା ତୋରଣନ୍ତି ପିଟ୍ଠସଙ୍ଘାଟସ୍ସେତଂ ନାମଂ, ଥିରପିଟ୍ଠସଙ୍ଘାଟନ୍ତିପି ଅତ୍ଥୋ। ଛଦ୍ୱାରନ୍ତି ନଗରଦ୍ୱାରଂ ନାମ ଏକମ୍ପି ହୋତି ଦ୍ୱେପି ସତମ୍ପି ସହସ୍ସମ୍ପି, ଇଧ ପନ ସତ୍ଥା ଛଦ୍ୱାରିକନଗରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ପଣ୍ଡିତୋତି ପଣ୍ଡିଚ୍ଚେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ବ୍ଯତ୍ତୋତି ୱେଯ୍ଯତ୍ତିଯେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ୱିସଦଞ୍ଞାଣୋ। ମେଧାୱୀତି ଠାନୁପ୍ପତ୍ତିକପଞ୍ଞାସଙ୍ଖାତାଯ ମେଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ।

ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଦିସାଯାତିଆଦିମ୍ହି ଭୂତମତ୍ଥଂ କତ୍ୱା ଏୱମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ସମିଦ୍ଧେ କିର ମହାନଗରେ ସତ୍ତରତନସମ୍ପନ୍ନୋ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତି ରଜ୍ଜଂ ଅନୁସାସତି, ତସ୍ସେତଂ ପଚ୍ଚନ୍ତନଗରଂ ରାଜାଯୁତ୍ତୱିରହିତଂ , ଅଥ ପୁରିସା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''ଅମ୍ହାକଂ, ଦେୱ, ନଗରେ ଆଯୁତ୍ତକୋ ନତ୍ଥି, ଦେହି ନୋ କିଞ୍ଚି ଆଯୁତ୍ତକ''ନ୍ତି ଆହଂସୁ। ରାଜା ଏକଂ ପୁତ୍ତଂ ଦତ୍ୱା ''ଗଚ୍ଛଥ, ଏତଂ ଆଦାଯ ତତ୍ଥ ଅଭିସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନାଦୀନି କତ୍ୱା ୱସଥା''ତି। ତେ ତଥା ଅକଂସୁ। ରାଜପୁତ୍ତୋ ପାପମିତ୍ତସଂସଗ୍ଗେନ କତିପାହେଯେୱ ସୁରାସୋଣ୍ଡୋ ହୁତ୍ୱା, ସବ୍ବାନି ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନାଦୀନି ହାରେତ୍ୱା, ନଗରମଜ୍ଝେ ଧୁତ୍ତେହି ପରିୱାରିତୋ ସୁରଂ ପିୱନ୍ତୋ ନଚ୍ଚଗୀତାଦିରତିଯା ୱୀତିନାମେତି। ଅଥ ରଞ୍ଞୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆରୋଚଯିଂସୁ।

ରାଜା ଏକଂ ପଣ୍ଡିତଂ ଅମଚ୍ଚଂ ଆଣାପେସି – ''ଗଚ୍ଛ କୁମାରଂ ଓୱଦିତ୍ୱା, ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନାଦୀନି କାରେତ୍ୱା, ପୁନ ଅଭିସେକଂ କତ୍ୱା, ଏହୀ''ତି। ନ ସକ୍କା, ଦେୱ, କୁମାରଂ ଓୱଦିତୁଂ, ଚଣ୍ଡୋ କୁମାରୋ ଘାତେଯ୍ଯାପି ମନ୍ତି। ଅଥେକଂ ବଲସମ୍ପନ୍ନଂ ଯୋଧଂ ଆଣାପେସି – ''ତ୍ୱଂ ଇମିନା ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଚେ ସୋ ଓୱାଦେ ନ ତିଟ୍ଠତି, ସୀସମସ୍ସ ଛିନ୍ଦାହୀ''ତି। ଇତି ସୋ ଅମଚ୍ଚୋ ଯୋଧୋ ଚାତି ଇଦଂ ସୀଘଂ ଦୂତଯୁଗଂ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦୋୱାରିକଂ ପୁଚ୍ଛି – ''କହଂ, ଭୋ, ନଗରସ୍ସ ସାମି କୁମାରୋ''ତି। ଏସ ମଜ୍ଝେସିଙ୍ଘାଟକେ ସୁରଂ ପିୱନ୍ତୋ ଧୁତ୍ତପରିୱାରିତୋ ଗୀତାଦିରତିଂ ଅନୁଭୋନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋତି। ଅଥ ତଂ ଦୂତଯୁଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅମଚ୍ଚୋ ତାୱେତ୍ଥ, ''ସାମି, ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନାଦୀନି କିର କାରେତ୍ୱା ସାଧୁକଂ ରଜ୍ଜଂ ଅନୁସାସା''ତି ଆହ। କୁମାରୋ ଅସୁଣନ୍ତୋ ୱିଯ ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ଯୋଧୋ ସୀସେ ଗହେତ୍ୱା, ''ସଚେ ରଞ୍ଞୋ ଆଣଂ କରୋସି, କର, ନୋ ଚେ, ଏତ୍ଥେୱ ତେ ସୀସଂ ପାତେସ୍ସାମୀ''ତି ଖଗ୍ଗଂ ଅବ୍ବାହି। ପରିଚାରକା ଧୁତ୍ତା ତାୱଦେୱ ଦିସାସୁ ପଲାଯିଂସୁ। କୁମାରୋ ଭୀତୋ ସାସନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସ ତେ ତତ୍ଥେୱ ଅଭିସେକଂ କତ୍ୱା ସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ''ସମ୍ମା ରଜ୍ଜଂ ଅନୁସାସାହୀ''ତି ରଞ୍ଞା ୱୁତ୍ତଂ ଯଥାଭୂତୱଚନଂ ନିଯ୍ଯାତେତ୍ୱା ଯଥାଗତମଗ୍ଗମେୱ ପଟିପଜ୍ଜିଂସୁ। ଇମମତ୍ଥଂ ଆୱିକରୋନ୍ତୋ ଭଗୱା ''ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଦିସାଯା''ତି ଆହ।

ତତ୍ରିଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ସମିଦ୍ଧମହାନଗରଂ ୱିଯ ହି ନିବ୍ବାନନଗରଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ସତ୍ତରତନସମନ୍ନାଗତୋ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତି ୱିଯ

ସତ୍ତବୋଜ୍ଝଙ୍ଗରତନସମନ୍ନାଗତୋ ଧମ୍ମରାଜା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ପଚ୍ଚନ୍ତିମନଗରଂ ୱିଯ ସକ୍କାଯନଗରଂ, ତସ୍ମିଂ ନଗରେ କୂଟରାଜପୁତ୍ତୋ ୱିଯ ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କୂଟଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ, କୂଟରାଜପୁତ୍ତସ୍ସ ଧୁତ୍ତେହି ପରିୱାରିତକାଲୋ ୱିଯ ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଞ୍ଚହି ନୀୱରଣେହି ସମଙ୍ଗିକାଲୋ, ଦ୍ୱେ ସୀଘଦୂତା ୱିଯ ସମଥକମ୍ମଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ୱିପସ୍ସନାକମ୍ମଟ୍ଠାନଞ୍ଚ, ମହାଯୋଧେନ ସୀସେ ଗହିତକାଲୋ ୱିଯ ଉପ୍ପନ୍ନପଠମଜ୍ଝାନସମାଧିନା ନିଚ୍ଚଲଂ କତ୍ୱା ଚିତ୍ତଗ୍ଗହିତକାଲୋ, ଯୋଧେନ ସୀସେ ଗହିତମତ୍ତେ ଧୁତ୍ତାନଂ ଦିସାସୁ ପଲାଯିତ୍ୱା ଦୂରୀଭାୱୋ ୱିଯ ପଠମଜ୍ଝାନମ୍ହି ଉପ୍ପନ୍ନମତ୍ତେ ନୀୱରଣାନଂ ଦୂରୀଭାୱୋ, ‘‘କରିସ୍ସାମି ରଞ୍ଞୋ ସାସନ’’ନ୍ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତମତ୍ତେ ୱିସ୍ସଟ୍ଠକାଲୋ ୱିଯ ଝାନତୋ ୱୁଟ୍ଠିତକାଲୋ, ଅମଚ୍ଚେନ ରଞ୍ଞୋ ସାସନଂ ଆରୋଚିତକାଲୋ ୱିଯ ସମାଧିନା ଚିତ୍ତଂ କମ୍ମନିଯଂ କତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାକମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଓତ୍ତିତକାଲୋ, ତତ୍ଥେୱସ୍ସ ତେହି ଦ୍ୱୀହି ଦୂତେହି କତାଭିସେକସ୍ସ ସେତଚ୍ଛତ୍ତୌସ୍ସାପନଂ ୱିଯ ସମଥୱିପସ୍ସନାକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନିସ୍ସାଯ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ୱିମୁତ୍ତିସେତଚ୍ଛତ୍ତୁସ୍ସାପନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ନଗରନ୍ତି ଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମସ୍ସେତଂ ଚାତୁମହାଭୂତିକସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଅଧିୱଚନନ୍ତିଆଦୀସୁ ପନ ଚାତୁମହାଭୂତିକସ୍ସାତିଆଦୀନଂ ପଦାନଂ ଅତ୍ଥୋ ହେଟ୍ଠା ୱିତ୍ଥାରିତୋୱ। କେୱଲଂ ପନ ୱିଞ୍ଞାଣରାଜପୁତ୍ତସ୍ସ ନିୱାସଟ୍ଠାନତ୍ତା ଏତ୍ଥ କାଯୋ ‘‘ନଗର’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ସେୱ ଦ୍ୱାରଭୂତତ୍ତା ଛ ଆଯତନାନି ‘‘ଦ୍ୱାରାନୀ’’ତି, ତେସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ନିଚ୍ଚଂ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତତ୍ତା ସତି ‘‘ଦୋୱାରିକୋ’’ତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତେନ ଧମ୍ମରାଜେନ ପେସିତତ୍ତା ସମଥୱିପସ୍ସନା ‘‘ସୀଘଂ ଦୂତଯୁଗ’’ନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ମହାଯୋଧୋ ୱିଯ ସମଥୋ, ପଣ୍ଡିତାମଚ୍ଚୋ ୱିଯ ୱିପସ୍ସନା ୱେଦିତବ୍ବା।

ମଜ୍ଝେ ସିଙ୍ଘାଟକୋତି ନଗରମଜ୍ଝେ ସିଙ୍ଘାଟକୋ। ମହାଭୂତାନନ୍ତି ହଦଯୱତ୍ଥୁସ୍ସ ନିସ୍ସଯଭୂତାନଂ ମହାଭୂତାନଂ । ୱତ୍ଥୁରୂପସ୍ସ ହି ପଚ୍ଚଯଦସ୍ସନତ୍ଥମେୱେତଂ ଚତୁମହାଭୂତଗ୍ଗହଣଂ କତଂ। ନଗରମଜ୍ଝେ ପନ ସୋ ରାଜକୁମାରୋ ୱିଯ ସରୀରମଜ୍ଝେ ହଦଯରୂପସିଙ୍ଘାଟକେ ନିସିନ୍ନୋ ସମଥୱିପସ୍ସନାଦୂତେହି ଅରହତ୍ତାଭିସେକେନ ଅଭିସିଞ୍ଚିତବ୍ବୋ ୱିପସ୍ସନାୱିଞ୍ଞାଣରାଜପୁତ୍ତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ନିବ୍ବାନଂ ପନ ଯଥାଭୂତସଭାୱଂ ଅକୁପ୍ପଂ ଅଧିକାରୀତି କତ୍ୱା ଯଥାଭୂତଂ ୱଚନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ପନ ଯାଦିସୋୱ ପୁବ୍ବଭାଗୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗୋ, ଅଯମ୍ପି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ତାଦିସୋଯେୱାତି କତ୍ୱା ଯଥାଗତମଗ୍ଗୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ଇଦଂ ତାୱେତ୍ଥ ଧମ୍ମଦେସନତ୍ଥଂ ଆଭତାଯ ଉପମାଯ ସଂସନ୍ଦନଂ।

ତସ୍ସେୱତ୍ଥସ୍ସ ପାକଟୀକରଣତ୍ଥଂ ଆଭତପକ୍ଖେ ପନ ଇଦଂ ସଂସନ୍ଦନଂ – ଏତ୍ଥ ହି ଛଦ୍ୱାରୂପମା ଛଫସ୍ସାଯତନୱସେନ ଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିପତ୍ତଂ ଖୀଣାସୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଆଭତା, ନଗରସାମିଉପମା ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧୱସେନ, ସିଙ୍ଘାଟକୂପମା ଚତୁମହାଭୂତୱସେନ, ନଗରୂପମା ତେଭୂମକଧମ୍ମୱସେନ ଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିପତ୍ତଂ ଖୀଣାସୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଆଭତା। ସଙ୍ଖେପତୋ ପନିମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଚତୁସଚ୍ଚମେୱ କଥିତଂ। ସକଲେନପି ହି ନଗରସମ୍ଭାରେନ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚମେୱ କଥିତଂ, ଯଥାଭୂତୱଚନେନ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ଯଥାଗତମଗ୍ଗେନ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପନ ପଭାୱିକା ତଣ୍ହା ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛକୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋତି।

୯। ୱୀଣୋପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୬। ନୱମେ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ୱାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥା ଯଥା ନାମ ମହାକୁଟୁମ୍ବିକୋ ମହନ୍ତଂ କସିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା, ନିପ୍ଫନ୍ନସସ୍ସୋ ଘରଦ୍ୱାରେ ମଣ୍ଡପଂ କତ୍ୱା, ଉଭତୋସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ପୱତ୍ତେଯ୍ଯ। କିଞ୍ଚାପି ତେନ ଉଭତୋସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ପଟ୍ଠପିତଂ, ଦ୍ୱୀସୁ ପନ ପରିସାସୁ ସନ୍ତପ୍ପିତାସୁ ସେସଜନମ୍ପି ସନ୍ତପ୍ପେତିଯେୱ, ଏୱମେୱ ଭଗୱା ସମଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟାନି ପାରମିଯୋ ପୂରେତ୍ୱା ବୋଧିମଣ୍ଡେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ଜେତୱନମହାୱିହାରେ ନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁପରିସାଯ ଚେୱ ଭିକ୍ଖୁନିପରିସାଯ ଚ ମହାଧମ୍ମଯାଗଂ ଯଜନ୍ତୋ ୱୀଣୋପମସୁତ୍ତଂ ଆରଭି। ତଂ ପନେତଂ କିଞ୍ଚାପି ଦ୍ୱେ ପରିସା ସନ୍ଧାଯ ଆରଦ୍ଧଂ, ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ପନ ପରିସାନଂ ଅୱାରିତଂ। ତସ୍ମା ସବ୍ବେହିପି ସୋତବ୍ବଞ୍ଚେୱ ସଦ୍ଧାତବ୍ବଞ୍ଚ, ପରିଯୋଗାହିତ୍ୱା ଚସ୍ସ ଅତ୍ଥରସୋ ୱିନ୍ଦିତବ୍ବୋତି।

ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋତିଆଦୀସୁ ଛନ୍ଦୋ ନାମ ପୁବ୍ବୁପ୍ପତ୍ତିକା ଦୁବ୍ବଲତଣ୍ହା, ସୋ ରଞ୍ଜେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି । ଅପରାପରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ପନ ବଲୱତଣ୍ହା ରାଗୋ ନାମ, ସୋ ରଞ୍ଜେତୁଂ ସକ୍କୋତି। ଦଣ୍ଡାଦାନାଦୀନି କାତୁଂ ଅସମତ୍ଥୋ ପୁବ୍ବୁପ୍ପତ୍ତିକୋ ଦୁବ୍ବଲକୋଧୋ ଦୋସୋ ନାମ। ତାନି କାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଅପରାପରୁପ୍ପତ୍ତିକୋ ବଲୱକୋଧୋ ପଟିଘଂ ନାମ। ମୋହୋ ପନ ମୋହନସମ୍ମୋହନୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅଞ୍ଞାଣଂ। ଏୱମେତ୍ଥ ପଞ୍ଚହିପି ପଦେହି ତୀଣି ଅକୁସଲମୂଲାନି ଗହିତାନି। ତେସୁ ଗହିତେସୁ ସବ୍ବେପି ତମ୍ମୂଲକା କିଲେସା ଗହିତାୱ ହୋନ୍ତି। ‘‘ଛନ୍ଦୋ ରାଗୋ’’ତି ୱା ପଦଦ୍ୱଯେନ ଅଟ୍ଠଲୋଭସହଗତଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦା, ‘‘ଦୋସୋ ପଟିଘ’’ନ୍ତି ପଦଦ୍ୱଯେନ ଦ୍ୱେ ଦୋମନସ୍ସସହଗତଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦା, ମୋହପଦେନ ଲୋଭଦୋସରହିତା ଦ୍ୱେ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚୱିଚିକିଚ୍ଛାସହଗତଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦା ଗହିତାତି। ଏୱଂ ସବ୍ବେପି ଦ୍ୱାଦସ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦା ଦସ୍ସିତାୱ ହୋନ୍ତି।

ସଭଯୋତି କିଲେସଚୋରାନଂ ନିୱାସଟ୍ଠାନତ୍ତା ସଭଯୋ। ସପ୍ପଟିଭଯୋତି ୱଧବନ୍ଧନାଦୀନଂ କାରଣତ୍ତା ସପ୍ପଟିଭଯୋ। ସକଣ୍ଟକୋତି ରାଗାଦୀହି

କଣ୍ଟକେହି ସକଣ୍ଟକୋ। ସଗହନୋତି ରାଗଗହନାଦୀହି ସଗହନୋ। ଉମ୍ମଗ୍ଗୋତି ଦେୱଲୋକଂ ୱା ମନୁସ୍ସଲୋକଂ ୱା ନିବ୍ବାନଂ ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଅମଗ୍ଗୋ। କୁମ୍ମଗ୍ଗୋତି କୁଚ୍ଛିତଜେଗୁଚ୍ଛିଭୂତଟ୍ଠାନଗମନଏକପଦିକମଗ୍ଗୋ ୱିଯ ଅପାଯସମ୍ପାପକତ୍ତା କୁମ୍ମଗ୍ଗୋ। ଦୁହିତିକୋତି ଏତ୍ଥ ଇହିତୀତି ଇରିଯନା, ଦୁକ୍ଖା ଇହିତି ଏତ୍ଥାତି, ଦୁହିତିକୋ। ଯସ୍ମିଞ୍ହି ମଗ୍ଗେ ମୂଲଫଲାଦିଖାଦନୀଯଂ ୱା ସାଯନୀଯଂ ୱା ନତ୍ଥି, ତସ୍ମିଂ ଇରିଯନା ଦୁକ୍ଖା ହୋତି, ନ ସକ୍କା ତଂ ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଇଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତୁଂ। କିଲେସମଗ୍ଗମ୍ପି ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନ ସକ୍କା ସମ୍ପତ୍ତିଭୱଂ ଗନ୍ତୁନ୍ତି କିଲେସମଗ୍ଗୋ ଦୁହିତିକୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ଦ୍ୱୀହିତିକୋତିପି ପାଠୋ, ଏସେୱତ୍ଥୋ। ଅସପ୍ପୁରିସସେୱିତୋତି କୋକାଲିକାଦୀହି ଅସପ୍ପୁରିସେହି ସେୱିତୋ।

ତତୋ ଚିତ୍ତଂ ନିୱାରଯେତି ତେହି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେହି ରୂପେହି ତଂ ଛନ୍ଦାଦିୱସେନ ପୱତ୍ତଚିତ୍ତଂ ଅସୁଭାୱଜ୍ଜନାଦୀହି ଉପାଯେହି ନିୱାରଯେ। ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରସ୍ମିଞ୍ହି ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣେ ରାଗେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଅସୁଭତୋ ଆୱଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିୱତ୍ତତି, ଅନିଟ୍ଠାରମ୍ମଣେ ଦୋସେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ମେତ୍ତତୋ ଆୱଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିୱତ୍ତତି, ମଜ୍ଝତ୍ତାରମ୍ମଣେ ମୋହେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛଂ ଗରୁୱାସଂ ଆୱଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିୱତ୍ତତି। ଏୱଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେନ ପନ ସତ୍ଥୁମହତ୍ତତଂ ଧମ୍ମସ୍ସ ସ୍ୱାକ୍ଖାତତା ସଙ୍ଘସ୍ସ ସୁପ୍ପଟିପତ୍ତି ଚ ଆୱଜ୍ଜିତବ୍ବା। ସତ୍ଥୁମହତ୍ତତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋପି ହି ଧମ୍ମସ୍ସ ସ୍ୱାକ୍ଖାତତଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ସୁପ୍ପଟିପତ୍ତିଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋପି ଚିତ୍ତଂ ନିୱତ୍ତତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଅସୁଭାୱଜ୍ଜନାଦୀହି ଉପାଯେହି ନିୱାରଯେ''ତି।

କିଟ୍ଠନ୍ତି କିଟ୍ଠଟ୍ଠାନେ ଉପ୍ପନ୍ନସସ୍ସଂ। ସମ୍ପନ୍ନନ୍ତି ପରିପୁଣ୍ଣଂ ସୁନିପ୍ଫନ୍ନଂ। କିଟ୍ଠାଦୋତି ସସ୍ସଖାଦକୋ । ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ସମ୍ପନ୍ନକିଟ୍ଠଂ ୱିଯ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା ଦଟ୍ଠବ୍ବା, କିଟ୍ଠାଦୋ ଗୋଣୋ ୱିଯ କୂଟଚିତ୍ତଂ, କିଟ୍ଠାରକ୍ଖସ୍ସ ପମାଦକାଲୋ ୱିଯ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ସତିଂ ପହାଯ ୱିଚରଣକାଲୋ, କିଟ୍ଠାରକ୍ଖସ୍ସ ପମାଦମାଗମ୍ମ ଗୋଣେନ ଗହିତଗବ୍ଭସ୍ସ କିଟ୍ଠସ୍ସ ଖାଦିତତ୍ତା ସସ୍ସସାମିନୋ ସସ୍ସଫଲାନଧିଗମୋ ୱିଯ ଛଦ୍ୱାରରକ୍ଖିକାଯ ସତିଯା ୱିପ୍ପୱାସମାଗମ୍ମ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣଂ ଅସ୍ସାଦେନ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନ କୁସଲପକ୍ଖସ୍ସ ନାସିତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁନୋ ସାମଞ୍ଞଫଲାଧିଗମାଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଉପରିଘଟାଯନ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସିଙ୍ଗାନଂ ଅନ୍ତରେ। ସୁନିଗ୍ଗହିତଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହେଯ୍ୟାତି ଘଟାଯଂ ପତିଟ୍ଠିତେ ନାସାରଜ୍ଜୁକେ ସୁଟ୍ଠୁ ନିଗ୍ଗହିତଂ କତ୍ୱା ନିଗ୍ଗଣ୍ହେଯ୍ୟ। ଦଣ୍ଡେନାତି ମୁଗ୍ଗରସଦିସେନ ଥୂଲଦଣ୍ଡକେନ। ଏୱଞ୍ହି ସୋ ଭିକ୍ଖୱେ ଗୋଣୋତି ଏୱଂ ସୋ କିଟ୍ଠାରକ୍ଖସ୍ସ ପମାଦମନ୍ୱାଯ ଯସ୍ମିଂ ଯସ୍ମିଂ ଖଣେ କିଟ୍ଠଂ ଓତରିତୁକାମୋ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଏୱଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ତାଳେତ୍ୱା ଓସଜ୍ଜନେନ ନିବ୍ବିସେୱନଭାୱଂ ଉପନୀତୋ ଗୋଣୋ।

ଏୱମେୱ ଖୋତି ଇଧାପି ସମ୍ପନ୍ନକିଟ୍ଠମିୱ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା ଦଟ୍ଠବ୍ବା, କିଟ୍ଠାଦୋ ୱିଯ କୂଟଚିତ୍ତଂ, କିଟ୍ଠାରକ୍ଖସ୍ସ ଅପ୍ପମାଦୋ ୱିଯ ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ସତିଯା ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ, ଦଣ୍ଡୋ ୱିଯ ସୁତ୍ତନ୍ତୋ, ଗୋଣସ୍ସ କିଟ୍ଠାଭିମୁଖକାଲେ ଦଣ୍ଡେନ ତାଳନଂ ୱିଯ ଚିତ୍ତସ୍ସ ବହିଦ୍ଧା ପୁଥୁତ୍ତାରମ୍ମଣାଭିମୁଖକାଲେ ଅନମତଗ୍ଗିଯଦେୱଦୂତଆଦିତ୍ତଆସୀୱିସୂପମଅନାଗତଭଯାଦୀସୁ ତଂ ତଂ ସୁତ୍ତଂ ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦସ୍ସ ପୁଥୁତ୍ତାରମ୍ମଣତୋ ନିୱାରେତ୍ୱା ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନେ ଓତାରଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

''ସୁଭାସିତଂ ସୁତ୍ୱା ମନୋ ପସୀଦତି,

ଦମେତି ନଂ ପୀତିସୁଖଞ୍ଚ ୱିନ୍ଦତି;

ତଦସ୍ସ ଆରମ୍ମଣେ ତିଟ୍ଠତେ ମନୋ,

ଗୋଣୋୱ କିଟ୍ଠାଦକୋ ଦଣ୍ଡତଜ୍ଜିତୋ''ତି।

ଉଦୁଜିତନ୍ତି ତଜ୍ଜିତଂ। ସୁଦୁଜିତନ୍ତି ସୁତଜ୍ଜିତଂ, ସୁଜିତନ୍ତିପି ଅତ୍ଥୋ। ଉଦୁ, ସୁଦୂତି ଇଦଂ ପନ ନିପାତମତ୍ତମେୱ। ଅଜ୍ଝତ୍ତନ୍ତି ଗୋଚରଜ୍ଝତ୍ତଂ। ସନ୍ତିଟ୍ଠତୀତିଆଦୀସୁ ପଠମଜ୍ଝାନୱସେନ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି, ଦୁତିଯଜ୍ଝାନୱସେନ ସନ୍ନିସୀଦତି, ତତିଯଜ୍ଝାନୱସେନ ଏକୋଦି ହୋତି, ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନୱସେନ ସମାଧିଯତି। ସବ୍ବମ୍ପି ୱା ଏତଂ ପଠମଜ୍ଝାନୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ତାୱତା ହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ସମଥାନୁରକ୍ଖଣେନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସୀଲଂ ନାମ କଥିତଂ।

ରଞ୍ଞୋ ୱାତି କସ୍ସଚିଦେୱ ପଚ୍ଚନ୍ତରଞ୍ଞୋ ୱା। ସଦ୍ଦଂ ସୁଣେଯ୍ୟାତି ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ପବୁଦ୍ଧୋ କୁସଲେନ ୱୀଣାୱାଦକେନ ୱାଦିଯମାନାଯ ମଧୁରସଦ୍ଦଂ ସୁଣେଯ୍ୟ। ରଜନୀଯୋତିଆଦୀସୁ ଚିତ୍ତଂ ରଞ୍ଜେତୀତି ରଜନୀଯୋ। କାମେତବ୍ବତାଯ କମନୀଯୋ। ଚିତ୍ତଂ ମଦଯତୀତି ମଦନୀଯୋ। ଚିତ୍ତଂ ମୁଚ୍ଛିତଂ ୱିଯ କରଣତୋ ମୁଚ୍ଛିଯତୀତି ମୁଚ୍ଛନୀଯୋ। ଆବନ୍ଧିତ୍ୱା ୱିଯ ଗହଣତୋ ବନ୍ଧତୀତି ବନ୍ଧନୀଯୋ। ଅଲଂ ମେ, ଭୋତି ୱୀଣାଯ ସଦ୍ଦାନଂ ଦିସ୍ୱା ତଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ଉପଧାରଣେତି ୱେଟ୍ଠକେ। କୋଣନ୍ତି ଚତୁରସ୍ସଂ ସାରଦଣ୍ଡକଂ।

ସୋ ତଂ ୱୀଣନ୍ତି ସୋ ରାଜା ‘‘ଆହରଥ ନଂ ୱୀଣଂ, ଅହମସ୍ସା ସଦ୍ଦଂ ପସିସ୍ସାମୀ’’ତି ତଂ ୱୀଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଦସଧା ୱାତିଆଦୀସୁ ପଠମଂ ତାୱ ଦସଧା ଫାଲେୟ୍ୟ, ଅଥସ୍ସା ସଦ୍ଦଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ସତଧା ଫାଲେୟ୍ୟ, ତଥାପି ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ସକଲିକଂ ସକଲିକଂ କରେୟ୍ୟ, ତଥାପି ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ‘‘ସକଲିକା ଝାୟିସ୍ସନ୍ତି, ସଦ୍ଦୋ ପନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଲାୟିସ୍ସତି, ତଦା ନଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅଗ୍ଗିନା ଡହେୟ୍ୟ। ତଥାପି ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ‘‘ସଲ୍ଲହୁକାନି ମସିଚୁଣ୍ଣାନି ୱାତେନ ଭସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି, ସଦ୍ଦୋ ସାରଧଞ୍ଞଂ ୱିୟ ପାଦମୂଲେ ପତିସ୍ସତି, ତଦା ନଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ମହାୱାତେ ୱା ଓଫୁନେୟ୍ୟ। ତଥାପି ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ‘‘ମସିଚୁଣ୍ଣାନି ୟଥୋଦକଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତି, ସଦ୍ଦୋ ପନ ପାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପୁରିସୋ ୱିୟ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତରିସ୍ସତି, ତଦା ନଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ନଦିୟା ୱା ସୀଘସୋତାୟ ପୱାହେୟ୍ୟ।

ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟାତି ସବ୍ବେହିପିମେହି ଉପାୟେହି ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ତେ ମନୁସ୍ସେ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ। ଅସତୀ କିରାୟନ୍ତି ଅସତୀ କିର ଅୟଂ ୱୀଣା, ଲାମିକାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସତୀତି ଲାମକାଧିୱଚନମେତଂ। ୟଥାହ –

‘‘ଅସା ଲୋକିତ୍ଥିୟୋ ନାମ, ୱେଲା ତାସଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି;

ସାରତ୍ତା ଚ ପଗବ୍ଭା ଚ, ସିଖୀ ସବ୍ବଘସୋ ୟଥା’’ତି। (ଜା। ୧।୧।୬୧);

ୟଥେୱଂ ୟଂକିଞ୍ଚି ୱୀଣା ନାମାତି ନ କେୱଲଞ୍ଚ ୱୀଣାୟେୱ ଲାମିକା, ୟଥେୱ ପନ ଅୟଂ ୱୀଣା ନାମ, ଏୱଂ ୟଂକିଞ୍ଚି ଅଞ୍ଞମ୍ପି ତନ୍ତିବଦ୍ଧଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଲାମକମେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ୱୀଣା ୱିୟ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ରାଜା ୱିୟ ୟୋଗାୱଚରୋ। ୟଥା ସୋ ରାଜା ତଂ ୱୀଣଂ ଦସଧା ଫାଲନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୱିଚିନନ୍ତୋ ସଦ୍ଦଂ ଅଦିସ୍ୱା ୱୀଣାୟ ଅନତ୍ଥିକୋ ହୋତି, ଏୱଂ ୟୋଗାୱଚରୋ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଅହନ୍ତି ୱା ମମନ୍ତି ୱା ଗହେତବ୍ବଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ଖନ୍ଧେହି ଅନତ୍ଥିକୋ ହୋତି। ତେନସ୍ସ ତଂ ଖନ୍ଧସମ୍ମସନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ରୂପଂ ସମନ୍ନେସତି ୟାୱତା ରୂପସ୍ସ ଗତୀତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ସମନ୍ନେସତୀତି ପରିୟେସତି। ୟାୱତା ରୂପସ୍ସ ଗତୀତି ୟତ୍ତକା ରୂପସ୍ସ ଗତି। ତତ୍ଥ ଗତୀତି ଗତିଗତି, ସଞ୍ଜାତିଗତି, ସଲକ୍ଖଣଗତି, ୱିଭୱଗତି, ଭେଦଗତୀତି ପଞ୍ଚୱିଧା ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଇଦଂ ରୂପଂ ନାମ ହେଟ୍ଠା ଅୱୀଚିପରିୟନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଉପରି ଅକନିଟ୍ଠବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ଅନ୍ତୋ କତ୍ୱା ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ସଂସରତି ୱତ୍ତତି, ଅୟମସ୍ସ ଗତିଗତି ନାମ।

ଅୟଂ ପନ କାୟୋ ନେୱ ପଦୁମଗବ୍ଭେ, ନ ପୁଣ୍ଡରୀକନୀଲୁପ୍ପଲାଦୀସୁ ସଞ୍ଜାୟତି, ଆମାସୟପକ୍କାସୟାନଂ ପନ ଅନ୍ତରେ ବହଲନ୍ଧକାରେ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧପୱନୱିଚରିତେ ପରମଜେଗୁଚ୍ଛେ ଓକାସେ ପୂତିମଚ୍ଛାଦୀସୁ କିମି ୱିୟ ସଞ୍ଜାୟତି , ଅୟଂ ରୂପସ୍ସ ସଞ୍ଜାତିଗତି ନାମ।

ଦୁୱିଧଂ ପନ ରୂପସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ, ‘‘ରୁପ୍ପତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ମା ରୂପ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୩।୭୯) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତ ରୁପ୍ପନସଙ୍ଖାତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଲକ୍ଖଣଞ୍ଚ ଅନିଚ୍ଚାଦିଭେଦଂ ସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣଞ୍ଚ, ଅୟମସ୍ସ ସଲକ୍ଖଣଗତି ନାମ।

‘‘ଗତି ମିଗାନଂ ପୱନଂ, ଆକାସୋ ପକ୍ଖିନଂ ଗତି;

ୱିଭୱୋ ଗତି ଧମ୍ମାନଂ, ନିବ୍ବାନଂ ଅରହତୋ ଗତୀ’’ତି। (ପରି। ୩୩୯) –

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତୋ ରୂପସ୍ସ ଅଭାୱୋ ୱିଭୱଗତି ନାମ। ୟୋ ପନସ୍ସ ଭେଦୋ, ଅୟଂ ଭେଦଗତି ନାମ। ୱେଦନାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। କେୱଲଞ୍ହେତ୍ଥ ଉପରି ୟାୱ ଭୱଗ୍ଗା ତେସଂ ସଞ୍ଜାତିଗତି, ସଲକ୍ଖଣଗତିୟଞ୍ଚ ୱେଦୟିତସଞ୍ଜାନନଅଭିସଙ୍ଖରଣୱିଜାନନୱସେନ ପଚ୍ଚତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତମ୍ପି ତସ୍ସ ନ ହୋତୀତି ୟଦେତଂ ରୂପାଦୀସୁ ଅହନ୍ତି ୱା ମମନ୍ତି ୱା ଅସ୍ମୀତି ୱା ଏୱଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଦିଟ୍ଠିତଣ୍ହାମାନଗ୍ଗାହତ୍ତୟଂ, ତମ୍ପି ତସ୍ସ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ନ ହୋତୀତି ୟଥାନୁସନ୍ଧିନାୱ ସୁତ୍ତାଗତଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ –

‘‘ଆଦିମ୍ହି ସୀଲଂ କଥିତଂ, ମଜ୍ଝେ ସମାଧିଭାୱନା;

ପରିୟୋସାନେ ଚ ନିବ୍ବାନଂ, ଏସା ୱୀଣୋପମା କଥା’’ତି।

୧୦। ଛପ୍ପାଣକୋପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୭। ଦସମେ ଅରୁଗତ୍ତୋତି ୱଣସରୀରୋ। ତେସଂୟେୱ ଅରୂନଂ ପକ୍କତ୍ତା ପକ୍କଗତ୍ତୋ। ସରୱନନ୍ତି କଣ୍ଡୱନଂ। ଏୱମେୱ ଖୋତି ଅରୁଗତ୍ତୋ ପୁରିସୋ ୱିୟ ଦୁସ୍ସୀଲପୁଗ୍ଗଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତସ୍ସ କୁସକଣ୍ଟକେହି ୱିଦ୍ଧସ୍ସ ସରପତ୍ତେହି ଚ ଅସିଧାରୂପମେହି ୱିଲିଖିତଗତ୍ତସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋସୋମତ୍ତାୟ ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସଂ ୱିୟ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀହି ‘‘ଅୟଂ ସୋ ଇମେସଞ୍ଚ ଇମେସଞ୍ଚ କମ୍ମାନଂ କାରକୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚମାନସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଲଭତି ୱତ୍ତାରନ୍ତି ଲଭତି ଚୋଦକଂ। ଏୱଂକାରୀତି ଏୱରୂପାନଂ ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଦୂତକମ୍ମାଦୀନଂ କାରକୋ। ଏୱଂସମାଚାରୋତି ୱିଧୱା ଗୋଚରାଦିୱସେନ ଏୱରୂପଗୋଚରୋ। ଅସୁଚିଗାମକଣ୍ଟକୋତି ଅସୁଦ୍ଧଟ୍ଠେନ ଅସୁଚି, ଗାମୱାସୀନଂ ୱିଜ୍ଝନଟ୍ଠେନ କଣ୍ଟକୋତି ଗାମକଣ୍ଟକୋ।

ପକ୍ଖିନ୍ତି ହତ୍ଥିସୋଣ୍ଡସକୁଣଂ। ଓସ୍ସଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ଆୱିଞ୍ଛେୟ୍ୟୁନ୍ତି ଆକଡ୍ଢେୟ୍ୟୁଂ। ପୱେକ୍ଖାମୀତି ପୱିସିସ୍ସାମି। ଆକାସଂ ଡେସ୍ସାମୀତି ଆକାସଂ ଉପ୍ପତିସ୍ସାମି।

ଏତେସୁ ପନ ଅହି ‘‘ୱୋଗେହି ମଣ୍ଡଲଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସୁପିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱମ୍ମିକଂ ପୱିସିତୁକାମୋ ହୋତି। ସୁସୁମାରୋ ‘‘ଦୂରେ ବିଲଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ଉଦକଂ ପୱିସିତୁକାମୋ ହୋତି। ପକ୍ଖୀ ‘‘ଅଜଟାକାସେ ସୁଖଂ ୱିଚରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆକାସଂ ଡେତୁକାମୋ ହୋତି। କୁକ୍କୁରୋ ‘‘ଉଦ୍ଧନଟ୍ଠାନେ ଛାରିକଂ ବ୍ୟୂହିତ୍ୱା ଉସୁମଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ନିପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗାମଂ ପୱିସିତୁକାମୋ ହୋତି। ସିଙ୍ଗାଲୋ ‘‘ମନୁସ୍ସମଂସଂ ଖାଦିତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିଂ ପସାରେତ୍ୱା ସୟିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆମକସୁସାନଂ ପୱିସିତୁକାମୋ ହୋତି। ମକ୍କଟୋ ‘‘ଉଚ୍ଚେ ରୁକ୍ଖେ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଦିସାଦିସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱନଂ ପୱିସିତୁକାମୋ ହୋତି।

ଅନୁୱିଧାୟେୟ୍ୟୁନ୍ତି ଅନୁଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ, ଅନୁୱିଧିୟେୟ୍ୟୁନ୍ତିପି ପାଠୋ, ଅନୁୱିଧାନଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୟତ୍ଥ ସୋ ୟାତି, ତତ୍ଥେୱ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏୱମେୱାତି ଏତ୍ଥ ଛ ପାଣକା ୱିୟ ଛାୟତନାନି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି, ଦଳ୍ହରଜ୍ଜୁ ୱିୟ ତଣ୍ହା, ମଜ୍ଝେ ଗଣ୍ଠି ୱିୟ ଅୱିଜ୍ଜା। ୟସ୍ମିଂ ୟସ୍ମିଂ ଦ୍ୱାରେ ଆରମ୍ମଣଂ ବଲୱଂ ହୋତି, ତଂ ତଂ ଆୟତନଂ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେ ଆୱିଞ୍ଛତି।

ଇମଂ ପନ ଉପମଂ ଭଗୱା ସରିକ୍ଖକେନ ୱା ଆହରେୟ୍ୟ ଆୟତନାନଂ ୱା ନାନତ୍ତଦସ୍ସନୱସେନ। ତତ୍ଥ ସରିକ୍ଖକେନ ତାୱ ୱିସୁଂ ଅପ୍ପନାକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ପାଳିୟଂୟେୱ ଅପ୍ପିତା। ଆୟତନାନଂ ନାନତ୍ତଦସ୍ସନେନ ପନ ଅୟଂ ଅପ୍ପନା – ଅହି ନାମେସ ବହି ସିତ୍ତସମ୍ମଟ୍ଠେ ଠାନେ ନାଭିରମତି, ସଙ୍କାରଟ୍ଠାନତିଣପଣ୍ଣଗହନୱମ୍ମିକାନିୟେୱ ପନ ପୱିସିତ୍ୱା ନିପନ୍ନକାଲେ ଅଭିରମତି, ଏକଗ୍ଗତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଏୱମେୱ ଚକ୍ଖୁପେତଂ ୱିସମଜ୍ଝାସୟଂ, ମଟ୍ଠାସୁ ସୁୱଣ୍ଣଭିତ୍ତିଆଦୀସୁ ନାଭିରମତି, ଓଲୋକେତୁମ୍ପି ନ ଇଚ୍ଛତି, ରୂପଚିତ୍ତପୁପ୍ଫଲତାଦିୱିଚିତ୍ତେସୁୟେୱ ପନ ଅଭିରମତି। ତାଦିସେସୁ ହି ଠାନେସୁ ଚକ୍ଖୁମ୍ହି ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ମୁଖମ୍ପି ୱିୱରିତ୍ୱା ଓଲୋକେତୁକାମୋ ହୋତି।

ସୁସୁମାରୋପି ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ଗହେତବ୍ବଂ ନ ପସ୍ସତି, ଅକ୍ଖିଂ ନିମୀଲେତ୍ୱା ଚରତି। ୟଦା ପନ ବ୍ୟାମସତମତ୍ତଂ ଉଦକଂ ଓଗାହିତ୍ୱା ବିଲଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିପନ୍ନୋ ହୋତି, ତଦା ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି, ସୁଖଂ ସୁପତି। ଏୱମେୱ ସୋତମ୍ପେତଂ ବିଲଜ୍ଝାସୟଂ ଆକାସସନ୍ନିସ୍ସିତଂ, କଣ୍ଣଚ୍ଛିଦ୍ଦକୂପକେୟେୱ ଅଜ୍ଝାସୟଂ କରୋତି, କଣ୍ଣଚ୍ଛିଦ୍ଦାକାସୋୟେୱ ତସ୍ସ ସଦ୍ଦସୱନେ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି। ଅଜଟାକାସୋପି ୱଟ୍ଟତିୟେୱ। ଅନ୍ତୋଲେଣସ୍ମିଞ୍ହି ସଜ୍ଝାୟେ କୟିରମାନେ ନ ଲେଣଚ୍ଛଦନଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ସଦ୍ଦୋ ବହି ନିକ୍ଖମତି, ଦ୍ୱାରୱାତପାନଚ୍ଛିଦ୍ଦେହି ପନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଧାତୁପରମ୍ପରା ଘଟ୍ଟେନ୍ତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସୋତପସାଦଂ ଘଟ୍ଟେତି। ଅଥ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ‘‘ଅସୁକଂ ନାମ ସଜ୍ଝାୟତୀ’’ତି ଲେଣପିଟ୍ଠେ ନିସିନ୍ନା ଜାନନ୍ତି।

ଏୱଂ ସନ୍ତେ ସମ୍ପତ୍ତଗୋଚରତା ହୋତି, କିଂ ପନେତଂ ସମ୍ପତ୍ତଗୋଚରନ୍ତି? ଆମ ସମ୍ପତ୍ତଗୋଚରଂ। ୟଦି ଏୱଂ ଦୂରେ ଭେରିଆଦୀସୁ ୱଜ୍ଜମାନେସୁ ‘‘ଦୂରେ ସଦ୍ଦୋ’’ତି ଜାନନଂ ନ ଭୱେୟ୍ୟାତି। ନୋ ନ ଭୱତି। ସୋତପସାଦସ୍ମିଞ୍ହି ଘଟ୍ଟିତେ ‘‘ଦୂରେ ସଦ୍ଦୋ, ଆସନ୍ନେ ସଦ୍ଦୋ, ପରତୀରେ ଓରିମତୀରେ’’ତି ତଥା ତଥା ଜାନନାକାରୋ ହୋତି, ଧମ୍ମତା ଏସାତି। କିଂ ଏତାୟ ଧମ୍ମତାୟ? ୟତୋ ୟତୋ ଛିଦ୍ଦଂ, ତତୋ ତତୋ ସୱନଂ ହୋତି ଚନ୍ଦିମସୂରିୟାଦୀନଂ ଦସ୍ସନଂ ୱିୟାତି ଅସମ୍ପତ୍ତଗୋଚରମେୱେତଂ।

ପକ୍ଖୀପି ରୁକ୍ଖେ ୱା ଭୂମିୟଂ ୱା ନ ରମତି। ୟଦା ପନ ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଅଜଟାକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦୋ ହୋତି, ତଦା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଏୱମେୱ ଘାନମ୍ପି ଆକାସଜ୍ଝାସୟଂ ୱାତୂପନିସ୍ସୟଗନ୍ଧଗୋଚରଂ। ତଥା ହି ଗାୱୋ ନୱୱୁଟ୍ଠେ ଦେୱେ ଭୂମିଂ ଘାୟିତ୍ୱା ଘାୟିତ୍ୱା ଆକାସାଭିମୁଖୋ ହୁତ୍ୱା ୱାତଂ ଆକଡ୍ଢନ୍ତି। ଅଙ୍ଗୁଲୀହି ଗନ୍ଧପିଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱାପି ଚ ଉପସିଙ୍ଘନକାଲେ ୱାତଂ ଅନାକଡ୍ଢନ୍ତୋ ନେୱ ତସ୍ସ ଗନ୍ଧଂ ଜାନାତି।

କୁକ୍କୁରୋପି ବହି ଚରନ୍ତୋ ଖେମଟ୍ଠାନଂ ନ ପସ୍ସତି, ଲେଡ୍ଡୁଦଣ୍ଡାଦୀହି ଉପଦ୍ଦୁତୋ ହୋତି। ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଉଦ୍ଧନଟ୍ଠାନେ ଛାରିକଂ ବ୍ୟୂହିତ୍ୱା

ନିପନ୍ନସ୍ସ ପନସ୍ସ ଫାସୁ ହୋତି। ଏଵମେଵ ଜିଵ୍ହାପି ଗାମଜ୍ଝାସଯା ଆପୋସନିସ୍ସିତରସାରମ୍ମଣା। ତଥା ହି ତିଯାମରତ୍ତିଂ ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ଵାପି ପାତୋଵ ପତ୍ତଚୀଵରମାଦାଯ ଗାମଂ ପଵିସିତବ୍ବଂ ହୋତି। ସୁକ୍ଖଖାଦନୀଯସ୍ସ ଚ ନ ସକ୍କା ଖେଳେନ ଅତେମିତସ୍ସ ରସଂ ଜାନିତୁଂ।

ସିଙ୍ଗାଲୋପି ବହି ଚରନ୍ତୋ ରତିଂ ନ ଵିନ୍ଦତି, ଆମକସୁସାନେ ମନୁସ୍ସମଂସଂ ଖାଦିତ୍ଵା ନିପନ୍ନସ୍ସେଵ ପନସ୍ସ ଫାସୁ ହୋତି। ଏଵମେଵ କାଯୋପି ଉପାଦିଣ୍ଣକଜ୍ଝାସଯୋ ପଥଵୀସନିସ୍ସିତଫୋଟ୍ଠବ୍ବାରମ୍ମଣୋ। ତଥା ହି ଅଞ୍ଞଂ ଉପାଦିଣ୍ଣକଂ ଅଲଭମାନା ସତ୍ତା ଅତ୍ତନୋଵ ହତ୍ଥତଲେ ସୀସଂ କତ୍ଵା ନିପଜ୍ଜନ୍ତି। ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରା ଚସ୍ସ ପଥଵୀ ଆରମ୍ମଣଗ୍ଗହଣେ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ସୁସନ୍ଥତସ୍ସାପି ହି ସଯନସ୍ସ ହେଟ୍ଠାଠିତାନମ୍ପି ଵା ଫଲକାନଂ ନ ସକ୍କା ଅନିସୀଦନ୍ତେନ ଵା ଅନୁପ୍ପୀଳନ୍ତେନ ଵା ଥଦ୍ଧମୁଦୁଭାଵୋ ଜାନିତୁନ୍ତି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରା ପଥଵୀ ଏତସ୍ସ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଜାନନେ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି।

ମକ୍କଟୋପି ଭୂମିଯଂ ଵିଚରନ୍ତୋ ନାଭିରମତି, ହତ୍ଥସତୁବ୍ବେଧଂ ପନସ୍ସ ରୁକ୍ଖଂ ଆରୁଯ୍ହ ଵିଟପପିଟ୍ଠେ ନିସୀଦିତ୍ଵା ଦିସାଵିଦିସା ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସେଵ ଫାସୁକୋ ହୋତି। ଏଵଂ ମନୋପି ନାନଜ୍ଝାସଯୋ ଭଵଙ୍ଗପଚ୍ଚଯୋ, ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବେପି ନାନାରମ୍ମଣଜ୍ଝାସଯଂ କରୋତିଯେଵ ମୂଲଭଵଙ୍ଗଂ ପନସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ଵିତ୍ଥାରେନ ପନ ଆଯତନାନଂ ନାନତ୍ତଂ ଵିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଆଯତନନିଦ୍ଦେସେ ଵୁତ୍ତମେଵ।

ତଂ ଚକ୍ଖୁ ନାଵିଞ୍ଛତୀତି ତଣ୍ହାରଜ୍ଜୁକାନଂ ଆଯତନପାଣକାନଂ କାଯଗତାସତିଥମ୍ଭେ ବଦ୍ଧାନଂ ନିବ୍ବିସେଵନଭାଵଂ ଆପନ୍ନତ୍ତା ନାକଡ୍ଢତୀତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ପୁବ୍ବଭାଗଵିପସ୍ସନାଵ କଥିତା।

୧୧। ଯଵକଲାପିସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୨୪୮। ଏକାଦସମେ ଯଵକଲାପୀତି ଲାଯିତ୍ଵା ଠପିତଯଵପୁଞ୍ଜୋ। ବ୍ଯାଭଙ୍ଗିହତ୍ଥାତି କାଜହତ୍ଥା। ଛହି ବ୍ଯାଭଙ୍ଗୀହି ହନେଯ୍ଯୁନ୍ତି ଛହି ପୁଥୁଲକାଜଦଣ୍ଡକେହି ପୋଥେଯ୍ଯୁଂ। ସତ୍ତମୋତି ତେସୁ ଛସୁ ଜନେସୁ ଯଵେ ପୋଥେତ୍ଵା ପସିବ୍ବକେ ପୂରେତ୍ଵା ଆଦାଯ ଗତେସୁ ଅଞ୍ଞୋ ସତ୍ତମୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ। ସୁହତତରା ଅସ୍ସାତି ଯଂ ତତ୍ଥ ଅଵସିଟ୍ଠଂ ଅତ୍ଥି ଭୁସପଲାପମତ୍ତମ୍ପି, ତସ୍ସ ଗହଣତ୍ଥଂ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ହତା।

ଏଵମେଵ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଚତୁମହାପଥୋ ଵିଯ ଛ ଆଯତନାନି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି, ଚତୁମହାପଥେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଯଵକଲାପୀ ଵିଯ ସତ୍ତୋ, ଛ ବ୍ଯାଭଙ୍ଗିଯୋ ଵିଯ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠମଜ୍ଝତ୍ତଵସେନ ଅଟ୍ଠାରସ ଆରମ୍ମଣାନି, ସତ୍ତମା ବ୍ଯାଭଙ୍ଗୀ ଵିଯ ଭଵପତ୍ଥନା କିଲେସା। ଯଥା ଚତୁମହାପଥେ ଠପିତା ଯଵକଲାପୀ ଛହି ବ୍ଯାଭଙ୍ଗୀହି ହଞ୍ଞତି, ଏଵମିମେ ସତ୍ତା ଅଟ୍ଠାରସହି ଆରମ୍ମଣଦଣ୍ଡକେହି ଛସୁ ଆଯତନେସୁ ହଞ୍ଞନ୍ତି। ଯଥା ସତ୍ତମେନ ସୁହତତରା ହୋନ୍ତି, ଏଵଂ ସତ୍ତା ଭଵପତ୍ଥନକିଲେସେହି ସୁହତତରା ହୋନ୍ତି ଭଵମୂଲକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭଵମାନା।

ଇଦାନି ନେସଂ ତଂ ଭଵପତ୍ଥନକିଲେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖଵେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ରାତି ସୁଧମ୍ମାଯଂ ଭୁମ୍ମଂ, ସୁଧମ୍ମାଯ ଦେଵସଭାଯ ଦ୍ଵାରେତି ଅତ୍ଥୋ। ଧମ୍ମିକା ଖୋ ଦେଵାତି ଧମ୍ମିକା ଏତେ ଦେଵା ନାମ, ଯେହି ମାଦିସଂ ଅସୁରାଧିପତିଂ ଗହେତ୍ଵା ମଯ୍ହଂ ଭେଦନମତ୍ତମ୍ପି ନ କତନ୍ତି ସନ୍ଧାଯ ଵଦତି। ଅଧମ୍ମିକା ଦେଵାତି ଅଧମ୍ମିକା ଏତେ ଦେଵା ନାମ, ଯେ ମାଦିସଂ ଅସୁରାଧିପତିଂ ନଵଗୂଥସୂକରଂ ଵିଯ କଣ୍ଠପଞ୍ଚମେହି ବନ୍ଧନେହି ବନ୍ଧିତ୍ଵା ନିସୀଦାପେନ୍ତି। ଏଵଂ ସୁଖୁମଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵେପଚିତ୍ତିବନ୍ଧନନ୍ତି ତଂ କିର ପଦୁମନାଳସୁତ୍ତଂ ଵିଯ ମକ୍କଟଜାଲସୁତ୍ତଂ ଵିଯ ଚ ସୁଖୁମଂ ହୋତି, ଛେତ୍ତୁଂ ପନ ନେଵ ଵାସିଯା ନ ଫରସୁନା ସକ୍କା। ଯସ୍ମା ପନ ଚିତ୍ତେନେଵ ବଜ୍ଝତି, ଚିତ୍ତେନ ମୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ‘‘ଵେପଚିତ୍ତିବନ୍ଧନ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ।

ତତୋ ସୁଖୁମତରଂ ମାରବନ୍ଧନନ୍ତି କିଲେସବନ୍ଧନଂ ପନେସଂ ତତୋପି ସୁଖୁମତରଂ, ନେଵ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଆପାଥଂ ଗଚ୍ଛତି, ନ ଇରିଯାପଥଂ ନିଵାରେତି। ତେନ ହି ବଦ୍ଧା ସତ୍ତା ପଥଵିତଲେପି ଆକାସେପି ଯୋଜନସତମ୍ପି ଯୋଜନସହସ୍ସମ୍ପି ଗଚ୍ଛନ୍ତିପି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତିପି। ଛିଜ୍ଜମାନଂ ପନେତଂ ଞାଣେନେଵ ଛିଜ୍ଜତି, ନ ଅଞ୍ଞେନାତି ‘‘ଞାଣମୋକ୍ଖଂ ବନ୍ଧନ’’ନ୍ତିପି ଵୁଚ୍ଚତି।

ମଞ୍ଞମାନୋତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିମାନାନଂ ଵସେନ ଖନ୍ଧେ ମଞ୍ଞନ୍ତୋ। ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସାତି ମାରବନ୍ଧନେନ ବଦ୍ଧୋ। କରଣତ୍ଥେ ଵା ଏତଂ ସାମିଵଚନଂ, କିଲେସମାରେନ ବଦ୍ଧୋତି ଅତ୍ଥୋ। ମୁତ୍ତୋ ପାପିମତୋତି ମାରସ୍ସ ବନ୍ଧନେନ ମୁତ୍ତୋ। କରଣତ୍ଥେଯେଵ ଵା ଇଦଂ ସାମିଵଚନଂ, ପାପିମତା କିଲେସବନ୍ଧନେନ ମୁତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅସ୍ମୀତି ପଦେନ ତଣ୍ହାମଞ୍ଞିତଂ ଵୁତ୍ତଂ। ଅଯମହମସ୍ମୀତି ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞିତଂ। ଭଵିସ୍ସନ୍ତି ସସ୍ସତଵସେନ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞିତମେଵ। ନ ଭଵିସ୍ସନ୍ତି ଉଚ୍ଛେଦଵସେନ। ରୂପୀତିଆଦୀନି ସସ୍ସତସ୍ସେଵ ପଭେଦଦୀପନାନି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ମଞ୍ଞିତଂ ଆବାଧଂ ଅନ୍ତୋଦୋସନିକନ୍ତନଵସେନ ରୋଗୋ ଚେଵ ଗଣ୍ଡୋ ଚ ସଲ୍ଲଞ୍ଚ, ତସ୍ମା। ଇଞ୍ଜିତନ୍ତିଆଦୀନି ଯସ୍ମା ଇମେହି କିଲେସେହି ସତ୍ତା ଇଞ୍ଜନ୍ତି ଚେଵ ଫନ୍ଦନ୍ତି ଚ ପପଞ୍ଚିତା ଚ ହୋନ୍ତି ପମତ୍ତାକାରପତ୍ତା, ତସ୍ମା ତେସଂ

ଆକାରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତାନି।

ମାନଗତୱାରେ ପନ ମାନସ୍ସ ଗତଂ ମାନଗତଂ, ମାନପୱତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମାନୋଯେୱ ମାନଗତଂ ଗୂଥଗତଂ ମୁତ୍ତଗତଂ ୱିଯ। ତତ୍ଥ ଅସ୍ମୀତି ଇଦଂ ତଣ୍ହାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତମାନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯମହମସ୍ମୀତି ଦିଟ୍ଠିୱସେନ। ନନୁ ଚ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ନାମ ମାନୋ ନତ୍ଥୀତି? ଆମ ନତ୍ଥି, ମାନସ୍ସ ପନ ଅପ୍ପହୀନତ୍ତା ଦିଟ୍ଠି ନାମ ହୋତି। ମାନମୂଲକଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ଆସୀୱିସୱଗ୍ଗୋ।

ଚତୁତ୍ଥୋ ପଣ୍ଣାସକୋ।

ସଳାଯତନସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨। ୱେଦନାସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ସଗାଥାୱଗ୍ଗୋ

୧। ସମାଧିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୯। ୱେଦନାସଂଯୁତ୍ତେ ସଗାଥାୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ସମାହିତୋତି ଉପଚାରେନ ୱା ଅପ୍ପନାଯ ୱା ସମାହିତୋ। ୱେଦନା ଚ ପଜାନାତୀତି ୱେଦନା ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚୱସେନ ପଜାନାତି। ୱେଦନାନଞ୍ଚ ସମ୍ଭୱନ୍ତି ତାସଂଯେୱ ସମ୍ଭୱଂ ସମୁଦଯସଚ୍ଚୱସେନ ପଜାନାତି। ଯତ୍ଥ ଚେତାତି ଯତ୍ଥେତା ୱେଦନା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ତଂ ନିବ୍ବାନଂ ନିରୋଧସଚ୍ଚୱସେନ ପଜାନାତି। ଖଯଗାମିନନ୍ତି ତାସଂଯେୱ ୱେଦନାନଂ ଖଯଗାମିନଂ ମଗ୍ଗଂ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚୱସେନ ପଜାନାତି। ନିଚ୍ଛାତୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋତି ନିତ୍ତଣ୍ହୋ ହୁତ୍ୱା କିଲେସପରିନିବ୍ବାନେନ ପରିନିବ୍ବୁତୋ। ଏୱମେତ୍ଥ ସୁତ୍ତେ ସମ୍ମସନଚାରୱେଦନା କଥିତା। ଗାଥାସୁ ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ସମଥୱିପସ୍ସନା କଥିତା, ସେସେହି ଚତୁସଚ୍ଚଂ କଥିତଂ। ଏୱମେତ୍ଥ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକୋ ଚତୁଭୂମକଧମ୍ମପରିଚ୍ଛେଦୋ ୱୁତ୍ତୋ।

୨। ସୁଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୫୦। ଦୁତିଯେ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ସହାତି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଞ୍ଚ ସୁଖଦୁକ୍ଖେହି ସହ। ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ଚ ବହିଦ୍ଧା ଚାତି ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରସ୍ସ ଚ। ମୋସଧମ୍ମନ୍ତି ନସ୍ସନସଭାୱଂ। ପଲୋକିନନ୍ତି ପଲୁଜ୍ଜନକଂ ଭିଜ୍ଜନସଭାୱଂ। ଫୁସ୍ସ ଫୁସ୍ସ ୱଯଂ ପସ୍ସନ୍ତି ଞାଣେନ ଫୁସିତ୍ୱା ଫୁସିତ୍ୱା ୱଯଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ। ଏୱଂ ତତ୍ଥ ୱିରଜ୍ଜତୀତି ଏୱଂ ତାସୁ ୱେଦନାସୁ ୱିରଜ୍ଜତି। ଇଧାପି ସୁତ୍ତେ ସମ୍ମସନଚାରୱେଦନା କଥିତା, ଗାଥାସୁ ଞାଣଫୁସନଂ।

୩। ପହାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୫୧। ତତିଯେ ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛି ତଣ୍ହନ୍ତି ସବ୍ବମ୍ପି ତଣ୍ହଂ ଛିନ୍ଦି ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦି। ୱିୱତ୍ତଯି ସଂଯୋଜନନ୍ତି ଦସୱିଧମ୍ପି ସଂଯୋଜନଂ ପରିୱତ୍ତଯି ନିମ୍ମୂଲକମକାସି। ସମ୍ମାତି ହେତୁନା କାରଣେନ। ମାନାଭିସମଯାତି ମାନସ୍ସ ଦସ୍ସନାଭିସମଯା, ପହାନାଭିସମଯା ଚ। ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ହି କିଚ୍ଚୱସେନ ମାନଂ ସମ୍ପସ୍ସତି, ଅଯମସ୍ସ ଦସ୍ସନାଭିସମଯୋ। ତେନ ଦିଟ୍ଠୋ ପନ ସୋ ତାୱଦେୱ ପହୀଯତି, ଦିଟ୍ଠୱିସେନ ଦିଟ୍ଠସତ୍ତାନଂ ଜୀୱିତଂ ୱିଯ। ଅଯମସ୍ସ ପହାନାଭିସମଯୋ।

ଅନ୍ତମକାସି ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି ଏୱଂ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ମାନସ୍ସ ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ଚ ପହୀନତ୍ତା ଚ ଯେ ଇମେ ‘‘କାଯବନ୍ଧନସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଜୀରତି (ଚୂଳୱ। ୨୭୮) ହରିତନ୍ତଂ ୱା’’ତି (ମ। ନି। ୧।୩୦୪) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଅନ୍ତିମମରିଯାଦନ୍ତୋ ଚ, ‘‘ଅନ୍ତମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜୀୱିକାନ’’ନ୍ତି (ଇତିୱୁ। ୯୧; ସଂ। ନି। ୩।୮୦) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଲାମକନ୍ତୋ ଚ, ‘‘ସକ୍କାଯୋ ଏକୋ ଅନ୍ତୋ’’ତି (ଅ। ନି। ୬।୬୧; ଚୂଳନି। ତିସ୍ସମେତ୍ତେଯ୍ୟମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୧୧) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତକୋଟ୍ଠାସନ୍ତୋ ଚ, ‘‘ଏସେୱନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସବ୍ବପଚ୍ଚଯସଙ୍ଖଯା’’ତି (ସଂ ନି। ୨।୫୧; ୨।୪।୭୧; ଉଦା। ୭୧) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତକୋଟନ୍ତୋ ଚାତି ଚତ୍ତାରୋ ଅନ୍ତା, ତେସୁ ସବ୍ବସ୍ସେୱ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅଦୁଂ ଚତୁତ୍ଥକୋଟିସଙ୍ଖାତଂ ଅନ୍ତମକାସି, ପରିଚ୍ଛେଦଂ ପରିୱଟୁମଂ ଅକାସି, ଅନ୍ତିମସମୁସ୍ସଯମତ୍ତାୱସେସଂ ଦୁକ୍ଖମକାସୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ନ ରିଞ୍ଚତୀତି ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ନ ଜହତି। ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନୋପେତୀତି ରତ୍ତୋ ଦୁଟ୍ଠୋ ମୂଳ୍ହୋତି ପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ନ ଉପେତି, ତଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ପହାଯ ଖୀଣାସୱୋ ନାମ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଆରମ୍ମଣାନୁସଯୋ କଥିତୋ।

୪। ପାତାଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୫୨। ଚତୁତ୍ଥେ ପାତାଲୋତି ପାତସ୍ସ ଅଲଂ ପରିଯତ୍ତୋ, ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠାତି ପାତାଲୋ। ଅସନ୍ତଂ ଅୱିଜ୍ଜମାନନ୍ତି ଅସମ୍ଭୂତତ୍ତଂ ଅପଞ୍ଞାଯମାନତ୍ତଂ। ଏୱଂ ୱାଚଂ ଭାସତୀତି ଅତ୍ଥି ମହାସମୁଦ୍ଦେ ପାତାଲୋତି ଏୱଂ ୱାଚଂ। ସୋ ହି ଯଂ ତଂ ବଲୱାମୁଖଂ ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଉଦକଂ ୱେଗେନ ପକ୍ଖନ୍ଦିତ୍ୱା ଚକ୍କୱାଳଂ ୱା ସିନେରୁଂ ୱା ଆହଚ୍ଚ ଯୋଜନଦ୍ୱିଯୋଜନଦସଯୋଜନପ୍ପମାଣମ୍ପି ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁନ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ପତତି, ଯସ୍ସ ପତିତଟ୍ଠାନେ ମହାନରକପପାତୋ ୱିଯ ହୋତି, ଯଂ ଲୋକେ ବଲୱାମୁଖନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଏୱଂ ୱଦତି।

ଯସ୍ମା ପନ ତତ୍ଥ ତଥାରୂପାନଂ ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପଦେୱଦାନୱାନଂ ପତିଟ୍ଠାପି ହୋତି ସୁଖନିୱାସୋପି, ତସ୍ମା ଅସନ୍ତଂ ଅସଂୱିଜ୍ଜମାନଂ ତଂ ତଂ ୱାଚଂ ଭାସତି

ନାମ। ଯସ୍ମା ପନ ସବ୍ବପୁଥୁଜ୍ଜନା ସାରୀରିକାଯ ଦୁକ୍ଖୱେଦନାଯ ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ପାତସ୍ସ ଅଲନ୍ତି ଅତ୍ଥେନ ଅଯମେୱ ପାତାଲୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସାରୀରିକାନଂ ଖୋ ଏତଂ ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ।

ପାତାଲେନ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାସୀତି ପାତାଲସ୍ମିଂ ନ ପତିଟ୍ଠାସି। ଗାଧନ୍ତି ପତିଟ୍ଠଂ। ଅକ୍କନ୍ଦତୀତି ଅନିବଦ୍ଧଂ ୱିପ୍ପଲାପଂ ୱିଲପନ୍ତୋ କନ୍ଦତି। ଦୁବ୍ବଲୋତି ଦୁବ୍ବଲଞାଣୋ। ଅପ୍ପଥାମକୋତି ଞାଣଥାମସ୍ସ ପରିତ୍ତତାଯ ପରିତ୍ତଥାମକୋ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଅରିଯସାୱକୋତି ସୋତାପନ୍ନୋ। ସୋତାପନ୍ନୋ ହି ଏତ୍ଥ ଧୁରଂ, ବଲୱୱିପସ୍ସକୋ ନ ତିକ୍ଖବୁଦ୍ଧି ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱେଦନଂ ଅନନୁୱତ୍ତିତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଯୋଗାୱଚରୋପି ୱଟ୍ଟତି।

୫। ଦଟ୍ଠବ୍ବସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୫୩। ପଞ୍ଚମେ ଦୁକ୍ଖତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବାତି ୱିପରିଣାମନଓସେନ ଦୁକ୍ଖତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ସଲ୍ଲତୋତି ଦୁକ୍ଖାପନୱିନିୱିଜ୍ଝନଟ୍ଠେନ ସଲ୍ଲାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଅନିଚ୍ଚତୋତି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱାକାରେନ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଅଦ୍ଦାତି ଅଦ୍ଦସ। ସନ୍ତନ୍ତି ସନ୍ତସଭାୱଂ।

୬। ସଲ୍ଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୫୪। ଛଟ୍ଠେ ତତ୍ରାତି ତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଜନେସୁ। ଅନୁୱେଧଂ ୱିଜ୍ଝେଯ୍ୟାତି ତସ୍ସେୱ ୱଣମୁଖସ୍ସ ଅଙ୍ଗୁଲନ୍ତରେ ୱା ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲନ୍ତରେ ୱା ଆସନ୍ନପଦେସେ ଅନୁଗତୱେଧଂ। ଏୱଂ ୱିଦ୍ଧସ୍ସ ହି ସା ଅନୁୱେଧା ୱେଦନା ପଠମୱେଦନାଯ ବଲୱତରା ହୋତି, ପଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଦୋମନସ୍ସୱେଦନାପି ଏୱମେୱ ପୁରିମୱେଦନାଯ ବଲୱତରା ହୋତି। ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ନିସ୍ସରଣନ୍ତି ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ହି ସମାଧିମଗ୍ଗଫଲାନି ନିସ୍ସରଣଂ, ତଂ ସୋ ନ ଜାନାତି, କାମସୁଖମେୱ ନିସ୍ସରଣନ୍ତି ଜାନାତି। ତାସଂ ୱେଦନାନନ୍ତି ତାସଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖୱେଦନାନଂ। ସଞ୍ଞୁତ୍ତୋ ନଂ ୱେଦଯତୀତି କିଲେସେହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋୱ ହୁତ୍ୱା ତଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯତି, ନ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ। ସଞ୍ଞୁତ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି କରଣତ୍ଥେ ନିସ୍ସକ୍କଂ, ଦୁକ୍ଖେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମସ୍ସାତି ୱିଦିତଧମ୍ମସ୍ସ ତୁଲିତଧମ୍ମସ୍ସ। ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସାତି ପରିଯତ୍ତିବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ ପଟିୱେଧବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ ଚ। ସମ୍ମା ପଜାନାତି ଭୱସ୍ସ ପାରଗୂତି ଭୱସ୍ସ ପାରଂ ନିବ୍ବାନଂ ଗତୋ, ତଦେୱ ନିବ୍ବାନଂ ସମ୍ମା ପଜାନାତି। ଇମସ୍ମିମ୍ପି ସୁତ୍ତେ ଆରମ୍ମଣାନୁସଯୋୱ କଥିତୋ। ଅରିଯସାୱକେସୁ ଚ ଖୀଣାସୱୋ ଏତ୍ଥ ଧୁରଂ, ଅନାଗାମୀପି ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି।

୭। ପଠମଗେଲଞ୍ଞସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୫୫। ସତ୍ତମେ ଯେନ ଗିଲାନସାଲା ତେନୁପସଙ୍କମୀତି ''ସଦେୱକେ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ ତଥାଗତୋପି ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛତି, ଉପଟ୍ଠାତବ୍ବଯୁତ୍ତକା ନାମ ଗିଲାନାତି ଭିକ୍ଖୂ ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ଓକପ୍ପେତ୍ୱା ଗିଲାନେ ଉପଟ୍ଠାତବ୍ବେ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଚ ''ଯେ ତତ୍ଥ କମ୍ମଟ୍ଠାନସପ୍ପାଯା, ତେସଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେସ୍ସାମୀ''ତି ଚ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମି। କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀତିଆଦୀସୁ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ପରତୋ ୱକ୍ଖାମ। ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀତି ଅନିଚ୍ଚତଂ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋ। ୱଯାନୁପସ୍ସୀତି ୱଯଂ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋ। ୱିରାଗାନୁପସ୍ସୀତି ୱିରାଗଂ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋ। ନିରୋଧାନୁପସ୍ସୀତି ନିରୋଧଂ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋ। ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀତି ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗଂ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋ।

ଏତ୍ତାୱତା କିଂ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି? ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆଗମନୀଯପଟିପଦା, ସତିପଟ୍ଠାନାପି ହି ପୁବ୍ବଭାଗାଯେୱ, ସମ୍ପଜଞ୍ଞେପି ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନା ୱଯାନୁପସ୍ସନା ୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାତି ଚ ଇମାପି ତିସ୍ସୋ ଅନୁପସ୍ସନା ପୁବ୍ବଭାଗାଯେୱ, ନିରୋଧାନୁପସ୍ସନାପି ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସନାପି ଇମା ଦ୍ୱେ ମିସ୍ସକା। ଏତ୍ତାୱତା ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାକାଲୋ ଦସ୍ସିତୋତି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

୮-୯। ଦୁତିଯଗେଲଞ୍ଞସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୫୬-୨୫୭। ଅଟ୍ଠମେ ଇମମେୱ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚାତି ୱୁତ୍ତେ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅତ୍ଥତୋ ପନେତଂ ନିନ୍ନାନାକରଣଂ। କାଯୋୱ ହି ଏତ୍ଥ ଫସ୍ସୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ନୱମଂ ଉତ୍ତାନମେୱ।

୧୦। ଫସ୍ସମୂଲକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୫୮। ଦସମେ ସୁଖୱେଦନିଯନ୍ତି ସୁଖୱେଦନାଯ ପଚ୍ଚଯଭୂତଂ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅନୁପଦୱଣ୍ଣନା ପନେତ୍ଥ ହେଟ୍ଠା ୱିତ୍ଥାରିତାୱ। ଇମସ୍ମିଂ

ସୁତ୍ତଦ୍ୱଯେ ସମ୍ପସନଚାରୱେଦନା କଥିତା।

ସଗାଥାୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

୨। ରହୋଗତୱଗ୍ଗୋ

୧। ରହୋଗତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୫୯। ରହୋଗତୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱେଦଯିତଂ, ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ମିନ୍ତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱେଦଯିତଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସଙ୍ଖାରାନଂଯେୱ ଅନିଚ୍ଚତନ୍ତିଆଦୀସୁ ଯା ଏସା ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅନିଚ୍ଚତା ଖଯଧମ୍ମତା ୱଯଧମ୍ମତା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମତା, ଏତଂ ସନ୍ଧାଯ ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱେଦଯିତଂ, ତଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ମଯା ଭାସିତନ୍ତି ଦୀପେତି। ଯା ହି ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅନିଚ୍ଚତା, ୱେଦନାନମ୍ପି ସା ଅନିଚ୍ଚତା ଏୱ। ଅନିଚ୍ଚତା ଚ ନାମେସା ମରଣଂ, ମରଣତୋ ଉତ୍ତରି ଦୁକ୍ଖଂ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ ସବ୍ବା ୱେଦନା ଦୁକ୍ଖାତି ୱୁତ୍ତା। ଅଥ ଖୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ମଯାତି ଇଦଂ ନ କେୱଲଂ ଅହଂ ୱେଦନାନଂଯେୱ ନିରୋଧଂ ପଞ୍ଞାପେମି, ଇମେସମ୍ପି ଧମ୍ମାନଂ ନିରୋଧଂ ପଞ୍ଞାପେମୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଆରଦ୍ଧଂ। ୱୂପସମୋ ଚ ପସ୍ସଦ୍ଧିଯୋ ଚ ଏୱରୂପାଯ ଦେସନାଯ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ୱୁତ୍ତା। ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଗ୍ଗହଣେନ ଚେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋ ଆରୁପ୍ପା ଗହିତାୱ ହୋନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

୨-୩। ପଠମଆକାସସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୬୦-୨୬୧। ଦୁତିଯେ ପୁଥୂ ୱାଯନ୍ତି ମାଲୁତାତି ବହୂ ୱାତା ୱାଯନ୍ତି। ସେସଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି। ତତିଯଂ ୱିନା ଗାଥାହି ବୁଜ୍ଝନ୍ତାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ୱୁତ୍ତଂ।

୪। ଅଗାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୬୨। ଚତୁତ୍ଥେ ପୁରତ୍ଥିମାତି ପୁରତ୍ଥିମାଯ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ। ସାମିସାପି ସୁଖା ୱେଦନାତିଆଦୀସୁ ସାମିସା ସୁଖା ନାମ କାମାମିସପଟିସଂଯୁତ୍ତା ୱେଦନା। ନିରାମିସା ସୁଖା ନାମ ପଠମଜ୍ଝାନାଦିୱସେନ ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ଅନୁସ୍ସତିୱସେନ ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା ୱେଦନା। ସାମିସା ଦୁକ୍ଖା ନାମ କାମାମିସେନେୱ ସାମିସା ୱେଦନା, ନିରାମିସା ଦୁକ୍ଖା ନାମ ଅନୁତ୍ତରେସୁ ୱିମୋକ୍ଖେସୁ ପିହଂ ଉପଟ୍ଠାପଯତୋ ପିହପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପନ୍ନଦୋମନସ୍ସୱେଦନା। ସାମିସା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ନାମ କାମାମିସେନେୱ ସାମିସା ୱେଦନା। ନିରାମିସା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ନାମ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା।

୫-୮। ପଠମଆନନ୍ଦସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୬୩-୨୬୬। ପଞ୍ଚମାଦୀନି ଚତ୍ତାରି ହେଟ୍ଠା କଥିତନଯାନେୱ। ପୁରିମାନି ପନେତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ପରିପୁଣ୍ଣପସ୍ସଦ୍ଧିକାନି, ପଚ୍ଛିମାନି ଉପଡ୍ଢପସ୍ସଦ୍ଧିକାନି। ଦେସନାଯ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ୱୁତ୍ତାନି।

୯-୧୦। ପଞ୍ଚକଙ୍ଗସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୬୭-୨୬୮। ନୱମେ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋ ଥପତୀତି ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ, ୱାସିଫରସୁନିଖାଦନଦଣ୍ଡମୁଗ୍ଗରକାଳସୁତ୍ତନାଳିସଙ୍ଖାତେହି ୱା ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ସୋ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋତି ପଞ୍ଞାତୋ। ଥପତୀତି ୱଡ୍ଢକୀଜେଟ୍ଠକୋ। ଉଦାଯୀତି ପଣ୍ଡିତଉଦାଯିତ୍ଥେରୋ। ପରିଯାଯନ୍ତି କାରଣଂ। ଦ୍ୱେପାନନ୍ଦାତି ଦ୍ୱେପି, ଆନନ୍ଦ, ପରିଯାଯେନାତି କାରଣେନ। ଏତ୍ଥ ଚ କାଯିକଚେତସିକୱସେନ ଦ୍ୱେ ୱେଦିତବ୍ବା, ସୁଖାଦିୱସେନ ତିସ୍ସୋପି, ଇନ୍ଦ୍ରିଯୱସେନ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯାଦିକା ପଞ୍ଚ, ଦ୍ୱାରୱସେନ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜାଦିକା ଛ, ଉପୱିଚାରୱସେନ ''ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ସୋମନସ୍ସଠାନିଯଂ ରୂପଂ ଉପୱିଚରତୀ''ତିଆଦିକା ଅଟ୍ଠାରସ, ଛ ଗେହସିତାନି ସୋମନସ୍ସାନି, ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତାନି, ଛ ଗେହସିତାନି ଦୋମନସ୍ସାନି, ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତାନି, ଛ ଗେହସିତା ଉପେକ୍ଖା, ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତାତି ଏୱଂ ଛତ୍ତିଂସା। ତା ଅତୀତେ ଛତ୍ତିଂସ, ଅନାଗତେ ଛତ୍ତିଂସ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଛତ୍ତିଂସାତି ଏୱଂ ଅଟ୍ଠସତଂ ୱେଦନା ୱେଦିତବ୍ବା।

ପଞ୍ଚିମେଆନନ୍ଦ କାମଗୁଣାତି ଅଯଂ ପାଟିଯେକ୍କୋ ଅନୁସନ୍ଧି। ନ କେୱଲଞ୍ହି ଦ୍ୱେ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ୱେଦନା ଭଗୱତା ପଞ୍ଞତ୍ତା, ପରିଯାଯେନ ଏକାପି ୱେଦନା କଥିତା, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗସ୍ସ ଥପତିନୋ ୱାଦଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେତୁଂ ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭି। ଅଭିକ୍କନ୍ତତରନ୍ତି ସୁନ୍ଦରତରଂ। ପଣୀତତରନ୍ତି

ଅତପ୍ପକତରଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା, ସାପି ସନ୍ତଟ୍ଠେନ ପଣୀତଟ୍ଠେନ ଚ ସୁଖନ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ନିରୋଧୋ ଅୱେଦଯିତସୁଖୱସେନ ସୁଖଂ ନାମ ଜାତୋ। ପଞ୍ଚକାମଗୁଣୱସେନ ହି ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିୱସେନ ଚ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ନାମ, ନିରୋଧୋ ଅୱେଦଯିତସୁଖଂ ନାମ। ଇତି ୱେଦଯିତସୁଖଂ ୱା ହୋତୁ ଅୱେଦଯିତସୁଖଂ ୱା, ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖଭାୱସଙ୍ଖାତେନ ସୁଖଟ୍ଠେନ ଏକନ୍ତସୁଖମେୱ ଜାତଂ।

ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥାତି ଯସ୍ମିଂ ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ। ସୁଖଂ ଉପଲବ୍ଭତୀତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଅୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଉପଲବ୍ଭତି। ତଂ ତଂ ତଥାଗତୋ ସୁଖସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞପେତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ତଥାଗତୋ ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖଭାୱଂ ସୁଖସ୍ମିଂଯେୱ ପଞ୍ଞପେତୀତି ଇଧ ଭଗୱା ନିରୋଧସମାପତ୍ତିଂ ସୀସଂ କତ୍ୱା ନେଯ୍ୟପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱସେନ ଅରହତ୍ତନିକୂଟେନେୱ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠାପେସି। ଦସମଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ରହୋଗତୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

୩। ଅଟ୍ଠସତପରିଯାଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ସୀୱକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୬୯। ତତିଯୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ମୋଳିଯସୀୱକୋତି ସୀୱକୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ଚୂଳା ପନସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ମୋଳିଯସୀୱକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପରିବ୍ବାଜକୋତି ଛନ୍ନପରିବ୍ବାଜକୋ। ପିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନୀତି ପିତ୍ତପଚ୍ଚଯାନି। ୱେଦଯିତାନୀତି ୱେଦନା। ତତ୍ଥ ପିତ୍ତପଚ୍ଚଯା ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। କଥଂ? ଏକଚ୍ଚୋ ହି ‘‘ପିତ୍ତଂ ମେ କୁପିତଂ ଦୁଜ୍ଜାନଂ ଖୋ ପନ ଜୀୱିତ’’ନ୍ତି ଦାନଂ ଦେତି, ସୀଲଂ ସମାଦିଯତି ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କରୋତି, ଏୱମସ୍ସ କୁସଲୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏକଚ୍ଚୋ ‘‘ପିତ୍ତଭେସଜ୍ଜଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ପାଣଂ ହନତି, ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତି, ମୁସା ଭଣତି, ଦସ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟକମ୍ମାନି କରୋତି, ଏୱମସ୍ସ ଅକୁସଲୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏକଚ୍ଚୋ ‘‘ଏତ୍ତକେନପି ମେ ଭେସଜ୍ଜକରଣେନ ପିତ୍ତଂ ନ ୱୂପସମ୍ମତି, ଅଲଂ ଯଂ ହୋତି। ତଂ ହୋତୂ’’ତି ମଜ୍ଝତ୍ତୋ କାଯିକୱେଦନଂ ଅଧିୱାସେନ୍ତୋ ନିପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ଅସ୍ସ ଅବ୍ୟାକତୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ସାମମ୍ପି ଖୋ ଏତନ୍ତି ତଂ ତଂ ପିତ୍ତୱିକାରଂ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନାପି ଏତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସଚ୍ଚସମ୍ମତନ୍ତି ଭୂତସମ୍ମତଂ। ଲୋକୋପି ହିସ୍ସ ସରୀରେ ସବଲୱଣ୍ଣତାଦିପିତ୍ତୱିକାରଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ପିତ୍ତମସ୍ସ କୁପିତ’’ନ୍ତି ଜାନାତି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ସାମଞ୍ଚ ୱିଦିତଂ ଲୋକସ୍ସ ଚ ସଚ୍ଚସମ୍ମତଂ ଅତିଧାୱନ୍ତି, ତସ୍ମା। ସେମ୍ହସମୁଟ୍ଠାନାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ସନ୍ନିପାତିକାନୀତି ତିଣ୍ଣମ୍ପି ପିତ୍ତାଦୀନଂ କୋପେନ ସମୁଟ୍ଠିତାନି। ଉତୁପରିଣାମଜାନୀତି ୱିସଭାଗୋତୁତୋ ଜାତାନି। ଜଙ୍ଗଲଦେସୱାସୀନଞ୍ହି ଅନୁପଦେସେ ୱସନ୍ତାନଂ ୱିସଭାଗୋ ଉତୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅନୁପଦେସୱାସୀନଞ୍ଚ ଜଙ୍ଗଲଦେସେତି ଏୱଂ ମଲଯସମୁଦ୍ଦତୀରାଦିୱସେନାପି ଉତୁୱିସଭାଗତା ଉପ୍ପଜ୍ଜତିଯେୱ। ତତୋ ଜାତାତି ଉତୁପରିଣାମଜାତାନି ନାମ।

ୱିସମପରିହାରଜାନୀତି ମହାଭାରୱହନସୁଧାକୋଟ୍ଟନାଦିତୋ ୱା ଅୱେଲାଯ ଚରନ୍ତସ୍ସ ସପ୍ପଡଂସକୂପପାତାଦିତୋ ୱା ୱିସମପରିହାରତୋ ଜାତାନି। ଓପକ୍କମିକାନୀତି ‘‘ଅଯଂ ଚୋରୋ ୱା ପାରଦାରିକୋ ୱା’’ତି ଗହେତ୍ୱା ଜଣ୍ଣୁକକପ୍ପରମୁଗ୍ଗରାଦୀହି ନିପ୍ପୋଥନୌପକ୍କମଂ ପଚ୍ଚଯଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନାନି। ଏତଂ ବହି ଉପକ୍କମଂ ଲଭିତ୍ୱା କୋଚି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ କୁସଲଂ କରୋତି, କୋଚି ଅକୁସଲଂ, କୋଚି ଅଧିୱାସେନ୍ତୋ ନିପଜ୍ଜତି। କମ୍ମୱିପାକଜାନୀତି କେୱଲଂ କମ୍ମୱିପାକତୋ, ଜାତାନି। ତେସୁପି ହି ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ କୋଚି କୁସଲଂ କରୋତି, କୋଚି ଅକୁସଲଂ, କୋଚି ଅଧିୱାସେନ୍ତୋ ନିପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ସବ୍ବୱାରେସୁ ତିୱିଧାୱ ୱେଦନା ହୋନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ପୁରିମେହି ସତ୍ତହି କାରଣେହି ଉପ୍ପନ୍ନା ସାରୀରିକା ୱେଦନା ସକ୍କା ପଟିବାହିତୁଂ, କମ୍ମୱିପାକଜାନଂ ପନ ସବ୍ବଭେସଜ୍ଜାନିପି ସବ୍ବପରିତ୍ତାନିପି ନାଲଂ ପଟିଘାତାଯ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଲୋକୱୋହାରୋ ନାମ କଥିତୋତି।

୨-୧୦। ଅଟ୍ଠସତସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୭୦-୨୭୮। ଦୁତିଯେ ଅଟ୍ଠସତପରିଯାଯନ୍ତି ଅଟ୍ଠସତସ୍ସ କାରଣଭୂତଂ। ଧମ୍ମପରିଯାଯନ୍ତି ଧମ୍ମକାରଣଂ। କାଯିକା ଚ ଚେତସିକା ଚାତି ଏତ୍ଥ କାଯିକା କାମାୱଚରେଯେୱ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ଚେତସିକା ଚତୁଭୂମିକାପି । ସୁଖାତିଆଦୀସୁ ସୁଖା ୱେଦନା ଅରୂପାୱଚରେ ନତ୍ଥି, ସେସାସୁ ତୀସୁ ଭୂମୀସୁ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ଦୁକ୍ଖା କାମାୱଚରାୱ, ଇତରା ଚତୁଭୂମିକା। ପଞ୍ଚକେ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯାନି କାମାୱଚରାନେୱ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତେଭୂମକଂ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଚତୁଭୂମକଂ। ଛକ୍କେ ପଞ୍ଚସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ୱେଦନା କାମାୱଚରାୱ, ମନୋଦ୍ୱାରେ ଚତୁଭୂମିକା, ଅଟ୍ଠାରସକେ ଛସୁ ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣେସୁ ସୋମନସ୍ସେନ ସହ ଉପୱିଚରନ୍ତୀତି ସୋମନସ୍ସୂପୱିଚାରା। ସେସଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇତି ଅଯଂ ଦେସନା ୱିଚାରୱସେନ ଆଗତା, ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ପନ

ସୋମନସ୍ସାଦୀନଂ ୱସେନ ଇଧ ଅଟ୍ଠାରସ ୱେଦନା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଛ ଗେହସିତାନି ସୋମନସ୍ସାନୀତିଆଦୀସୁ ‘‘ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାନଂ ରୂପାନଂ ଇଟ୍ଠାନଂ କନ୍ତାନଂ ମନାପାନଂ ମନୋରମାନଂ ଲୋକାମିସପଟିସଂଯୁତ୍ତାନଂ ପଟିଲାଭଂ ୱା ପଟିଲାଭତୋ ସମନୁପସ୍ସତୋ ପୁବ୍ବେ ୱା ପଟିଲଦ୍ଧପୁବ୍ବଂ ଅତୀତଂ ନିରୁଦ୍ଧଂ ୱିପରିଣତଂ ସମନୁସ୍ସରତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୋମନସ୍ସଂ। ଯଂ ଏୱରୂପଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଗେହସିତଂ ସୋମନସ୍ସ’’ନ୍ତି (ମ॰ ନି॰ ୩।୩୦୬)। ଏୱଂ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ୱୁତ୍ତକାମଗୁଣନିସ୍ସିତାନି ସୋମନସ୍ସାନି ଛ ଗେହସିତସୋମନସ୍ସାନି ନାମ।

‘‘ରୂପାନଂ ତ୍ୱେୱ ଅନିଚ୍ଚତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ୱିପରିଣାମୱିରାଗନିରୋଧଂ ‘ପୁବ୍ବେ ଚେୱ ରୂପା ଏତରହି ଚ, ସବ୍ବେ ତେ ରୂପା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ପସ୍ସତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୋମନସ୍ସଂ। ଯଂ ଏୱରୂପଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନେକ୍ଖମ୍ମସିତଂ ସୋମନସ୍ସ’’ନ୍ତି (ମ॰ ନି॰ ୩।୩୦୬) ଏୱଂ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣେ ଆପାଥଗତେ ଅନିଚ୍ଚତାଦିୱସେନ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ ‘‘ଉସ୍ସୁକ୍କିତା ମେ ୱିପସ୍ସନା’’ତି ସୋମନସ୍ସଜାତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନସୋମନସ୍ସାନି ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତସୋମନସ୍ସାନି ନାମ।

‘‘ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାନଂ ରୂପାନଂ ଇଟ୍ଠାନଂ କନ୍ତାନଂ ମନାପାନଂ ମନୋରମାନଂ ଲୋକାମିସପଟିସଂଯୁତ୍ତାନଂ ଅପ୍ପଟିଲାଭଂ ୱା ଅପ୍ପଟିଲାଭତୋ ସମନୁପସ୍ସତୋ ପୁବ୍ବେ ୱା ପଟିଲଦ୍ଧପୁବ୍ବଂ ଅତୀତଂ ନିରୁଦ୍ଧଂ ୱିପରିଣତଂ ସମନୁସ୍ସରତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୋମନସ୍ସଂ। ଯଂ ଏୱରୂପଂ ଦୋମନସ୍ସଂ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଗେହସିତଂ ଦୋମନସ୍ସ’’ନ୍ତି। ଏୱଂ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ‘‘ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣଂ ନାନୁଭୱିସ୍ସାମି ନାନୁଭୱାମୀ’’ତି ୱିତକ୍କୟତୋ ଉପ୍ପନ୍ନାନି କାମଗୁଣନିସ୍ସିତଦୋମନସ୍ସାନି ଛ ଗେହସିତଦୋମନସ୍ସାନି ନାମ।

‘‘ରୂପାନଂ ତ୍ୱେୱ ଅନିଚ୍ଚତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ୱିପରିଣାମୱିରାଗନିରୋଧଂ ‘ପୁବ୍ବେ ଚେୱ ରୂପା ଏତରହି ଚ , ସବ୍ବେ ତେ ରୂପା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦିସ୍ୱା ଅନୁତ୍ତରେସୁ ୱିମୋକ୍ଖେସୁ ପିହଂ ଉପଟ୍ଠାପେତି ‘କୁଦାସ୍ସୁ ନାମାହଂ ତଦାୟତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସାମି, ଯଦରିୟା ଏତରହି ଆୟତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି। ଇତି ଅନୁତ୍ତରେସୁ ୱିମୋକ୍ଖେସୁ ପିହଂ ଉପଟ୍ଠାପୟତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପିହପଚ୍ଚୟା ଦୋମନସ୍ସଂ। ଯଂ ଏୱରୂପଂ ଦୋମନସ୍ସଂ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନେକ୍ଖମ୍ମସିତଂ ଦୋମନସ୍ସନ୍ତି; ଏୱଂ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣେ ଆପାଥଗତେ ଅନୁତ୍ତରୱିମୋକ୍ଖସଙ୍ଖାତଅରିୟଫଲଧମ୍ମେସୁ ପିହଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ତଦଧିଗମାୟ ଅନିଚ୍ଚତାଦିୱସେନ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ ‘‘ଇମମ୍ପି ପକ୍ଖଂ ଇମମ୍ପି ମାସଂ ଇମମ୍ପି ସଂୱଚ୍ଛରଂ ୱିପସ୍ସନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା ଅରିୟଭୂମିଂ ପାପୁଣିତୁଂ ନାସକ୍ଖି’’ନ୍ତି ଅନୁସୋଚତୋ ଉପ୍ପନ୍ନାନି ଦୋମନସ୍ସାନି ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତଦୋମନସ୍ସାନି ନାମ।

‘‘ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପେକ୍ଖା ବାଲସ୍ସ ମୂଳ୍ହସ୍ସ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଅନୋଧିଜିନସ୍ସ ଅୱିପାକଜିନସ୍ସ ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସାୱିନୋ ଅସ୍ସୁତୱତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ । ଯା ଏୱରୂପା ଉପେକ୍ଖା, ରୂପଂ ସା ନାତିୱତ୍ତତି, ତସ୍ମା ସା ଉପେକ୍ଖା ଗେହସିତାତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି; ଏୱଂ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣେ ଆପାଥଗତେ ଗୁଳପିଣ୍ଡକେ ନିଲୀନମକ୍ଖିକା ୱିୟ ରୂପାଦୀନି ଅନତିୱତ୍ତମାନା ତତ୍ଥେୱ ଲଗ୍ଗା ଲଗ୍ଗିତା ହୁତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନକାମଗୁଣନିସ୍ସିତା ଉପେକ୍ଖା ଛ ଗେହସିତୌପେକ୍ଖା ନାମ।

‘‘ରୂପାନଂ ତ୍ୱେୱ ଅନିଚ୍ଚତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ୱିପରିଣାମୱିରାଗନିରୋଧଂ ପୁବ୍ବେ ଚେୱ ରୂପା ଏତରହି ଚ, ‘ସବ୍ବେ ତେ ରୂପା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ପସ୍ସତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପେକ୍ଖା। ଯା ଏୱରୂପା ଉପେକ୍ଖା, ରୂପଂ ସା ଅତିୱତ୍ତତି, ତସ୍ମା ସା ଉପେକ୍ଖା ନେକ୍ଖମ୍ମସିତାତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି; ଏୱଂ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଇଟ୍ଠାଦିଆରମ୍ମଣେ ଆପାଥଗତେ ଇଟ୍ଠେ ଅରଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅନିଟ୍ଠେ ଅଦୁସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଅସମପେକ୍ଖନେ ଅସମ୍ମୁୟ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନା ୱିପସ୍ସନାଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଉପେକ୍ଖା ନେକ୍ଖମ୍ମସିତୌପେକ୍ଖା ନାମ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହକୋ ଚତୁଭୂମକଧମ୍ମପରିଚ୍ଛେଦୋ କଥିତୋ। ତତିୟାଦୀନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

୧୧। ନିରାମିସସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୭୯। ଏକାଦସମେ ସାମିସାତି କିଲେସାମିସେନ ସାମିସା। ନିରାମିସତରାତି ନିରାମିସାୟପି ଝାନପୀତିୟା ନିରାମିସତରାୱ। ନନୁ ଚ ଦ୍ୱୀସୁ ଝାନେସୁ ପୀତି ମହଗ୍ଗତାପି ହୋତି ଲୋକୁତ୍ତରାପି, ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣପୀତି ଲୋକିୟାୱ, ସା କସ୍ମା ନିରାମିସତରା ଜାତାତି? ସନ୍ତପଣୀତଧମ୍ମପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା। ଯଥା ହି ରାଜୱଲ୍ଲଭୋ ଚୂଳୁପଟ୍ଠାକୋ ଅପ୍ପଟିହାରିକଂ ଯଥାସୁଖଂ ରାଜକୁଲଂ ପୱିସନ୍ତୋ ସେଟ୍ଠିସେନାପତିଆଦୟୋ ପାଦେନ ପହରନ୍ତୋପି ନ ଗଣେତି। କସ୍ମା? ରଞ୍ଞୋ ଆସନ୍ନପରିଚାରକତ୍ତା। ଇତି ସୋ ତେହି ଉତ୍ତରିତରୋ ହୋତି, ଏୱମୟମ୍ପି ସନ୍ତପଣୀତଧମ୍ମପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱସେନ

ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଲୋକୁତ୍ତରପୀତିତୋପି ଉତ୍ତରିତରାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସେସୱାରେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ୱିମୋକ୍ଖୱାରେ ପନ ରୂପପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିମୋକ୍ଖୋ ଅତ୍ତନୋ ଆରମ୍ମଣଭୂତେନ ରୂପାମିସୱସେନେୱ ସାମିସୋ ନାମ, ଅରୂପପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ରୂପାମିସାଭାୱେନ ନିରାମିସୋ ନାମାତି।

ୱେଦନାସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। ମାତୁଗାମସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ପଠମପେୟ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧-୨। ମାତୁଗାମସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୮୦-୨୮୧। ମାତୁଗାମସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମେ ଅଙ୍ଗେହୀତି ଅଗୁଣଙ୍ଗେହି। ନ ଚ ରୂପୱାତି ନ ରୂପସମ୍ପନ୍ନୋ ୱିରୂପୋ ଦୁଦ୍ଦସିକୋ। ନ ଚ ଭୋଗୱାତି ନ ଭୋଗସମ୍ପନ୍ନୋ ନିଦ୍ଧନୋ। ନ ଚ ସୀଲୱାତି ନ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ। ଅଲସୋ ଚାତି କନ୍ତନପଚନାଦୀନି କମ୍ମାନି କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, କୁସୀତୋ ଆଲସିୟୋ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନୋୱ, ଠିତଠାନେ ଠିତୋୱ ନିଦ୍ଦାୟତି ଏୱ। ପଜଞ୍ଚସ୍ସ ନ ଲଭତୀତି ଅସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ କୁଲୱଂସପତିଟ୍ଠାପକଂ ପୁତ୍ତଂ ନ ଲଭତି, ୱଞ୍ଝିତ୍ଥୀ ନାମ ହୋତି। ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ୱୁତ୍ତୱିପରିୟାୟେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦୁତିୟଂ ପଠମେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପରିୱତ୍ତେତବ୍ବଂ।

୩। ଆୱେଣିକଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୮୨। ତତିୟେ ଆୱେଣିକାନୀତି ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକାନି ପୁରିସେହି ଅସାଧାରଣାନି। ପାରିଚରିୟନ୍ତି ପରିଚାରିକଭାୱଂ।

୪। ତୀହିଧମ୍ମେହିସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୮୩-୩୦୩। ଚତୁତ୍ଥେ ମଚ୍ଛେରମଲପରିୟୁଟ୍ଠିତେନାତି ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟସ୍ମିଞ୍ହି ମାତୁଗାମୋ ଖୀରଦଧିସଙ୍ଗୋପନରନ୍ଧନପଚନାଦୀନି କାତୁଂ ଆରଦ୍ଧୋ, ପୁତ୍ତକେହିପି ୟାଚିୟମାନୋ କିଞ୍ଚି ଦାତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛତି। ତେନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ମଚ୍ଛେରମଲପରିୟୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା’’ତି। ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମୟେ ପନ ମାତୁଗାମୋ କୋଧାଭିଭୂତୋୱ ହୋତି, ଅନ୍ତୋଘରେ କଲହଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ପଟିୱିସ୍ସକଘରମ୍ପି ଗନ୍ତ୍ୱା କଲହଂ କରୋତି, ସାମିକସ୍ସ ଚ ଠିତନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନାନି ୱିଲୋକେନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମୟଂ ଇସ୍ସାପରିୟୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା’’ତି। ସାୟନ୍ହେ ପନସ୍ସା ଅସଦ୍ଧମ୍ମପଟିସେୱନାୟ ଚିତ୍ତଂ ନମତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସାୟନ୍ହସମୟଂ କାମରାଗପରିୟୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା’’ତି। ପଞ୍ଚମାଦୀନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

୩। ବଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ୱିସାରଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୦୪। ଦସମେ ରୂପବଲନ୍ତିଆଦୀସୁ ରୂପସମ୍ପତ୍ତି ରୂପବଲଂ, ଭୋଗସମ୍ପତ୍ତି ଭୋଗବଲଂ, ଞାତିସମ୍ପତ୍ତି ଞାତିବଲଂ, ପୁତ୍ତସମ୍ପତ୍ତି ପୁତ୍ତବଲଂ, ସୀଲସମ୍ପତ୍ତି ସୀଲବଲଂ। ପଞ୍ଚସୀଲଦସସୀଲାନି ଅଖଣ୍ଡାନି କତ୍ୱା ରକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ହି ସୀଲସମ୍ପତ୍ତିୟେୱ ସୀଲବଲଂ ନାମ ହୋତି। ଇମାନି ଖୋ ଭିକ୍ଖୱେ ପଞ୍ଚ ବଲାନୀତି ଇମାନି ପଞ୍ଚ ଉପତ୍ଥମ୍ଭନଟ୍ଠେନ ବଲାନି ନାମ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

୨-୧୦। ପସୟ୍ହସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୩୦୫-୩୧୩।ପସୟ୍ହାତି ଅଭିଭୱିତ୍ୱା। ଅଭିଭୁୟ୍ୟ ୱତ୍ତତୀତି ଅଭିଭୱତି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତି। ନେୱ ରୂପବଲଂ ତାୟତୀତି ନେୱ ରୂପବଲଂ ତାୟିତୁଂ ରକ୍ଖିତୁଂ ସକ୍କୋତି। ନାସେନ୍ତେୱ ନଂ, କୁଲେ ନ ୱାସେନ୍ତୀତି ‘‘ଦୁସ୍ସୀଲା ସଂଭିନ୍ନାଚାରା ଅତିକ୍କନ୍ତମରିୟାଦା’’ତି ଗୀୱାୟଂ ଗହେତ୍ୱା ନୀହରନ୍ତି, ନ ତସ୍ମିଂ କୁଲେ ୱାସେନ୍ତି। ୱାସେନ୍ତେୱ ନଂ କୁଲେ, ନ ନାସେନ୍ତୀତି ‘‘କିଂ ରୂପେନ ଭୋଗାଦୀହି ୱା, ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲା ଏସା ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନା’’ତି ଞତ୍ୱା ଞାତକା ତସ୍ମିଂ କୁଲେ ୱାସେନ୍ତିୟେୱ, ନ ନାସେନ୍ତି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ମାତୁଗାମସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଜମ୍ବୁଖାଦକସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ନିବ୍ବାନପଞ୍ହାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୧୪। ଜମ୍ବୁଖାଦକସଂଯୁତ୍ତେ ଜମ୍ବୁଖାଦକୋ ପରିବ୍ବାଜକୋତି ଏୱଂନାମୋ ଥେରସ୍ସ ଭାଗିନେୟ୍ୟୋ ଛନ୍ନପରିବ୍ବାଜକୋ। ଯୋ ଖୋ ଆୱୁସୋ ରାଗକ୍ଖଯୋତି ନିବ୍ବାନଂ ଆଗମ୍ମ ରାଗୋ ଖୀଯତି, ତସ୍ମା ନିବ୍ବାନଂ ରାଗକ୍ଖଯୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଦୋସମୋହକ୍ଖଯେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଯୋ ପନ ଇମିନାୱ ସୁତ୍ତେନ କିଲେସକ୍ଖଯମତ୍ତଂ ନିବ୍ବାନନ୍ତି ୱଦେୟ୍ୟ, ସୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ‘‘କସ୍ସ କିଲେସାନଂ ଖଯୋ, କିଂ ଅତ୍ତନୋ, ଉଦାହୁ ପରେସ’’ନ୍ତି? ଅଦ୍ଧା ‘‘ଅତ୍ତନୋ’’ତି ୱକ୍ଖତି। ତତୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ‘‘ଗୋତ୍ରଭୁଞାଣସ୍ସ କିଂ ଆରମ୍ମଣ’’ନ୍ତି? ଜାନମାନୋ ‘‘ନିବ୍ବାନ’’ନ୍ତି ୱକ୍ଖତି। କିଂ ପନ ଗୋତ୍ରଭୁଞାଣକ୍ଖଣେ କିଲେସା ଖୀଣା ଖୀଯନ୍ତି ଖୀଯିସ୍ସନ୍ତୀତି? ‘‘ଖୀଣା’’ତି ୱା ‘‘ଖୀଯନ୍ତୀ’’ତି ୱା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, ‘‘ଖୀଯିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ପନ ୱତ୍ତବ୍ବାତି। କିଂ ପନ ତେସୁ ଅଖୀଣେସୁଯେୱ କିଲେସେସୁ ଗୋତ୍ରଭୁଞାଣଂ କିଲେସକ୍ଖଯଂ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତୀତି? ଅଦ୍ଧା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ନିରୁତ୍ତରୋ ଭୱିସ୍ସତି।

ମଗ୍ଗଞାଣେନାପି ଚେତଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେପି ହି କିଲେସା ‘‘ଖୀଣା’’ତି ୱା ‘‘ଖୀଯିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ୱା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, ‘‘ଖୀଯନ୍ତୀ’’ତି ପନ ୱତ୍ତବ୍ବା, ନ ଚ ଅଖୀଣେସୁଯେୱ କିଲେସେସୁ କିଲେସକ୍ଖଯୋ ଆରମ୍ମଣଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବମେତଂ। ଯଂ ଆଗମ୍ମ ରାଗାଦଯୋ ଖୀଯନ୍ତି, ତଂ ନିବ୍ବାନଂ। ତଂ ପନେତଂ ‘‘ରୂପିନୋ ଧମ୍ମା ଅରୂପିନୋ ଧମ୍ମା’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ସ। ଦୁକମାତିକା ୧୧) ଦୁକେସୁ ଅରୂପିନୋ ଧମ୍ମାତି ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ନ କିଲେସକ୍ଖଯମତ୍ତମେୱାତି।

୨। ଅରହତ୍ତପଞ୍ହାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୧୫। ଅରହତ୍ତପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣେ ଯସ୍ମା ଅରହତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ଖୀଣନ୍ତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ‘‘ରାଗକ୍ଖଯୋ ଦୋସକ୍ଖଯୋ ମୋହକ୍ଖଯୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୩-୧୫। ଧମ୍ମୱାଦୀପଞ୍ହାସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୩୧୬-୩୨୮।ତେଲୋକେ ସୁଗତାତି ତେ ରାଗାଦଯୋ ପହାଯ ଗତତ୍ତା ସୁଟ୍ଠୁ ଗତାତି ସୁଗତା। ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଖୋ ଆୱୁସୋ ପରିଞ୍ଞତ୍ଥନ୍ତି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିଜାନନତ୍ଥଂ। ଦୁକ୍ଖତାତି ଦୁକ୍ଖସଭାୱୋ। ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖତାତିଆଦୀସୁ ଦୁକ୍ଖସଙ୍ଖାତୋ ଦୁକ୍ଖସଭାୱୋ ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖତା। ସେସପଦଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ।

୧୬। ଦୁକ୍କରପଞ୍ହାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୨୯।ଅଭିରତୀତି ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଅନୁକ୍କଣ୍ଠନତା। ନଚିରଂ ଆୱୁସୋତି ଆୱୁସୋ ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ‘‘ପାତୋ ଅନୁସିଟ୍ଠୋ ସାଯଂ ୱିସେସମଧିଗମିସ୍ସତି, ସାଯଂ ଅନୁସିଟ୍ଠୋ ପାତୋ ୱିସେସମଧିଗମିସ୍ସତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୨।୩୪୫) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଘଟେନ୍ତୋ ୱାଯମନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଲହୁଯେୱ ଅରହଂ ଅସ୍ସ, ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହେୟ୍ୟାତି ଦସ୍ସେତି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ଜମ୍ବୁଖାଦକସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୫। ସାମଣ୍ଡକସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୩୦-୩୩୧। ସାମଣ୍ଡକସଂଯୁତ୍ତେପି ଇମିନାୱ ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସାମଣ୍ଡକସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬. ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସଂଯୁତ୍ତଂ

୧-୮. ପଠମଝାନପଞ୍ହସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୩୩୨-୩୩୯. ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସଂଯୁତ୍ତେ କାମସହଗତାତି ପଞ୍ଚନୀୱରଣସହଗତା. ତସ୍ସ ହି ପଠମଜ୍ଝାନୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣାନି ସନ୍ତତୋ ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ. ତେନସ୍ସ ତଂ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ହାନଭାଗିଯଂ ନାମ ଅହୋସି. ତଂ ପମାଦଂ ଞତ୍ୱା ସତ୍ଥା ''ମା ପମାଦୋ''ତି ଓୱାଦଂ ଅଦାସି. ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାଦୀସୁପି ଇମିନାୱ ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ. ଆରମ୍ମଣସହଗତମେୱ ହେତ୍ଥ ''ସହଗତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ.

୯. ଅନିମିତ୍ତପଞ୍ହସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୪୦.ଅନିମିତ୍ତଂ ଚେତୋସମାଧିନ୍ତି ନିଚ୍ଚନିମିତ୍ତାଦୀନି ପହାଯ ପୱତ୍ତଂ ୱିପସ୍ସନାସମାଧିଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି. ନିମିତ୍ତାନୁସାରି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତୀତି ଏୱଂ ଇମିନା ୱିପସ୍ସନାସମାଧିୱିହାରେନ ୱିହରତୋ ୱିପସ୍ସନାଞାଣେ ତିକ୍ଖେ ସୂରେ ୱହମାନେ. ଯଥା ନାମ ପୁରିସସ୍ସ ତିଖିଣେନ ଫରସୁନା ରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ''ସୁଟ୍ଠୁ ୱତ ମେ ଫରସୁ ୱହତୀ''ତି ଖଣେ ଖଣେ ଫରସୁଧାରଂ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ଛେଜ୍ଜକିଚ୍ଚଂ ନ ନିପ୍ଫଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ଥେରସ୍ସାପି ''ସୂରଂ ୱତ ମେ ହୁତ୍ୱା ଞାଣଂ ୱହତୀ''ତି ୱିପସ୍ସନଂ ଆରବ୍ଭ ନିକନ୍ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି. ଅଥ ୱିପସ୍ସନାକିଚ୍ଚଂ ସାଧେତୁଂ ନାସକ୍ଖି. ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ''ନିମିତ୍ତାନୁସାରି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତୀ''ତି. ସବ୍ବନିମିତ୍ତାନଂ ଅମନସିକାରା ଅନିମିତ୍ତଂ ଚେତୋସମାଧିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସିନ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ନିଚ୍ଚସୁଖଅତ୍ତନିମିତ୍ତାନଂ ଅମନସିକାରେନ ଅନିମିତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନିୱିପସ୍ସନାସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଚେତୋସମାଧିଂ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣଂ ଉପରିମଗ୍ଗଫଲସମାଧିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସିଂ.

୧୦-୧୧. ସକ୍କସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୩୪୧-୩୪୨.ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନାତି ଅଚଲପ୍ପସାଦେନ. ଦସହି ଠାନେହୀତି ଦସହି କାରଣେହି. ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ଅଭିଭୱନ୍ତି, ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତି. ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି.

ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା.

୭। ଚିତ୍ତସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ସଂଯୋଜନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୪୩। ଚିତ୍ତସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମେ ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡେତି ଏୱଂନାମକେ ୱନସଣ୍ଡେ। ଅଯମନ୍ତରାକଥା ଉଦପାଦୀତି ପୋରାଣକତ୍ଥେରା ଅତିରଚ୍ଛାନକଥା ହୋନ୍ତି, ନିସିନ୍ନନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନେ ପଞ୍ହଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଅଜାନନ୍ତା ପୁଚ୍ଛନ୍ତି, ଜାନନ୍ତା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତି, ତେନ ନେସଂ ଅଯଂ କଥା ଉଦପାଦି। ମିଗପଥକନ୍ତି ଏୱଂନାମକଂ ଅତ୍ତନୋ ଭୋଗଗାମଂ। ସୋ କିର ଅମ୍ବାଟକାରାମସ୍ସ ପିଟ୍ଠିଭାଗେ ହୋତି। ତେନୁପସଙ୍କମୀତି ‘‘ଥେରାନଂ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଫାସୁୱିହାରଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମି। ଗମ୍ଭୀରେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେତି ଅତ୍ଥଗମ୍ଭୀରେ ଚେୱ ଧମ୍ମଗମ୍ଭୀରେ ଚ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ। ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁ କମତୀତି ଞାଣଚକ୍ଖୁ ୱହତି ପୱତ୍ତତି।

୨। ପଠମୈସିଦତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୪୪। ଦୁତିଯେ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଥେରନ୍ତି ତେସୁ ଥେରେସୁ ଜେଟ୍ଠକଂ ମହାଥେରଂ। ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସୀତି ଜାନନ୍ତୋପି ଅୱିସାରଦତ୍ତା ନ କିଞ୍ଚି ବ୍ୟାହରି। ବ୍ୟାକରୋମହଂ ଭନ୍ତେତି ‘‘ଅଯଂ ଥେରୋ ନେୱ ଅତ୍ତନା ବ୍ୟାକରୋତି, ନ ଅଞ୍ଞେ ଅଜ୍ଝେସତି, ଉପାସକୋପି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ୱିହେସେତି, ଅହମେତଂ ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ଫାସୁୱିହାରଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଆସନତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏୱଂ ଓକାସମକାସି, କତାୱକାସୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଆସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ବ୍ୟାକାସି।

ସହତ୍ଥାତି ସହତ୍ଥେନ। ସନ୍ତପ୍ପେସୀତି ଯାୱଦିଚ୍ଛକଂ ଦେନ୍ତୋ ସୁଟ୍ଠୁ ତପ୍ପେସି। ସମ୍ପୱାରେସୀତି ‘‘ଅଲଂ ଅଲ’’ନ୍ତି ହତ୍ଥସଞ୍ଞାଯ ଚେୱ ୱାଚାଯ ଚ ପଟିକ୍ଖିପାପେସି। ଓନୀତପତ୍ତପାଣିନୋତି ପାଣିତୋ ଅପନୀତପତ୍ତା ଧୋୱିତ୍ୱା ଥୱିକାଯ ଓସାପେତ୍ୱା ଅଂସେ ଲଗ୍ଗିତପତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ।

୩। ଦୁତିଯୈସିଦତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୪୫। ତତିଯେ ଅୱନ୍ତିଯାତି ଦକ୍ଖିଣାପଥେ ଅୱନ୍ତିରଟ୍ଠେ। କଲ୍ୟାଣଂ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ‘‘ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱଚନଂ ନିଦ୍ଦୋସଂ ଅନୱଜ୍ଜଂ ୱୁଚ୍ଚତି ତଯା ଉପାସକାତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ୱଦତି।

୪। ମହକପାଟିହାରିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୪୬। ଚତୁତ୍ଥେ ସେସକଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେଥାତି ତସ୍ସ କିର ଥେରେହି ସଦ୍ଧିଂଯେୱ କଂସଥାଲଂ ପମଜ୍ଜିତ୍ୱା ପାଯାସଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅଦଂସୁ। ସୋ ଭୁତ୍ତପାଯାସୋ ଥେରେହିଯେୱ ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ ଚିନ୍ତେସି ‘‘ଘରେ ତାୱ ଉପାସିକା ସେସକଂ ୱିଚାରେତି, ଇଧ ପନିମେ ଦାସକମ୍ମକାରା ମଯା ଅୱୁତ୍ତା ନ ୱିଚାରେସ୍ସନ୍ତି, ଏୱାଯଂ ପଣୀତପାଯାସୋ ନସ୍ସିସ୍ସତୀ’’ତି ତେସଂ ଅନୁଜାନନ୍ତୋ ଏୱମାହ। କୁଥିତନ୍ତି କୁଧିତଂ, ହେଟ୍ଠା ସନ୍ତତ୍ତାଯ ୱାଲିକାଯ ଉପରି ଆତପେନ ଚ ଅତିତିଖିଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ପନ ତେପିଟକେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ଅସମ୍ଭିନ୍ନପଦଂ। ପୱେଲିଯମାନେନାତି ପଟିଲିଯମାନେନ ସାଧୁ ଖ୍ୱସ୍ସ ଭନ୍ତେତି ‘‘ଫାସୁୱିହାରଂ କରିସ୍ସାମି ନେସ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏୱମାହ।

ଇଦ୍ଧାଭିସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୀତି ଅଧିଟ୍ଠାନିଦ୍ଧିଂ ଅକାସି। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ମନ୍ଦମନ୍ଦୋ ସୀତକୱାତୋ ୱାଯତୁ, ଅବ୍ଭମଣ୍ଡପଂ କତ୍ୱା ଦେୱୋ ଏକମେକଂ ଫୁସାଯତୂ’’ତି ଏୱଂ ନାନାପରିକମ୍ମଂ – ‘‘ସୱାତୋ ଦେୱୋ ୱସ୍ସତୂ’’ତି ଏୱଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଏକତୋପି ହୋତି। ‘‘ସୱାତୋ ଦେୱୋ ୱସ୍ସତୂତି ଏକତୋପରିକମ୍ମଂ, ମନ୍ଦମନ୍ଦୋ ସୀତକୱାତୋ ୱାଯତୁ, ଅବ୍ଭମଣ୍ଡପଂ କତ୍ୱା ଦେୱୋ ଏକମେକଂ ଫୁସାଯତୂ’’ତି ଏୱଂ ନାନାଅଧିଟ୍ଠାନଂ ହୋତି। ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ନାନାପରିକମ୍ମଂ ନାନାଧିଟ୍ଠାନଂ, ଏକତୋ ପରିକମ୍ମଂ ଏକତୋ ଅଧିଟ୍ଠାନମ୍ପି ହୋତିଯେୱ। ଯଥା ତଥା କରୋନ୍ତସ୍ସ ପନ ପାଦକଜ୍ଝାନତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ କତପରିକମ୍ମସ୍ସ ପରିକମ୍ମାନନ୍ତରେନ ମହଗ୍ଗତଅଧିଟ୍ଠାନଚିତ୍ତେନେୱ ତଂ ଇଜ୍ଝତି। ଓକାସେସୀତି ୱିପ୍ପକିରି।

୫। ପଠମକାମଭୂସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୪୭। ପଞ୍ଚମେ ନେଲଙ୍ଗୋତି ନିଦ୍ଦୋସୋ। ସେତପଚ୍ଛାଦୋତି ସେତପଟିଚ୍ଛାଦନୋ। ଅନୀଘନ୍ତି ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖଂ। ମୁହୁତ୍ତଂ ତୁଣ୍ହୀ ହୁତ୍ୱାତି ତସ୍ସ ଅତ୍ଥପେକ୍ଖନତ୍ଥଂ

ତୀଣି ପିଟକାନି କଣ୍ଠେ କୁଣ୍ଡଲଂ ୱିଯ ସଞ୍ଚାଲେନ୍ତୋ ''ଅଯଂ ଇମସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ, ଅଯଂ ଇମସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ''ତି ଉପପରିକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ମୁହୁତ୍ତଂ ତୁଣ୍ହୀ ହୁତ୍ୱା। ୱିମୁତ୍ତିଯାତି ଅରହତ୍ତଫଲୱିମୁତ୍ତିଯା। ଇମଂ ପନ ପଞ୍ହଂ କଥେନ୍ତୋ ଉପାସକୋ ଦୁକ୍କରଂ ଅକାସି। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହି ''ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଓଦାତକଂ ତନୁକଂ ତୁଙ୍ଗନାସିକ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୨।୨୪୫) ଅତ୍ତନୋ ଦିଟ୍ଠେନ କଥେସି। ଅଯଂ ପନ ନଯଗ୍ଗାହେନ ''ଅରହତୋ ଏତଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି ଆହ।

୬। ଦୁତିଯକାମଭୂସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୪୮। ଛଟ୍ଠେ କତି ନୁ ଖୋ ଭନ୍ତେ ସଙ୍ଖାରାତି ଅଯଂ କିର, ଗହପତି, ନିରୋଧଂ ୱଲଞ୍ଜେତି, ତସ୍ମା ''ନିରୋଧପାଦକେ ସଙ୍ଖାରେ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏୱମାହ। ଥେରୋପିସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଞତ୍ୱା ପୁଞ୍ଞାଭିସଙ୍ଖାରାଦୀସୁ ଅନେକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁପି କାଯସଙ୍ଖାରାଦଯୋୱ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ତଯୋ ଖୋ ଗହପତୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା କାଯେନ ସଙ୍ଖରୀଯତି ନିବ୍ବତ୍ତୀଯତୀତି କାଯସଙ୍ଖାରୋ। ୱାଚାଯ ସଙ୍ଖରୋତି ନିବ୍ବତ୍ତେତୀତି ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ। ଚିତ୍ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା ଚିତ୍ତେନ ସଙ୍ଖରୀଯତି ନିବ୍ବତ୍ତୀଯତୀତି ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ।

କତମୋପନ ଭନ୍ତେତି ଇଧ କିଂ ପୁଚ୍ଛତି? ''ଇମେ ସଙ୍ଖାରା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ମିସ୍ସା ଆଲୁଳିତା ଅୱିଭୂତା ଦୁଦ୍ଦୀପନା। ତଥା ହି କାଯଦ୍ୱାରେ ଆଦାନଗ୍ଗହଣମୁଞ୍ଚନଚୋପନାନି ପାପେତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନା ଅଟ୍ଠ କାମାୱଚରକୁସଲଚେତନା ଦ୍ୱାଦସ ଅକୁସଲଚେତନାତି ଏୱଂ କୁସଲାକୁସଲା ୱୀସତି ଚେତନାପି, ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାପି କାଯସଙ୍ଖାରୋତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ହନୁସଞ୍ଚୋପନଂ ୱଚୀଭେଦଂ ପାପେତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାୱ ୱୀସତି ଚେତନାପି ୱିତକ୍କୱିଚାରାପି ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରେସୁ ଚୋପନଂ ଅପତ୍ୱା ରହୋ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଚିନ୍ତଯତୋ ଉପ୍ପନ୍ନା କୁସଲାକୁସଲା ଏକୂନତିଂସଚେତନାପି, ସଞ୍ଞା ଚ ୱେଦନା ଚାତି ଇମେ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମାପି ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଏୱଂ ଇମେ ସଙ୍ଖାରା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ମିସ୍ସା ଆଲୁଳିତା ଅୱିଭୂତା ଦୁଦ୍ଦୀପନା, ତେ ପାକଟେ ୱିଭୂତେ କତ୍ୱା କଥାପେସ୍ସାମୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି।

କସ୍ମା ପନ ଭନ୍ତେତି ଇଧ କାଯସଙ୍ଖାରାଦିନାମସ୍ସ ପଦତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛତି। ତସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ କାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧାତି କାଯନିସ୍ସିତା। କାଯେ ସତି ହୋନ୍ତି, ଅସତି ନ ହୋନ୍ତି। ଚିତ୍ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧାତି ଚିତ୍ତନିସ୍ସିତା। ଚିତ୍ତେ ସତି ହୋନ୍ତି, ଅସତି ନ ହୋନ୍ତି।

ଇଦାନି ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଏସ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ୱଲଞ୍ଜେତି, ନୋ ୱଲଞ୍ଜେତି, ଚିଣ୍ଣୱସୀ ୱା ତତ୍ଥ ନୋ ଚିଣ୍ଣୱସୀ''ତି ଜାନନତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ କଥଂ ପନ ଭନ୍ତେ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧସମାପତ୍ତି ହୋତୀତି ଆହ। ତସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ସମାପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି ୱା ସମାପଜ୍ଜାମୀତି ୱା ପଦଦ୍ୱଯେନ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିକାଲୋ କଥିତୋ। ସମାପନ୍ନୋତି ପଦେନ ଅନ୍ତୋନିରୋଧୋ। ତଥା ପୁରିମେହି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ସଚିତ୍ତକକାଲୋ କଥିତୋ, ପଚ୍ଛିମେନ ଅଚିତ୍ତକକାଲୋ।

ପୁବ୍ବେୱ ତଥା ଚିତ୍ତଂ ଭାୱିତଂ ହୋତୀତି ନିରୋଧସମାପତ୍ତିତୋ ପୁବ୍ବେ ଅଦ୍ଧାନପରିଚ୍ଛେଦକାଲେଯେୱ ''ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅଚିତ୍ତକୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଅଦ୍ଧାନପରିଚ୍ଛେଦଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱିତଂ ହୋତି। ଯଂ ତଂ ତଥତ୍ତାଯ ଉପନେତୀତି ଯଂ ପନ ଏୱଂ ଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ, ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ତଥତ୍ତାଯ ଅଚିତ୍ତକଭାୱାଯ ଉପନେତି। ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ପଠମଂ ନିରୁଜ୍ଝତୀତି ସେସସଙ୍ଖାରେହି ପଠମଂ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନେଯେୱ ନିରୁଜ୍ଝତି। ତତୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋତି ତତୋ ପରଂ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେ ନିରୁଜ୍ଝତି। ତତୋ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋତି ତତୋ ପରଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ଅନ୍ତୋନିରୋଧେ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଆଯୂତି ରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ୱିପରିଭିନ୍ନାନୀତି ଉପହତାନି ୱିନଟ୍ଠାନି।

ତତ୍ଥ କେଚି ''ନିରୋଧସମାପନ୍ନସ୍ସ 'ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ଚ ନିରୁଦ୍ଧୋ'ତି ୱଚନତୋ ଚିତ୍ତଂ ଅନିରୁଦ୍ଧଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ସଚିତ୍ତକାପି ଅଯଂ ସମାପତ୍ତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ତେ ୱତ୍ତବ୍ବା – ''ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋପିସ୍ସ ନିରୁଦ୍ଧୋ''ତି ୱଚନତୋ ୱାଚା ଅନିରୁଦ୍ଧା ହୋତି, ତସ୍ମା ନିରୋଧସମାପନ୍ନେନ ଧମ୍ମମ୍ପି କଥେନ୍ତେନ ସଜ୍ଝାଯମ୍ପି କରୋନ୍ତେନ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ ସିଯା। ଯୋ ଚାଯଂ ମତୋ କାଲଙ୍କତୋ, ତସ୍ସାପି ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ନିରୁଦ୍ଧୋତି ୱଚନତୋ ଚିତ୍ତଂ ଅନିରୁଦ୍ଧଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ତସ୍ମା କାଲଙ୍କତେ ମାତାପିତରୋ ୱା ଅରହନ୍ତେ ୱା ଝାପେନ୍ତେନ ଆନନ୍ତରିଯକମ୍ମଂ କତଂ ଭୱେଯ୍ୟ। ଇତି ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ଅଭିନିୱେସଂ ଅକତ୍ୱା ଆଚରିଯାନଂ ନଯେ ଠତ୍ୱା ଅତ୍ଥୋ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବୋ। ଅତ୍ଥୋ ହି ପଟିସରଣଂ, ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ।

ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ୱିପ୍ପସନ୍ନାନୀତି କିରିଯମଯପୱତ୍ତସ୍ମିଞ୍ହି ୱତ୍ତମାନେ ବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣେସୁ ପସାଦେ ଘଟ୍ଟେନ୍ତେସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି କିଲମନ୍ତି, ଉପହତାନି ମକ୍ଖିତାନି ୱିଯ ହୋନ୍ତି ୱାତାଦୀହି ଉଟ୍ଠିତରଜେନ ଚତୁମହାପଥେ ଠପିତଆଦାସୋ ୱିଯ। ଯଥା ପନ ଥୱିକାଯ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମଞ୍ଜୂସାଦୀସୁ ଠପିତୋ ଆଦାସୋ ଅନ୍ତୋଯେୱ ୱିରୋଚତି, ଏୱଂ ନିରୋଧସମାପନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନ୍ତୋନିରୋଧେ ପଞ୍ଚ ପସାଦା ଅତିୱିଯ ୱିରୋଚନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି

ଊପସନ୍ନାନୀ''ତି।

ଖୁଟ୍ଠହିସ୍ସନ୍ତି ୱା ଖୁଟ୍ଠହାମୀତି ୱା ପଦଦ୍ୱୟେନ ଅନ୍ତୋନିରୋଧକାଲୋ କଥିତୋ, ଖୁଟ୍ଠିତୋତି ପଦେନ ଫଲସମାପତ୍ତିକାଲୋ। ତଥା ପୁରିମେହି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ଅଚିତ୍ତକକାଲୋ କଥିତୋ, ପଚ୍ଛିମେନ ସଚିତ୍ତକକାଲୋ। ପୁବ୍ବେୱ ତଥା ଚିତ୍ତଂ ଭାୱିତଂ ହୋତୀତି ନିରୋଧସମାପତ୍ତିତୋ ପୁବ୍ବେ ଅଦ୍ଧାନପରିଚ୍ଛେଦକାଲେୟେୱ ''ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅଚିତ୍ତକୋ ହୁତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ ସଚିତ୍ତକୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଅଦ୍ଧାନପରିଚ୍ଛେଦଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱିତଂ ହୋତି। ଯଂ ତଂ ତଥତ୍ତାୟ ଉପନେତୀତି ଯଂ ଏୱଂ ଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ, ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ତଥତ୍ତାୟ ସଚିତ୍ତକଭାୱାୟ ଉପନେତି। ଇତି ହେଟ୍ଠା ନିରୋଧସମାପଜ୍ଜନକାଲୋ ଗହିତୋ, ଇଧ ନିରୋଧତୋ ୱୁଟ୍ଠାନକାଲୋ।

ଇଦାନି ନିରୋଧକଥଂ କଥେତୁଂ କାଲୋତି ନିରୋଧକଥା କଥେତବ୍ବା ସିୟା। ସା ପନେସା ''ଦ୍ୱୀହି ବଲେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ତୟୋ ଚ ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଟିପସ୍ସଦ୍ଧିୟା ସୋଳସହି ଞାଣଚରିୟାହି ନୱହି ସମାଧିଚରିୟାହି ୱସୀଭାୱତାପଞ୍ଞା ନିରୋଧସମାପତ୍ତିୟଂ ଞାଣ''ନ୍ତି ମାତିକଂ ଠପେତ୍ୱା ସବ୍ବାକାରେନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ କଥିତା, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ କଥିତନୟେନେୱ ଗହେତବ୍ବା। କୋ ପନାୟଂ ନିରୋଧୋ ନାମ? ଚତୁନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ପଟିସଙ୍ଖା ଅପ୍ପୱତ୍ତି। ଅଥ କିମତ୍ଥମେତଂ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତୀତି? ସଙ୍ଖାରାନଂ ପୱତ୍ତେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତା ସତ୍ତାହଂ ଅଚିତ୍ତକା ହୁତ୍ୱା ସୁଖଂ ୱିହରିସ୍ସାମ, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନଂ ନାମେତଂ ଯଦିଦଂ ନିରୋଧୋତି ଏତଦତ୍ଥଂ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତି।

ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ନିରୋଧା ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ ହି ଫଲସମାପତ୍ତିଚିତ୍ତଂ ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ସଞ୍ଞଞ୍ଚ ୱେଦନଞ୍ଚ ସନ୍ଧାୟ ''ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ଆହ। ତତୋ କାୟସଙ୍ଖାରୋତି ତତୋ ପରଂ ଭୱଙ୍ଗସମୟେ କାୟସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

କିଂ ପନ ଫଲସମାପତ୍ତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ନ ସମୁଟ୍ଠାପେତୀତି? ସମୁଟ୍ଠାପେତି। ଇମସ୍ସ ପନ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକା ଫଲସମାପତ୍ତି, ସା ନ ସମୁଟ୍ଠାପେତି। କିଂ ୱା ଏତେନ? ଫଲସମାପତ୍ତି ପଠମଜ୍ଝାନିକା ୱା ହୋତୁ ଦୁତିୟତତିୟଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକା ୱା, ସନ୍ତସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ଅବ୍ବୋହାରିକା ହୋନ୍ତି, ତେସଂ ଅବ୍ବୋହାରିକଭାୱୋ ସଞ୍ଜୀୱତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁନା ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସଞ୍ଜୀୱତ୍ଥେରସ୍ସ ହି ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ କିଂସୁକପୁପ୍ଫସଦିସେ ୱୀତଚ୍ଚିତଙ୍ଗାରେ ମଦ୍ଦମାନସ୍ସ ଗଚ୍ଛତୋ ଚୀୱରେ ଅଂସୁମତ୍ତମ୍ପି ନ ଝାୟି, ଉସ୍ମାକାରମତ୍ତମ୍ପି ନାହୋସି। ସମାପତ୍ତିବଲଂ ନାମେତନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱମେୱ ସନ୍ତାୟ ଫଲସମାପତ୍ତିୟା ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ଅବ୍ବୋହାରିକା ହୋନ୍ତୀତି ଭୱଙ୍ଗସମୟେନେୱେତଂ କଥିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତୋୱଚୀସଙ୍ଖାରୋତି ତତୋ ପରଂ କିରିୟମୟପୱତ୍ତୱଲଞ୍ଜନକାଲେ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। କିଂ ଭୱଙ୍ଗଂ ୱିତକ୍କୱିଚାରେ ନ ସମୁଟ୍ଠାପେତୀତି? ସମୁଟ୍ଠାପେତି। ତଂସମୁଟ୍ଠାନା ପନ ୱିତକ୍କୱିଚାରା ୱାଚଂ ଅଭିସଙ୍ଖାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀତି କିରିୟମୟପୱତ୍ତୱଲଞ୍ଜନକାଲେନେୱେତଂ କଥିତଂ।

ସୁଞ୍ଞତୋ ଫସ୍ସୋତିଆଦୟୋ ସଗୁଣେନାପି ଆରମ୍ମଣେନାପି କଥେତବ୍ବା। ସଗୁଣେନ ତାୱ ସୁଞ୍ଞତା ନାମ ଫଲସମାପତ୍ତି, ତାୟ ସହଜାତଫସ୍ସଂ ସନ୍ଧାୟ ''ସୁଞ୍ଞତୋ ଫସ୍ସୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅନିମିତ୍ତଅପ୍ପଣିହିତେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଆରମ୍ମଣେନ ପନ ନିବ୍ବାନଂ ରାଗାଦୀହି ସୁଞ୍ଞତ୍ତା ସୁଞ୍ଞତା ନାମ, ରାଗନିମିତ୍ତାଦୀନଂ ଅଭାୱା ଅନିମିତ୍ତଂ, ରାଗଦୋସମୋହପ୍ପଣିଧୀନଂ ଅଭାୱା ଅପ୍ପଣିହିତଂ, ସୁଞ୍ଞତଂ ନିବ୍ବାନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନଫଲସମାପତ୍ତିସମ୍ଫସ୍ସୋ ସୁଞ୍ଞତୋ ନାମ। ଅନିମିତ୍ତଅପ୍ପଣିହିତେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ଅପରା ଆଗମନିୟକଥା ନାମ ହୋତି। ସୁଞ୍ଞତଅନିମିତ୍ତଅପ୍ପଣିହିତାତି ହି ୱିପସ୍ସନାପି ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ଥ ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଖାରେ ଅନିଚ୍ଚତୋ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦିସ୍ୱା ଅନିଚ୍ଚତୋ ୱୁଟ୍ଠାତି, ତସ୍ସ ୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନିୱିପସ୍ସନା ଅନିମିତ୍ତା ନାମ ହୋତି। ଯୋ ଦୁକ୍ଖତୋ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖତୋ ଦିସ୍ୱା ଦୁକ୍ଖତୋ ୱୁଟ୍ଠାତି, ତସ୍ସ ଅପ୍ପଣିହିତା ନାମ। ଯୋ ଅନତ୍ତତୋ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅନତ୍ତତୋ ଦିସ୍ୱା ଅନତ୍ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାତି, ତସ୍ସ ସୁଞ୍ଞତା ନାମ। ତତ୍ଥ ଅନିମିତ୍ତୱିପସ୍ସନାୟ ମଗ୍ଗୋ ଅନିମିତ୍ତୋ ନାମ, ଅନିମିତ୍ତମଗ୍ଗସ୍ସ ଫଲଂ ଅନିମିତ୍ତଂ ନାମ, ଅନିମିତ୍ତଫଲସମାପତ୍ତିସହଜାତେ ଫସ୍ସେ ଫୁସନ୍ତେ ''ଅନିମିତ୍ତୋ ଫସ୍ସୋ ଫୁସତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅପ୍ପଣିହିତସୁଞ୍ଞତେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଆଗମନିୟେନ କଥିତେ ପନ ସୁଞ୍ଞତୋ ୱା ଫସ୍ସୋ ଅନିମିତ୍ତୋ ୱା ଫସ୍ସୋ ଅପ୍ପଣିହିତୋ ୱା ଫସ୍ସୋତି ୱିକପ୍ପୋ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା ସଗୁଣେନ ଚେୱ ଆରମ୍ମଣେନ ଚ କଥେତବ୍ବଂ। ଏୱଞ୍ହି ତୟୋ ଫସ୍ସା ଫୁସନ୍ତୀତି ସମେତି।

ୱିୱେକନିନ୍ନନ୍ତିଆଦୀସୁ ନିବ୍ବାନଂ ୱିୱେକୋ ନାମ। ତସ୍ମିଂ ୱିୱେକେ ନିନ୍ନଂ ଓନତନ୍ତି ୱିୱେକନିନ୍ନଂ। ୱିୱେକପୋଣନ୍ତି ଅଞ୍ଞତୋ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଯେନ ୱିୱେକୋ, ତେନ ୱଙ୍କଂ ୱିୟ ହୁତ୍ୱା ଠିତନ୍ତି ୱିୱେକପୋଣଂ। ଯେନ ୱିୱେକୋ, ତେନ ପତମାନଂ ୱିୟ ଠିତନ୍ତି ୱିୱେକପବ୍ଭାରଂ।

୭। ଗୋଦତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୪୯। ସତ୍ତମେ ନାନତ୍ଥା ଚେୱ ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା ଚାତି ବ୍ୟଞ୍ଜନମ୍ପି ନେସଂ ନାନଂ, ଅତ୍ଥୋପି। ତତ୍ଥ ବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ନାନତା ପାକଟା। ଅତ୍ଥୋ ପନ ଅପ୍ପମାଣା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଭୂମନ୍ତରତୋ ମହଗ୍ଗତା ହୋତି ରୂପାୱଚରା, ଆରମ୍ମଣତୋ ସତ୍ତପଣ୍ଣତ୍ତିଆରମ୍ମଣା। ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞା ଭୂମନ୍ତରତୋ ମହଗ୍ଗତା ଅରୂପାୱଚରା, ଆରମ୍ମଣତୋ ନୱତ୍ତବ୍ବାରମ୍ମଣା। ସୁଞ୍ଞତା ଭୂମନ୍ତରତୋ କାମାୱଚରା, ଆରମ୍ମଣତୋ ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣା। ୱିପସ୍ସନା ହି ଏତ୍ଥ ସୁଞ୍ଞତାତି ଅଧିପ୍ପେତା। ଅନିମିତ୍ତା ଭୂମନ୍ତରତୋ ଲୋକୁତ୍ତରା, ଆରମ୍ମଣତୋ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣା।

ରାଗୋ ଖୋ ଭନ୍ତେ ପମାଣକରଣୋତିଆଦୀସୁ ଯଥା ପବ୍ବତପାଦେ ପୂତିପଣ୍ଣକସଟୌଦକଂ ନାମ ହୋତି କାଳୱଣ୍ଣଂ, ଓଲୋକେନ୍ତାନଂ ବ୍ୟାମସତଗମ୍ଭୀରଂ ୱିଯ ଖାଯତି, ଯଟ୍ଠିଂ ୱା ରଜ୍ଜୁଂ ୱା ଗହେତ୍ୱା ମିନନ୍ତସ୍ସ ପିଟ୍ଠିପାଦୋତ୍ଥରଣମତ୍ତମ୍ପି ନ ହୋତି; ଏୱମେୱ ଯାୱ ରାଗାଦଯୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତାୱ ପୁଗ୍ଗଲଂ ସଞ୍ଜାନିତୁଂ ନ ସକ୍କା ହୋତି, ସୋତାପନ୍ନୋ ୱିଯ ସକଦାଗାମୀ ୱିଯ ଅନାଗାମୀ ୱିଯ ଚ ଖାଯତି। ଯଦା ପନସ୍ସ ରାଗାଦଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତଦା ରତ୍ତୋ ଦୁଟ୍ଠୋ ମୂଳ୍ହୋତି ପଞ୍ଞାଯତି। ଇତି ତେ ''ଏତ୍ତକୋ ଅଯ''ନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପମାଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତାୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ପମାଣକରଣା ନାମ ୱୁତ୍ତା।

ଯାୱତା ଖୋ ଭନ୍ତେ ଅପ୍ପମାଣା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯୋତି ଯତ୍ତକା ଅପ୍ପମାଣା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯୋ। କିତ୍ତକା ପନ ତା? ଚତ୍ତାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରା, ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା, ଚତ୍ତାରି ଫଲାନୀତି ଦ୍ୱାଦସ। ତତ୍ର ବ୍ରହ୍ମୱିହାରା ଫରଣଅପ୍ପମାଣତାଯ ଅପ୍ପମାଣା, ସେସା ପମାଣକାରକାନଂ କିଲେସାନଂ ଅଭାୱେନ ନିବ୍ବାନମ୍ପି ଅପ୍ପମାଣମେୱ, ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ପନ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ନ ଗହିତଂ। ଅକୁପ୍ପାତି ଅରହତ୍ତଫଲଚେତୋୱିମୁତ୍ତି। ସା ହି ତାସଂ ସବ୍ବଜେଟ୍ଠିକା, ତସ୍ମା ''ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତୀ''ତି ୱୁତ୍ତା। ରାଗୋଖୋ ଭନ୍ତେ କିଞ୍ଚନନ୍ତି ରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପୁଗ୍ଗଲଂ କିଞ୍ଚତି ମଦ୍ଦତି ପଲିବୁନ୍ଧତି, ତସ୍ମା କିଞ୍ଚନନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ। ମନୁସ୍ସା କିର ଗୋଣେହି ଖଲଂ ମଦ୍ଦାପେନ୍ତା ''କିଞ୍ଚେହି କପିଲ କିଞ୍ଚେହି କାଳକା''ତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ମଦ୍ଦନଟ୍ଠୋ କିଞ୍ଚନଟ୍ଠୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।
ଦୋସମୋହେସୁପିଏସେୱ ନଯୋ।

ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯୋ ନାମ ନୱ ଧମ୍ମା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ମଗ୍ଗଫଲାନି ଚ। ତତ୍ଥ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ କିଞ୍ଚନଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଅସ୍ସ ନତ୍ଥୀତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞଂ। ମଗ୍ଗଫଲାନି କିଞ୍ଚନାନଂ ମଦ୍ଦନପଲିବୁନ୍ଧନକିଲେସାନଂ ନତ୍ଥିତାଯ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାନି, ନିବ୍ବାନମ୍ପି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞଂ, ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ପନ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ନ ଗହିତଂ।

ରାଗୋ ଖୋ ଭନ୍ତେ ନିମିତ୍ତକରଣୋତିଆଦୀସୁ ଯଥା ନାମ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କୁଲାନଂ ସଦିସା ଦ୍ୱେ ୱଚ୍ଛକା ହୋନ୍ତି। ଯାୱ ତେସଂ ଲକ୍ଖଣଂ ନ କତଂ ହୋତି, ତାୱ ''ଅଯଂ ଅସୁକକୁଲସ୍ସ ୱଚ୍ଛକୋ, ଅଯଂ ଅସୁକକୁଲସ୍ସା''ତି ନ ସକ୍କା ହୋତି ଜାନିତୁଂ। ଯଦା ପନ ତେସଂ ତିସୂଲାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଲକ୍ଖଣଂ କତଂ ହୋତି, ତଦା ସକ୍କା ହୋତି ଜାନିତୁଂ। ଏୱମେୱ ଯାୱ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ରାଗୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତାୱ ନ ସକ୍କା ହୋତି ଜାନିତୁଂ ''ଅରିଯୋ ୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ୱା''ତି। ରାଗୋ ପନସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋୱ ''ସରାଗୋ ନାମ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ''ତି ସଞ୍ଜାନନନିମିତ୍ତଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ନିମିତ୍ତକରଣୋତି ୱୁତ୍ତୋ।
ଦୋସମୋହେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଅନିମିତ୍ତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯୋ ନାମ ତେରସ ଧମ୍ମା ୱିପସ୍ସନା, ଚତ୍ତାରୋ ଆରୁପ୍ପା, ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା, ଚତ୍ତାରି ଫଲାନି। ତତ୍ଥ ୱିପସ୍ସନା ନିଚ୍ଚନିମିତ୍ତଂ ସୁଖନିମିତ୍ତଂ ଅତ୍ତନିମିତ୍ତଂ ଉଗ୍ଘାଟେତୀତି ଅନିମିତ୍ତା ନାମ। ଚତ୍ତାରୋ ଆରୁପ୍ପା ରୂପନିମିତ୍ତସ୍ସ ଅଭାୱା ଅନିମିତ୍ତା ନାମ। ମଗ୍ଗଫଲାନି ନିମିତ୍ତକରାନଂ କିଲେସାନଂ ଅଭାୱେନ ଅନିମିତ୍ତାନି, ନିବ୍ବାନମ୍ପି ଅନିମିତ୍ତମେୱ, ତଂ ପନ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ନ ଗହିତଂ। ଅଥ କସ୍ମା ସୁଞ୍ଞତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ନ ଗହିତାତି? ସା ''ସୁଞ୍ଞା ରାଗେନା''ତିଆଦିୱଚନତୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅନୁପୱିଟ୍ଠାୱ, ତସ୍ମା ୱିସୁଂ ନ ଗହିତାତି।

ଏକତ୍ଥାତି ଆରମ୍ମଣୱସେନ ଏକତ୍ଥା ''ଅପ୍ପମାଣଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ଅନିମିତ୍ତ''ନ୍ତି ହି ସବ୍ବାନେତାନି ନିବ୍ବାନସ୍ସେୱ ନାମାନି। ଇତି ଇମିନା ପରିଯାଯେନ ଏକତ୍ଥା। ଅଞ୍ଞତ୍ଥସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ଅପ୍ପମାଣାପି ହୋତି, ଅଞ୍ଞତ୍ଥସ୍ମିଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞା, ଅଞ୍ଞତ୍ଥସ୍ମିଂ ସୁଞ୍ଞତା, ଅଞ୍ଞତ୍ଥସ୍ମିଂ ଅନିମିତ୍ତାତି ଇମିନା ପରିଯାଯେନ ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନାତି।

୮। ନିଗଣ୍ଠନାଟପୁତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୫୦। ଅଟ୍ଠମେ ତେନୁପସଙ୍କମୀତି ସଯଂ ଆଗତାଗମୋ ୱିଞ୍ଞାତସାସନୋ ଅନାଗାମୀ ଅରିଯସାୱକୋ ସମାନୋ କସ୍ମା ନଗ୍ଗଭୋଗ୍ଗଂ ନିସ୍ସିରିକଂ ନିଗଣ୍ଠଂ ଉପସଙ୍କମୀତି? ଉପୱାଦମୋଚନତ୍ଥଞ୍ଚେୱ ୱାଦାରୋପନତ୍ଥଞ୍ଚ। ନିଗଣ୍ଠା କିର ''ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକା ଥଦ୍ଧଖଦିରଖାଣୁକସଦିସା, କେନଚି ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରମ୍ପି ନ କରୋନ୍ତୀ''ତି ଉପୱଦନ୍ତି, ତସ୍ସ ଉପୱାଦସ୍ସ ମୋଚନତ୍ଥଞ୍ଚ, ''ୱାଦଞ୍ଚସ୍ସ ଆରୋପେସ୍ସାମୀ''ତି ଉପସଙ୍କମି। ନ ଖ୍ୱାହଂ ଏତ୍ଥ ଭନ୍ତେ ଭଗୱତୋ ସଦ୍ଧାଯ ଗଚ୍ଛାମୀତି ଯସ୍ସ ଞାଣେନ ଅସଚ୍ଛିକତଂ ହୋତି। ସୋ ''ଏୱଂ କିରେତ''ନ୍ତି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସଦ୍ଧାଯ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ମଯା ପନ

ଞାଣେନେତଂ ସଚ୍ଛିକତଂ, ତସ୍ମା ନାହଂ ଏତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ସଦ୍ଧାଯ ଗଚ୍ଛାମୀତି ଦୀପେନ୍ତୋ ଏୱମାହ।

ଉଲ୍ଲୋକେତ୍ୱାତି କାଯଂ ଉନ୍ନାମେତ୍ୱା କୁଚ୍ଛିଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଗୀୱଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ସବ୍ବଂ ଦିସଂ ପେକ୍ଖମାନୋ ଉଲ୍ଲୋକେତ୍ୱା। ବାଧେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ୟାତି ଯଥା ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ନ ନିକ୍ଖମତି, ଏୱଂ ପଟିବାହିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ୟ ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ ୱା। ସହଧମ୍ମିକାତି ସକାରଣା। ଅଥ ମଂ ପଟିହରେଯ୍ୟାସି ସଦ୍ଧିଂ ନିଗଣ୍ଠପରିସାଯାତି ଏତେସଂ ଅତ୍ଥେ ଞାତେ ଅଥ ମେ ନିଗଣ୍ଠପରିସାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଅଭିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାସି, ପତୀହାରସ୍ସ ମେ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଆଗତଭାୱଂ ଜାନାପେଯ୍ୟାସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକୋ ପଞ୍ହୋତି ଏକୋ ପଞ୍ହମଗ୍ଗୋ, ଏକଂ ପଞ୍ହଗୱେସନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକୋ ଉଦ୍ଦେସୋତି ଏକଂ ନାମ କିନ୍ତି? ଅଯଂ ଏକୋ ଉଦ୍ଦେସୋ। ଏକଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣନ୍ତି ‘‘ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ଆହାରଟ୍ଠିତିକା’’ତି (ଖୁ। ପା। ୪।୧; ଅ। ନି। ୧୦।୨୭) ଇଦଂ ଏକଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୯। ଅଚେଲକସ୍ସପସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୫୧। ନୱମେ କୀୱଚିରଂ ପବ୍ବଜିତସ୍ସାତି କୀୱଚିରୋ କାଲୋ ପବ୍ବଜିତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉତ୍ତରି ମନୁସ୍ସଧମ୍ମାତି ମନୁସ୍ସଧମ୍ମୋ ନାମ ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥା, ତତୋ ମନୁସ୍ସଧମ୍ମତୋ ଉତ୍ତରି। ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସୋତି ଅରିଯଭାୱଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥତାଯ ଅଲମରିଯୋତି ସଙ୍ଖାତୋ ଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସୋ। ନଗ୍ଗେଯ୍ୟାତି ନଗ୍ଗଭାୱତୋ। ମୁଣ୍ଡେଯ୍ୟାତି ମୁଣ୍ଡଭାୱତୋ। ପୱାଳନିପ୍ଫୋଟନାଯାତି ପାୱଳନିପ୍ଫୋଟନତୋ, ଭୂମିଯଂ ନିସୀଦନ୍ତସ୍ସ ଆନିସଦଟ୍ଠାନେ ଲଗ୍ଗାନଂ ପଂସୁରଜୱାଲିକାନଂ ଫୋଟନତ୍ଥଂ ଗହିତମୋରପିଞ୍ଛମତ୍ତତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୦। ଗିଲାନଦସ୍ସନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୫୨। ଦସମେ ଆରାମଦେୱତାତି ପୁପ୍ଫାରାମଫଲାରାମେସୁ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା। ୱନଦେୱତାତି ୱନସଣ୍ଡେସୁ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା। ରୁକ୍ଖଦେୱତାତି ମତ୍ତରାଜକାଲେ ୱେସ୍ସୱଣୋ ଚ ଦେୱତାତି ଏୱଂ ତେସୁ ତେସୁ ରୁକ୍ଖେସୁ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା। ଓସଧିତିଣୱନପ୍ପତୀସୂତି ହରୀତକାମଲକୀଆଦୀସୁ ମୁଞ୍ଜପବ୍ବଜାଦୀସୁ ୱନଜେଟ୍ଠରୁକ୍ଖେସୁ ଚ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା। ସଂଗମ୍ମାତି ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା। ସମାଗମ୍ମାତି ତତୋ ତତୋ ସମାଗନ୍ତ୍ୱା। ପଣିଧେହୀତି ପତ୍ଥନାୱସେନ ଠପେହି। ଇଜ୍ଝିସ୍ସତି ସୀଲୱତୋ ଚେତୋପଣିଧୀତି ସମିଜ୍ଝିସ୍ସତି ସୀଲୱନ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତପତ୍ଥନା। ଧମ୍ମିକୋତି ଦସକୁସଲଧମ୍ମସମନ୍ନାଗତୋ ଅଗତିଗମନରହିତୋ। ଧମ୍ମରାଜାତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ, ଧମ୍ମେନ ୱା ଲଦ୍ଧରଜ୍ଜତ୍ତା ଧମ୍ମରାଜା। ତସ୍ମାତି ‘‘ଯସ୍ମା ତେନ ହି, ଅଯ୍ୟପୁତ୍ତ, ଅମ୍ହେପି ଓୱଦାହୀ’’ତି ୱଦଥ, ତସ୍ମା। ଅପ୍ପଟିୱିଭତ୍ତନ୍ତି ‘‘ଇଦଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦସ୍ସାମ, ଇଦଂ ଅତ୍ତନା ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମା’’ତି ଏୱଂ ଅୱିଭତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ସାଧାରଣମେୱ ଭୱିସ୍ସତୀତି।

ଚିତ୍ତସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୮। ଗାମଣିସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ଚଣ୍ଡସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୫୩। ଗାମଣିସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମେ ଚଣ୍ଡୋ ଗାମଣୀତି ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକତ୍ଥେରେହି ଚଣ୍ଡୋତି ଗହିତନାମୋ ଏକୋ ଗାମଣି। ପାତୁକରୋତୀତି ଭଣ୍ଡନ୍ତଂ ପଟିଭଣ୍ଡନ୍ତୋ ଅକ୍କୋସନ୍ତଂ ପଚ୍ଚକ୍କୋସନ୍ତୋ ପହରନ୍ତଂ ପଟିପହରନ୍ତୋ ପାକଟଂ କରୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ନ ପାତୁକରୋତୀତି ଅକ୍କୁଟ୍ଠୋପି ପହଟୋପି କିଞ୍ଚି ପଚ୍ଚନୀକଂ ଅକରୋନ୍ତୋତି ଦସ୍ସେତି।

୨। ତାଲପୁଟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୫୪। ଦୁତିଯେ ତାଲପୁଟୋତି ଏୱଂନାମକୋ। ତସ୍ସ କିର ବନ୍ଧନା ପମୁତ୍ତତାଲପକ୍କୱଣ୍ଣୋ ୱିଯ ମୁଖୱଣ୍ଣୋ ୱିପ୍ପସନ୍ନୋ ଅହୋସି, ତେନସ୍ସ ତାଲପୁଟୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସ୍ୱାଯଂ ଅଭିନୀହାରସମ୍ପନ୍ନୋ ପଚ୍ଛିମଭୱିକପୁଗ୍ଗଲୋ। ଯସ୍ମା ପନ ପଟିସନ୍ଧି ନାମ ଅନିଯତା ଆକାସେ ଖିତ୍ତଦଣ୍ଡସଦିସା, ତସ୍ମା ଏସ ନଟକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତୋ ପନ ନଟସିପ୍ପେ ଅଗ୍ଗୋ ହୁତ୍ୱା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ପାକଟୋ ଜାତୋ। ତସ୍ସ ପଞ୍ଚ ସକଟସତାନି ପଞ୍ଚ ମାତୁଗାମସତାନି ପରିୱାରୋ, ଭରିଯାଯପିସ୍ସ ତାୱତକାୱାତି ମାତୁଗାମସହସ୍ସେନ ଚେୱ ସକଟସହସ୍ସେନ ଚ ସଦ୍ଧିଂ ଯଂ ଯଂ ନଗରଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ପୱିସତି, ତତ୍ଥସ୍ସ ପୁରେତରମେୱ ସତସହସ୍ସଂ ଦେନ୍ତି। ସମଜ୍ଜୱେସଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପନ ମାତୁଗାମସହସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ କୀଳଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଯଂ ହତ୍ଥୂପଗପାଦୂପଗାଦିଆଭରଣଜାତଂ ଖିପନ୍ତି, ତସ୍ସ ପରିଯନ୍ତୋ ନତ୍ଥି। ସୋ ତଂଦିୱସଂ ମାତୁଗାମସହସ୍ସପରିୱାରିତୋ ରାଜଗହେ କୀଳଂ କତ୍ୱା ପରିପକ୍କଞାଣତ୍ତା ସପରିୱାରୋୱ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି।

ସଚ୍ଚାଲିକେନାତି ସଚ୍ଚେନ ଚ ଅଲିକେନ ଚ। ତିଟ୍ଠତେତନ୍ତି ତିଟ୍ଠତୁ ଏତଂ। ରଜନୀଯାତି ରାଗପ୍ପଚ୍ଚଯା ମୁଖତୋ ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣସୁତ୍ତନୀହରଣୱାତୱୁଟ୍ଠିଦସ୍ସନାଦଯୋ ଅଞ୍ଞେ ଚ କାମସ୍ସାଦସଂଯୁତ୍ତାକାରଦସ୍ସନକା ଅଭିନଯା। ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯାତି ଅଧିକପ୍ପମାଣତ୍ତାଯ। ଦୋସନୀଯାତି ଦୋସପ୍ପଚ୍ଚଯା ହତ୍ଥପାଦଚ୍ଛେଦାଦିଦସ୍ସନାକାରା। ମୋହନୀଯାତି ମୋହପ୍ପଚ୍ଚଯା ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ତେଲକରଣଂ, ତେଲଂ ଗହେତ୍ୱା ଉଦକକରଣନ୍ତି ଏୱମାଦଯୋ ମାଯାପଭେଦା।

ପହାସୋନାମ ନିରଯୋତି ୱିସୁଂ ପହାସନାମକୋ ନିରଯୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅୱୀଚିସ୍ସେୱ ପନ ଏକସ୍ମିଂ କୋଟ୍ଠାସେ ନଚ୍ଚନ୍ତା ୱିଯ ଗାଯନ୍ତା ୱିଯ ଚ ନଟୱେସଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ପଚ୍ଚନ୍ତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏତଂ ରୋଦାମୀତି ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏତଂ ଭଗୱତୋ ବ୍ୟାକରଣଂ ନ ରୋଦାମୀତି ଏୱଂ ସକମ୍ମକୱସେନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ନ ଅସ୍ସୁୱିମୋଚନମତ୍ତେନ। ''ମତଂ ୱା ଅମ୍ମରୋଦନ୍ତୀ''ତିଆଦଯୋ ଚେତ୍ଥ ଅଞ୍ଞେପି ୱୋହାରା ୱେଦିତବ୍ବା।

୩-୫। ଯୋଧାଜୀୱସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୩୫୫-୩୫୭। ତତିଯେ ଯୋଧାଜୀୱୋତି ଯୁଦ୍ଧେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପନକୋ ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକତ୍ଥେରେହି ଏୱଂ ଗହିତନାମୋ। ଉସ୍ସହତି ୱାଯମତୀତି ଉସ୍ସାହଂ ୱାଯାମଂ କରୋତି। ପରିଯାପାଦେନ୍ତୀତି ମରଣଂ ପଟିପଜ୍ଜାପେନ୍ତି। ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଦୁଟ୍ଠୁ କତଂ। ଦୁପ୍ପଣିହିତନ୍ତି ଦୁଟ୍ଠୁ ଠପିତଂ। ପରଜିତୋ ନାମ ନିରଯୋତି ଅଯମ୍ପି ନ ୱିସୁଂ ଏକୋ ନିରଯୋ, ଅୱୀଚିସ୍ସେୱ ପନ ଏକସ୍ମିଂ କୋଟ୍ଠାସେ ପଞ୍ଚାୱୁଧସନ୍ନଦ୍ଧା ଫଲକହତ୍ଥା ହତ୍ଥିଅସ୍ସରଥେ ଆରୁଯ୍ହ ସଙ୍ଗାମେ ଯୁଜ୍ଝନ୍ତା ୱିଯ ପଚ୍ଚନ୍ତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଚତୁତ୍ଥପଞ୍ଚମେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

୬। ଅସିବନ୍ଧକପୁତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୫୮। ଛଟ୍ଠେ ପଚ୍ଛାଭୂମକାତି ପଚ୍ଛାଭୂମିୱାସିନୋ। କାମଣ୍ଡଲୁକାତି ସକମଣ୍ଡଲୁନୋ। ସେୱାଲମାଲିକାତି ପାତୋୱ ଉଦକତୋ ସେୱାଲଞ୍ଚେୱ ଉପ୍ପଲାଦୀନି ଚ ଗହେତ୍ୱା ଉଦକସୁଦ୍ଧିକଭାୱଜାନନତ୍ଥାଯ ମାଲଂ କତ୍ୱା ପିଳନ୍ଧନକା। ଉଦକୋରୋହକାତି ସାଯଂପାତଂ ଉଦକଂ ଓରୋହନକା। ଉଯ୍ୟାପେନ୍ତୀତି ଉପରି ଯାପେନ୍ତି। ସଞ୍ଞାପେନ୍ତୀତି ସମ୍ମା ଞାପେନ୍ତି। ସଗ୍ଗଂ ନାମ ଓକ୍କାମେନ୍ତୀତି ପରିୱାରେତ୍ୱା ଠିତା ''ଗଚ୍ଛ, ଭୋ, ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ, ଗଚ୍ଛ, ଭୋ, ବ୍ରହ୍ମଲୋକ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତା ସଗ୍ଗଂ ପୱେସେନ୍ତି। ଅନୁପରିସକ୍କେଯ୍ୟାତି ଅନୁପରିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ। ଉମ୍ମୁଜାତି ଉମ୍ମୁଜ ଉଟ୍ଠହ। ଥଲମୁପ୍ଲୱାତି ଥଲମଭିରୁହ। ତତ୍ର

ଯାସ୍ସାତି ତତ୍ର ଯା ଭୱେଯ୍ୟ। ସକ୍ଖରା ୱା କଠଲା ୱାତି ସକ୍ଖରା ଚ କଠଲା ଚ । ସା ଅଧୋଗାମୀ ଅସ୍ସାତି ସା ଅଧୋ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ହେଟ୍ଠାଗାମୀ ଭୱେୟ୍ୟ। ଅଧୋଗଚ୍ଛାତି ହେଟ୍ଠା ଗଚ୍ଛ।

୭। ଖେତ୍ତୂପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୫୯। ସତ୍ତମେ ଜଙ୍ଗଲନ୍ତି ଥଦ୍ଧଂ ନ ମୁଦୁ। ଊସରନ୍ତି ସଞ୍ଜାତଲୋଣଂ। ପାପଭୂମୀତି ଲାମକଭୂମିଭାଗଂ। ମଂଦୀପାତିଆଦୀସୁ ଅହଂ ଦୀପୋ ପତିଟ୍ଠା ଏତେସନ୍ତି ମଂଦୀପା। ଅହଂ ଲେଣୋ ଅଲ୍ଲୀଯନଟ୍ଠାନଂ ଏତେସନ୍ତି ମଂଲେଣା। ଅହଂ ତାଣଂ ରକ୍ଖା ଏତେସନ୍ତି ମଂତାଣା। ଅହଂ ସରଣଂ ଭଯନାସନଂ ଏତେସନ୍ତି ମଂସରଣା। ୱିହରନ୍ତୀତି ମଂ ଏୱଂ କତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତି।

ଗୋଭତ୍ତମ୍ପୀତି ଧଞ୍ଞଫଲସ୍ସ ଅଭାୱେନ ଲାଯିତ୍ୱା କଲାପକଲାପଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଠପିତଂ ଗିମ୍ହକାଲେ ଗୁନ୍ନମ୍ପି ଖାଦନଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଦକମଣିକୋତି କୁଚ୍ଛିଯଂ ମଣିକମେଖଲାଯ ଏୱଂ ଲଦ୍ଧନାମୋ ଭାଜନୱିସେସୋ। ଅହାରୀ ଅପରିହାରୀତି ଉଦକଂ ନ ହରତି ନ ପରିହରତି, ନ ପରିଯାଦିଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ସକ୍କଚ୍ଚଧମ୍ମଦେସନାୱ କଥିତା। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ଅସକ୍କଚ୍ଚଧମ୍ମଦେସନା ନାମ ନତ୍ଥି। ସୀହସମାନୱୁତ୍ତିନୋ ହି ବୁଦ୍ଧା, ଯଥା ସୀହୋ ପଭିନ୍ନୱରୱାରଣସ୍ସପି ସସବିଳାରାଦୀନମ୍ପି ଗହଣତ୍ଥାଯ ଏକସଦିସମେୱ ୱେଗଂ କରୋତି, ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧାପି ଏକସ୍ସ ଦେସେନ୍ତାପି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବହୂନଂ ଭିକ୍ଖୁପରିସାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଉପାସକଉପାସିକାପରିସାଯପି ତିତ୍ଥିଯାନମ୍ପି ଦେସେନ୍ତା ସକ୍କଚ୍ଚମେୱ ଦେସେନ୍ତି। ଚତସ୍ସୋ ପନ ପରିସା ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ଓକପ୍ପେତ୍ୱା ସୁଣନ୍ତୀତି ତାସଂ ଦେସନା ସକ୍କଚ୍ଚଦେସନା ନାମ ଜାତା।

୮। ସଙ୍ଖଧମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୬୦। ଅଟ୍ଠମେ ଯଂବହୁଲଂ ଯଂବହୁଲନ୍ତି ଇମିନା ନିଗଣ୍ଠୋ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତନୋ ୱାଦଂ ଭିନ୍ଦତି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଏୱଂ ସନ୍ତେ ନ କୋଚି ଆପାଯିକୋତିଆଦିମାହ। ପୁରିମାନି ପନ ଚତ୍ତାରି ପଦାନି ଦିଟ୍ଠିଯା ପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ତେସୁପି ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇଧ, ଗାମଣି, ଏକଚ୍ଚୋ ସତ୍ଥା ଏୱଂୱାଦୀ ହୋତୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅହମ୍ପମ୍ହୀତି ଅହମ୍ପି ଅମ୍ହି।

ମେତ୍ତାସହଗତେନାତିଆଦୀସୁ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ସଦ୍ଧିଂ ଭାୱନାନଯେନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତମେୱ। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଗାମଣି, ବଲୱା ସଙ୍ଖଧମୋତିଆଦି ପନ ଇଧ ଅପୁବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ବଲୱାତି ବଲସମ୍ପନ୍ନୋ। ସଙ୍ଖଧମୋତି ସଙ୍ଖଧମକୋ। ଅପ୍ପକସିରେନାତି ଅକିଚ୍ଛେନ ଅଦୁକ୍ଖେନ। ଦୁବ୍ବଲୋ ହି ସଙ୍ଖଧମୋ ସଙ୍ଖଂ ଧମନ୍ତୋପି ନ ସକ୍କୋତି ଚତସ୍ସୋ ଦିସା ସରେନ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ, ନାସ୍ସ ସଙ୍ଖସଦ୍ଦୋ ସବ୍ବତୋ ଫରତି, ବଲୱତୋ ପନ ୱିପ୍ଫାରିକୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ''ବଲୱା''ତି ଆହ।

ମେତ୍ତାଯ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯାତି ଏତ୍ଥ ''ମେତ୍ତା''ତି ୱୁତ୍ତେ ଉପଚାରୋପି ଅପ୍ପନାପି ୱଟ୍ଟତି, ''ଚେତୋୱିମୁତ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ଅପ୍ପନାୱ ୱଟ୍ଟତି। ଯଂ ପମାଣକତଂ କମ୍ମନ୍ତି ପମାଣକତଂ କମ୍ମଂ ନାମ କାମାୱଚରଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଅପ୍ପମାଣକତଂ କମ୍ମଂ ନାମ ରୂପାୱଚରଂ। ତଞ୍ହି ପମାଣଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଓଧିସକଅନୋଧିସକଦିସାଫରଣୱସେନ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା କତତ୍ତା ଅପ୍ପମାଣକତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ନ ତଂ ତତ୍ରାୱସିସ୍ସତି, ନ ତଂ ତତ୍ରାୱତିଟ୍ଠତୀତି ତଂ କାମାୱଚରକମ୍ମଂ ତସ୍ମିଂ ରୂପାରୂପାୱଚରକମ୍ମେ ନ ଓହୀଯତି ନ ତିଟ୍ଠତି। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ତଂ କାମାୱଚରକମ୍ମଂ ତସ୍ସ ରୂପାରୂପାୱଚରକମ୍ମସ୍ସ ଅନ୍ତରା ଲଗ୍ଗିତୁଂ ୱା ଠାତୁଂ ୱା ରୂପାରୂପାୱଚରକମ୍ମଂ ଫରିତ୍ୱା ପରିଯାଦିଯିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଓକାସଂ ଗହେତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ୱା ନ ସକ୍କୋତି। ଅଥ ଖୋ ରୂପାରୂପାୱଚରକମ୍ମମେୱ କାମାୱଚରଂ ମହୋଘୋ ୱିଯ ପରିତ୍ତଂ ଉଦକଂ ଫରିତ୍ୱା ପରିଯାଦିଯିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଓକାସଂ କତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିବାହିତ୍ୱା ସଯମେୱ ବ୍ରହ୍ମସହବ୍ୟତଂ ଉପନେତୀତି। ଇତି ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଆଦିମ୍ହି କିଲେସୱସେନ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଅୱସାନେ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରୱସେନ ଗହିତତ୍ତା ଯଥାନୁସନ୍ଧିନାୱ ଗତଂ।

୯। କୁଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୬୧। ନୱମେ ଦୁଭ୍ଭିକ୍ଖାତି ଦୁଲ୍ଲଭଭିକ୍ଖା। ଦ୍ୱୀହିତିକାତି ''ଜୀୱିସ୍ସାମ ନୁ ଖୋ ନ ନୁ ଖୋ''ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତଈହିତିକା। ''ଦୁହିତିକା''ତିପି ପାଠୋ। ଅଯମେୱ ଅତ୍ଥୋ। ଦୁକ୍ଖା ଈହିତି ଏତ୍ଥ ନ ସକ୍କା କୋଚି ପଯୋଗୋ ସୁଖେନ କାତୁନ୍ତି ଦୁହିତିକା। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ମତମନୁସ୍ସାନଂ ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣାନି ସେତାନି ଅଟ୍ଠିକାନି ଏତ୍ଥାତି ସେତଟ୍ଠିକା। ସଲାକାୱୁତ୍ତାତି ସଲାକମତ୍ତୱୁତ୍ତା, ଯଂ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ ୱାପିତଂ, ତଂ ସଲାକମତ୍ତମେୱ ଅହୋସି, ଫଲେ ନ ଜନଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉଗ୍ଗିଲିତୁନ୍ତି ହେ ଅନ୍ତେ ମୋଚେତ୍ୱା କଥେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଉଗ୍ଗିଲିତୁଂ ବହି ନୀହରିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି । ଓଗିଲିତୁନ୍ତି ପୁଚ୍ଛାୟ ଦୋସଂ ଦିସ୍ୱା ହାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଓଗିଲିତୁଂ ଅନ୍ତୋ ପଵେସେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି।

ଇତୋ ସୋ ଗାମଣି ଏକନଵୁତିକପ୍ପେତି ଭଗଵା କଥୟମାନୋଵ ଯାଵ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ନାସିକଵାତୋ ନ ପୁନ ପଵିସତି, ତାଵତକେନ କାଲେନ ଏକନଵୁତିକପ୍ପେ ଅନୁସ୍ସରି ''ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ କିଞ୍ଚି କୁଲେ ପକ୍କଭିକ୍ଖାଦାନେନ ଉପହତପୁବ୍ବ''ନ୍ତି ପରିଜାନନତ୍ଥଂ। ଅଥେକମ୍ପି ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ''ଇତୋ ସୋ, ଗାମଣୀ''ତିଆଦିମାହ। ଇଦାନି ଦାନାଦୀନଂ ଆନିସଂସଂ କଥେନ୍ତୋ ଅଥ ଖୋ ଯାନି ତାନି କୁଲାନି ଅଡ୍ଢାନୀତି ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ଦାନସମ୍ଭୂତାନୀତି ଦାନେନ ସମ୍ଭୂତାନି ନିବ୍ବତ୍ତାନି। ସେସପଦଦ୍ୱୟେପି ଏସେଵ ନୟୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ସଚ୍ଚଂ ନାମ ସଚ୍ଚଵାଦିତା। ସାମଞ୍ଞଂ ନାମ ସେସସୀଲଂ। ଵିକିରତୀତି ଅୟୋଗେନ ଵଳଞ୍ଜେନ୍ତୋ ଵିପ୍ପକିରତି। ଵିଧମତୀତି ଧମେନ୍ତୋ ଵିୟ ନାସେତି। ଵିଦ୍ଧଂସେତୀତି ନାସେତି। ଅନିଚ୍ଚତାତି ହୁତ୍ୱା ଅଭାଵୋ ବହୁନାପି କାଲେନ ସଙ୍ଗତାନଂ ଖଣେନେଵ ଅନ୍ତରଧାନଂ।

୧୦। ମଣିଚୂଳକସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୩୬୨। ଦସମେ ତଂ ପରିସଂ ଏତଦଵୋଚାତି ତସ୍ସ କିର ଏଵଂ ଅହୋସି ''କୁଲପୁତ୍ତା ପବ୍ବଜନ୍ତା ପୁତ୍ତଦାରଞ୍ଚେଵ ଜାତରୂପରଜତଞ୍ଚ ପହାୟେଵ ପବ୍ବଜନ୍ତି, ନ ଚ ସକ୍କା ଯଂ ପହାୟ ପବ୍ବଜିତା, ତଂ ତେହି ଗହେତୁ''ନ୍ତି ନୟଗ୍ଗାହେ ଠତ୍ୱା ''ମା ଅୟ୍ୟୋ''ତିଆଦିଵଚନଂ ଅଵୋଚ। ଏକଂସେନେତନ୍ତି ଏତଂ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣକପ୍ପନଂ ଅସ୍ସମଣଧମ୍ମୋ ଅସକ୍ୟପୁତ୍ତିୟଧମ୍ମୋତି ଏକଂସେନ ଧାରେୟ୍ୟାସି।

ତିଣନ୍ତି ସେନାସନଚ୍ଛଦନତିଣଂ। ପରିୟେସିତବ୍ବନ୍ତି ତିଣଚ୍ଛଦନେ ଵା ଇଟ୍ଠକଚ୍ଛଦନେ ଵା ଗେହେ ପଲୁଜ୍ଜନ୍ତେ ଯେହି ତଂ କାରିତଂ, ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ତୁମ୍ହେହି କାରିତସେନାସନଂ ଓଵସ୍ସତି, ନ ସକ୍କା ତତ୍ଥ ଵସିତୁ''ନ୍ତି ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ମନୁସ୍ସା ସକ୍କୋନ୍ତା କରିସ୍ସନ୍ତି, ଅସକ୍କୋନ୍ତା ''ତୁମ୍ହେ ଵଡ୍ଢକିଂ ଗହେତ୍ୱା କାରାପେଥ, ମୟଂ ତେ ସଞ୍ଞାପେସ୍ସାମା''ତି ଵକ୍ଖନ୍ତି। ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ କାରେତ୍ୱା ତେସଂ ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ମନୁସ୍ସା ଵଡ୍ଢକୀନଂ ଦାତବ୍ବଂ ଦସ୍ସନ୍ତି। ସଚେ ଆଵାସସାମିକା ନତ୍ଥି, ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ଭିକ୍ଖାଚାରଵତ୍ତେନ ଆରୋଚେତ୍ୱା କାରେତୁଂ ଵଟ୍ଟତି। ଇଦଂ ସନ୍ଧାୟ ''ପରିୟେସିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ।

ଦାରୁନ୍ତି ସେନାସନେ ଗୋପାନସିଆଦୀସୁ ପଲୁଜ୍ଜମାନେସୁ ତଦତ୍ଥାୟ ଦାରୁଂ। ସକଟନ୍ତି ଗିହିଵିକଟଂ କତ୍ୱା ତାଵକାଲିକସକଟଂ। ନ କେଵଲଞ୍ଚ ସକଟମେଵ, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଵାସିଫରସୁକୁଦ୍ଦାଲାଦିଉପକରଣଂ ଏଵଂ ପରିୟେସିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି। ପୁରିସୋତି ହତ୍ଥକମ୍ମଵସେନ ପୁରିସୋ ପରିୟେସିତବ୍ବୋ। ଯଂକିଞ୍ଚି ହି ପୁରିସଂ ''ହତ୍ଥକମ୍ମଂ , ଆଵୁସୋ, କତ୍ୱା ଦସ୍ସସୀ''ତି ଵତ୍ୱା ''ଦସ୍ସାମି, ଭନ୍ତେ,''ତି ଵୁତ୍ତେ ''ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କରୋହୀ''ତି ଯଂ ଇଚ୍ଛତି, ତଂ କାରେତୁଂ ଵଟ୍ଟତି। ନ ତ୍ୱେଵାହଂ, ଗାମଣି, କେନଚି ପରିୟାୟେନାତି ଜାତରୂପରଜତଂ ପନାହଂ କେନଚିପି କାରଣେନ ପରିୟେସିତବ୍ବନ୍ତି ନ ଵଦାମି।

୧୧। ଭଦ୍ରକସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୩୬୩। ଏକାଦସମେ ମଲ୍ଲେସୂତି ଏଵଂନାମକେ ଜନପଦେ। ଵଧେନାତି ମାରଣେନ। ଜାନିୟାତି ଧନଜାନିୟା। ଅକାଲିକେନ ପତ୍ତେନାତି ନ କାଲନ୍ତରେନ ପତ୍ତେନ, କାଲଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱାଵ ପତ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଚିରଵାସୀ ନାମ କୁମାରୋତି ଏଵଂନାମକୋ ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ। ବହି ଆଵସଥେ ପଟିଵସତୀତି ବହିନଗରେ କିଞ୍ଚିଦେଵ ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଵସତି। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଵଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ କଥିତଂ।

୧୨। ରାସିୟସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୩୬୪। ଦ୍ୱାଦସମେ ରାସିୟୋତି ରାସିଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ହସ୍ସ ପୁଚ୍ଛିତତ୍ତା ରାସିୟୋତି ଏଵଂ ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକତ୍ଥେରେହି ଗହିତନାମୋ। ତପସ୍ସିନ୍ତି ତପନିସ୍ସିତକଂ। ଲୂଖଜୀଵିନ୍ତି ଲୂଖଜୀଵିକଂ। ଅନ୍ତାତି କୋଟ୍ଠାସା। ଗାମୋତି ଗାମ୍ମୋ। ଗମ୍ମୋତିପି ପାଠୋ, ଗାମଵାସୀନଂ ଧମ୍ମୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁୟୋଗୋତି ଅତ୍ତନୋ କିଲମଥାନୁୟୋଗୋ, ସରୀରଦୁକ୍ଖକରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁୟୋଗୋ ଗହିତୋ, କସ୍ମା ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁୟୋଗୋ, କସ୍ମା ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦାତି? କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁୟୋଗୋ ତାଵ କାମଭୋଗୀନଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଗହିତୋ, ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁୟୋଗୋ ତପନିସ୍ସିତକାନଂ, ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା ତିଣ୍ଣଂ ନିଜ୍ଜରଵତ୍ଥୂନଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଗହିତା। କିଂ ଏତେସଂ ଦସ୍ସନେ ପୟୋଜନନ୍ତି? ଇମେ ଦ୍ୱେ ଅନ୍ତେ ପହାୟ ତଥାଗତୋ ମଜ୍ଝିମାୟ ପଟିପଦାୟ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ତୋ। ସୋ କାମଭୋଗିନୋପି ନ ସବ୍ବେ ଗରହତି ନ ପସଂସତି, ତପନିସ୍ସିତକେପି ନ ସବ୍ବେ ଗରହତି ନ ପସଂସତି, ଗରହିତବ୍ବଯୁତ୍ତକେୟେଵ ଗରହତି, ପସଂସିତବ୍ବଯୁତ୍ତକେ

ପସଂସତୀତି ଇମସ୍ସ ଝସ୍ସ ପକାସନଂ ଏତେସଂ ଦସ୍ସନେ ପୟୋଜନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୋ ତୟୋ ଖୋମେ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗିନୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସାହସେନାତି ସାହସିକକମ୍ମେନ। ନ ସଂୱିଭଜତୀତି ମିତ୍ତସହାୟସନ୍ଦିଟ୍ଠସମ୍ଭତ୍ତାନଂ ସଂୱିଭାଗଂ ନ କରୋତି। ନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତୀତି ଅନାଗତଭୱସ୍ସ ପଚ୍ଚୟଭୂତାନି ପୁଞ୍ଞାନି ନ କରୋତି। ଧମ୍ମାଧମ୍ମେନାତି ଧମ୍ମେନ ଚ ଅଧମ୍ମେନ ଚ। ଠାନେହୀତି କାରଣେହି। ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି କଥଂ ଅତ୍ତାନଂ ଆତାପେନ୍ତୋ ପରିତାପେନ୍ତୋ ସଚ୍ଛିକରୋତି? ଚତୁରଙ୍ଗୱୀରିୟୱସେନ ଚ ଧୁତଙ୍ଗୱସେନ ଚ। ତିସ୍ସୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକା ନିଜ୍ଜରାତି ଏତ୍ଥ ଏକୋପି ମଗ୍ଗୋ ତିଣ୍ଣଂ କିଲେସାନଂ ନିଜ୍ଜରଣତାୟ ତିସ୍ସୋ ନିଜ୍ଜରାତି ୱୁତ୍ତୋ।

୧୩। ପାଟଲିୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୬୫। ତେରସମେ ଦୂତେୟ୍ୟାନୀତି ଦୂତକମ୍ମାନି ପଣ୍ଣାନି ଚେୱ ମୁଖସାସନାନି ଚ। ପାଣାତିପାତଞ୍ଚାହନ୍ତି ଇଦଂ କସ୍ମା ଆରଦ୍ଧଂ? ନ କେୱଲଂ ଅହଂ ମାୟଂ ଜାନାମି, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ଜାନାମୀତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଆରଦ୍ଧଂ। ସନ୍ତି ହି, ଗାମଣି, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାତି ଇଦଂ ସେସସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଲଦ୍ଧିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତସ୍ସା ପଜହାପନତ୍ଥଂ ଆରଦ୍ଧଂ।

ମାଲୀ କୁଣ୍ଡଲୀତି ମାଲାୟ ମାଲୀ, କୁଣ୍ଡଲେହି କୁଣ୍ଡଲୀ। ଇତ୍ଥିକାମେହୀତି ଇତ୍ଥୀହି ସଦ୍ଧିଂ କାମା ଇତ୍ଥିକାମା, ତେହି ଇତ୍ଥିକାମେହି। ଆୱସଥାଗାରନ୍ତି କୁଲଘରସ୍ସ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଏକେକସ୍ସେୱ ସୁଖନିୱାସତ୍ଥାୟ କତଂ ୱାସାଗାରଂ। ତେନାହଂ ୟଥାସତ୍ତି ୟଥାବଲଂ ସଂୱିଭଜାମୀତି ତସ୍ମାହଂ ଅତ୍ତନୋ ସତ୍ତିଅନୁରୂପେନ ଚେୱ ବଲାନୁରୂପେନ ଚ ସଂୱିଭାଗଂ କରୋମି। ଅଲନ୍ତି ୟୁତ୍ତଂ। କଙ୍ଖନିୟେ ଠାନେତି କଙ୍ଖିତବ୍ବେ କାରଣେ। ଚିତ୍ତସମାଧିନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ଧମ୍ମସମାଧିସ୍ମିଂ ଠିତୋ ତ୍ୱଂ ସହ ୱିପସ୍ସନାୟ ଚତୁନ୍ନଂ ମଗ୍ଗାନଂ ୱସେନ ଚିତ୍ତସମାଧିଂ ସଚେ ପଟିଲଭେୟ୍ୟାସୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅପଣ୍ଣକତାୟମୟ୍ହନ୍ତି ଅୟଂ ପଟିପଦା ମୟ୍ହଂ ଅପଣ୍ଣକତାୟ ଅନପରାଧକତାୟ ଏୱ ସଂୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କଟଗ୍ଗାହୋତି ଜୟଗ୍ଗାହୋ।

ଅୟଂ ଖୋ, ଗାମଣି, ଧମ୍ମସମାଧି, ତତ୍ର ଚେ ତ୍ୱଂ ଚିତ୍ତସମାଧିଂ ପଟିଲଭେୟ୍ୟାସୀତି ଏତ୍ଥ ଧମ୍ମସମାଧୀତି ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥଧମ୍ମା, ଚିତ୍ତସମାଧୀତି ସହ ୱିପସ୍ସନାୟ ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା। ଅଥ ୱା ''ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାୟତି, ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାୟତୀ''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୫।୨୬) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା ପାମୋଜ୍ଜପୀତିପସ୍ସଦ୍ଧିସୁଖସମାଧିସଙ୍ଖାତା ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ଧମ୍ମସମାଧି ନାମ, ଚିତ୍ତସମାଧି ପନ ସହ ୱିପସ୍ସନାୟ ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗାୱ। ଅଥ ୱା ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥା ଚତ୍ତାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରା ଚାତି ଅୟଂ ଧମ୍ମସମାଧି ନାମ, ତଂ ଧମ୍ମସମାଧିଂ ପୂରେନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନା ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ଚିତ୍ତସମାଧି ନାମ। ଏୱଂ ତ୍ୱଂ ଇମଂ କଙ୍ଖାଧମ୍ମଂ ପଜହେୟ୍ୟାସୀତି ଏୱଂ ତ୍ୱଂ ଇମସ୍ମିଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପଭେଦେ ଧମ୍ମସମାଧିସ୍ମିଂ ଠିତୋ ସଚେ ଏୱଂ ଚିତ୍ତସମାଧିଂ ପଟିଲଭେୟ୍ୟାସି, ଏକଂସେନେତଂ କଙ୍ଖଂ ପଜହେୟ୍ୟାସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟମେୱାତି।

ଗାମଣିସଂୟୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୯। ଅସଙ୍ଖତସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ପଠମୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୧। କାଯଗତାସତିସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୩୬୬-୩୭୬। ଅସଙ୍ଖତସଂଯୁତ୍ତେ ଅସଙ୍ଖତନ୍ତି ଅକତଂ। ହିତେସିନାତି ହିତଂ ଏସନ୍ତେନ। ଅନୁକମ୍ପକେନାତି ଅନୁକମ୍ପମାନେନ। ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯାତି ଅନୁକମ୍ପଂ ଚିତ୍ତେନ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା, ପଟିଚ୍ଚାତିପି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କତଂ ୱୋ ତଂ ମଯାତି ତଂ ମଯା ଇମଂ ଅସଙ୍ଖତଞ୍ଚ ଅସଙ୍ଖତମଗ୍ଗଞ୍ଚ ଦେସେନ୍ତେନ ତୁମ୍ହାକଂ କତଂ। ଏତ୍ତକମେୱ ହି ଅନୁକମ୍ପକସ୍ସ ସତ୍ଥୁ କିଚ୍ଚଂ, ଯଦିଦଂ ଅୱିପରୀତଧମ୍ମଦେସନା। ଇତୋ ପରଂ ପନ ପଟିପତ୍ତି ନାମ ସାୱକାନଂ କିଚ୍ଚଂ। ତେନାହ ଏତାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୁକ୍ଖମୂଲାନି…ପେ… ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀତି ଇମିନା ରୁକ୍ଖମୂଲସେନାସନଂ ଦସ୍ସେତି। ସୁଞ୍ଞାଗାରାନୀତି ଇମିନା ଜନୱିୱିତ୍ତଂ ଠାନଂ। ଉଭଯେନ ଚ ଯୋଗାନୁରୂପଂ ସେନାସନଂ ଆଚିକ୍ଖତି, ଦାଯଜ୍ଜଂ ନିଯ୍ଯାତେତି।

ଝାଯଥାତି ଆରମ୍ମଣୂପନିଜ୍ଝାନେନ ଅଟ୍ଠତିଂସାରମ୍ମଣାନି, ଲକ୍ଖଣୂପନିଜ୍ଝାନେନ ଚ ଅନିଚ୍ଚାଦିତୋ ଖନ୍ଧାଯତନାଦୀନି ଉପନିଜ୍ଝାଯଥ, ସମଥଞ୍ଚ ୱିପସ୍ସନଞ୍ଚ ୱଡ୍ଢେଥାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ମା ପମାଦତ୍ଥାତି ମା ପମଜ୍ଜିତ୍ଥ। ମା ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ଅହୁୱତ୍ଥାତି ଯେ ହି ପୁବ୍ବେ ଦହରକାଲେ ଅରୋଗକାଲେ ସତ୍ତସପ୍ପାଯାଦିସମ୍ପତ୍ତିକାଲେ ସତ୍ଥୁ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱକାଲେ ଚ ଯୋନିସୋମନସିକାରରହିତା ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ମଙ୍କୁଲଭତ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ସେଯ୍ଯସୁଖଂ ମିଦ୍ଧସୁଖଂ ଅନୁଭୋନ୍ତା ପମଜ୍ଜନ୍ତି, ତେ ପଚ୍ଛା ଜରାକାଲେ ରୋଗକାଲେ ମରଣକାଲେ ୱିପତ୍ତିକାଲେ ସତ୍ଥୁ ପରିନିବ୍ବୁତକାଲେ ଚ ତଂ ପୁବ୍ବେ ପମାଦୱିହାରଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତା ସପ୍ପଟିସନ୍ଧିକାଲକିରିଯଞ୍ଚ ଭାରିଯଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ହୋନ୍ତି। ତୁମ୍ହେ ପନ ତାଦିସା ମା ଅହୁୱତ୍ଥାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ମା ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ଅହୁୱତ୍ଥା’’ତି।

ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀତି ଅଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକା ‘‘ଝାଯଥ ମା ପମାଦତ୍ଥା’’ତି ତୁମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ, ଓୱାଦୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୨। ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୋ

୧-୩୩। ଅସଙ୍ଖତସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୩୭୭-୪୦୯।କାଯେକାଯାନୁପସ୍ସୀତିଆଦୀସୁ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ପରତୋ ୱକ୍ଖାମ।

ଅନତନ୍ତିଆଦୀସୁ ତଣ୍ହାନତିଯା ଅଭାୱେନ ଅନତଂ। ଚତୁନ୍ନଂ ଆସୱାନଂ ଅଭାୱେନ ଅନାସୱଂ। ପରମତ୍ଥସଚ୍ଚତାଯ ସଚ୍ଚଂ। ୱଟ୍ଟସ୍ସ ପରଭାଗତ୍ତେନ ପାରଂ। ସଣ୍ହତ୍ତେନ ନିପୁଣଂ। ସୁଟ୍ଠୁ ଦୁଦ୍ଦସତାଯ ସୁଦୁଦ୍ଦସଂ। ଜରାଯ ଅଜରିତତ୍ତା ଅଜଜ୍ଜରଂ। ଥିରତ୍ତେନ ଧୁୱଂ। ଅପଲୁଜ୍ଜନତାଯ ଅପଲୋକିତଂ। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ଅପସ୍ସିତବ୍ବତ୍ତା ଅନିଦସ୍ସନଂ। ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିପପଞ୍ଚାନଂ ଅଭାୱେନ ନିପ୍ପପଞ୍ଚଂ।

ସନ୍ତଭାୱତ୍ତେନ ସନ୍ତଂ। ମରଣାଭାୱେନ ଅମତଂ। ଉତ୍ତମତ୍ତେନ ପଣୀତଂ। ସସ୍ସିରିକତ୍ତେନ ସିୱଂ। ନିରୁପଦ୍ଦୱତାଯ ଖେମଂ। ତଣ୍ହାକ୍ଖଯସ୍ସ ପଚ୍ଚଯତ୍ତା ତଣ୍ହକ୍ଖଯଂ।

ୱିମ୍ହାପନୀଯତ୍ତେନ ଅଚ୍ଛରଂ ପହରିତବ୍ବଯୁତ୍ତକନ୍ତି ଅଚ୍ଛରିଯଂ। ଅଭୂତମେୱ ଭୂତଂ ଅଜାତଂ ହୁତ୍ୱା ଅହୋସୀତି ୱା ଅବ୍ଭୁତଂ। ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖତ୍ତା ଅନୀତିକଂ। ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖସଭାୱତ୍ତା ଅନୀତିକଧମ୍ମଂ। ୱାନାଭାୱେନ ନିବ୍ବାନଂ। ବ୍ଯାବଜ୍ଝାଭାୱେନେୱ ଅବ୍ଯାବଜ୍ଝଂ। ୱିରାଗାଧିଗମସ୍ସ ପଚ୍ଚଯତୋ ୱିରାଗଂ। ପରମତ୍ଥସୁଦ୍ଧିତାଯ ସୁଦ୍ଧି। ତୀହି ଭୱେହି ମୁତ୍ତତାଯ ମୁତ୍ତି। କାମାଲଯାନଂ ଅଭାୱେନ ଅନାଲଯଂ। ପତିଟ୍ଠତ୍ତେନ ଦୀପଂ। ଅଲ୍ଲୀଯିତବ୍ବଯୁତ୍ତତ୍ତେନ ଲେଣଂ। ତାଯନତ୍ତେନ ତାଣଂ। ଭଯସରଣତ୍ତେନ ସରଣଂ, ଭଯନାସନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପରଂ ଅଯନଂ ଗତି ପତିଟ୍ଠାତି ପରାଯଣଂ। ସେସମେତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯମେୱାତି।

ଅସଙ୍ଖତସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୦। ଅବ୍ୟାକତସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ଖେମାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୧୦। ଅବ୍ୟାକତସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମେ ଖେମାତି ଗିହିକାଲେ ବିମ୍ବିସାରସ୍ସ ଉପାସିକା ସଦ୍ଧାପଟ୍ଟଜିତା ମହାଥେରୀ ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱିକାନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ମହାପଞ୍ଞାନଂ ଯଦିଦଂ ଖେମା''ତି ଏୱଂ ଭଗୱତା ମହାପଞ୍ଞତାଯ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତା। ପଣ୍ଡିତାତି ପଣ୍ଡିଚ୍ଚେନ ସମନ୍ନାଗତା। ୱିଯତ୍ତାତି ୱେଯ୍ୟତ୍ତିଯେନ ସମନ୍ନାଗତା। ମେଧାୱିନୀତି ମେଧାଯ ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତା। ବହୁସ୍ସୁତାତି ପରିଯତ୍ତିବାହୁସଚ୍ଚେନପି ପଟିୱେଧବାହୁସଚ୍ଚେନପି ସମନ୍ନାଗତା।

ଗଣକୋତି ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦକଗଣନାଯ କୁସଲୋ। ମୁଦ୍ଦିକୋତି ଅଙ୍ଗୁଲିମୁଦ୍ଦାଯ ଗଣନାଯ କୁସଲୋ। ସଙ୍ଖାଯକୋତି ପିଣ୍ଡଗଣନାଯ କୁସଲୋ। ଗମ୍ଭୀରୋତି ଚତୁରାସୀତିଯୋଜନସହସ୍ସଗମ୍ଭୀରୋ। ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋତି ଆଳ୍ହକଗଣନାଯ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ। ଦୁପ୍ପରିଯୋଗାହୋତି ଆଳ୍ହକଗଣନାଯ ପମାଣଗହଣଟ୍ଠଂ ଦୁରୋଗାହୋ। ଯେନ ରୂପେନ ତଥାଗତନ୍ତି ଯେନ ରୂପେନ ଦୀଘୋ ରସ୍ସୋ ସାମୋ ଓଦାତୋତି ସତ୍ତସଙ୍ଖାତଂ ତଥାଗତଂ ପଞ୍ଞପେଯ୍ୟ। ତଂ ରୂପଂ ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନନ୍ତି ତଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରରୂପଂ ସମୁଦଯପ୍ପହାନେନ ସଟ୍ଟଞ୍ଞୁତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନଂ। ରୂପସଙ୍ଖାଯ ୱିମୁତ୍ତୋତି ଆଯତିଂ ରୂପସ୍ସ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଯା ରୂପାରୂପକୋଟ୍ଠାସେନପି ଏୱରୂପୋ ନାମ ଭୱିସ୍ସତୀତି ୱୋହାରସ୍ସପି ପଟିପସ୍ସଦ୍ଧତ୍ତା ରୂପପଣ୍ଣତ୍ତିଯାପି ୱିମୁତ୍ତୋ। ଗମ୍ଭୀରୋତି ଅଜ୍ଝାସଯ ଗମ୍ଭୀରତାଯ ଚ ଗୁଣଗମ୍ଭୀରତାଯ ଚ ଗମ୍ଭୀରୋ। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଗୁଣଗମ୍ଭୀରସ୍ସ ସତୋ ସଟ୍ଟଞ୍ଞୁତଥାଗତସ୍ସ ଯଂ ଉପାଦାଯ ସତ୍ତସଙ୍ଖାତୋ ତଥାଗତୋତି ପଞ୍ଞତ୍ତି ହୋତି, ତଦଭାୱେନ ତସ୍ସା ପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଅଭାୱଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଅଯଂ ସତ୍ତସଙ୍ଖାତୋ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ଇଦଂ ୱଚନଂ ନ ଉପେତି ନ ଯୁଜ୍ଜତି, ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତିଆଦିୱଚନମ୍ପି ନ ଉପେତି ନ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସଂସନ୍ଦିସ୍ସତୀତି ଏକଂ ଭୱିସ୍ସତି। ସମେସ୍ସତୀତି ନିରନ୍ତରଂ ଭୱିସ୍ସତି। ନ ୱିରୋଧଯିସ୍ସତୀତି ନ ୱିରୁଦ୍ଧଂ ପଦଂ ଭୱିସ୍ସତି। ଅଗ୍ଗପଦସ୍ମିନ୍ତି ଦେସନାଯ। ଦେସନା ହି ଇଧ ଅଗ୍ଗପଦନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତା।

୨। ଅନୁରାଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୧୧। ଦୁତିଯଂ ଖନ୍ଧିଯୱଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ, ଅବ୍ୟାକତାଧିକାରତୋ ପନ ଇଧ ୱୁତ୍ତଂ।

୩-୮। ପଠମସାରିପୁତ୍ତକୋଟ୍ଠିକସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୪୧୨-୪୧୭। ତତିଯେ ରୂପଗତମେତନ୍ତି ରୂପମତ୍ତମେତଂ। ଏତ୍ଥ ରୂପତୋ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ସତ୍ତୋ ନାମ ନ ଉପଲବ୍ଭତି, ରୂପେ ପନ ସତି ନାମମତ୍ତଂ ଏତଂ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ୱେଦନାଗତମେତନ୍ତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଯଂ ଖୋ ଆୱୁସୋ ହେତୂତି ଅଯଂ ରୂପାଦୀନି ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅନୁପଲବ୍ଭିଯସଭାୱୋ ହେତୁ, ଯେନେତଂ ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତାତି। ଚତୁତ୍ଥାଦୀନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

୯। କୁତୂହଲସାଲାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୧୮। ନୱମେ କୁତୂହଲସାଲାଯନ୍ତି କୁତୂହଲସାଲା ନାମ ପଚ୍ଚେକସାଲା ନତ୍ଥି, ଯତ୍ଥ ପନ ନାନାତିତ୍ଥିଯା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନାନାୱିଧଂ କଥଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତି, ସା ବହୂନଂ ''ଅଯଂ କିଂ ୱଦତି, ଅଯଂ କିଂ ୱଦତୀ''ତି କୁତୂହଲୁପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନତୋ କୁତୂହଲସାଲାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଦୂରମ୍ପି ଗଚ୍ଛତୀତି ଯାୱ ଆଭସ୍ସରବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଗଚ୍ଛତି। ଇମଞ୍ଚ କାଯଂ ନିକ୍ଖିପତୀତି ଚୁତିଚିତ୍ତେନ ନିକ୍ଖିପତି। ଅନୁପପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ଚୁତିକ୍ଖଣେଯେୱ ପଟିସନ୍ଧିଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନୁପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଅନୁପପନ୍ନୋ ହୋତି।

୧୦। ଆନନ୍ଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୧୯। ଦସମେ ତେସମେତଂ ସଦ୍ଧିଂ ଅଭୱିସ୍ସାତି ତେସଂ ଲଦ୍ଧିଯା ସଦ୍ଧିଂ ଏତଂ ଅଭୱିସ୍ସ। ଅନୁଲୋମଂ ଅଭୱିସ୍ସ ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତାତି ଯଂ ଏତଂ ''ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା''ତି ୱିପସ୍ସନାଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅପି ନୁ ମେ ତସ୍ସ ଅନୁଲୋମଂ ଅଭୱିସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୧। ସଭିଯକଚ୍ଚାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୨୦। ଏକାଦସମେ ଏତମେତ୍ତକେନ ଏତ୍ତକମେୱାତି ଆୱୁସୋ ଯସ୍ମାପି ଏତଂ ଏତ୍ତକେନ କାଲେନ ‘‘ହେତୁମ୍ହି ସତି ରୂପୀତିଆଦି ପଞ୍ଞାପନା ହୋତି, ଅସତି ନ ହୋତୀ’’ତି ବ୍ୟାକରଣଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ଏତ୍ତକମେୱ ବହୁ। କୋ ପନ ୱାଦୋ ଅତିକ୍କନ୍ତେତି ଅତିକ୍କନ୍ତେ ପନ ଅତିମନାପେ ଧମ୍ମଦେସନାନଯେ ୱାଦୋଯେୱ କୋ, ନତ୍ଥି ୱାଦୋ, ଛିନ୍ନା କଥାତି।

ଅବ୍ୟାକତସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ସାରତ୍ଥପ୍ପକାସିନିଯା ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯ-ଅଟ୍ଠକଥାଯ

ସଳାଯତନୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।